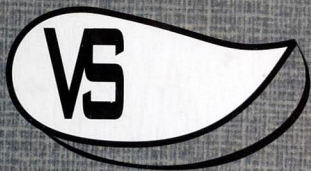

*Şair
və
Zaman*

Vaqif
SƏMƏDOĞLU

Şair
və
Zaman

*Şair
və
Zaman*

VAQIF SƏMƏDOĞLU

**Məqalələr
Müsahibələr
Haqqında deyilənlər
Məktublar**

Azərbaycan Milli
Kitabxanası

BAKI - 2010

V 13

Tərtib edən və redaktor:

NÜŞABƏ BABAYEVA-VƏKİLOVA

ISBN 5 – 8020 – 1453 – 9

Kitabda mütəfəkkir-şair, dramaturq, ictimai xadim Vaqif Səmədoğlunun keçən əsrin 60-cı illərindən üzü bəri Azərbaycanın ədəbi, mədəni, ictimai-siyasi mühitində oynadığı rolu, yaratdığı yeni ədəbi iqlimi alimlərin, yazıçıların, siyasət adamlarının, ədəbiyyatşünasların, jurnalistlərin onun yaradıcılığı və fəaliyyəti haqda rəyləri, düşüncələri əsasında göstərməkdir. Həmçinin buraya Vaqif Səmədoğlunun müxtəlif illərdə verdiyi müsahibələrdən parçalar, yazdığı məqalələrdən hissələr, xarici mətbuatda barəsində olan yazılar, ailə üzvlərinin söylədikləri və s. daxil edilmişdir.

Kitab Azərbaycan ədəbiyyatı, çağdaş ədəbi proses və bütövlükdə, Türk dünyası mədəniyyətinin öyrənilməsi baxımından, hər kəs üçün maraqlı ola bilər.

4702060202
M – 676(05) – 10 qrifli nəşr

© Vaqif Səmədoğlu, 2010

ÖN SÖZ ƏVƏZİ

İlk dəfə Vaqif Vəkilov imzası mənim yaddaşıma 60-cı illərin sonlarında yazıldı. «Молодежь Азербайджана» qəzetində bir neçə gənc yazarlarla birgə Vaqifin də üç şeiri dərc edilmişdi. O şeirləri oxuyub, hansı hissələr keçirdiyim yadımda deyil. Yeniyetməlik dövrümə yaşadığım o illərdə heç mənim gənc çılgın xəyalıma belə gələ bilməzdi ki, Zaman öz möcüzəsini göstərəcək və çox illər sonra Vaqif Səmədoğlu imzası mənim tələyimə ömürlük yazılacaq. Düzü, bir tərəfdən heyfslənmişəm ki, onun keçən illərinin yaddaşında mən yoxam. Ancaq Vaqifin öz uşaqlığından, gəncliyindən canlı, məzəli və kədərli söhbətlərini eşitdikdə mütləq özümü də Orada görmüşəm. Ya Vaqifin yanında, ya arxasında, ya da nəfəs-nəfəsə addımlayıb keçmişəm onunla birgə bu günə uzanan yollarını. Bu yollar hamar olmayıb, keşməkeşli olub. Axı kim deyib ki, həyat yolu asan başa gələn ömür yoludur? Vaqifin həyat yoluyla yaradıcılıq yolu bir-birinə calanıb, hörülmüş bir ömürdür. Şair ömrü... Sənətkar ömrü...

Vaqifin 70 illik yubileyi ərəfəsində özü və yaradıcılığı haqqında olan yazıları, özünün yazdığı məqalələri toplayıb kitab hazırlamaq qərarına gəldim. Onun arxivini saf-çürük etdim. Materiallar yığılmışdı. Onları oxuyub, araşdırıb, sahmana salırdım. İçimdə baş qaldıran qürur hissini gizlədə bilmirdim. Tanıdığım Vaqiflə «yenidən tanışlığım» bu hissi yaşadırdı mənə. Bir tərəfdən, başa düşürdüm ki, yığılan materiallar əsasında

Vaqif kimisini «tam» tanımaq mümkün deyil. Çünki Vaqif Səmədoğlu öz üçün ömürlük sürgün edilmiş «mü-hacir» Şair və İnsandır. Eyni zamanda da aydın olan o idi ki, Vaqif Səmədoğlu XX əsrin II yarısında Azərbaycanın ictimai - fikir tarixini, mədəniyyətini yaradanlardan, sovet ideologiyasının hakim olduğu dövrdə fəal vətəndaşlıq mövqeyi nümayiş etdirməklə ədəbi yüksəkliyə qalxaraq, Azərbaycan oxucusunu başqa, onunçün özgə, yeni bir aləmə – Totalitar şüuru alt-üst edən Poeziya aləminə apararı və öz iç mübarizəsində **İstiqlahı**, müstəqilliyini qazanan birincilərdəndir.

Hər bir Sənətkar Zamanının övladı sayılır, deyirlər. Ancaq Sənətkar da var öz Zamanını yaradır. Və ya öz Zamanını qabaqlayır.

Bu kitabı əlində tutan hər bir oxucu, zənnimcə, bu Zamanlar hörgüsündə Vaqif Səmədoğlunu görə biləcəkdir.

Nüşabə Babayeva-Vəkilova

*Mən nə dünənin, nə bugünün, nə də
sabahkı cəmiyyətin şairi deyiləm.
Sadəcə Vaqif Səmədoğluyam. Yazıla-
rımda dəyərli fikir varsa, maraqlı
obraz yaratmışamsa, yəqin ki, hər
zamanın cəmiyyətinin Şairi olacağam.*

VAQIF SƏMƏDOĞLU: ATAM SƏMƏD VURĞUN HAQQINDA

Səməd Vurğun kimdir? Mənim atam. Dünya və Azərbaycan qarşısında daha nə nailiyyətləri var? Şair, akademik, SSRİ Ali Sovetinin demək olar ki, daimi deputatı, parlament qrupunun üzvü, Moskva Dövlət Universitetinin fəxri doktoru, Azərbaycan Akademiyasının vitse-prezidenti, ovçu, Sovet Sülh Komitəsinin üzvü, 2 dəfə Stalin mükafatı laureatı, 2 dəfə Lenin ordeni kavaleri, İosif Stalin qarşısında şeir oxumuş və Uinston Çerçillin qabağında tost demiş bir azəri türkü, şair, dramaturq. Bakıda vəğzal meydanında onun heykəli ucalır. Bir heykəli də Axundov adına kitabxananın portalındadır. Bir büstü Bakıdakı ev muzeyinin qarşısında, bir heykəli Salahlı kəndindəki xatirə muzeyinin qabağında, böyük bir abidəsi Qazax şəhərində, biri də Biləsuvar rayon mərkəzində. Ancaq Biləsuvardakı heykəli tək deyil. Puşkin ilə yanaşı durub, çünki Azərbaycanın cənubunda yerləşən bu qədim türk məskəninə nə zamansa dahi rus şairi Puşkinin adını vermişdilər. Niyə? Bəlkə ona görə ki, başqa bir ölkəni, özgə xalqı yalnız odlu silahla yox, odsuz silahla, dahi adları ilə də zəbt etmək olar. Keçmiş sovet respublikalarında minlərlə rus, sovet dövlət xadimlərinin adlarını daşıyan şəhərlər, qəsəbələr, kəndlər var idi. Çarizm vaxtında isə təbii ki, rus imperatorları və onların ailə üzvlərinin adlarını daşıyan şəhərlərdə yaşayıblar babalanımız. Ancaq Biləsuvarda Səməd Vurğun ilə Puşkinin yanaşı dayanmalarında ədəbi məntiq var. Səməd Vurğun Puşkinin «Yevgeni Onegin» poemasını bizim dilə böyük məhəbbət və professional məhərətlə tərcümə edib. Odur ki, onların dünyanın hansısa bir yerində qoşa dayanma haqqları var.

Səməd Vurğunla bağlı rəsmi məlumatları verdim. Adlar, titullar, abidələr, vəzifələr. Yox, bir vəzifəsi yadımdan çıxmışdı az qala: Səməd Vurğun uzun illər Azərbaycan Yazıçılar İttifaqının rəhbərlik edib. Ancaq bütün bu sadaladığım rəsmi tanınma atributları Azərbaycanda hamıya məlumdur. Və Azərbaycan nüfuzuna görə,

deyəsən 7-ci sovet respublikası statusundan qurtulub, dünyanın kim bilir neçənci müstəqil dövlətinə çevrildəndən sonra aydın göründü ki, Səməd Vurğunun daşdığı adlardan yalnız ikisi Azərbaycanda əbədi yaşamaq haqqına malikdir: Şair və İnsan. Qalanları öləri şey imiş.

Atam şair kimi neçin həmişə yaşayacaq? Mən bunu bəlkə övlad istəyimə arxalanıb deyirəm? Xeyir, bunu mən professional kimi etiraf edirəm. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin bir səhifəsi Səməd Vurğundur. Böyük poetik istedadı, oxucu, dinləyici ürəyinə-beyninə birbaşa yol tapan səlis, gözəl dil, pafosun poetikliyi, cəmiyyət və nəhayət, təbii hadisəyə bənzər tamamilə aktyorluqdan uzaqda duran, bir özünü təqdim edə bilmək, sevimək yadda qalmaq, alıq doğurmaq bacarığı. Səməd Vurğun fenomeni. Miflər yaranan münbit zəmin... Sayı-hesabı yoxdur atam haqqında hələ özü sağ ikən yaranmağa başlayan miflərin, xatirələr formasında yazılmış yalanlı-doğru dastanların.

Yaxşı, bəs belə bir istedadla, böyük şair neçin 1937-ci illərin Stalin repressiyasına məruz qalmadı?

- Səməd filankəsi satıb, özü aradan çıxıb.

Bu bir versiya.

- Səməd doproslarda özünü mərd aparıb, elə kişilik göstərib ki, ona ölüm hökmü çıxarmağa heç kəsin əli qalxmayıb.

Bu da başqa bir versiya.

Anam Xavər xanımın versiyası:

- Mircəfər Bağırov «Красные Партизаны» təşkilatında sənin dayın, mənim böyük qardaşım Ağabəyin müavini olub.

Bir başqası tamamilə səmimi deyir:

- Səmədi tutub güllələsəydilər, bütün Azərbaycan xalqı ayağa qalxıb üsyan edərdi!

O zaman bu xalqın qorxusundan səsi də çıxmırdı...

- Ən istedadlıları, qaymaqları öldürdülər, qaldı belələri.

Yalandır. Böyük bir bəşər, insan faciəsinin adı məişət cinayəti səviyyəsinə endirən yalan. Bəlkə də səmimi, fəqət tarixdən, ədəbiyyat və incəsənətdən çox da həli olmayan insanların təəssüf doğuran məyus məntiqidir bu fikir. Rusiyada böyük şair Osip

Mandelştam həbsdə çürüdüldü, dahi Boris Pasternak qaldı. Stalindən şeir yazdığına görə? Dünyada Stalinin adını poeziyaya ilk dəfə gətirən məhz faciəli şəkildə həlak olmuş Mandelştam olmuşdu. Anna Axmatova, Andrey Platonov, Marina Svetayeva, Mixail Bulqakov... nəhayət, tamamilə haqlı olaraq Nobel mükafatları almış Mixail Şoloxov və yenə də həməən Boris Pasternak. Bunlar fiziki olaraq repressiya məşinindən qurtaranlardan bir neçəsidir. Və ən dəhşətli də ondadır ki, bu repressiyaların nə dəqiq çəki norması olub, nə ölçü etalonu. Azərbaycanda da həmçinin Hüseyn Cavid, Mikayıl Müşfiq kimi sənətkarlar tələf edildilər və onlarla başqaları: Səməd Vurğun, Rəsul Rza, Süleyman Rüstəm və yenə də onlarla başqaları sağ qaldılar. İndi hansı tərəzi ilə istedadların çəkisini ölçək? Elə bir tərəzi tapılsaydı hər iki gözül göz yaşları ilə dolub düz gələrdi. Bəlkə də bir-bir ...

Atamın o zaman həbs olunmaması haqda ən ağılabatan fərziyyəni 1971-ci ildə Moskvada mənə məşhur Sovet şairi-yazıçısı Konstantin Simonov dedi:

- Bütün diktatorlar kimi Stalin də öz misilsiz yaddaşını hamıya nümayiş etdirirdi. Mən əminəm ki, hər dəfə Mircəfər Bağirov onun qəbulunda olanda o, Səməddən də söz arası hal-əhval tuturmuş. Səmədi fəlakətdən yəqin elə bu qurtardı.

Səməd Vurğun 1935-ci ildə Kremldə Stalinin qəbulunda olmuşdu. Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin 15 illiyi münasibəti ilə keçirilən bayram təntənələri günlərində. Və orada Stalinin hüzurunda onun şəərəfinə yazdığı məşhur «Rəhbərə salam!» şeirini oxumuşdu. Elə burdaca, atamı tribunada saxlayaraq, Stalin ona bir neçə sual verib, cavab almışdı.

Elə-belə, rəhbər «marağı», «məzələnməyini» nümayiş etdirən sözlər...

- Самед это твое имя, а Вургун фамилия?
- Нет, товарищ Сталин, это мой псевдоним.
- А что означает слово Вургун?
- Влюбленный!
- В кого, в девушку?
- Нет, товарищ Сталин, в Родину!

Bax, belə bir söhbət Kremldə. Bunun stenoqramması atamın ev muzeyində saxlanılır. Vurğun ləqəbini isə məhz ilk uğursuz məhəbbətindən sonra götürübmüş atam. Stalini aldadıb ... Ertəsi gün Stalinə orden və medallar almaq üçün təqdim edilmiş azərilərin siyahısını gətirirlər. Səməd Vurğun o siyahıda Qırmızı Əmək Bayrağı ordeninə layiq bilinibmiş. Ancaq Stalin öz əli ilə «Lenin» ordeni yazıb, o birini pozub... Atamı ölkənin ən yüksək ordeni ilə təltif edib. Belə ki, Simonovun dediyində böyük məntiq var. Həmçinin mənim yaddaşından respublikamızın o zamankı yerli diktatoru Mircəfər Bağirovun öz məhkəməsində dedişi sözlər də çıxır. Hakim Almaniya faşizmi üzərində qurulmuş Nurnberq məhkəməsində SSRİ adından ittihamçı kimi çıxış edən Rudenko müttəhim Bağirovdan soruşdu:

- Siz xalqın sevimli şairi Səməd Vurğunu neçin həbs etdirmək istəyirdiniz?

- Mən bunu istəsəydim, çoxdan edərdim.

Bağirovun sözləri də zənimcə, həqiqət idi. Görünür, həyatda hər bir tarixi hadisənin bir neçə yozumu olduğu kimi, dəhşətli Stalin repressiyaları da bir nöqtədən çəkilmiş cəhənnəm mənzərəsi deyil. Yəqin ki, bu haqda tarixçilər, xüsusilə sovetoloqlar öz mötəbər fikirlərini deməlidirlər, mənim amacım yalnız atmla bağlı bu haqda oğul sözünü demək idi...

Səməd Vurğun əsasən 1926-cı ildən müntəzəm şeirlər yazmağa başlayıb və 1932-də kitabı «Fənar» işiq üzü görüb. Kitabdakı şeirlər Mayakovski poetikasına ruhuna və formasına yaxın yazılardan ibarətdir. Ümumiyyətlə, otuzuncu illərin əvvəlində çoxmillətli böyük bir ölkənin çoxdilli poeziyası forma etibarilə bir-birinin eyni idi. Mayakovski pafosu, sərbət cümlələr pillələri, ritm və bu ənənə dahi rus şairi özünü tapanca ilə öldürənə qədər davam etdi. «Fənar» kitabı ilə şair Səməd Vurğun başladı.

Bəs haralarda təhsil almışdı? Anadan olduğu Salahlı kəndininin məktəbində 5 sinif oxumuşdu. Bibisi Ayşə xanım onu Qazağa, orada yenicə, 1918-ci ildə açılmış seminariyaya gətirəndə həməən təhsil ocağının rəhbəri böyük maarifçi Firudin bəy Kəçərli zəif, raxit bədənli 12 yaşlı uşağı süzüb, deyibmiş:

- Ayşə xanım, bu uşaq oxuya bilməz, zəifdir, xəstədir, beynində bilik qala bilməz yazığını.

Bunu eşidən Səməd ağzını açdı, Qurani-Kərimdən birməfəse surələrdə deməyə başlayıb, parlaq yaddaşını nümayiş etdirib və sonrakı illərdə seminarıyanın 1 nömrəli tələbəsi kimi bütün mahalda ad çıxarıb. Humanitar fənlərdən savayı, riyaziyyat, coğrafiyadan başqa Qazax seminariyasında saz, tar, hətta skripka çalmaq da öyrənib, dram dərnəyinin faal iştirakçısı olub. Sonralar Səməd Vurğun Bakı Pedaqoji İnstitutunda və Moskva Dövlət Universitetində təhsil alıb. Ancaq inanmıram ki, oxuduğu məktəblər, institut, hətta Moskva Universiteti ona nə isə verib, simasını şəxsiyyət kimi formalaşdırıb. Çünki təbiəti etibarilə atam auditoriya və kitabxana adamı deyildi. Mən onu mütəmadi dərs oxuyan, leksiyalarda səliqə ilə konseptlər tutan tələbə kimi təsəvvürümə belə gətirə bilmirəm. O, özünü özü savadlı insan etmişdi. Fitri istedadı və kitab oxumağı ilə, bəli, çox geniş mütaliəsinin hesabına Səməd Vurğun dünya fəlsəfəsindən, ədəbiyyat və mədəniyyətindən, tarixindən xəbərdar idi. Onun haqqında yaranmış yanlış miflərdən birinə görə, Səməd Vurğun yalnız istedadlı hesabına böyük ədəbi sima ola bilib, guya savadı olmayıb. Yalandır. Atam Kant, Heqel, Şopenhauer fəlsəfələrindən də xəbərdar idi, marksizim-leninizmi də bilirdi. Rus dilində çap edilmiş dünya ədəbiyyatının nümunələrinin əksəriyyətini də oxumuşdu. Rus dilində tamamilə sərbəst danışır, bir vergül səhvi belə buraxmadan yazırdı. İlya Erenbruc kimi intellektuali bu bacarığı ilə hətta bir dəfə heyrətə gətirmişdi. Fəqət yazımın əvvəlində demişdim: atam haqqında miflər çoxdur, indinin özlündə də yaranmaqdadır. Qoy olsun. Bu miflərdən, şəxsən mənə görə Səməd Vurğun poeziyasına nə keyir dəyir, nə zərər. Bu poeziya isə poeziya məfhumunun özü qədər sehrikar və sirlidir. Niyə?

1989-90-91-ci illərdə Bakıda keçirilən çoxminli Milli Azadlıq hərəkatının mitinqləri azəri türklərinin oyanışı, sovet imperiyasının süqutu, millətin öz doğma torpağı Qarabağa qarşı qonşu Ermənistanın təcavüzünə sinə gəlməkcün qalxması amilləri ilə yanaşı, həm də neçə dəfə atamla bağlı da narahat hisslər keçirmişdim. O zaman

Bakıda və başqa şəhərlərimizdə, qəsəbələrimizdə Leninin, Kirovun, Şaumyanın və başqa bolşevik rəhbərlərinin heykəlləri uçuruldu. Və bu anlarda nə gizlədim, mənim övlad qəlbimdə xəfif, fəqət dəhşətli bir xof, qorxu var idi ki, birdən beynləri qızmış gənclər «sovet şairi», «sovet bostəkani», «sosializm ideoloqları» fitvası altında Səməd Vurğunun, Üzeyir Hacıbəyovun da abidələrinə əl qaldırlar, onları da dağıdılar. Bununla da, Çində baş vermisi «mədəni inqilabın» başqa variantını təkrar edirlər. Bu mənim şəxsi faciəm və əlbəttə ki, bütün Azərbaycan vurulmuş, ölkənin nüfuzunu bütün dünyada ən aşağı pilləyə endirən bir aksiya olardı. Xəsbəxtlikdən xalqımız mənim xofumdən qat-qat müdrik çıxdı, doğrudan da poeziya məmləkətinin övladları olduğunu sübut etdi. Mitinqlərdə ən çox şeirləri səslənən şairlərdən biri məhz Səməd Vurğun oldu. Qəribədir ana torpaq uğrunda şəhid olmağa hazır olanlar da Səməd Vurğunun şeirlərindən misralar deyirdilər, meydana yüz minlərlə insanı dağıtmaq məqsədi ilə oraya gələn kommunist partiyanın rəhbərləri də, vətənpərvərlər və təxribatçılar, türkcülər və islamçılar, demokratlar və ifrat radikallar da. Belə də olmalı idi. Əsl poeziya, hətta hansısa konkret bir ideologiyanın tərənnümçüsü kimi çıxış edəndə belə, öz bədii muxtariyyətini qoruyub saxlamaq qüdrətinə malikdir. Buna misallar çoxdur. Uolt Uitmen Amerikada, Redyard Kiplinq İngiltərədə... Unutmayaq ki, məşhur «Qırmızı papaq» nağılını Şarl Pyero bir royalist ideoloqu kimi yazmış və bu nağıl Fransada bir müddət yasaq elan edilmişdir. Amma bu gözəl, müdrik nağılın bədiiliyi bütün ideologiyalardan qüvvətli, yaşarlı çıxıb və bugünə də ayaq basdı, gələcəyə də yönəlib. Görünür, Allah ədəbiyyatı, mədəniyyəti xüsusi nəzarəti altında saxlayır. Ona təşəkkür edək.

Mən Allaha bir işinə görə də minnətdaram. 1933-cü ildə Səməd Vurğunun bir gənc qızla – Xəvər Mirzəbəyovayla görüşdürülməsinə görə. Mənim atamla anam...

1935-ci ildə qarışıq Yusif Səmədoğlu dünyaya gəldi. Yazıçı idi. Azərbaycan parlamentinin üzvü olmuşdur.

1937-ci ildə bacım Aybəniz dünyaya göz açmışdı. Atamın ən çox sevdiyi övladı. Onun bacımın oğlu, kövrək məhəbbəti məndə nədənsə heç bir vaxt qısqanclıq doğurmayıb və bunun

səbəbini sonralar anlamışam. Axı atam ata da görmüşdür, qardaşı da var idi. Anasını lap uşaqkən itirmiş, bacısı isə olmamışdır. Və Səməd Vurğun bu həsrətini məhz Aybənizlə söndürmüşdü. Bacım anam Xəvər xanımınla birgə Səməd Vurğunun Bakıdakı ev muzeyini saxlamış, onun ruhunu yaşatmışlar.

Qardaşımla bacımın dünyaya gəlməklərini dedim, özümü isə az qala unutmuşdum. Mən bu dünyaya 1939-cu ildə gəlmişəm. Mən doğulandan cəmi bir neçə saat sonra atam doğum evinə anama qısaca bir məktub, şeir çatdırıb. İlk misraları belədir:

*Demək oğlumuzun Vaqifdir adı,
O da olacaqdır şeirin ustadı.*

Göründüyü kimi, məni ilk dəfə bu dünyada şair kimi elan edib, adımı qoyan və tanıyan adam Azərbaycanın Xalq Şairi Səməd Vurğun olub. Əlbəttə ki, bu sözlərim zarafatdır. Mənim də həyatım təsadüflərdən yörgülmüş bir insan taleyidir. Genetik amilləri mən kənara qoymuram. Bu da var...

Mənim yazım Səməd Vurğun yaradıcılığının təhlili, onun tam bioqrafiyası deyil. Sadəcə olaraq, əli qələm tutan bir oğulun ata haqqında və dar çərçivə daxilində yazdığı bir esse sayacağı məlumatdır. Bununla belə deməliyəm ki, Səməd Vurğun ən tanınmış Azərbaycan dramaturqlarından biridir. İndinin özündə də onlarla, bəlkə də yüzlərlə adamlar var ki, onun mənzum «Vaqif» dramının ilk misrasından sonuncusuna qədər əzbərdən deyirlər! 1938-ci ildə yazılmış bu əsər hələ də unudulmayıb çoxdan bəri səhnədə qoyulmasa da. «Fərhad və Şirin», «Xanlar», «İnsan» dramları da var Səməd Vurğunun.

Səməd Vurğunun Azərbaycan qarşısında ən böyük xidmətlərindən biri, onun indiki ədəbi azəri türkcəsinin formalaşmasında apardığı mübarizədir. Dilimizin ifrat ərəb və farsçılıqdan qurtarılmasında. Qələbə ilə nəticələnmiş bir mübarizə. Və nə qədər ki, bu dil var, Səməd Vurğun adlı şair oxunacaq. Seviləcək və seviləcəkdir. Yəni yaşayacaq.

VAQIF SƏMƏDOĞLU: MƏNİM 60-CI İLLƏRİM

İyirminci əsrin 60-cı illəri şəxsən mənimçün nə idi?

Mən altmışıncı illəri 1961-ci ildən başlanıb 1970-ci ildə qurtaran bir vaxt axarı, zaman yolu kimi qəbul etmirəm. Bu öz yerində. Təbii ki, illər göydən düşməyib. «Göydən düşməyib» deyəndə, əlbəttə ki, həm İlahi, həm də fiziki mənada hər şey göydən düşüb, həm də elə həmin göyün içindədir. Günəşdən tutmuş qum dənəsinə qədər hər şey bu kainat dediyimiz sonsuz göyün içində fırlanır, o cümlədən biz də, bizim yaşadığımız illər də, bu illərin altmışıncıları da. Mənim mənsub olduğum nəsil, dünyaya otuzuncu illərdə gəlsək də, altmışıncılar deyirlər. Nədir axı bu altmışıncılar və altmışıncı illər? İlk növbədə, ədəbiyyat və incəsənət baxımından. Bir əsrin içində yaşanmış İntibah dövrüdüürmü? Əlbəttə. Bu İntibahı ədəbiyyata, incəsənətə, hümanitar və dəqiq elmlərə altmışıncı illərdə gəlmiş, fəaliyyətə başlamış insanları yaradıblar? Əlbəttə ki, yox. Yalnız onlar yox.

Orta əsrlərə, lap uzaq, qədim dövrlərə getməyəcəyəm. 60-cı illər Azərbaycan ədəbiyyatı, şeiri və nəsrini, bayaq dediyim kimi, göydən düşməmişdi, bizdən əvvəlki nəsillərin əməyi, fəaliyyəti, uğurları və səhvləri sayəsində hazırlanmışdı. Mən əlimə ilk dəfə şair kimi qələm alanda ana dilimdə artıq «Şair, nə tez qocaldın sən», «Mən tələsmirəm», «Qızıl gül olmayaydı...» kimi misraların musiqisi səslənirdi, «Nöqtə, nöqtə və nöqtə...» yazılmışdı və bu nöqtələrdən də yeni poeziya başlanırdı. «Xəzər suyu duzlu adı dənizdir» misrası ritorikaya müharibə elan edirdi, yeni nəsil «parka gedən tramvayla» altmışıncı illərə gedirdi. Yəni mənimçün altmışıncı illərin əsas qiyməti kimlərinə o dövrdə yaratdığı romanlar, povestlər, şeirlər, simfoniyalar, rəsm əsərləri deyil, bunlar öz yerində, mənimçün o dövr əsas mahiyyətiylə *Yeni Zövq* yaranan bir zəmin kimi dəyərlidir. Və bu fenomen yalnız Azərbaycanda və o zamankı SSRİ-də yox, bütün dünyada baş verdi. 60-cı illər keçmişə, bugünə və gələcəyə yeni rükəsdən baxış nöqtəsi idi.

Baxıb, qiymət vermək dövrü idi. Və mən deməzdim ki, Yeni Zövq ədəbiyyat və incəsənətə, tarixə və siyasətə verdiyi qiymətlərdə həmişə haqlı olub, həqiqət söyləyib. Qətiyyəni yox. Ancaq altmışıncı illər bir çox unudulmaz həqiqətləri, bəzən də yalanları üzə çıxarıb, yaddaşları silkələyib, həm gerçəkliyə, həm də xatirələrə qiymət verməyə çalışıb, buna səy göstərib. Bu baxımdan, altmışıncı illər dünya tarixinin unikal onilliklərindən biri idi. Cəlil Məmməd-quluzadə və Mirzə Ələkbər Sabirin böyüklüyünü bizdən qabaq da biliblər, onların ünvanına haqlı olaraq alqışlar deyiblər. Ancaq məhz altmışıncılar kütləvi şəkildə özlərini onların varisləri elan etdilər. Təsviri sənətimiz məhz o dövrdə üzünü qədim miniatürlərimizə tutdu, xalı, kilim və palazlarımızın ornamentlərini tablolarla gətirdi. Qobustandakı qaya rəsmlərindən bəhrələnməyə başladı.

Qərİbədər, əhali və ərzi baxımından çox da böyük olmayan Azərbaycan 60-cı illər İntibahının dünyada baş verən bədii hadisələrinin əksəriyyətindən gen düşmədi, bir çox sahələrdə öz sözünü dedi. Bir çox özündən böyük ölkələri geridə qoydu. Hətta Avropa və Amerika qitələrində yerləşən ölkələri, dövrlətləri belə. O zaman SSRİ-də ad-san qazanmış sənətkarlar arasında, forma və üslub baxımından ən çağdaş, modernist bəstəkar və şair bizim torpağın oğulları idi. Musiqidə Qara Qarayev, poeziyada Rəsul Rza. Və təbii ki, bu iki adamın ətrafına, başına gənclər yığılımı, onların adları ilə bağlı mənəvi məktəblər yaranmışdı. Rəsmi sovet ideologiyasının rədd etdiyi seriya (dodekofoniya) sistemində yazılmış musiqi əsərlərini SSRİ-də ilk dəfə konsert salonlarında səsləndirən Qara Qarayev oldu. İyirminci əsrin əvvəllərində Avropada Arnold Şenberqin yaratdığı bu musiqi sistemi SSRİ-nin biz yaşadığımız güşəsindən baş qaldırdı altmışıncı illərdə.

O illərdə ekzistensializm fəlsəfəsi bütün dünyanı бүürdü. Sartren, Kamyunun, Yaspersin bəzi əsərləri makinada çap olunub, «Samizdat» adıyla əldən-ələ gəzdi. Min illər tarixi olan dzenbudizm fəlsəfəsi də elə bil yenidən dirildi. 60-cı illərdə dünyanın elə bil gözlərinə təzə işıq gəlmişdi, hamı nəşə yeni bir şey görmək, başqalarına bir yenilik göstərmək ehtirası ilə yaşayırdı. İnsan təfəkkürünün elə bir faaliyyət sahəsi yoxdur ki, orada həmmən dövr

öz sözünü deməsin, ya da deməyə cəhd göstərməsin. Dindən tutmuş caz musiqisinə qədər, fəlsəfədən başlamış paltar modalarına kimi, azadlıq ideyalarından rok, pop musiqisinə qədər. Dizayn sənətində demək olar ki, inqilab baş verdi. Həmin illərdə Amerika və Avropada hippi-bitnik hərəkatı yarıdı. Şəhərləri aylarla saçlarına qayçı, bədənələri su dəyməyən pinti adamlar бүürdü. İngiltərənin Liverpul şəhərindən bu illərin musiqi fonu «Bitlz» vokal qrupunun səsi ucaldı. Onların və Elvis Preslinin oxuduqları artıq yalnız musiqi yox, o illərin ideologiyasına çevrilmişdi. Mini yubkalar küçələrdə, bikini geyimləri çimərliklərdə göründü. Bizdə Vaqif Mustafazadə, «Qaya» caz kvarteti, Rusiyada Vladimir Visotski fenomeni yarandı. Polşada incə zövq və yumorla çəkilmiş plakatlar, Gürcüstanda qısametrajlı filmlər, İtaliyada Fellini və Antonioni, İsveçdə dahi Berqman, Fransada «Yeni dalğa» kinosunun ustaları, Azərbaycanada Ruslan Şahmalıyev və Oqtay Mirqasımovun sənədli filmləri...

Ancaq 60-cı illər mənim həfizəmdə yalnız yaxşı tərəfləri ilə qalmayıb... Dini fundamentalizmlər də məhz bu illərdə, orta əsrlərdən sonra yenidən baş qaldırıb, siyasətə, fəlsəfəyə, insan münasibətlərinə soxulmağa başladı. Fundamentalizmi nədənsə yalnız islam dininin böyrünə qoşurlar. Məgər televiziya ekranlarında namaz qılan adamları ən güllünc rəkursa göstərən, sirk arenalarında «əzan» deyən klounlarla tamaşaçı gülüşü doğuran, «o Allah!» sözlərini belə kinayə ilə deyən xristian yekəxanahçı fundamentalizm deyil?

Altmışıncı illərdən başlayaraq narkomaniya da kütləvi, qlobal xarakter almağa başladı. LSD kimi «intellektual» narkotik çıxdı 60-cı illərin kimya laboratoriyalarından.

Və nəhayət, o illərin bir bəlası haqda da mütəlak deməliyəm.

60-cı illər həm də könüllü və kütləvi şəkildə yaranmış *Quldartıq dövrü* kimi qalib mənim yadımda. Və əsl quldartıq dövründə əl-ayaqları zəncirlənmiş qullardan fərqli olaraq, könüllü qullar qul olduqlarından xəbərsiz idilər. Əsl qul həmişə azadlığa can atır, könüllü qul isə öz köləliyini azadlıq sanır. İndinin özündə də belədir. Bəşəriyyətin ən ağır bəlası, bəlkə də ən əsas bəlası hə-

mişə köntüllü qulların yaratdığı mənəvi quldarlıq hökmranlığı olub. İlahi, altmışıncı illərdə bu müsibət necə aydın və aşkar nəzərə çarpırdı! İdeya, Fəlsəfə, Fikir, Din, Əxlaq və sairə qulları... Özü də quldan olan, özünə düşmən kəsilən insanlar, bir ideya və ya fəlsəfə ilə öz əl-ayaqlarını zəncirləyən və bu şəkildə Ədalətdən, Azadlıqdan dəm vuran fanatizm məhbusları. Allah üzərində belə monopoliya iddiası! Kimlər idi bunlar? «Yeganə həqiqi din mənimdir!» deyənlər. «İnsanın kim olduğunu yalnız ekzistensializm deyib-söyləyənlər», «Yalandır, həqiqət yalnız dzenbuddizmdir!» qışqıranlar, «heca vəznində yazanlar şair deyil, aşıqdılar» deyənlər idi bunlar. «Sərbəst də şeir olar?» deyib, gülənlər idi bu köntüllü qullar. «Təsviri sənətin kökləri yalnız Afrika totemlərindədi», «Xeyr, Yaponiya qravürlərində»... Yüzlərlə, minlərlə bu sayaq şuarlar yazılmışdı köntüllü quldarlıqdan neçin bu qədər danışıram? Ona görə ki, özüm də o illərdə bu sayaq köntüllü qullardan biri idim. Əruzda, heca vəznində yazmırdım, özümü inandırmışdım ki, 20-ci əsrin poeziyası vəznisiz – qafiyəsiz olmalıdır... Yaxşıdır ki, hələ altmışıncı illərdə özümü öz quldar pəncəmdən qurtara bilib, poeziyanın min rəngli azadlığına çıxıb bildim. Odur ki, altmışıncı illərdən söhbət gedərkən, o dövrün qiymətini azaltmaq da lazımdır deyil, idealizə etmək də. Bəşər tarixinin bütün dövrlərinin problemləri o zaman da var idi. İntəhası, daha qabarıq şəkildə üzə çıxmışdı. Həm müsibət, həm də mənfi tərəfləri ilə. Təkrar edirəm, mənimçün altmışıncı illər *Yeni Zövq dövrü*, altmışıncılar isə bu zövqün daşıyıcılarındırlar. Yəni mənim mənsub olduğum nəsil göyüdan düşməyib, bizdən qabaqda yaşayan nəsilərin çiyində gəlib çıxıb 60-cı illərə...

...60-cı illər... Artıq tarixə dönmüş, keçmiş olmuşdu. İndi mən XXI əsrin altmışıncı illərinə üz tutub deyirəm:

– Mən də sizinləyəm...

VAQIF SƏMƏDOĞLU: AZƏRBAYCAN CAZI HAQQINDA

Mən muğam-caz terminini qəbul etmirəm. Muğamat – muğamatdır, caz da caz.

Vaxtıyla Azərbaycanda və ümumiyyətlə bütün Şərqdə simfonik – muğam termini yarandı. Və bütün dünyada haqlı olaraq qəbul olundu. Niyə? Ona görə ki, Fikrət Əmirovun «Şur», «Kürd ovşarı», Niyazinin «Rast» əsərləri adı çəkilən muğamları tam dəstgah şəkildə olmasa da müəyyən şöbələri, təsnif və rəngləri ilə əvvəldən axıra kimi simfonik orkestrin ifasında səsləndi. Məhz bu səbəbdən simfonik – muğam termini qəbul olundu. Mərhum Vaqif Mustafazadənin isə hansısa bir muğamı hec olmasa bir-iki şöbəsi, bir o qədər də təsnif və rəngi ilə səsləndirən caz kompozisiyası yoxdur. Sadəcə olaraq onun ifasında biz arasında muğam xalları, xanəndələrin diyliliy desək, «boğazları» eşidirik. Bu səbəbdən muğam-caz termini, əlbəttə ki, yanlışdır.

Azərbaycanda cazın yaranma tarixini təxminən 1939-cu ildən saymağa başlayırlar. Yəni respublikada ilk Dövlət Caz Orkestrinin yarandığı gündən. Niyazi və Tofiq Quliyevin rəhbərliyi ilə. Ancaq bu o demək deyil ki, Bakıda ilk caz akkordları məhz o orkestrin ifasında səslənib. Demək olar ki, XX əsrin əvvəllərindən, neft Bakısının restoranlarında, parklarında, başqa insan toplaıntıları yerində hansısa şəkildə o dövrün caz musiqisi səslənib. Sırf rəqs musiqisi kimi. Və buna mən məhz Bakı cazı deyirdim, Azərbaycan cazı yox. Ağılım kəsmir ki, o zaman Qazaxda ya Şuşada kimsə caz çalıb, caz dinləyib. Bəs caz musiqisi neçin məhz Bakıda özünə yer tutdu? Çünki Bakı neft səltənətinə dönməyə başladığı dövrdən buraya kənardan başqa millətlərin nümayəndələrinin axını başlandı. Hər gələndə bu torpağa öz dilini, öz mədəniyyətini gətirirdi. Və burada biz o zaman xarici ölkələrə

472-305568

gedib-gələn, görüb-götürə bilən azərbaycanlıları da unutmamalıyıq. Yəni neft Bakının qapılarını hər iki üzədən açmışdı. Tarixi yüzillərlə ölçülən, kökü birinci minilliyə gedib çıxan bu qədim şəhər, hansısa mənada, yenidən kəşf edilirdi. Cazin vətəni Amerikanı Xristofor Kolumb, Bakını Neft kəşf edib. Müəyyən mənada, əlbəttə ki, milli tərkibinə, işgüzarlığına və hətta əhalisinin bəzi təbəqələrinin yaşayış tərzinə görə Bakı cazın yarandığı Nyu-Orlean şəhərinə bənzəyib. Caz da bir musiqi janrı kimi burada ayaq açıb, yeriyib, özünə pərəstişkarlar qazanıb. Ancaq əlbəttə ki, 1939-cu ilə qədər Bakıda çalınan caza Azərbaycan cazu demək olmaz.

Hansısa milli çalaların, xüsusiyyətlərin özünü göstərməsindən, ancaq Azərbaycan Caz Orkestri yarandığı gündən, Niyazi və Tofiq Quliyevin bu kollektivdə fəaliyyətlərindən sonra danışmaq olar.

Bildiyimə görə, 1939-cu ildən, milli elementlər, türk milli çalaları o orkestrin səslənməsində artıq öz yerini tutmuşdu.

Bir çox Amerika caz mahnıları belə ana dilimizdə səslənib. Yeri gəlmişkən deyim ki, 20-30-cu illərdə Avropa operaları da öz dilimizdə oxunurdu. Bildiyiniz kimi, Stalinin qəzəbi necə deyərlər, caz musiqisini də tutmuşdu. Eynilə Adolf Hitler faşist Almaniyasında cazu yasaq etdiyi kimi bu ölkədə də caz qadağan olunmuşdu. Cazu ancaq radionun qısa dalğalarından, qramafon vallarıdan eşitmək olurdu. Caza münasibət artıq siyasətə, hansısa, hələ dərk olunmamış mənada demokratiya, azadlıq həsrətinə dönmüşdü. Qadağan təsiri əks təsir doğururdu. Təxminən 1953-cü ildən bəri caz yenidən səslənməyə başladı. Həftədə bir-iki dəfə radiomuzdan cazvəri musiqi eşidildi. Ancaq o zaman, 50-ci illərin ortalarında Bakının klublarında, mədəniyyət saraylarında caz musiqisinin sel axını başladı. Elə istirahət axşamı olurdu ki, orada rəqs üçün caz çalınmasın. Xüsusi rəqs axşamları da qurulurdu. Dəmir yolçularının klubunda ən yaxşı caz orkestrimiz özünə yuva qurmuşdu. Mən özüm də yığma musiqiçilər dəstəsiylə belə rəqs axşamlarında caz çalışsam. Pianoçu kimi.

Hətta Rauf Hacıyevin rəhbərlik etdiyi «Vətən» kinoteatrının caz orkestrində də işləyəcəkdim. Məktəbin son sinfində oxuyarkən. Bir yandan atam, o biri yandan musiqi müəllimim qoymadılar...

Bakının kinoteatrlarında da caz orkestrlər fəaliyyət göstərirdi. Ancaq onların adını «estrada orkestri» qoymuşdular, çaldıqları caza isə «yüngül musiqi» deyilirdi. Görtünür, Stalinin, Jdanovun xofu hələ tamam çəkilməmişdi. Məhz bu orkestrlərdə indi hamının tanıdığı bir neçə məşhur musiqiçilərimiz çalışırdı. Rauf Hacıyev, Rafiq Babayev və başqaları. Lütfiyar İmanov da o zaman «Arız» kinoteatrında oxuyurdu. Xüsusilə, Rafiq Babayevi qeyd etmək istərdim. Yüksək professionalıqla sırf Amerika cazu çalan Rafiq artıq əllinci illərin ortalarında Azərbaycan musiqisini, bizim bəstəkarların əsərlərini caz üstündə ifa edirdi. Həm müşayiətçi, həm də solist kimi. Milli cazdan söz düşəndə, Rafiq Babayevin adı birincilər sırasında çəkilməlidir. Əlbəttə ki, Azərbaycan cazını ən yüksək zirvəyə Vaqif Mustafazadə uraltdı. Lakin biz öz cazımızdan danışanda başqalarını da unutmamalıyıq. Tofiq Quliyevdən tutmuş Vaqif Sadıxova qədər.

Cazin vətəni Nyu-Orlean şəhərində neçə-neçə millətin nümayəndələri yaşayırdı. Və hər qrup cazın yaranmasına öz payını verib. Odur ilk növbədə bunu etiraf etməliyəm ki, caz göydən düşməyib, çox güclü, zəngin zəmin üzərində yaranıb. Bir neçə xalqın musiqi folkloru, professional musiqisi əsasında. Və məhz bu səbəbdən mən caza «**dünyanın xalq musiqisi**» deyirəm. Elə bunun üçün də bir çox dünya bəstəkarlarının da yaradıcılığına caz yol tapıb, onların əsərlərində öz yerini tutub. O cümlədən, bizim bəstəkarlar da bu musiqinin təsir qüvvəsindən kənarə qalmaq bilməz. Qara Qarayev caz musiqisindən ən mahir cazmenlərə dərs verərdi. Bunu rus bəstəkarı Rodion Şedrin də etiraf etmişdi. Xəyyam Mirzəzadə, Fərəc Qarayev, Rauf Hacıyev... sadalamaqla qurtarmaq mümkün deyil. Axı bütün bəstəkarlarımız Bakıda, caz musiqisinin özünə məskən saldığı mühitdə yaşayıb, yaşayırlar. Neçəsi musiqinin bu janrında professional kimi məşğul olublar. SSRİ-nin elə bir sambalı caz orkestri yox idi ki, orda Bakı musiqiçiləri işləməsin.

Tofiq Quliyevdən tutmuş Vaqif Sadixova qədər.

Vaqif Mustafazadə artıq mənimçilən çoxdan bəri təkcə musiqi, caz xadimi deyil. Vaqif Mustafazadə artıq bütövlükdə Azərbaycan mədəniyyətinin bir səhifəsidir. Bəlkə də bu fikrim qeyri-elmi, tamamilə subyektiv ayırmadır, lakin məndən ötrü bu sayaq qiymət vermək bir əqidəyə döndü. Məsələn, Mosart və Bethoven. İkisi də dahi bəstəkardır. Ancaq Mosart sırf musiqi, Bethoven – mədəniyyətdir. Təkcə musiqidə deyil, ədəbiyyatda da bu mənimçin açıq-aşkar gördüyüm və axıra qədər tam məntiqlə izah edə bilməyəcəyim bir həqiqətdir. Və Vaqif Mustafazadədən söz düşəndə, mən ancaq caz ilə kifayətlənə bilmirəm. Bizdə elə caz pianoçuların olub ki, hansısa sahələrdə, tutaq ki, pianizmdə, kompozisiya, forma səliqəliyində, yəni sırf texniki professionallığında Vaqifdən daha usta, daha mahirdirlər. Ancaq Vaqif tamam müstəsna mövqeyi olan bir şəxsiyyət, sənətkardır. Vaqif – Vaqifdir.

Xülasə, caz nədir? 40, 50, 60-cı illərin özünəməxsus, təkrarsız mədəni həyatı, deyərdim musiqi davranışı olan Bakı. Və, nəhəyət, Azadlıq həsrəti. Gizli, özümün də, əlbəttə ki, o vaxt dərk etmədiyim bir həyat tərz. Bakının diktaturaya qarşı yönəlmiş musiqi etirazı. O zaman Bakıda caz ətrafında birləşmiş insanlar qrupu yaranmışdı. Bir-birləriylə şəxsən tanış olmayanda da uzaqdan tanıyırdılar. Geyimdən, saç daramaqdan, xüsusi danışq, jarqon tərzindən. Onlara «stilyaqa» da deyirdilər...

Caz üstündən qadağan götürüldəndən sonra Bakıya, qastrola caz kollektivləri də gəlməyə başladı. Bunların arasında Eddi Roznerin orkestri xüsusi yer tuturdu. 10 konsert verirdisə, hamısına gedərdik. Bundan başqa müharibədən sonra «trofeyni» adlanan xeyli Amerika filmləri göstərilirdi. Hansında ki, caz musiqisi oldu, o musiqini ertəsi günü musiqi məktəbində, konservatoriyada hər kəs öz bacarığına görə, qulağında qaldığı kimi çalmağa çalışırdı. Axı onda nə maqnitofon, nə də cazın not yazısı var idi. Hətta caz qarmoniyalarını çox vaxt Raxmaninovun, Skryabinin və başqa bəstəkarların əsərlərindən yığırdıq. Xülasə, hər təzə eşitdiyimiz musiqini bir-birimizi əvəz eləyə-eləyə pia-

noda çalırdıq. Onda heç xəbərimiz də yox idi ki, caz musiqisinin ifasında cem-seşn deyilən məfhum, ənənə var. Yəni bir musiqi kompozisiyasını bir neçə musiqçinin bir-birlərini əvəz edə-edə çalmağı. Məşq etmədən, bəzən heç bir-birləri ilə tanış olmayan musiqiçilər. Bəzən, hətta hansısa musiqiçi çalacağı əsəri ilk dəfə eşidirdi. Gördüyünüz kimi, biz də o vaxt bilməyə-bilməyə caz bayramı qeyd edirdik. Orada Rafiq Babayev də, Vova Vladimirov da, Vaqif Mustafazadə də olardı. Hamımız cavan.

Xülasə, hər kəsin öz cazı var. Tale kimi.

1991-ci il

Vaqif Səmədoğlu: Azərbaycan xalqı ədəbiyyatı, musiqisi nöqteyi-nəzərindən yüz illərdir özünü yaşamaq hüququnu qoruyur. Tarixi kəsməklərin necəliyindən asılı olmayaraq bu millət şeirini yazıb, mahnısını bəstələyib, rəsm əsərlərini yaradıb. Bu millətdə nə qədər yaratmaq, yaşamaq arzusu olar!

Mən bu fikirlə razı deyiləm ki, ədəbiyyat yaranmır. Ədəbiyyat çoxdan, neçə min ildə yaranıb. Və bu yaranışı bir ölkəylə, bir xalqla, bir dillə bağlamaq olmaz.

Ədəbiyyat canlı varlıq olduğu üçün bütün canlı orqanizmlər kimi bəzi müəyyən xəstəliklərə, hətta mən deyərdim hərdən fiziki xəstəliyə də məruz qalır. Burada hansısa böyük ədəbi böhrandan, fəlakətdən danışmağa dəyməz, əgər şair sairdisə, o nəsa yazır. Sadəcə, bizim onun nə yazdığından xəbərimiz yoxdur. Şair o adamdır ki, yazmaya bilmir.

Özüm haqqında deyə bilərəm ki, bütün həyatım boyu yazmışam, indi də hər gün yazıram. İlham gözləyən adam deyiləm. Şeir də yazı bilməsəm, gündəlik, gündəlik də yazı bilməsəm, nağılvəri formada bir nəsr, o da olmasa, öz fikirlərimi... Mənim əqidəmdir ki, şairin, yazıcının qələmsiz düşünməyə haqqı yoxdur. Qələmsiz yaşamağa haqqı yoxdur. Mən heç vaxt da çap olunmaq haqda fikirləşməmişəm. Sovet dövründə senzura məni sınıx bilməyib. Bunu mən qürurla, yalançı dissident kimi demirəm... Çap olunmaq mənə müəyyən sərbəstlik verib. İdeya sərbəstliyi verib, fikir sərbəstliyi verib. İstədiyimi yazmışam. Nə çap olunmaq problemi, nə isti, nə siyasi durum, nə ictimai quruluş, nə də rəhbərliyin kimliyi mənim yazmağıma mane ola bilməz. Öz xatirələrim, öz hisslərim, öz çürəyim-suyum mənə bəsdir. Mən yaradıcılığın texnologiyası baxımından azadam.

Ancaq əslində yer üzündə heç bir insan, xüsusilə də, şair azad ola bilməz. Sarsıntı olmasa, dünyada ədəbiyyat yaranarmı? Yox, sarsıntı ədəbiyyatın xeyrinə deyil, ədəbiyyatı yaşadan elə sarsıntıdır. Dünya ədəbiyyatı tarixində ən gözəl nümunələr daxili, ictimai, fizioloji, seksual sarsıntılardan yaranmış əsərdədir...

Əvvəllər, mən mitinqlərdə Milli Tənhalıqdan danışırıdım. Bu günsə, Milli Özünüyemə, daxildə düşmənlər axtarılan, sovet ədəbiyyatı deyilən ədəbiyyatın üstündən, az qala bütövlükdə xətt çəkmək meyli məni ən çox sarsıdır. Bütün bunlar milləti zəiflədir.

Mən sovet dövründə də sarsılırdım, ondakı sarsıntılar da mənə şeir yazdırırdı. Ancaq o vaxtlar mənim mənsub olduğum millətin ölüm-qalım məsələsi qoyulmurdu. Bir yandan millətin mənaviyyatı korlanırdısa, o biri yandan gözəl əsərlər yaranırdı, gözəl musiqilər bəstələnirdi. İndisə mən bir azəri türkü kimi hiss edirəm ki, sarsıntı daha qlobaldır...

Mən ilk növbədə yazdığım dili bilən adamlar üçün, yəni öz millətim üçün yazıram. Əgər bu adamların gələcəyi yoxdursa, mənim bir şair kimi hansı gələcəyimdən danışmaq olar?..

Biz bilmirik, Füzuli 4-5 əsr bundan qabaq hansı yəhbərliklərlə üzləşib, hansı ictimai-siyasi hadisələrdən sarsılıb, ancaq o sarsıntılardan «Leyli və Məcnun» yaranıb. Əgər bu xalq, bu dil və mənim şeirlərim qalacaqsə, gələcəkdə bu şeirləri oxuyan düşünməyəcək ki, bunları yazanda Vaqif Səmədoğlu hansı ictimai-siyasi, iqtisadi sarsıntılar keçirib. Yəni bu sarsıntı samimi ifadə olunubsa, o adamın da dörd yüz ildən sonra öz sarsıntısı olacaq və özünü tapaacaq bu şeirlərdə. Necə ki, biz bu gün özümü Füzulidə tapırıq...

Yaxın gələcəkdə bizim indiki sarsıntılı dövrümüzün yazıçısı, şairi yaranacaq, daha doğrusu, əsəri gələcək. Ancaq bu əsərlər əvvəlki, yəni Sovet dövründəki acgözlüklə yox, normal həvəslə oxunacaq. Allah eləməsin ki, 100 minlik tirajlar bir də Azərbaycana qayıtsın. Çünki bu, oxucu çoxluğu deyil, bekarçılıq əlamətidir, totalitar rejimin xarakterik cəhətlərindən biridir. Mən istədim Azərbaycanda oxucu əl olsun, amma keyfiyyətli olsun. Əvvəllər xalq siyasi aclığını, azadlıq aclığını, milli aclığını... yalnız ədəbiyyatı ilə doyururdu. O vaxt şairin sətiraltı dediyi mətləbi indi siyasətçilər açıq-açıq deyirlər. Və şairin cəmiyyətdəki nüfuzunun bir hissəsini siyasətçilərə güzəştə getməsi məni qətiyyətlə narahat eləmir. Eyni zamanda unutmayın ki, Azərbaycan Avropa, Amerika ölkəsi deyil, Şərqi ölkəsidir və təkcə elə günəşin Şərqi kimi hararəti onu deyir ki, bu xalqın Şairə həmişə ehtiyacı olacaq.

Seir mənim həyatımın təzahürüdür. Bu insan, bu cisim yox olacaq. Mən şeirlərimdə qalacağam. Onun üçün də mən yazmışam: «*Mən bu insan deyiləm, şeirlərdə sözüməm. Anam olsa da mənim, məni doğan özüməm*». Bu mənada mən şeirlərimdəyəm. Yəni həyatım şeirlərimdədir. Və yaxud şeirlərim həyatımdadır. Ayrı – ayrı bütün şeirlərimi, dram əsərlərimi, fikirlərimi, məqalələrimi, ifadələrimi, hətta müsahibələrimi də bir şeir adlandırmışam. İstərdim ki, bütün yaradıcılığım bir səviyyədə qəbul olunsun... Seləbənər şeirlər var. Yollardan mülqayisə etsəm, məsələn, poeziya var ki, xiyabandı, prospekti. Poeziya var, tutaq ki, çox döngələri olan bir küçədir. *Mən poeziyanı meşədə cığıra bənzərdim. Özüm saldıgım cığıra, kiminsə saldıgı cığıra deyil...*

İLK XEYİR-DUA

Salon dərin sükut içində idi. Onun barmaqları pianonun ağıl-qaralı dilləri üzərində sürətlə gəzirdi. Səsler qüdrətli ahəngə axır, gah çırpına-çırpına yüksəlir, gah yorğun düşmüş qartal kimi, elə bil, qanad çılmadan süzür, enir, nəfəsini dərir, yeni qatlara yüksəlmək üçün qüvvət toplayırdı. Ortaboylu, qarayanız gənc sanki hər şeyi unutmuşdu. Onun baxışları qeyri-müəyyən nöqtəyə zillənmiş, deyərdim – fikri, diqqəti, qəlbinin bütün hiss, həyəcanı sarsılmaz bir nöqtəyə bağlanmışdı. Raxmaninovun qüdrət və ehtiras dolu akkordları, elə bil, yalnız telləri deyil, bütün pianonu, səhnəni titrədir, yaralı nəhəng bir quş kimi havada çırpınırdı... Piano çalan bu gəncin qəlbində təsəllisiz bir nigaranlıq, onu içəridən dalayan bir təşviş vardı.

Salonda onun yüzürlə tanış, dostu, qohum-əqrəbası oturmuşdu. Lakin ömrünün bu unudulmaz imtahanı günündə hər kəsdən artıq arzuladığı, bu günü görməsini hər kəsdən artıq istədiyi adam – atası salonda yox idi, məşum bir xəstəliyin amansız pəncəsində, ölüm yatağında yatırdı.

Dillərin, tellərin ahəngi və xalların bu təntənəsində kim deyərdi ki, səhnədə qərib bir tənhalığa düşmüş kimi görünən bu gəncin qəlbində daha müxtəlif, daha zəngin duyğuların, cəsarət və bacarığın, hiss və həyəcanın yatağı var.

İllər keçdi. Bir zaman mənə belə təsir buraxmış bu gecənin xatirəsi duman arxasında qalıb, konturları silinib formasızlaşmış bir mənzərəyə çevrildi.

Bu yaxınlarda bir təsadüf bütün olanları ən kiçik təfərrüatı ilə yenidən xəyalımda canlandırdı.

...Konverti açdım. Səhifələr, səhifələr, səhifələr ... Uzun,

gödək sətirləri görəndə: - bu da tez-tez aldığım yaxşılı-pisli şeir silsilələrindən biridir, - deyə düşündüm.

Hər zaman belə məktublar alanda qəlbimdə ikiyönlü bir hissə oyanır. Bir tərəfdən gənclərimizin şeir kimi incə, gözəl bir sahəyə can atdıqları, həqiqi istedad sahibi olan şairütrakli adamların yetişdiyini görüb sevinirəm. Bir tərəfdən də belə məktublarnın əksəriyyətində, çox təəssüf ki, böyük bir əksəriyyətində həqiqi sənət alovundan məhrum olan, yalnız həvəyə düşüb nəzm düzən cavanların səmərəsiz və gələcəksiz bir işlə məşğul olduqlarına təəssüf edirəm.

...Dəqiqələr keçir, vərəqlərdən birini qoyub, o birini götürür, təkrar oxuyuram. Mümkündürmü, ilk dəfə əlinə qələm alan bir gənc belə bitkin, müasir təfəkkür və geniş müşahidələrlə zəngin şeirlər yazsın.

Mən, şeirlərini oxuduğum bu müəllifin imzasına bu vaxta qədər heç bir yerdə rast gəlməmişdim. Bəlkə o, illərdən bəri yazıb, şeirləri özünü təmin etmədiyi üçün onları oxucuya təqdim etməyi lazım bilməyib, heç bir redaksiyaya göndərməyib. Əgər belədirsə, bu faktın özü təqdirəlayiqdir. Bu, gənc müəllifin yaradıcılıq işinə ciddi yanaşdığını göstərir.

Şeirlərindən biri «**Dünyanın ən ağır qanteli**» adlanır. Bu şeir mənə konsert gecəsini, geniş səhnədə qərib bir tənhalıqda qalmış kimi görünən, gözləri qeyri-müəyyən bir nöqtəyə zillənmiş gənci xatırlatdı. Mən bu şeirdə həmin gəncin sevinc və iztirab dolu havasını duydum. Şeirin kədərli bəstəsi, şübhəsiz ki, ifadə etdiyi hadisə ilə bağlı günlərdə yaranmış, harda isə qəlbın dərinliklərinə sığınmış qalmışdır.

«**Canlı Allahlar**» adlı şeirində müəllif təcrübəli bir şair bacarığı ilə böyük ideyalar uğrunda mübarizə aparan insanların xəyal və təfəkkürünün zəngin boyaları ilə bəzənmiş Olimp Allahlarından nə qədər yüksək, qüvvətli, dəyərli olduqlarını poetik, təsirli, inandırıcı sətirlərlə vermişdir. Şeir qüvvəti adamda bir qürur hissi oyadır, iftixarla – «mən də insanam» – düşündürsən.

Nazim Hikmətə yazılmış şeirin sonluğundakı ümu-

miləşdirmə öz-özlüyündə gözəl olduğu kimi bütün şeirin mənə ahəngində həlledici, yönəldici bir vurğu kimi səslənir. Bəlkə də o, hələ doğulmamış idi. Onun şeiri, sənəti gələcək günlərə ünvanlanmışdı. O, yazıb-yaratdığından daha artıq yaradacaqdı.

«**Nəhayətsiz yol**» şeirində buxarlanmış bir damlanın oyatdığı duyğular, insan ovcuna bir şəhə damlası kimi düşmüş suyun həm okeanın əzəmətindən bir parça, həm də bir qızın hər gün yuyulan yeganə paltarından buxarlanan həyat qoxulu, insan ətirli bir damla olduğu nə qədər lakonik, gözəl ifadə olunmuşdur.

Əfsanəyə görə, çırağ yandırıb gündüz adam axtaran məşhur filosof **Diogenin** adı ilə başlanan şeir də maraqlıdır.

Şair sonda:

«**Çıraq olmaq istəyirəm,**

Qardaşım, hey!» – deyər, öz dostuna müraciət edir. Çıraq! Bu günün ən böyük xariqələrini yaradan insan adı ilə bağlı bir çıraq. Elə bir çıraq ki, qaranlıqları əridir, işıq, hərərət saçır, elə bir çıraq ki, özü yanır, ətrafdakılara yaşayış yaratmaq üçün geniş, işıqlı bir aləm yaradır. Hələ bu şeirdəki «Qardaşım hey!» ifadəsi nə qədər təbii və Azərbaycan şeir ənənəsi ilə üzvi bağlıdır. Bu, bizə «Dədə Qorqud»un «Xanım, hey» ifadəsini xatırlatmırmı?

Gənc şairin göndərdiyi şeirlərin hamısı eyni qüvvədə deyil. Bu da təbiidir. Onun qələmi hələ bərkiməmişdir. Belə bir təşbeh, yeri olarsa, deyərdim ki, o, üzməyi dörd yanı bağlı bir çarhovuzda öyrənmişdir: İndi çıx dənizə, insan dənizinə, həyat dənizinə.

Mən onun müvəffəqiyyətinə əminəm. Çünki o, oxucuların böyük əksəriyyətində məhəbbət, qayğı görəcək. Onu anlayaraq, duyaraq, sevərək öz nöqsanlarından və mümkün olan səhvlərdən qoruyaraq tənqid edəcəklərsə, nə qəm. Bu ancaq onun və şeirimizin xeyrinə olar.

Uğur olsun, Vaqif! Həm adınla, həm mənsub olduğun ocaqla bağlı şair adını şəərəflə daşı, usanma, yorulma. Yaz, yarat!

Rəsul Rza

Xalq şairi

«Azərbaycan» jurnalı, 1963-cü il

VAQIF SƏMƏDOĞLU YARADICILIĞI HAQQINDA DEYİLƏN FİKİRLƏRDƏN FRAQMENTLƏR

Bu sehri gözləyirdim...

Hörmətli Vaqif Səmədoğlu!

«Ulduz» jurnalının 2-ci nömrəsində yeni silsilə şeirlərini oxudum. Şeirlərdəki istiliyə və gözəlliyə sevindim...

Əvvəlki şeirlərində qalın bir duman vardır. Dumanın sıxlığından sözlərin iç mənası görünmürdü. Sənət isə aydınlıq sevir...

Demək, sən axa-axa duruldun, yaza-yaza aydınlaşdın və bu aydınlıq içində özünü də tapdın. Sən əlinə qələm alan gündən axtarırdın. Sənətdə axtaranlar həmişə açılmış cığırlardan, tapdığını yollardan qorxur, özül cığır açmaq istəyir...

Əziz dost! Bu yeni şeirlərində mən həqiqi novatorluq gördüm. Yenilik gözəllikdə və aydınlıqdadır. Şeirdəki məna aydın deyilsə, novatorluqdan səhbət gedə bilməz, çünki ədəbiyyat mütəşəkkillər üçün deyil, xalq üçün yaradılır.

Bəxtiyar Vahabzadə

Xalq şairi

«Azərbaycan gəncləri» qəzeti,

22.03.1983

Başqa çağdaş şairlərimizin yüksək poetik istedadını, ədəbiyyatımızdakı əhəmiyyətli yerlərini, bədii dilimiz qarşısında böyük xidmətlərini hörmətlə qiymətləndirərək, Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığını şeirimizdə bənzərsiz, təkrarsız, unikal hadisə hesab edirəm. Bu unikalığı maddə-maddə, hər şeirini, hər misrəsini, hər obrazını misal gətirərək, sübut edə bilərəm. Amma belə sadalama quru inventarlaşma təsiri bağışlayır. Vaqif Səmədoğlu poeziyasının özəlliyini, sıqlətini, oxşarsızlığını duymaq, dərk etmək üçün onun şeirlərini küll halında, həm də diqqətlə, mənalara dala-dala, poetik tapıntıların dərinə-dərinə qavraya-qavraya mütaliə etmək gərəkdir. Vaqif Səmədoğlu poeziyasının XX əsr Azəri türk şeirində mühüm mərhələ olması mənimçün danılmaz, şəksiz-şübhəsiz bir həqiqətdir. Öminəm, gün gələcək bu qənaət məlum fakt kimi hər kəs tərəfindən təsdiq olunacaq. Amma bir yandan baxanda hamının təsdiqinə ehtiyac varmı? Elə şeir var ki, onun qiymətini ümumi rəy, çoxluğun fikri təsdiq edir. Vaqif poeziyasının belə bir rəy sorğusuna ehtiyacı yoxdur. Vaqif poeziyası ayrı dəyərlərə arxalanır. Şairi qiymətləndirərkən onun şeirlərini sevnələrin keyfiyyəti kəmiyyətdən daha vacibdir.

Gur poeziya da var, həzin poeziya da. Gur poeziyaya qarşı deyiləm, təki gur olsun, gurultulu yox, hay-küy, şüarçılıq, təmtəraqlı nidalar həqiqi poeziyadan uzaqdır. Əlbəttə, xalq taleyinin həlledici məqamlarında şairin gur səsi, fəryadı, harayı da yüksəlməlidir. Amma şairin kitab ünvanını da nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Kütlələrə, izdihama müraciət edən şair qışqırmalıdır, fəqət Allahla və öz-özünə qışqıra-qışqıra danışmaq olmaz. Xəfif səslə, bəzən də tam səssiz, içində, dinməz danışmalısan. Vaqif dərdlərini hayqırmır, hiçqırmır, çığırır, xısın-xısın pıçıldayır.

...İnanıram ki, haçansa bizim dövrün insan psixologiyasına, çağdaşımız insanın ürək nigarançılığına, düşüncə çirpintilərinə bələd olmaq istəyənlər Vaqif Səmədoğlu poeziyasına müraciət edəcəklər. Çünki bu poeziya zamanın kardioqramasını cild-cild

elmi kitablardan daha dəqiq və dolğun əks etdirir. Vaqif dövrün ayrı-ayrı hadisələrini, olayların təfərrüatını, ayrıntılarını yox, onların insan şəxsiyyətində inikasını canlandırır, dövrün nəbzini tutur, ovqatını açır. Son nəticə etibarilə zamanın mənavi ruhi mənzərəsini yaradır. Bu baxımdan, Vaqif yaşadığı zamanla sıx bağlı olan sənətkarlarımızdandır. Vaqif öz zəmanəsinin şairidir. Vaqif zamanın yaraladığı şairdir. Dövrünün ağır dərdlərini, məlalını, qəm-qüssəsini içində yaşadan və içində ağlayan şairdir.

...Vaqif Səmədoğlu poeziyası tənhalıq poeziyasıdır. Şair tənhalıq ins-cinssiz səhrada tək qalmış adamın təkliyi deyil, insanlar içində, insan tünlüyündə, insan bolluğunda duyulan yalqızlıqdır. «Dədimi kimə deyim dünya dolu adamdır» (Rəsul Rza).

Vaqif 1982-ci ildə yazdığı şeirində «*Ömür tənhalıq verdi mənə*» deyir, amma bu şeirdən 17 il qabaq yazdığı şeirdə də təklidən şikayətlənir: «*Mən də tək, tək, tək*» və bu şeirdən on üç il sonra 1995-ci ildə yazdığı şeirlərində də eyni hissələri yaşayır. Bu taleyin, məişətin, ailə keşməkeşlərinin doğurduğu tənhalıq deyil, metafizik, ekzistensial yalqızlıqdır. Ümumən insanın varlıq, dünya qarşısında təkliyi. Ölüm qarşısında təkliyi. Allah qarşısında təkliyi. Və təklik yükünü çəkmək iqtidarı. «*Yalqızlığa inan, yaşa*» – deyir Vaqif.

...Dediyim kimi Vaqif Səmədoğlu poeziyası Allahla söhbətdir. Nədən yazır-yazsın, şair Allahla danışır: Ömür bərdə, ölüm bərdə, amansız dövrən bərdə, əbədi tənhalıq bərdə, bu tənhalıqdan qurtulmaq aldanışı – qadın sevgisi və bu sevginin mümkünsüzlüyü bərdə. Bütün bu söhbətlərin ana motivi birdir-şairin ən etibarlı istinadgahı, dayağı, sevgisi Şeiridir, poeziyanın özüdür. Şeir Vaqif dünyasında Allahdan sonra ən yüksək məfhumdur. «*Şeir yazıram*» adlı ilk gənclik şeirində Vaqif şeir yazmaq və istədiyi kimi yazmaq haqqını müdafiə edirdi. Sonrakı bütün illərdə də şair kimi yaşadı, şair ömrü yaşadı və yaşayır. Şeirləri də onunla birgə «*yaşa dolub qocalır*».

...Dediyim kimi Vaqif üçün şeirdən yüksək yalnız Allahdır. Amma elə məqamlar olur ki, o, «*ağ kağız üzərində yer üzünün*

bütün məntiqlərinə meydan oxuyan qələminin təkliyini» heç kimə və heç nəyə dəyişmək istəmir: «*nə bir dövlət bayrağının kölgəsinə, nə də bir qadın səsina, nə övlad nəfəsinə, nə də, bağışla, Allah sənə.*»

Allahla şair münasibətlərinin bu mərtəbəsi də var.

Vaqif elə bil bütün otuz üç yaşlı poeziyasını – Həzrət İsa yaşlı ömürlüyü olan yaradıcılığını – Allahla sorğu-suala həsr eləyib. Sanki soruşur ulu Tanrıdan:

«Niyə axı niyə, mənə şair olmaq işgəncəsini, yəni tənhalıq, ölüm vahiməsini, anlamaq dərdini, qadın həsrətini, demək istəyini və susmaq məcburiyyətini rəva bildin? Niyə gəncliyim əsarət, haqsızlıq və ədalətsizlik hökm sürdüyü bir dövrəyə düşdü? Gücün, zorun haqqın tapdmasını gördüm, xalqımı köməksiz gördüm, zəncirlər qırılanda, məhbus divarları uçanda isə «*qul quldar oldu*», «*Azadlıq yalan çıxdı*», və yenə də mənə «*Ana torpaqda qərib məzarı qazıldı*». Yenə də qu deyib qulaq tutulan tənhalıq səhrasında da, adamların tünlüyündə də, səslərin, rənglərin haray qışqırığı içində də özümü tək, tək, tək hiss elədim. «*Batan gəmidən atılan yük kimi kənarə atdım ümidlərimi*» və gördüm ki, «*ömrün divarında yenə kəndir dayanıb qapı yerinə*». «*Uzaqda bir külək, onun üstündə bir bayraq*» olduğunu bilsəm də yetə bilmədim o küləyə və o bayrağa və dünyanın hər «*gəcəsinə son gecə kimi, hər səhərinə son səhər*» kimi yaşadım. Niyə onsuz da sonu ölüm və yoxluq olan bu həyatda sevincimi belə qıt, «*ağrı-acımı belə bol elədin? Niyə axı? Niyə? Niyə?*»

Mənə elə gəlir ki, Allahın Vaqifə cavabını da eşidirəm: «*Naşükür, sənə bütün bu ağır-acılanı ifadə etmək üçün istedad da vermmişəm axı. Məgər bu azdır?*»

ANAR

Xalq yazıçısı

Vaqif Səmədoğlunun «*Mən burdayam, İlahi...*»

kitabına yazılmış ön sözdən hissə...

Yeni ədəbiyyat yaranır...

Aşıqlar qurultayının iclaslarından birində sədrlik edən R.Rza dedi: «Niyə belə düşünməliyə ki, klassiklər ancaq uzaq keçmişdə olublar, yaxud klassik ancaq ölənlər sənətkarlara deyilməlidir? – Əlini Bülbülün çiyinə qoyub davam elədi: Bax bu kişi - klassikdir, canlı klassik.» Və böyük tutumlu auditoriya – Azərbaycan EA-nın Böyük iclas salonu bu sözə sürəklilə alqışla cavab verdi. İndi Vaqif Səmədoğlunu oxuyarkən («Mən burdayam, İlahi...» Gənclik, 1996) yadıma həmin sözlər düşdü. Ona görə yox ki, deyim, Vaqif Səmədoğlu klassikdir. Bu haqq tarixidir. Tarix bilər, Vaqif Səmədoğlunu yaradıcılığı bilər. Həm də ki, biz hələ bu sirlə şairin, özünün dediyinə görə, yaradıcılığının olsa-olsa, onda birini oxumuşuq. Burada bir tarixi məntiq var: bu əsərləri sovet dövründə bütöv çap etmək olmazdı. Çünki sosialist realizminə zidd idi: ölmüş tarənnüm edilirdi – yəni doğrudanmı bu, bədbinlik deməkdir? Bəs indi niyə bu yaradıcılığın onda doqquzu oxucuya, xalqa çatdırılmır?

Vaqifin kitabını oxuyub gördüm ki, şeirləri həyatın, cəmiyyətin, insan psixologiyasının fəlsəfi təhlilidir. Bu fəlsəfəni haradasa qədim Şərqi dəriniyində, dünyasını dəyişmiş klassiklərin çürümüş sümüklərində, Hegelin idealizmində axtarıyıq. Niyə uzağa gedirsən, budur sənin üçün başdan-baş fəlsəfə – Vaqif Səmədoğlunun şeiri. Şeirlər ümumiləşdirmələrlə, hikmətli ifadələrlə, müdrik kəlamlarla doludur, – istəyirsən, kitab dilində deyim: bu şeir aforizmlərin çəmənəndir. Mən Əli Kərim haqqında yazımı çap etdirəndən sonra adıma çəkmədən bir cavan tənqidçi yazmışdı ki, Əli Kərim haqqında Füzulidən yazan kimi yazırlar. Kim mənim sözümlü qəribliyə salır, salsın, özü bilər. Mən deyirəm ki, – nümunələri barmaqlarımla sayıb-hesablayıb deyirəm ki, Vaqif Səmədoğlu misraları kəlam ola bilən şairimizdir. «Olan yox, «ola bilən», lap düürüstü – «ola biləcək» deyirəm, ona görə ki, Vaqif çox az oxunur və onun üslubu çox özünəməxsusdur, dərinidir. Vaqif özü də, üslubu da taleyinə görə M. Hadiyə bənzəyir. Aynı haqq tərz

onu Vaqif eləməzdi. Vaqif özü deyir ki, kaş atamın sandıq şeirləri olaydı, zəmanəsi onun şeirlərini qadağan edəydi. Vaqif həmin taleyi axtara-axtara öz yaradıcılığını müsbət mənada sandıq ədəbiyyatına, Anarın ifadəsiylə, «Samizdat»a çevirdi. Və öz zamanı üçün qadağalar-tabular şeirinin müəllifi Vaqif oxunmadı. Daha doğrusu, çap olunmadı. Halbuki, 60-70-ci illərdə bu yaşaq şeirlər əl-əl gəzərdi, əzbərlənərdi və görünərdi ki, mənim «aforizimlərlə dolu yaradıcılıq» ifadəm mübaliğə deyilmiş. Vaqifin o vaxt dediyi qeyri-adi mətləblər indi adılışib.

Kitabı oxumağa birbaşa Vaqifin şeirləri ilə başladım. Yaradıcılığı haqqında əvvəlki təəvvürlərim dolğunlaşdı, tamamlandı. Mən özümə söz vermişdim ki, daha məqalə yazmayacağam – dərslük planların tökülüb qalır. Ancaq Vaqifi oxudum, sözümlü sındırma oldum. Yazmağa qərarlaşandan sonra Anarın kitab haqqında iri həcmli yazısını oxudum. Anar o qədər dəqiq, mükəmməl təsvir və təhlil vermişdi ki, elə bil yeni söz deməyə heç nə qalmamışdı. Ən əsas da o idi ki, şeirləri oxuyarkən beynimdə oyanan düşüncələrin xeyli hissəsini Anarda eynən gördüm: «...Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığını şeirimizdə təkrarsız, unikal hadisə hesab edirəm. ...Vaqif Səmədoğlu poeziyasının XX əsr azəri türk şeirində mühüm mərhələ olması mənim üçün danılmaz şəksiz – şübhəsiz bir həqiqətdir».

Mərhələ olan sənətkarlar bir çox hallarda yeni sözlə yanaşı, ənənəvi mövzuları, hətta məlum sözləri yeni tərzdə, özünə xas olan orijinal dildə verməklə, tarixən işlənməmişləri müasirləşdirməklə yeni ədəbiyyat yaratmış olurlar. Vaqifin düşüncə tərzində də, deyim tərzində yenicik, orijinaldır. Hətta ifadə tərzində də dərəcədə özününküdür ki, elə bilirsən, ondan əvvəl bu mövzuların bir təkisi də qələmə alınmayıb. Ancaq axı belə ola bilməz ki, sən min şeir yazmısan, bu min mövzudan biri də yada düşməmiş olsun. Əlbəttə, yox. Ancaq ifadə tərzində başqalarından elə fərqlənir ki, özəlli-orişinallığı mövzunu təzə göstərir. Ədəbiyyatın ən qocaman mövzularından Vətən mövzusu. Vaqif belə deyir: *Burada yurd salma, güllüm, bura vətən torpağıdır.* – Bəs yurdu vətəndə salmazlarımı? Bəs bu

nə ziddiyyətdir? Ziddiyyət-filan yoxdur. Buradakı sənət anlayışı sufi düşüncəsidir: söhbət məzarlıqdan gedir – təsəvvüf fəlsəfəsinə görə, daimi vətən – canın-ruhun Tanrının dərğahına gedəndən sonra cismın-bədənin daimi vətəni məzardır. Həyatın müvəqqətiliyi, əsl əbədi yurdun o dünyada olması söylənərkən yenə də dəhşətli bir vətənsəvrlik motiv yəne çəkilir – cismin vətəni, qəbir yerini qorumaq ideali tərənnüm olunur; qəbiristanlıqları qorumaq böyük vətəni qorumaqdır. Vaqif şeirinin bir hikməti də odur ki, onu hər oxucu bir cür yoza bilər – bu, fəlsəfi düşüncədir, hərə düşüncənin bir şüasının ardınca gedə bilər. Bu, fəlsəfi şeirin xasiyyətidir – şahidiyik ki, Füzulinin misralarını, beytlərini hər Füzulisevər bir cür mənada yozur. Bəlkə mən elə şey başa düşürəm ki, heç Vaqif o mənada yazmayıb, heç o mənə bəlkə ağına da gəlməyib. Dəxli yoxdur. Daldığım poetik düşüncəni mənə Vaqifin şeiri yaşadır.

Hər sənətkarın öz poetik norma kompası olur. Bu da Vaqifinkidir: *Mənə şeir yazmaq öyrət. Öyrət, canavar izi. Bilinsin ki, hardan gəlib hara gedir sözlərim. Yaşamağa. Torpaqda sənin kimi qalmağa haqqı olsun şeirlərimin. Olsun, canavar izi...* Qeyri-adi poetik normadır, ancaq Vaqifin poetik üslubunu olduqca dürüst əks etdirir. Bir qədər tündüdü, ancaq bu tündlüyün arxasında günəş işığı durur. Canavar izinin özü kimi, Nittşenin, Freydin fəlsəfəsi kimi bir qədər xoşludur, ancaq M.Hadi romantikasının böyüklüyü və şəffaflığı duyulur. Bu canavar izinin pozulmazlığı ilə türk babasının qurd ruhunun yoluna düşür. İndi üşüyən vətən sözünü qızdırmaq üçün o ruh gərəkdir. Vaqifin poeziyası o qurd ruhunun bir nəfəsidir. Heyf, Vaqifi hamı oxumur, Moşu Göyazənliyə görə tanıyır, heyf. Onun fəlsəfəsinə məhdud bir dairə mütaliə edir. Vaqifin şeiri XX əsrin fəlsəfəsidir. Əsrimizin havası kimidir.

Poetik qavrayış ictimai formasiya tanımı, cəmiyyətdəki münasibətləri, insan psixologiyasını, insan davranışını tanıyır. Və deməli, Vaqifin şeiri siyasi quruluşların, ictimai təsisatların fəvqündə durur. Həmin xasiyyəti ilə bu poeziya həm də zaman fəvqündə durur, dünyəvi və yaşandır.

Vaqifin hikməti düşüncəsini ifadə etmək istedadındadır. Bu

baxımdan o, ən tipik şəkildə müqayisələrində – bənzətmələrində üzə çıxır. Bir var ki, gözəli Aya, Günəşə, pis adamı tülküyə, donuza bənzədsən, bir də var ki, bənzətmənin arxasında fəlsəfi obraz düşünlüsün – Belə: *Göz yaşı dənizindən tutulan balıq tarix dadı verir; isti çörək taki dadlı, yəndə səslənən muğam kimi tənbəlsən; kənddə qapı ağzında oturub keçmişə baxan qarıya bənzyir göy üzü bugün; gözlədiyi arzulanığı yerdə heç zaman doğulub-yaşamayacaq insan – dalixana həyatında bitmiş o söyüd kimi...* Bu bənzətmələrdən insan psixoloji düşüncələrə dalır, dilin zənginliyini görür, dilin bəsitlik buxovundan çıxıb şahə qalxməğna heyran qalır, düşüncənin itiliyindən öyrənir, təfəkkürün tənbelliyi meydan oxumasından xoşhal olur. Vaqifin şeirində nə Atilla, nə Babək, nə Koroglu, hətta nə də Fərhad-Şirin var, təşbeh kimi birçə Məcnunu yada salıb: *Yer üzündə ən azad bir insan Məcnun imiş.* Ona görə yox ki, Məcnun aşıqdır, ona görə ki, Məcnun dünyanın ən qəmli, ən dərdli insanıdır, ən duyğulu filosofudur, azadlığı bütün təminatlardan, hətta Leylisinə qovuşmaqdan da üstün tutur. – Məcnun azadlıq divanəsidir, eşq divanələrinin ən azadıdır. Buna görə də Vaqif öz təşbehlər sistemində daxil etməklə onu sevindirir. Belə təşbehləri var: *Minorda ömür sürüb, majorda ölmək – Baxın əsəri kimi.* Və bu təşbeh həm də bütöv bir şeirdir. Bəs bu təşbehə nə deyərsən: *Ən xoş niyyət də pisliliyə dönür əvvəl-axır, qalib gəlib hakimiyyət olmuş inqilab kimi.* Bunu bəşərin tarixi təsdiqləyir, ancaq bu həqiqəti heç kəs təşbeh kimi işlətməyib. Bunun üçün şairin məsafə həddi tanımayan düşüncəsi və ondan az vacib olmayan Vaqif cəsarəti lazım idi. Bəşəriyyət tarix boyu bədii sənətdəki belə təşbehlərin yardımı ilə cəmiyyəti, təbiəti, insan psixologiyasını qəlpə-qəlpə kəşf edib, qavrayır.

Vaqif sənin eşitmədiyini kimi, ancaq çox sadə şəkildə deyir: *Dünya əyninə biçilib elə bil; Yaman yaraşır həyat sənə; «Salam» söziylə başlanır bütün ayrılıqlar; Məğlub vətən bayrağı kimi ayaq altında qalib bahar; Bu dünya dəmyə dünyadır... Nə bütdi, bütdi; Bütün dualarını geriyyə dönür bir-bir, ölənə, evindən köçənə yazılmış məktublar kimi...* Bu gücdə fikirlərin beləcə

mükkəmməl və son dərəcə sadə şəkildə ifadəsi qələmin möcüzəsidir. Sərbəst vəzn deyilən, bu əsrin şeir texnikası sayılan şeirdə belə folklor sadəliyi, atalar sözünün müdrikliyi dahildir.

Vaqif şeirinin öz dövrünün yetirdiyi sərəvət olmasının, əsrimizin narahat, səbrsiz əhvalına uyğunluğunun bir əlaməti də şeirlərin fəvqəladə yığcamlığıdır. Bu şeirlər həyat həqiqətləridir – həyat həqiqətləri qəlpə-qəlpə olur. Həqiqətə heç vaxt insanın ehtiyacını, istəyini, zövqünü doyumayıblar – həqiqəti zərrə-zərrə dadırlar. Həqiqəti iynə ucu – iynə ucu görürlər. Həqiqət cild-cild, səhifə-səhifə olmaz, misra-misra, kəlmə-kəlmə olar. Ancaq dağlar da qəlpələrin, zərrələrin püskürməsindən yaranıb. Vaqifin şeirində həqiqət kəlmə-kəlmə, misra-misradır, ancaq fasiləsizdir – onun sözündən nəticədə bir kitab həqiqət bağlanıb. Bu, Vaqifin bir şeiridir:

*Meşədə də
Adam öldürürlər
Allah,
O qədər ağacın
Gözü qabağında*

Bu, bir qəlpə həqiqətdir, bir müdrik kələmdir – aforizmdir və nəhayət, şeirdir, sənət faktıdır. Bu, bir kitab düşüncədir – bu misralar Hegel fəlsəfəsindən iki qoşa saat mühazirənin mövzusuudur. Bu poetik məzmunun elmi-məntiqi əsası var: meşə saflıq, təmizlik, gözəllik məkanındır, oranı ləkələmək canilikdir: ağaclar da canlıdır, duyar, cinayətkar onlardan utanmalı, çəkinməlidir. Bu həssaslığın, bu qayğının sahibinin şeiri niyə kədərli olmalıdır: *İldırım çaxdı. Yağış yağdı. Təmizləndi, təzələndi hava... Di gəl, bu ildırımdan hardasa bir ağac, bir budaq, Budaq üstə bir yuva yandı. Hardasa bir quş yuvasız qaldı...* Bəs bu kədərini arxasındakı gur düşüncə işığı necə görməyəsən? Bu mənzərəni duymaq üçün materialist də olsan, olar, idealist də: *Dəniz dəniz suyundan tənqə gəlib deyəsən; Çoşub sahilə vurur özünü dalğadalğa...* Və bu da dialektikadır. Heç demə, elm də emosiyadır, elmin çox müdrik şeiriyyəti varmış, görün, düşüncən qabiliyyət üçün bunlar birdir, bütövdür, şeir də, elm də beynin məhsuludur,

bu şeir hissədən cəvahir köynək geyinmiş (Füzuli) elmdir: *Göz yaşı da axar sudur, Tapır axarını. Burda batsa bugün, Gedib sabah ordan çıxacaq, Bir göz tapıb özünə. Yer üzünə axacaq. Bizdə quruyub, Sizdə yaşayacaq. Nə qədər göz var dünyada, o da yaşayacaq.* Şeirin ən dəhşətli həqiqəti odur ki, göz yaşı əbədidir, axacaq - insan, ağla, yaşa. Bu, yaşamağın əbədi tərzidir: *Dünya çıx gülə-gülə, Sevin, sevin yana-yana, Ağla, ağla gülə-gülə, Yaşa, yaşa öl-öl.* Vaqif sevinclə kədərini vəhdətini görür: *sevinc də kədər imiş. O da kədərini imiş.* Keyfiyyətlərin bir-birinə keçməsinə, anlayışların bir-birindən törəməsinə, ayrı görünənlərin hamısının birliyini şair dəqiq məntiqlə izah edir. Ölümlə ömür bir yolun mənzilləridir, ömür doğulandan ölüm onu bəsləyir, himayə edir, özü üçün əzizləyib saxlayır, öz beşiyində ona layla deyir: *Ömürsə yırğalanır ölümin beşiyində.* Ölüm ömrün məşəqqətlərindən keçməsinə dözümlə izləyir, ən sədaqətli sevgili kimi onun vüsalını gözləyir. Heç kim öz gözlədiyinə bu qədər inana bilməz ki, ölüm ömürlə qovuşacağına o inamla inanır – ölüm Məcnundan da sədaqətli aşıqdır. Vaqif bu reallığı, bu əbədi həqiqəti vəhdəti-vücuda biliyi, təsəvvüf fəlsəfəsinə bələdliyi ilə qəbul edir. Bu mükkəmməl təsəvvüfdür, ömür-ölüm koordinatının məqamlarını nəzərə almaqdır. Haqqın təyin etdiyi vaxtı nəzərə almaq və haqqın təyinatına hörmətdir: *Əlimi uzatdım sevincə sarı, Gördüm yox, arada kədər dayanıb... Üz tutub gedirdim Allaha tərəf (yəni ölməyə), Gördüm yox, arada ömür dayanıb...* Buna görə də Vaqifdə sufi yozumunu görmək gərəkdir. O deyir: *Elə bil sənəmdə dəvə dizi var. Deyəsən, ölümin məndə gözü var ... Nə yaman ağırdır bulud kölgəsi. İçimdə qaralan köçəri səsi ...* Buradakı «köçəri» anlayışı xalis sufi mənadadır: sufi məzmununa görə, əbədiyyət o dünyada olduğu üçün insan bu dünyada köçəri kimi yaşayır. Ömür-ölüm yolunda bu köçərilər həsrət köhləninin belində daşınırlar. Və bu daşınma o qədər sürətlə gedir ki, bu köhləni yəhərləməyə vaxt çatdırmır: *Bir yəhər durmadı həsrət belində.*

Şeirinin fəlsəfi məğzini kənara qoyub, Vaqifi, az qala, ölüm tərənnümçüsü sayırlar. Bu faktıdır ki, ədəbiyyatımızın tarixində

hamuda, folklor da daxil olmaqla, «ölüm» sözü Vaqifdəkindən azdır. Füzulidə «eşq» sözü nə qədərdirsə, Vaqifdə «ölüm» o miqdardadır. Və Vaqifdəki «ölüm» Füzulidəki «eşqin» mənasındadır (istənilən yerdə Vaqifdəki «ölüm» sözünü mətndə «eşq»lə əvəz edin – «eşq»in məzmununu daşıyacaq). Vaqiflə Füzuli, ölümlə eşq arasında qəribə uyğunluq var. Füzulidə eşq Tanrı eşqidir, Tanrıya qovuşmağın məzmunudur; eşqə yiyələndə insan dünyasını dəyişir, Tanrı dərğahına köçür – bu nədir? Ölümdür. Vaqif həmin Ölümlü, məzmunu ilahi eşq olan Ölümlü idealizə edir. Sufi şeirində həmin Eşqə dərdlə, bəla ilə çatmağın mümkünlüyü söykənir, Vaqif də Ölümə gedən yolun əziyyətlərini şeirə gətirir. Sufi şeirində həyat məşəqqətlərinin ilahi Eşqə aparmasını deməklə insana təsəlli verirlər, bu dünyanın əzablarını əbədi səadət müqabilində müvəqqəti sayıb ona dözməyi təlqin edirlər. Vaqif də ölümlün mütləqliyini əbədi həqiqət bilib, insanı ona hazırlayır, ondan qorxmamağa alışdırır. Vaqif nikbinlik təlqin edir, ölümə qədər yaşamağa, ömrə dözməyə çağırır. Bəs bu nədir – rahat ölmək rahat yaşamaq deməkdir: *Ömrü yaşayıb, rahat ölmək üçün O dünya ümidi olmalıdır axı Bu dünyada...* Bu da nikbinlik aşılamaqdır, insanları birbirilə ünsiyyətə kökləməkdir, yaşamağın çarəsini göstərməkdir: *Çərəksiz-susuz qalmaq olar. Vay o gündən, Salam verməyə adamın olmaya yer üzündə. Özün qala bilərsən evsiz-eşiksiz. Ancaq yanarsan, İsti işıqla yanan Bir özgə pəncərəsi dəyməyə gözüünə...*

Təsəvvüf fəlsəfəsini öyrənmək olar, ancaq müasir görüşlü bir şairin təsəvvüfçü Füzulini, sərbəst vəznli sənətkarın əruz vəznli Füzulini bu kamillikdə bilməsi möcüzədir (hef ki, paralellər vəzə bilmədim). Qədim Şərq fəlsəfəsini bugün sərbəst şeir texnikası ilə belə doğmalaşdırmaq sənətkar hünəridir. Vaqif Səmədoğlunun poeziyası belədir.

Tofiq Hacıyev

Filologiya elmləri doktoru,

EA-nın müxbir üzvü.

«Xalq» qəzeti, 30 sentyabr 1997

...Vaqif Səmədoğlunun «Allaha müraciətlər» mövzulu şeirləri, mənim fikrimcə, poeziyamızda ilk dəfə olaraq Allah üzərindəki mistik örtüyü götürdü. İnsanla Allah doğmalaşdı, və bu doğmalığ insanın son pənahı olan Allaha doğru yolu da qısaltdı. Allah öz bəndələrinin hay-harayını, fəryadını eşidir, günahkar məxluqların əməllərinə boylanır. «Ən uzaq planet olan Allah» Vaqif Səmədoğlunun dualarını dinləyir.

*Biz unutmduğumuz hər şeyi,
Ancaq heç nə çıxmayıb Allahın yadından...*

Vaqif Yusifli

Ədəbi tənqidçi

«Azərbaycan» jurnalı №6, 2009

* * *

Fəlsəfi dünyagörüş, cavab tələb olunmayan dərin suallar, insanın və cəmiyyətin fəlsəfi dərkilə məsələləri Vaqif Səmədoğlunun şeir yaradıcılığının cəvəhərini təşkil edir. Vaqif Səmədoğlunun şeirlərindəki poetik düşüncələrin həm də dərin fəlsəfi yükü vardır. Hətta bu şeirlərdə fəlsəfi fikir əksər məqamlarda şeiriyyəti üstələyir. İnsan və Dünya, Həyat və Ölüm kimi fəlsəfi bəxş tələb edən mətləblər Vaqif Səmədoğlunun şeirlərində orijinal poetik vasitələrlə açıqlanır. Bu mənada Vaqif Səmədoğlu filosof şairdir. Onun yaradıcılığında fəlsəfi motivlər şairənədir, poeziyanın fəlsəfəsi deyildir, fəlsəfənin poeziyasıdır.

...Yusif Səmədoğlunun sənəti nəsrin ağır artilleriyası, Vaqif Səmədoğlunun fəlsəfi poeziyası şeirin yüyənsiz, sərbəst atı ilə ədəbiyyat qatarını irəliyə apardı. ...Öz ocağından iki görkəmli, bənzərsiz sənətkar Azərbaycan ədəbiyyatına bəxş etmək də Səməd Vurğunun tarixi xidmətlərindəndir...

İsa Həbibbəyli

Akademik

«Ədəbi-tarixi yaddaş və miasirlik» kitabından, Bakı, 2007

Sair kimdir? Güman edirəm ki, bu suala ən müxtəlif, hətta bir-birinə əks və zidd cavablar ola bilər və olmalıdır. Çünki sualı hər kəs öz poeziya anlayışından, poeziya duyumundan, poeziya dedikdə konkret olaraq nə başa düşdüyündən, bir sözlə, poeziya fəlsəfəsindən çıxış edərək cavab verəcəkdir, onu izah və şərh edəcəkdir. Lakin buna baxmayaraq, poeziya sənətinin öz qanunauyğunluqları vardır və buna görə sualın universal cavabı da mümkündür. Belə ki, qoyulan suala: şair adamlara öz qəlbinin fikrini, ələmini, sirrini və gümanlarını, faciəsini və iztirabını, şübhə və tərəddüdlərini, ümidlərini və ümitsizliklərini, itkilərini və günahlarını, bir sözlə, ona üz verən hər şeyi açmağa, izah etməyə, nəyisə etiraf və nəyisə inkar etdiyini, rədd etdiyini bildirməyə xüsusi, qarşılaşılmaz bir ehtiyac hiss edən, duyan şəxsdir – deyilə bilər, belə bir cavab ən dürüst cavab ola bilər. Poeziyada ən mühüm ələm, ən mühüm əmil ŞAİRİN özüdür; əsl poeziyada şair: MƏN KİMƏM sualını qoyur və bütün yaradıcılığı boyu suala cavab axtarır, ona şərh və izah verir. Həqiqi poeziyada şair dünyanı, kainatı özündən keçirərək ifadə edir, həqiqi lirikada nə varsa, şairin özünə məxsusdur. Poeziya, lirika nə zaman ki, bu ölçülərini itirir, yaxud ədəbi prosesdə bu ölçülərə biganəlik yaranır, poeziya sənət mahiyyətini itirir; o, hansısa hadisə və fakt haqqında sənəd olur, daha poeziya olmur, sənət olmur...

Mənə elə gəlir ki, Vaqif Səmədoğlunun «**Mən burdayam, İlahi...**» şeirlər kitabı da, ilk növbədə, həqiqi lirikaya xas olan bu xüsusiyyətləri özündə təcəssüm etməsi ilə diqqətəlayiqdir, müasir lirikamızda ciddi hadisədir. Kitabı oxuyub başa çatdırarkən sən şairin ələminə, sevinc və kədər ələminə daxil olursan, sən özünü bu ələmə yad yox, doğma, məhrəm hiss edirsən; hiss edirsən ki, bu ələm çox mürəkkəb, dramatik, çoxcəhətlidir. Sən də şairin keçirdiyi hissələri keçirirsən, düşüncələrini düşündürsən və bütün bu hissələr, düşüncələr içində özünü dərk edirsən, özünü özün üçün açarsan.

Kitabı oxuyub başa çatdırdıqdan sonra mən qeyri-ixtiyari Vaqifin poeziyaya gəldiyi ilk illəri, onun şeirləri ilə ilk tanışlığı

xatırladım. Bu, 1963-cü ildə olmuşdur. «Azərbaycan» jurnalında həmin il Vaqifin şeirləri dərc olunmuşdu. O illərdə poeziyamız qeyri-adi bir dərəcədə dəyişirdi, ehkamlardan, siyasi-ideoloji əsarətlərdən xilas olurdu, şeirdə şairin ələmi gəlirdi və bütün bunların təsiri altında poeziya haqqında təsəvvür, anlayış dəyişir, başqalaşır. Vaqif belə məqamda poeziyaya gəldi və özü də ələ ilk addımından poeziyada başlanan yeni proseslərin iştirakçısı olduğunu hiss etdirdi. Həmin şeirləri «Azərbaycan» jurnalı rəhmətlik Rəsul Rzanın yığcam bir ön sözü ilə təqdim edirdi. Rəsul müəllim bu müəllifin şeirləri ilə tanışlıqdan, ilk ünsiyyətdən həyrətlənirdi və bu həyrətin ifadəsi olaraq belə yazırdı: «Mümkündür, ilk dəfə ələmə qələm alan bir gənc belə bitkin, müasir təkəkkür və geniş müşahidələrlə zəngin şeirlər yazsın». Əlbəttə, bu sözlərdə qətiyyən mübaligə yoxdu, güzaşt yoxdu, onlarda ancaq həqiqət həssi vardı və sonralar Vaqifin bu şeirləri də daxil olmaqla onun «**Yoldan teleqram**» adlı ilk kitabçası çapdan çıxdı. R.Rza Vaqifin şeirlərində müasir təkəkkür əlaməti görürdü və şeirlərini bu cəhətdən bəyəniirdi. Bu, onun şeirləri haqqında doğru fikir və qənaət idi. Və bu müasirlik, təkəkkür müasirliyi Vaqifin şeirlərində yalnız forma və biçimdə təzahür etmirdi; hərçənd Vaqifin şeirləri bu cəhətdən də yeni idi, müasir idi; amma bununla belə müasirlik daha çox Vaqif şeirlərinin poetik mətnlərini təşkil edən bəşəri hissələrin adilliyində, təbiiliyində və həm də qeyri-adilliyində idi.

«Mən burdayam, İlahi...» kitabı da bunu bir daha təsdiq edir. Vaqif ilk dəfə məhz bu kitabda özünü hərtərəfli ifadə edə bilmişdir və buna görə onu şairin yaradıcılıq axtarışları yolunda yeni bir mərhələsi saymaq daha doğru olardı.

«Mən burdayam, İlahi...» kitabı öz poetik strukturu, öz daxili bütövlüylü cəhətdən də bir qədər qeyri-adi və yenidir. İlk baxışda o, şeirlər toplusudur. Doğrudan da, belədir. Lakin bu həm də ilk baxışın təəssüratıdır. Kitab ayrı-ayrı müstəqil şeirlərdən təşkil olunsada, buraya şairin otuz ildən çox bir dövr ərzində yazdığı şeirləri daxil edilsədə, o əslində vahid, tam bir əsər təsiri bağış-

layır ki, bu da ilk növbədə, kitabdakı şeirlərin daxilən bir-birilə əlaqəli olması ilə, bir məvzu, bir ideya, bir əhval-ruhiyyə ifadə etməsi ilə bağlıdır. Kitabın bu poetik biçim, poetik struktur vəhdətini yaradan mühüm amili isə onlarda ifadə olunan poetik şəxsiyyətin vahidliyi ilə, şairin poetik «məni» ilə izah etmək mümkünüdür. Vaqif Səmədoğlu şeirlərinin bu cəhətini hələ 1968-ci ildə, yəni şairin təzə-təzə şeirləri çap olunduğu, ilk kitabı çapdan çıxdığı vaxtda Anar özünün «Gələcəyə teleqram» məqaləsində çox yaxşı və dəqiq göstərmişdir. Anar o vaxt yazırdı ki, təmas hissi Vaqifin poetik «məni»nin ən mühüm xüsusiyyətidir. Bütün planetin aqırlarına, harada, hansı kontinentdə yaşamasına baxmayaraq, bütün insanların iztirablarına təmas, əsrə təmas hissi, əsrə ki, onun nəinki elmi şücaətləri, həm də müharibələri, həbs düşərgələri, gettoları, radioaktiv xəstəlikləri olmuşdur. Bu fikirlər və müşahidələr çox dəqiq, inandırıcı fikirlər idi, onlarda mübaligə yox idi. Zənnimizcə, lirik «məni»nin onu əhatə edən əlamətlə, hər şeylə, içərisində yaşadığı dünya və bu dünyanın ümidləri, aqırları, faciələri və itkiləri ilə bu təmas hissi «Mən burdayam, İlahi...» kitabında daha güclü və zəngin, daha mürəkkəb və məzmunludur.

Vaqif lirik şairdir. Bu cür təyin başqa şairlər barədə də tənqidimizdə tez-tez işlənir. Lakin Vaqifin lirikası başqa şairlərin lirikasından əsaslı surətdə fərqlənir və biz də şairi lirik adlandırdıqda, ilk növbədə bu cəhəti nəzərə çatdırmaq istəyirik. Daha doğrusu, bunla biz göstərmək istəyirik ki, lirika onun şeirlərinin zahirii janr-forma xüsusiyyəti yox, daha çox bu şeirlərin daxili, spesifik bir xüsusiyyətidir. İnsan bu lirikada böyük, xarici dünyada yox, daxili, iç dünyasında özünü hiss edir, bu dünyada özünü axtarır və özünü dərk etmək istəyir.

Ancaq o da var ki, Vaqifin «məni» böyük, xarici dünyadan da tamam təcrid deyildir, o, bu dünyanın qayğı və ümidlərini, problemlərini və ziddiyyətlərini, itkilərini və müşküllərini öz daxili dünyasında həll edir, özünə aydınlaşdırır, onlardan çıxış yolu axtarır. Şair poeziyasında bütünlüklə öz daxili «məni» ilə üz-üzədir, hətta bəzən onun fikrində özündən, öz daxili aləmin-

dən ayrılmaq da istəyir.

Vaqifin qəhrəmanı bütün kitab boyu tənha adamdır, tənha şəxsiyyətdir. Bu onun poeziyasının həm güclü, həm də müəyyən mənada zəif tərəfi. Əlbəttə, tənhalıqda, tənha mühitdə də ümid hissi bu insanı tərk etmir; ömür keçsə də itirilənləri geri qaytarmaq mümkün olmasa da, ümid bu qəhrəmanı heç vaxt tərk etmir. O, şairin lirik «məni»nin ayrılmaz bir hissəsidir, onun əbədi yol yoldaşdır:

Mühit içində təpədən dırnağa kimi ümid içindəyəm.

Hələ ilk şeirlərinin birində şairin qəhrəmanı belə deyirdi.

Tənhalıqda ümid, işıqlı və ülvi başlanğıca inam, ən böhranlı məqamda ümidi itirməmək Vaqif lirikasının ən ümdə mənavi dəyəridir. Biz bu hissi bütün kitab boyu hiss edirik və ondan təsirlənirik.

Dünya, İnsan, Allah – Vaqifin lirik aləmi bu üç anlayış, bu üç məhvər əsasında qərar tutmuşdur və bu üçlükdə ən əsas məsələ insanın taleyi, insanın özüdür, insanın tənhalıqda çıxış yolu axtarmasıdır. İnsan dünyada təkdir, tənhadır. O, rahatlıq və səadət istəyir. Ancaq bunlar insan üçün müşküldür. İnsanı ölüm hissi izləyir, bu hiss insanın içindədir, mahiyyətindədir və bu ona əzab verir. İnsan getdikcə darından dərk edir ki, bu dünyada müvəqqətdir. Vaqifin lirik qəhrəmanı insanın gerçək dünyadakı bu vəziyyətini əks etdirir:

*Mənsə gah həyata,
gah ölümə səbəb gəzirəm,
yaşayıram, dözüürəm
bir misrada, bir gecədə.*

Bəzən insana elə gəlir ki, günlərin bir günü telefon səslənəcək və insan ölmə qədər yaxın və doğma bir səs eşidəcəkdir. O anda:

*Ömrün səslərində bir boşluq səslənəcək
Və mənə gərəksiz olacaq
Yer üzünün bütün özgə səsləri.*

*Və o an
Nə sayrışan ulduzların xisləti,
Nə uşaq qəhqəhəsinin parıltısı
Daha lazım olmayacaq mənə,
Ölüm qədər yaxın,
Doğma bir səs eşidəcəyəm.*

Ölümün belə qavrayışı ölümü vəsfədən tamamilə uzaqdır. Vaqifin poetik dünyagörüşünə belə bir fəlsəfə yaddır. Bu daha çox ölümü həyatın bəşər mövcudluğunun təbii bir yekunu kimi dərk etmək deməkdir. Vaqifin lirik qəhrəmanının bu əhvali-ruhiyyəsinə təhlil etmək istəyəndə qeyri-iradi olaraq Nitsşenin bir fikri yada düşür. Böyük alman filosofu demişdir: «Bizə dərk etmək gərəkdir ki, doğulan hər şey iztiraba və məhvə hazır olmalıdır, biz dərdi, mövcudluğun dəhşətlərini nəzərə almaq məcburiyyətindəyik.» Əsrimizdə isə tragik sosial proseslər, inqilablar, müharibələr nəticəsində insanın ölümə münasibəti daha kəskin şəkli almışdır. Vaqifin lirik qəhrəmanının əhvali-ruhiyyəsində, şüurunda müasir dünyada insanın bu vəziyyəti, bu ruhi-almi əksini tapmışdır və bunu biz onun lirik «mən»inin, bütövlükdə isə Vaqif lirikasının güclü tərəflərindən biri kimi başa düşürük. Çünki onun poeziyasında insan bu vəziyyətdə də təsəlli və ümid tapır. O, Allaha üz tutur: həтта bəzən Allah ona öz dili ilə «Mən yoxam», - desə də, Vaqifin lirik qəhrəmanı Allaha müraciətində ona əzab verən suallara cavab istəyir, məhz bu ehtiyac üzündən o, Allahla dialoqa girir. Mən də bu məqamı Vaqif poetikasının bir mühüm ünsürü kimi başa düşürəm və bu mənada kitabə çox gözəl bir fəlsəfi ön söz yazmış Anarla həmrəyəm. O belə hesab edir ki, «kitabın bütün ruhunu, mənasını varlığın bəlkə də ən mühüm mövzusu, ən vacib mətləbi – İnsanla Allahın münasibətləri təşkil edir». Bu fikir qətiyyənlə mübahisə doğurmur. Lakin biz eyni zamanda Vaqifin poetikasında dialoqun başqa bir tipini də, şairin özü ilə, öz daxili, iç «mən»i ilə dialoqunu da müşahidə edirik və bu ünsürü də Vaqif poetikasının tərkib ünsürlərindən sayırıq. Vaqif şeirlərinin demək olar ki, hamısının bütönlüklə daxili nitq

«şüür axını» formasında yazılmasını da bununla izah etmək olar və lazımdır. Şair özü ilə mükəlləmlərində də Allaha üz tutur, Tanrıdan təsəlli və ümid gözləyir:

*Kimin var, Ulu Tanrı,
məndən savayı bu dünyada,
kimim var Səndən başqa
bu ələmdə mənim?*

Vaqifin lirik «mən»inin təəcəssüm etdiyi tənhalığı yalnız fərdi bir xüsusiyyət kimi anlamaq və izah etmək doğru olmazdı. Lirik «mən»inin tənhalığının müəyyən real, gerçək səbəbləri bərdə də düşünmək olar və həтта zəruridir. Hələ 80-cı illərin axırlarında Vaqif Səmədoğlu müsahibələrinin birində xalqımızın o çətin günlərindəki vəziyyətini, siyasi və sosial sarsıntılar içərisindəki əhvali-ruhiyyəsinə ifadə edərək «Milli Tənhalıq» anlayışını işlətdiyi xatirimizdədir. Şəxsən mən belə düşünürəm ki, bu anlayış 90-cı illərin əvvəllərindəki əhvali-ruhiyyəimizi, məşum Yanvar qırğını şəraitindəki həyəcanlarımızı, dünyada o vaxtkı mövqemizi, milli ruhi ələmimizi çox dəqiq ifadə edirdi. Və Vaqifin lirik qəhrəmanının ifadə etdiyi tənhalıqda da «Milli Tənhalıq» hissini xatırladan nə isə vardır. Yəni demək istəyirəm ki, poetik «mən»inin keçirdiyi, məruz qaldığı tənhalıq bir növ tamamilə insanın əbədi tənhalığı da deyil, büsbütün real, gerçək dünyadan da təcrid deyil, xalis şəxsi-fərdi tənhalıq da deyildir. Dünya insan üçün dözülməz daracədə dəhşətlidir; dünyada insan, bir növ, Hamlet vəziyyətindədir; ümidin yolları kəsilibdir:

*Bilirsənmi, artıq kəsib
ümid keçən yolları
tikilməmiş türmələrin
hörülməmiş hasarını.*

Kitabın poetik obrazları, təsvirləri, məkan və zaman cizgiləri insanın real dünyadakı tənhalığını, fərhətsiz gerçəkliyini, arzu və ümidlərinin doğrulmamasını əks etdirir. İnsan dəlixana həyatın-

dəki söyüd ağacı kimi qüssəli və faciəlidir...Və çox əhəmiyyətli-dir ki, belə vəziyyətdə lirik qəhrəmanın yeganə mənəvi dünyası yaddaşdır, xatirələrdir, xatirələrdə həkk olunub qalmış insan surətləridir, insan sevincləri, arzuları və xəyallarıdır.

Vaqifin poeziyasında, ümumiyyətlə, onun lirik «mən»i konkret zaman və məkan miqyasında özünü ifadə edən qəhrəman kimi qavranılır. Bu qəhrəmanın tənhalıqında, kədərində və ümidlərində insanın əbədi kədəri və tənhalığı, insanın ekzistensial mahiyyəti ifadə olunmuşdur. Və lirik qəhrəmanın bu xarakteri baxımından kitabdakı ən maraqlı əsərlərdən biri, heç şübhəsiz, «Şəffaf balıq» poemasıdır. Vaqif Səmədoğlunun ilk yaradıcılıq dövrünə aid olsa da, poema yetkin bir qələmlə yazılmışdır; obrazlı quruluşuna, ideya – emosional ovqatına, nəhayət, fəlsəfi-poetik məğzina görə poema dərin və mürəkkəbdir. Nə barədədir? Bu suala da birmənalı və birbaşa cavab vermək çətindir. Çünki poema şərti-rəmzi süjet xarakteri daşıyır və süjet – əhvalat əsa-sında yox, müəyyən bir motivin inkişafı əsasında qurulmuşdur. Bütövlükdə Vaqifin lirikasında olduğu kimi, burada da əsas mövzu şairin poetik «mən»inin daxili, mənəvi dramasıdır, onun məhəbbət axtarışlarıdır, ümidləridir, həsrəti və ayrılığıdır. O, tənhalıqda çıxış, ümid yolu axtarır. Mövzunun lirik həlli üçün şair şərti-metatorik süjetdən məharətlə istifadə edə bilməmişdir. Lirik qəhrəman dənizin dibində üzür – burada o, qadınla (o, ümid də hesab edilə bilər!) üz-üzə gəlir. Lakin onlar bir-birinə qovuşa bilmirlər, çünki onların arasında şəffaf balıq dayanmışdır, onlar bir-birini bu şəffaf balıqdan görürlər:

*Nəhəng
dəmir darvaza tək
şəffaf balıq
dayanmışdı aramızda.*

İnsan aranı kəsən şəffaf balığı kənar etməyə cəhd göstərir, balıq üzüb keçir, lakin bu halda «qoca hindli gözləri tək qəmli qaranlıq» aranı kəsir. Beləliklə, insan ümidə qovuşa bilmir. Biz

poemanın lirik-fəlsəfi ideyasını, motivini belə təyin edə bilərik və belə hesab edirik ki, bu xüsusiyyətlərinə görə o, ümumiyyətlə, Vaqif lirikasının maraqlı örnəklərindən biridir. Poemanın sonu dərin, izahedilməz bir tragizm hissi ilə aşılanmışdır. Ümumiyyətlə, Vaqifin şeirlərində, lirikasında əks olunmuş dünya – insan əzabları və iztirabları, insan ümidləri və sevincləri, insan həsrətləri və ayrılıqları dünyasıdır. Bu ümumi motivə uyğun olaraq onun poeziyasında payız, yağışlı gün, kədər və həsrət ifadə edən poetik peyzaj üstünlük təşkil edir. Lirik qəhrəman dünyanı kədər və ümidli nəzərlə seyr edir, öz tənhə dünyasında da, payız ovqatı içərisində də o, məhəbbətə, insana, qadına inanır, yer üzündə bir qadın varsa, deməli, məhəbbət vardır – deyir.

Vaqifin kitabı üslub, forma xüsusiyyətləri etibarilə də çağdaş şeirimizdə yenidir və bənzərsizdir. Onu bütövlükdə milli sərbəst şeir cərəyanının, intellektual milli poeziyanın prinsipial əhəmiyyətə malik bir hissəsi hesab etməyə hər cür əsas vardır. Doğrudur, kitabda sərbəst şeir və heca forması da eyni səviyyədə təmsil olunmuşdur. Lakin Vaqifin poeziyasında bu iki milli üslub, forma arasında ayrılıq, kəskin fərq sezilmir. Onlar bir-birini tamamlayırlar. Vaqifin hecası da tamamilə yenidir, təkrarsızdır. «*Telefon nömrələri bənzəməz bir-birinə*» şeirində olduğu kimi. Vaqifin poetik üslubu lirik-intellektual üslub, poetika kimi təyin edilə bilər və bu üslub onun şeirlərinin həm mövzusunda motivlər silsiləsində, lirik ovqatında, həm də formasında, poetik ritmində və biçimində aydın görünür.

«Mən burdayam, İlahi...» kitabının məziyyətləri, yaradıcılıq uğurları yalnız bu dediklərimizlə, bu qeydlərimizlə məhdudlaşmır. Təbii ki, onun başqa cəhətlərindən də bəhs etmək mümkündür. Çünki o, poeziyada böyük, çətin yol keçmiş bir şairin əsas kitabıdır. Burada onun yaradıcılıq sevincləri, yaradıcılıq iztirabları həkk olunmuşdur. Və aydındır ki, belə kitabdən bəhs edərkən şairin güclü, özünəməxsus tərəfləri ilə bərabər onun müəyyən yaradıcılıq çətinlikləri barədə də düşünməli olursan. Məncə, Vaqif poeziyasının da belə söhbətə, onun haqqında müəyyən

mülahizələr söyləməyə ehtiyacı vardır. Mənə belə gəlir ki, Vaqifin lirikasında bəzən müəyyən bir mövzu, motiv təkrarı hiss olunur, şair bəzən eyni hissi bir neçə variantda şərh edir və bu onun kitabına bir yekrənglik gətirir. Bəzi şeirlərdə şairin poetik «mən»inin özünüifadəsi də kifayət qədər dərin, əyani, predmetli deyildir, hətta mücərrəd və dərkolunmazdır. Bu mülahizəmə bir müşahidəmi də əlavə etmək istəyirəm. Vaqifin poeziyasında onun lirik qəhrəmanı sosial-fəlsəfi və vətəndaşlıq təfəkkürü ilə də diqqəti cəlb edir. Lakin şair, nədənsə, şeirlərində qəhrəmanın bu daxili, güclü tendensiyasını inkişaf etdirmək qayğısına dəyərincə qalmır. Mən bu cəhəti ona görə xüsusi qeyd edirəm ki, Vaqifin lirikasında dünyanı onun bütün rəngləri, bütün qayğı və problemləri ilə qavramaq, mənimsəmək qüvvəsi görürəm. Şairin özü də təsdiq edir:

*Sevinc qarşısında da,
Kədər hüzurunda da
Mən bir Şeir yazmalıyam.*

Şamil Salmanov

*Ədəbi tənqidçi, filologiya elmləri doktoru
«Ədəbiyyat» qəzeti, 21.02. 1997*

*Heyf, Vaqif Səmədoğlunu hamı oxumur... oxusaydı,
vətənin nə dərdi vardı – yoxsa vətən tutuquşular yox, müdriklər
yurdu olardı.*

Tofiq Hacıyev

Məndən soruşsalar ki, 1996-cı il bir ədəbiyyat adamı kimi sizə hansı sevincləri bəxş etdi, tərəddüd eləmədən deyərdim ki, dahi Füzulinin anadan olmasının 500 illik yubiley sevincini duyduğum, bir də Vaqif Səmədoğlunun yeni şeirlər kitabının işıq üzü görməsi məni sevindirdi...

Füzuli ilə Vaqif Səmədoğlu arasında beş əsrlik zaman durur. Bu əsrdə Azərbaycan poeziyası, doğrudan da, qibtə ediləsi nəhəng sənətkarlar yetişib, amma bu şairlərdən heç biri Füzuli ucaldığına yetə bilməyib. Füzuli möcüzəsi hələ davam edir. Vaqif Səmədoğlu da Füzuli şamını sönməyə qoymayan çox istedadlı şairlərdən biridir. Mən burada «çox» təyini işlətməyə bilməzdim. Çünki Vaqif Səmədoğlunda istedad adicə enerji deyil, bu istedad sərf olunduqca bitib-tükənməyən və sərf olunduqca daha yeni çalaları ilə üzə çıxan potensial enerjidir.

İyirmi ilə yaxın idi ki, bütün şeirsevərlər Vaqifin yeni kitabının intizarında idilər. Lakin Vaqif ara-sıra qəzetlərdə, jurnallarda şeirləri ilə çıxış etsə də, bu kitab hələ yol gəlirdi və qəzetlərdə, jurnallarda çap olunan şeirləri də gözlədiklərimiz deyildi.

Budur, «**Mən burdayam, İlahi...**» şeirlər kitabı ilə Vaqif Səmədoğlu poeziyanın nəyə qədər olduğunu bir daha sübut etmiş oldu.

Bəli, məhz poeziyanın! Çünki belə gözəl şeirlərlə illər boyu əsəblərimizi tarıma çəkən tərənnüm ruhlu şeirlərin, saxta, süni vətənpərvərlik stixiyasının gücü ilə yazılan odsuz, havasız, susuz nəzm nümunələrinin, ağlayan və ağladan patetik mərsiyələrin, saray ruhlu mədhiyələrin əlindən qurtara bilərik. Və indi məlum olur ki, Vaqifin susmağında böyük bir məna gizlənmiş. V.Səmədoğlunun şair dostları tribunallardan, meydanlardan, şeir məclislərindən qışqıranda, o, daş səbri ilə susurdu. Daha doğrusu, yaza-yaza susurdu. Ancaq sən demə, Vaqif Səmədoğlu Azadlıq və İstiqlal haqqında bizdən çox düşündürmüş. Bizim içimizdə yaşayan kədəri hamıdan çox o çəkirmiş:

*Doğulub yaşadığın Vətəndə
Mühacir üsütməsiylə titrəyirsən
İllər uzununu, bir tale boyu,
Sonra qərib məzarı qazılır sənə
Ana torpaqda.*

Mənə elə gəlir ki, bu şeiri o zaman Vaqif heç cür işiq üzünə çıxara bilməzdi.

*Sən mənim
doğma anamsan, Azadlıq.
Mən sənin
yad qapısında böyümüş balan.*

Heç bir QLAVLİT Vaqifin bu misralarını yaxına buraxmazdı:

*Belə gündə şəhər
üstüaçaq qəbiristanlığa bənzər.
... Məğlub Vətən bayrağı tək
Ayaq altıda qalıb bahar.*

Misallar çoxdur, ancaq bu misalları bircə-bircə sadalamaqla mən Vaqif Səmədoğlunu bir qəhrəman şair kimi təqdim etmək fikrindən uzağam. Onun buna ehtiyacı da yoxdur. Deyirlər ki, şeir zamanına görə yazılır və öz vaxtında meydana çıxmalıdır. Guya zaman ötəndən sonra o şeirlərin millət üçün heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Təbii ki, bu fikrin böyük poeziyaya dəxli yoxdur. Əsrin o başında yazıb-yaradan Sabirin şeirləri öz zamanında yazılıb, öz zamanında deyilib, amma elə bil bu günün şeiridir. Öz zamanında yazılan və deyilən çoxlu şeirlər də var ki, onların heç biri bugün yaşamır. V. Səmədoğlu bir şeirində yazır:

*Şair kimi yox,
Şeir kimi ölmək istəyirəm.*

Əslində, şair deyilən şəxsin mənəvi ömrü şeirinin gücündədir və Vaqif Səmədoğlunun neçə-neçə şeirinin yaşayacağına inam da bundan doğur.

Yazıçı Anar Vaqif Səmədoğlunun kitabına müfəssəl, həm də təsirli və emosional bir müqəddimə yazıb. Vaqif Səmədoğlu bir şair və insan kimi bu müqəddimədə daha əhatəli, hətta mən deyirdim, obrazlı görünür. İlk baxışda elə görünür ki, bu gözəl müqəddimədən sonra Vaqif haqqında söz demək çox çətindir. Çünki Anar bəlkə hamımızdan daha artıq Vaqifi şair kimi də, şəxsiyyət kimi də duyub, sevir. Ancaq bütün bunlarla bərabər, deməliyəm ki, ədəbi tənqiddə Vaqif Səmədoğlu fenomeni açıqlanmayıb. Bunun bir səbəbi Vaqifin bir şair kimi poetik gücünün tam mənada açıqlanmamasıdır (Vaqifin susmağı bu mənada tənqidin xeyrinə deyildi), digər səbəbi tənqidin səviyyəsinin Vaqifin şeirləri səviyyəsinə qalxa bilməməsidir. Birinci hal tənqidin ətalətindən doğursa, ikincisi gücsüzlüyündən yaranıb.

Vaqif Səmədoğlu şeiri öz poetik sanbalına, yükünə görə çağdaş poeziyamızda ayrıca bir qoldur desəm, səhv etməzəm. Burada Söz adilikdən və hər cür təmtəraqdan, ritorikadan xilas olur. Söz fikirlə hissini poetik daşıyıcısına çevrilir. Biz Vaqif şeirində, bəlkə də çoxları üçün qəribə təsir bağışlayan ifadələr, deyimlərlə qarşılaşırıq. Lakin bütün bunları dərk etmək üçün Vaqifi duymaq lazımdır. Duyanda görürsən ki, *ən qatı, ən zil qaranlıqda da doğmalığ və yadlıq var*. Deməli, *qaranlıq da ana kimi əziz, sərxoş qadın kimi iyrənc ola bilərmiş*. Duyanda hiss edirsən ki, *bu dünyaya yuxu bazarıdır, ömür də bu bazarda satılan maldır*. Və Vaqifin bütün şeirlərini oxumaq lazımdır ki, burada ana xətti təməmləyən Ölüm, Azadlıq, Dünya motivlərinin mifik köklərini açıqlaya biləsən.

Vaqif Səmədoğlu şeirlərində tez-tez atasını – XX əsrin böyük söz ustası Səməd Vurğunu xatırlayır. Bu, sadəcə, oğul məhəbbəti deyil, həm də böyük poeziya qarşısında ehtiram əlamətidir. Vaxtilə Vaqifin şeirlərindən söz açanda bəziləri onu qınayırdılar ki, niyə atası kimi yazmır. İndi deyə bilərik ki, məhz Səməd Vurğun kimi yazmadığı üçün Vaqif Səmədoğlu öz poetik istedadını tam mənada sübut edə bildi. Poeziyada S.Vurğun yolunu tutanlar onsuz da çox idi və bu yolu tutanların çoxu, açığını desək, orijinal

şair ola bilmədi.

Vaqif Səmədoğlu şeiri ruhən yenidir, lakin Azərbaycan poeziyasının qaynaqlarından üzülməyir, öz minor kökü, həzin və elegik ruhu, yeri gələndə ironik tərzli ilə Füzuli, Sabir, Hadi şeirinə, xalq ədəbiyyatına ilişgildir:

*Yer altından min ah kimi
Çıxdı çiçəklər səhər.
Allah, məni yarı öldür,
Yarı saxla ağlamağa.
Məzar üstə güllər kimi
Ulduzlar axır yerə...*

Bəzən Vaqif Səmədoğlu şeiri mənə şeirlə nəsrin qovuşduğunu xatırladır. Lakin bu, zahiri aldanışdır. Bütün semantik çalarları, poetik üslub xüsusiyyətləri ilə bu cür sərbəst şeir əsl poeziya nümunəsidir. Hətta onu deyə bilərəm ki, böyük şairimiz Rəsul Rzadan sonra müasir poeziyamızın sərbəst şeir yolunu cilalayan iki-üç şair varsa, bəlkə də birincisi Vaqif Səmədoğludur. Onun sərbəstində poetik nitq bir az da obrazlı və metaforikdir:

*İlahi,
hansı dildə yalvarım sənə?
Bir dua yetər,
yoxsa sənə də
ağız açmaq gərəkdir dönə-dönə?
Sənə yox, dünyaya yox,
özümə gülürəm.
Çünkü yaratdığın neçə min dildən
cəmi ikisini bilirəm.
Bunların birindən
yer də, göy də xəbərsiz.
Odur, o birində
yalvarıram sənə indi:
Qospodi, pomqi, Qospodi.*

Mən qətiyyətlə (bəlkə heç buna ehtiyac olmasa da) Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam, İlahi ...» kitabını ədəbi hadisə

hesab edirəm. Şübhəsiz, bu kitab poeziyada çıxırmaqla susmağın, qışqırmaqla tənhalığa çəkilib bu dünyanı sadəcə seyr etməyin, şeirləri ilə millətin daha gözünə kül üfürməklə milləti daha çox düşüncənin fərqini bir daha aydınlaşdırar.

Şəxsən mənə Vaqif Səmədoğlunun özü də şeirləri qədər orijinal təsir bağışlayır. May ayında bizi Masallıya, Tüklə kəndində təşkil olunan S.Vurğun muzeyinə dəvət etmişdilər. İlk dəfə Vaqif Səmədoğlu ilə orada tanış oldum. Doğrusu, heç cür imkan tapa bilmədim ki, onunla bir müsahibə keçirəm. Ancaq imkan düşəndə belə bir sual verdim:

-Vaqif bəy, Səməd Vurğunun – atanızın bu böyük şöhrəti, ona bir bu qədər sevginin səbəbini izah edə bilərsinizmi?

- Şair var ki, istedadlıdır, amma şəxsiyyətcə, bir insan kimi naqisdir. Şair var ki, çox da istedadlı deyil, amma şəxsiyyətdir. Səməd Vurğun – mənim atam həm istedadlı şair idi, həm də şəxsiyyət. Şairliyi ilə şəxsiyyəti arasında heç bir uçurum olmayıb. Xalqın ona böyük sevgisi də buradan doğur.

...Şeirində atasına oxşaması da, bir şəxsiyyət kimi Vaqif Səmədoğlu bu mənada atası Səməd Vurğuna daha çox bənzəyir. İnsan kimi də o dəyişməzdir. «Mən burdayam, İlahi ...» şeirlər kitabı da belə bir dəyişməzliyin sindromudur.

Vaqif Yusifi
«Panorama» qəzeti,
22.11.1996

Bu günlərdə (nəzərdə tutulur 1996-cı il - red.) «Gənclik» nəşriyyatı şair Vaqif Səmədoğlunun «**Mən burdayam, İlahi...**» adlı şeir kitabını çapdan buraxıb.

Təkcə milli ədəbiyyatımızda deyil, həmçinin dünya ədəbiyyatında da əbədi yaşayacaq Vaqif Səmədoğlu yalnız oxucuların deyil, yaxınlarının da, dostlarının da yaddaşında məhz Şair kimi yaşayacaq. Ona görə ki, «**Əzab lazımdır mənə dəyirmanə küllək kimi**». Ona görə ki, «**Bəlkə mənə yaşamaq yox, şeir yazmaq lazımdır**». Və azı da ona görə ki, Vaqif Səmədoğlu, bəlkə də Azərbaycanca – ona yazmağa mane olan hər şeyindən təmənnəsiz-filansız keçən yeganə Şairdir.

Doğuldum 1939-da, 1937-də tutuldum

Vaqin ki, Vaqif üçün bundan dəqiq, tutumlu tərcümeyi-hal özü də poetik tərcümeyi-hal, yazmaq qeyri-mümkündür. Gənclik illərindən ta bu günə kimi yazdığı şeirləri - təklik və tənhalıq, ölüm arzusu və ölüm qorxusu, qəriblik, Vətəndə vətənsizlik dərdi Vaqifin ucsuz-bucaqsız, sonsuz dünyasının – şəxsi, həm də bəşəri hissləri olmaqla yanaşı, eyni zamanda dünya adlı labirintdə bunları ağır kimi yaşayan dünya ədəbiyyatı korifeylərinin əbədi və tükənməz mövzusudur. Vaqifin bu dünyasına nüfuz etməyə, onu nədəsə ittiham etməyə heç kəsin mənəvi haqqı yoxdur. Və əminəm ki, oxucularının arasında Vaqif kimlərinsə yaddaşında «**yaddan çıxmayacaq bir şeir kimi ...**» qalacaq.

*«Yeni Müsavat» qəzeti
13-16 sentyabr 1996*

...Vaqif Səmədoğlusuz bizim müasir poeziyamız Xəzərsiz Bakıya və ya yuxu görməyən adama bənzəyərdi.

Ramiz Rövşən

Dünyanın sinəsində ağırılı-acılı Vaqif adlı bir şair yaşayır. Göz yaşı dəniz suyu kimi acı, baxışı üfüqlər qədər əngin, dözümlü fələk dözümlü, kədəri dağlar qədər ağır, sinəsində ata ölümünün dözümsüzlüyü, ürəyində qardaş ölümünün fəryadı, qulağında kar olmuş dünyanın qəhqəhəsi, gözündə gəlimli-gedimli dünyanın rəngarəng təzadları. Özü demişkən, «**yuyulan günah kimi yubanıb köhnəlmiş**» bir şair misra-misra ağlayır. Vurğun Səmədin, Səməd oğlu Yusifin yarası kimi göyüm-göyüm göynəyir. Ovuna bilmir. Gah Allaha daş atır, gah Allaha sığınır. Beşikdən qəbrə qədər gedən yolu göz yaşı ilə yuyur. Dözə bilmədiyi ağrının acısına:

*Özümü saxlayacağam,
Dözümə bağlayacağam,
Diksinib ağlayacağam,
Zərlər qoşa düşən səsdən, - deyir.*

Hər sözləndə, hər misrasında, hər şeirində bu müdrik şair təzadlı dünyanın amansızlıqlarını ittiham edir. Başını qu tüklü balıncın üstündən götürüb qara bir daşın üstünə qoyur. Rahatlıqdan qaçır. Beşikdən küstür. Ölümün qoynuna ana qoynuna qısılan kimi qısıılır. Dərdini qoynuna sıxıb təmtəraqlı bir qapımı döyür və soruşur:

*Adın nədir ev yiyəsi?
Səsin anamın səsi!..
Ev yiyəsi Allah göydən*

*Yerə nə ələyibmiş?
Anam məni çağa ikən
Kəfənə bələyibmiş ...*

Bu ağır siqlətli sözü deyən şair birdən-birə başqa fikrə düşür. Yenə beşik başında uyumaq, dünyanın dörd-sərinin unutmaq istəyir. Süd qoxulu yuxulara qayıtmaq, ana laylalarına qovuşmaq keçir könlündən. Həyat eşqi şairi bir daha cəzb edir. Şair əzablı dünyadan küsür. Beşiyə üz tutur:

*Burda artıq yer tuturam,
Eşiyə qoyun məni.
Ölsəm, dostlar, tabuta yox,
Beşiyə qoyun məni ...*

Şeirlərinin birində şair «*yorma məni, mən ölüürəm*», deyir və sonra daha qəmli hisslərə qapılır. Daha müdrik, daha dərin, daha dərəkəş görünür, milli yarası qövr edir. Torpaq ağrısı çəkir. Misraları qan kimi qızdırır. Və hər sözə, sətərə, misraya qanlı bir poetik don geydirir. Səsləri ağırlı, rəngləri yaralı görür. Ona elə gəlir ki, bütün məsafələrin, yolların gözü qanla dolub insanı ovsunlayır. İnsan Vaqif şeirində olan poetik deyimlərin, düşüncələrin arxasınca boylanır.

Bu şairin poetik vüsəti, dünyəvi şeirləri insanı bir növ silkələyir, düşündürür. Mürvətsiz və ədalətsiz, məsləksiz və qeyrətətsiz adamları lənətləyir. Əsl insanların isə əzab və işgəncə, ağrı və acı ilə nəfəs aldıqlarına təəssüf edir. Yenə şair inildəyir, sızlayır. Baxın, şeirin və sözün poetik ağırlarına:

*Allaha sarı
Qaçan duaların da
Dalınca güllə atılır indi.
İnsan ömür gəzir
Ümidlərin meyitləri arasında ...
Şeirlər irinləyir
Nəyinsə yarasında...*

Bax, budur əsl poeziya. Bax, budur poeziyanın bəşər övladının qulağına pıçıldadığı insani ağrı. Bax, budur şair Nəsiminin soyulmuş dərisinə bükülən, Səməd Vurğunun ağrısını su kimi içən, Qarabağda əsir düşən qız-gəlinlə gündə yüz dəfə ölib-dirilən, məhənisı, bayatısı, ağrısı güllələnən və nəhayət, seğahın mayasında qəbrini qazmaq istəyən şairin fəryadı. Şeir oxunmayanda, kar və kor olmuşları, millət satqınlarını oyada bilməyəndə irinləyir, daşlaşır.

Şair haqq-ədaləti, insanlığı uca tutmaq istəyir. Namərd, kəmfürsət, cəllad, qanıçan insanları, cahil adamları xeyirlə şərin bir olduğuna inandırmaq istəyir. Baxın, sözün poetik tutumuna.

*Şər xeyirmiş,
Xeyir şərmiş
hər ikisi bir ad imiş ...
Qılıncla cəllad başını
vuran da
bir cəllad imiş ...*

Nə qədər dərin məzmunlu, düşündürücü və ağırlı bir söz! Şair poetik sözə sarınır. «Cəllad başını zaman-zaman başqa bir cəllad kəsib» fikrinə ədəbi boya verir, fəlsəfi don geyindirir.

Dərdini içində əridən bu sakit təbiətli, ağır yerişli, ağrısı özündən qat-qat artıq olan şair. Sanki hamını özünün dörd yoldaşı, kədər yolçusu və eyni zamanda sevinc-şadlıq şərikli olmağa səsləyir. Birdən həssas oxucuya elə gəlir ki, Vaqif insanın yaxasından tutub var gücü ilə bağırır, nə var bu əzabkeş dünyada deyir. Bu sorğu-sualların sonu yoxdur. Allah öz işindədir. Şairin fikrinə desək, *dünya it kimi hürüb keçir*.

Vaqif bəzən ağır yüklü poetik şeirlərinin «irinləmiş», «qövr eləmiş» misraları arasında çırpınır. Nöqtəyə dönür. Sual işarəsi kimi beli bükülür. Vergül kimi qanadı qırılır və sıfırlaşır. Rəqəm olmağa can atır. İstəyir ki, bir nida işarəsi olub sıfır sonluqlu dünyanı doyuncu lənətləsin. Elə də edir. Lopa bığının altından mızıldaya-mızıldaya ölüm sifətli, dəmir cingiltili, ilan kimi soyuq, yorgun yolları ömrünə kəmər edir.

Baxın, Vaqif Səmədoğlu bəzən bir misra ilə oxucunu öz dünyasına mismarlayır.

«Ağlamaq istəsən yaz göndərim gözlərimi», - deyən şair nə qədər dünyəvi, nə qədər dərin siqlətli və poetik ağırlıdır.

Vaqif sözü iynənin gözündən keçirir. Sözü və kəlməni, misranı və bəndi qanla, kədərlə, nifrinlə yoğurur. Daşın da, torpağın da, otun da, çiçəyin də, gülün də, ağacların da, nəhəng dağların da, dərələrin də, dərin-dərin deryaların da dili, dərdi, ağrısı, yarası var. Şair bu incə mətləbi nə qədər dəqiqliklə poetikləşdirir:

*Bir ot çıxıb iki daş arasından,
Daş divarın iki daş arasından.
Kölgəsi də sərin deyil, bürküdür,
Bürkü kölgə məni yaman ürküdür.*

Burada poetik deyim daş yarası üstə köklənir. Bəli, daşın da, lap nəhəng dağların və qayaların da zamanın əliylə parçalanmış sinəsi, dağlanmış ruhu var. Yaralanmış köksü var. Şair çox zaman intim hissələrə qapılır. Özü də ölüm yuxulu hissələrə. Şair dünyanın əzabından təngə gəlir, bezir, usanır. Ölüm eşqinə düşür. Yuxuda ölmək istəyir. Ağrısız, əzabsız! Gah niyə ölüm arzulayır, gah nəqdi ölüm. Burada şair sanki poetik söz dühası olan Nəsimi babası ilə qovuşur. Nəsimi deyir ki, *altunların nə faydası, gərək nəqdi can verəsən*.

Söz o zaman mənalı olur ki, yerində deyilir. İnsanı düşündürür. Şair daha dərin, poetik qatlara enir. Hər sətiri qanla qarışdırıb, kədərlə, hüznə yoğurur. Sən demə daşın, torpağın, otun, çiçəyin, gülün və nəhayət, dağların və ümumən dünyanın nə qədər canlı bildiyim hər şeyinin özünəməxsus dərdi, yarası var. Şair bu incə mətləbə öz prizmasından yanaşır.

XVII əsrin görkəmli Azərbaycan şairi Məhəmməd Əmani deyir ki, yaxşı şeir sərvi ağacına bənzəyir. Onun tərifi ehtiyacı yoxdur. Əlbəttə, əsl həqiqətdən yaxşı şeir elə ilk oxunuşdan oxucunu ovsunlayır, rıqqətə gətirir, düşündürür. Gəlimgil-gedimgil dünyanın işlərinə vaqif olmağa səsləyir. Vaqif Səmədoğlunun da şeirlərini biz təpədən-dırnağa tərifləmək, fəvqəladə poetik tapıntı

kimi oxucuya diqtə etmək fikrində deyilik. Əvvəla, Vaqifin şeirləri çoxdur. Onun hamısını oxumaq, təhlil etmək, necə deyirlər, ipə-sapa düzmək çətindir. Ancaq qəti demək olar ki, Vaqif istedadlı, düşündürücü, dərkedici şairdir.

Vaqif bütün ağrını nar kimi içinə sıxır. Ağrısından zövq alır ...

Budur, şair siqləti, şair böyüklüyü. Şeirlərinin birində şair hər axmaqdan söz götürməyi alçaqlıq saymır. Çünki axmağın sözü də axmaq kimi səviyyəsiz, sönük, cılız və üfunətlidir. Demək, əsl kişi-yə kişi sözü təsir edər, kişi kişi sözünün önündə əyilər. Digər tərəfdən, şair adı şehli göy otdan üşənir, küsür, otdan, güldən, çiçəkdən, poetik zövq almaq əvəzinə, canına soyuq üşütmə düşür. Çünki şair dünyəvi küskündür, dərcli və ələmlidir. Yaxşı dərk edir ki, hər şey bir əfsanədir. Bu fikrin poetik xəmirini Vaqif göz yaşları və qəmlə, ələmlə yoğurur.

*Canıma üşütmə gəldi,
Şehli otlara baxmaqdan.
Bildim alçalmaq deyilmiş,
Söz götürmək hər axmaqdan.*

Sonra Vaqif bu fikrini daha bariz şəkildə açıqlayır:

*Yer üzündə an qədim
Bir şeir eşidirəm.
«Vaqifim, ömür gedir,
Gün gedir» düşünürəm.*

Misralar gözümdə közərir, könlümdə həzin bir duyğu kimi köklənir. Qeyri-ixtiyari olaraq öz dərdimi Vaqifin dünyəvi dər-dinin üstünə calamaq istəyirəm və deyirəm: Əziz qardaşım Vaqif, sən bu amansız dərd meydanında bu vəfasız, bu etibarsız, bu qanlı-qadalı, bu ölümlü və itimli dünyada tək deyilsən. Ağrıların, fəryadların, iniltin, sızılıtn başəridir, xəlqidir, həm də şəxsən Vaqif boyda Vaqif adlı dərddir.

Vaqif ha çalışırsa, qəm və kədar, ölüm və məzar məfhumlarından uzaqlaşa bilmir. Üzünü əzabkeş, yorucu, sönük ruhlu, bir

kimsəyə tutur və deyir: «*Bu dünya şeytanların həbsxanası və mələklərin sürgün yeriymiş*». Və Vaqif təbircə:

*Bu dünya
Sinəsi Dağ dünyadır.
Yorma məni, mən ölüürəm,
Bu dünya sağ dünyadır.*

Bu, həssas dərqli, ələmli bir şairin dünyaya bir qəzəbi və nifrindir.

Qısaca təhlilini verməyə çalışdığım bu şeirlər «Azərbaycan» jurnalının 1998-ci il, 12-ci nömrəsində dərc edilib. Əlbəttə, bu şeirlər Vaqif Səmədoğlu poeziyasının bir yarpağı və ya bir oxunuş poetik külçəsidir.

Vaqif şeirinin ümumi dünyası haqqında danışmaq üçün gərək ürəyini və hissini cilalayasan. Onun şeirlərinin poetik qayəsi yüksək, mənəvi dəyəri böyükdür. Şeirlər sızıltı və nifrətlə, dərd, kədər və ələmlə, ölüm və məzarla köklənmiş söz inciləridir. Bu şeirləri oxuyun, dərk edin! Gəlimli-gedimli, həm də vəfəsiz dünyanın şair oğlu Vaqifin poetik oduna, közlünə qızının, dünyəvi dərdinə şərik olun. O, bir şair kimi küskündür. Gecəli-gündüzlü dünyanın üstündə dəsmal çəkib ağlayır.

Qorxuram şair ağladıqca dünya kor ola!

Ənvər Əhməd
Ədəbiyyatşünas
«525-ci» qəzet, 2.03.1999

XX əsrin 60-cı illərindən bu yana Avropa poeziyasında sözlərinin güclü energetikası və şəxsi xarizması baxımından Vaqif Səmədoğluna tay tutulacaq ikinci bir sənətkar meydana gəlməmişdir.

Valeh Rzayev

Vaqif Səmədoğlu əlinə qələm alanda dünənə yox, bir az da uzağa boylanmalı oldu və 37 qurbanlarının boğazında tıxanıb qalan həqiqəti pıçıldamağa başladı. Şair özünə qəribə tərcümeyi- hal yazır: *39-da doğuldum, 37-də tutuldum*. Mən məhbus doğulmuşam, dünyaya əli-ayağı, fikri, əqidəsi qandallı gəlmişəm - etirafını Vaqif Səmədoğluna qədər kim belə cəsarətlə deyərdi? «İnqilabdan, oddan-alovdan doğulanlar», «Koroğlunun nəvəsiyəm», «Babəkin, Cavanşirin varisiyəm» deyən şairlərimiz nə qədər qürrələnsələr də, Vaqif dönməz inadı ilə - yox, mən qorxudan, sıxıntıdan yaranmışam - dedi. İşıqlı, nurlu gələcəyə - «kommünizm təntənəsi»nə minlərlə şeirlər, nəğmələr qoşulanda:

*Görüşdük.
İçdik.
Bir az süfrədə olandan yedik,
bir az xatirələrdən.
Gələcəyə də uzatdıq
əlimizi hərdən bir...
Çörək boyat
xatirələr acı,
gələcək yanıq çıxdı ...
Ayıldıq.
Ayrıldıq.*

- deyirdi şair. Bu şeir 8-9 il qabaq, Milli Azadlıq hərəkatı zamanında, meydanlarda, tribunalarda yaranmayıb. Düz otuz il öncə bağçalarda, məktəblərdə uşaqlara «Leninin yolunda» şeirini əzbərlədirdilər. Binaların divarlarına nəhəng hərfzlərlə «məqsədimiz - kommunizmdir» şüarlarını yazırdılar. Plenumlarda, qurultaylarda «sovet adamının sosializm quruculuğunu, kommunizm ideyasını» «lazımınca» əks etdirməyənlər, gələcəyin parlaqlığını

görməyənlər tənqid və ifşa olunmalıdır!» - göstərişləri verilir. Elə bu zaman «keçmişlə fəxr edirik, gələcəyə inamla gedirik!» - trafaret şüarlar bayramlarda zəhmətkeş sinfin başı üzərində yellənirdi. Vaqif isə *«keçmiş acı, gələcək yanq, hal-hazırda yediyimiz isə boyatdır!»* məntiqi ilə bütün bunların hamısını radd edirdi. Vaqif Səmədoğlu düşdüylə ictimai mühitdə özünü məhbus hesab etsə də, dövrünün bəlkə də ən azad, sərbəst şairi olub.

...Vaqif Səmədoğlu istedadı, şəxsiyyəti ədəbi və ictimai mühitə saflıq, təmizlik gətirdi. Oxucu sözün həqiqi mənasında onun «bəşəri kədər»indən bəhrələnməli və düşünməli, çox həqiqətləri dərk etməli oldu.

Şair bütün yaradıcılığı boyu bəşəri və milli əxlaq normaları prinsiplərinə riayət edib. Milli «mən» və «dünyəvi», qlobal «mən» səviyyəsində dünyaya baxıb. Ona görə də kəsərsiz, məntiqsiz bir misra ilə rastlaşa bilmərik.

*Ayıbdır, utan,
özünü qüvvətli göstərmə, qafəslərində
aslanlar mürgü vuran
heyvanxanası olan bu şəhərdə.
Ayıbdır, vallah,
bir az çəkil,
ölümə yer saxla yanında,
ölümsüz göstərmə özünü
Qız qalası
Xəzərdən gen düşmüş bu şəhərdə.
Ayıbdır, yavaşı,
Bir az yavaşı danış,
şairləri susan bu şəhərdə...*

«Susan şair» ifadəsi Vaqifin ədəbi taleyinin rəmzi kimi səslənir. Kədərli, narahat, dönməz, sıxılan və bütün bu gərginlikləri içində boğan, dünyada yalnız Tanrısını və şair «mən»inə sığınmış susmaq əzabını yaşayan Vaqif şəxsiyyətinin bir çaları da açıılır: mənfiliyə, pisliliyə şablon nifrət və ittiham hissi ilə yanaşmır, əksinə

cahilliyin, nadanların faciəsi kimi ona acıyır. Aslanlar yatanda, şairlər susanda meydana boşboğazlar, qrafomanlar atılır. Susan şairlərdən qəfəsə salınmış aslanlardan, nəhayət, səni bir ovuc torpağa döndərəcək ölümdən – yoxluğundan, heçliyindən utan! – deyən müəllif nadanı, cahili qınayır. Şeirlərinin birində isə *«tükənmişəm, partlayıram»* deyir. Bu misra ilə də həmin sükutun xarakteri açılır. Amma nə qədər tükənsə də, şair kimi dilləndə təmkinini itirmir, qəzəbini, kinini cilovlaya bilir. Müsahibələrin birində Vaqif Səmədoğlu deyir: *«Bilirsiniz, şairləri birincisi, bir qəlibə salmaq olmaz, şair var bağırır, amma çox gözəl bağırır. Xalqa hərbi marş da, həzin nəğmə də lazımdır. Lakin bir şeyi bilirəm, bizə şeir yazan şair yox, özünü yazan şair gərəkdir»*.

Qeyri-adi poetik istedadla malik olan Vaqifin 60-cı illərdə ədəbiyyatımıza gəlişi yeni bir hadisə idi. Şeirə öz dəsti-xətti, fəlsəfi düşüncələri, yadda qalan obrazları ilə qədəm qoyan gənc şairi isə ədəbi tənqidimiz soyuq qarşıladı, onu vaxtında lazımınca qiymətləndirib, tutarlı təhlil və obyektiv mülahizələrdə şəirsevərlərə təqdim etməkdən sanki boyun qaçırdı. Bu laqeyidliyi nə şairin «anlaşılmazlığı», nə də 60-cı illər ədəbi tənqidinin elminəzəri səviyyəsizliyi ilə əlaqələndirmək düzgün deyil. Sadəcə, tənqidçi də dövrün «nəbzini» tutan bir çox şair və yazıçılar kimi çap olunmaq, «tanınmaq», ad-san sahibi olmaq istədi. Vaqifin şeirlərinin «sirrini» açmaq mövcud siyasi rejimin, ictimai mühitin eyiblərini açmaq demək idi. Bu isə «irəli» getmək istəyənlər tənqidçi üçün perspektivli yol deyildi. Şair heç nəyə baxmadan həqiqəti yazdı, hazır həqiqəti göstərməyə isə tənqidin gücü, cəsərəti çatmadı. Vaqif isə həyatın hər üzünü – yaxşısını, pisini, sevgisini, kədərini, ağrısını, əzabını içinə köçürüb, səbrinə, təmkininə sığınmış şair ələmi xoşbəxtliyində daxili «mən»i ilə baş-baş verib dözməyi, şair faciəsini yaşamağı bacardı.

Vaqif şeirini dərk etmək üçün onun mənəvi-poetik dünyasının qarısını açmaq - bu qarının açarını əldə etmək lazımdır. Bunun üçün isə Vaqifi kitab-kitab, şeir-şeir yox, misra-misra, kəlmə-kəlmə öyrənmək, araşdırmaq, tanımaq gərəkdir.

Bu aləmə daxil olandan sonra, görürsən ki, «*mən qaranlıq deyiləm*» - deyənlər şairin yaşadığı dünya işıqlı, təmiz, zəngindir. Burada əsl sevginin, həqiqi gözəlliyin nə olduğunu daha düzgün anlayırsan. Anlayırsan ki, şeir tənqid, tərif, təənnüm, təbliğat vasitəsi deyilmiş. Şeir mənəvi saflığın, gözəlliyin bir üzü imiş. Tənhalıq, Sükut, Yaddaş, Ölüm, Ayrılıq haqqında yeni söz eşidirsən. Mühitin, zamanın yetişdirdiyi yox, Allahın yaratdığı böyük əzəmətli, canlıların alisi - İnsanla rastlaşsən. Burada vətən daha əziz, daha müqəddəsdir. Birdəfəlik dərk edirsən, vətən haqqında çox danışmaq yox, çox düşünmək, çox iş görmək lazımdır.

Vaqifin şeirlərinin adı yoxdur. Şeirlərin sonunda isə adətən üç nöqtə qoyulur. «Mən buradayam, İlahi...» kitabının mündəricatında şeirlərin birinci misrası adı kimi göstərilir. Lakin bu şərti xarakter daşıyır. Sadəcə onun hər bir şeirini həyatının, ovqatının «poetik bir an» kimi qəbul etmək, müəllifin mənəvi dünyasını əks etdirən bütöv, sujetli poeziyada hər şeiri bir epizod, fraqment kimi öyrənmək, təhlil etmək lazımdır.

Vaqif Səmədoğlu şeirimizə, yaradıcılığa sovet hakimiyyətinin ilk illərində başlamış, repressiya dövrünün sıxıntısından çıxan, stalinizm mənəvi dünyasının ağırsını görmüş böyük şairimiz Səməd Vurğunun içində boğduğu, güclə cilovladığı Azadlığı kimi gəlmiş.

İradə Musayeva

Ədəbiyyatşünas

«Vaqif Səmədoğlunun poetik dünyası»

kitabından hissə, Bakı, 1999

Ömürdən və taledən alında qatlar, idrakdan və ağırdan isə beyində qırıqlar çoxalır. Məncə, təkcə alın və beyin yox, yaddaş da qırıqlardan ibarətdir. Xatirə və ağı yaddaşda bu qırıqlara ilişib qalır. Mankurtun dəriyə keçirilən qafasının üzünü kimi içi də yumurta dairəsidir, sürtülmüş at belə kimi, əski beş şahı kimi hamar və sürüşkəndir: ona heç nə ilişib qalmır. Sübutmu istəyirsiniz? Ən ehkəmçi şairin və məmur-tənqidçinin yaddaşını (kitabını, əlyazmasını) açın və baxın-qırın (ziddiyyət, «əyinti», təzad əlaməti) tapmazsınız!

Yaddaşda, alında, beyində qırın nadir mənəvi nemət sayılır və məhz şeirdə də ikilik (Qoşa ruh!) təzad və əlvanlıq – zənginlikdir, sərvətdir. Oxuduğum məqalədə də elə bu yaddaş mətləbi diqqət hədəfinə çevrilir, yaddaş sərvəti tədqiq və təhlil edilir. Gənc tənqidçinin xatırladığı «Samgin kompleksi» (Bəlkə heç əvvəldən dünyada o oğlan - Samgin günahı ucundan suda boğulan qurban olmayıb?! - *Y.Q.*) ümumiləşir, günlümüz üçün nə qədər müasir səslənir: yaddaşda yetmiş illik bolşevik – mankurt vakumu da bu vaxta qədər, həmişə elə eyni xəstə xəlyə ilə özünü təskinlik verib: bəlkə Qorqud və Füzuli də heç əvvəldən olmayıb və biz sıfırdan – Oktyabrda başlamışıq? İki dəfə ədəbi dil, üç dəfə əlifba sürüşüb, düşüb yaddaşımızdan...

Müəllif bu yaralı mətləbə toxunmaq üçün problemi və ona ən yaxşı bəddii qida verən hədəfi – Vaqif Səmədoğlunun poeziyasını dəqiq seçir, ona kənardan və bugüнден, fərdi, təzə, orijinal nəzər sala bilir.

Məqalənin üslubu, təhlil tərzini bir daha göstərir ki, tənqid özü də sənətdir, sənətdən doğur və sənətlə şərtlənir, şeir yuxu olanda, tənqid də dönüb yuxu yozumu ola bilər. Yoxsa poeziya ölür və şeirlər tənqid arasında ülfət, ünsiyyət, təmas baş tuta bilməz! Məncə, belə bir ünsiyyət bu yazıda Vaqif Səmədoğlu ilə Rüstəm Kamal arasında baş tuta bilib və inanıram ki, həmin təmas onların hər ikisi ilə oxucu arasında da yaranacaqdır.

Yaşar Qarayev

Filologiya elmləri doktoru

Poeziyada ənənə nə deməkdir? – soruşdular.

Cavab verdim:

- Poeziyada ənənə – dilin yaşamaq bacarığı, yaşamaq arzusu və cəhdidir. Poeziyada ənənə təkrar olunurmu?

- Yox! Ənənə davam edir, güc tapıb dirçəlir, dil ətə-qana dolur, şirələnir.

*Üzük var – taxmağa bir barmağın yox,
Yollar var – ayaqsız yol yormağın yox,
Yamaq vurmağa da öz bayrağın yox,
Nə yaman ağırmış bulud kölgəsi,
İçimdə bağıran köçəri səsi...*

Uzun illər ərzində poetik dil at belə kimi o qədər sürtülmüşdü, o qədər yeyilmişdi ki, onun ağrısını duymurdular.

Ölkə kimi, xalq kimi, poetik dil də qapalı ola bilməz. Sabit, normativ lüğətin hesabına nə qədər yaşamaq olar? Əgər milli ədəbiyyat İnsan tarixindən, dünya ədəbiyyatı tarixindən təcrid olunarsa, poetik dili mütləq klinik ölüm gözləyir.

Bu dil dünyanı, İnsanı yox, Sistemi dərk edirdi. Bu dil Sistem-in içindəki Zamanla danışıq bilirdi. Ədəbiyyəti isə görmək istəmirdi.

60-cı illər...

Sosial-mədəni mühit sürətlə dəyişir, poeziyanı (ədəbiyyatı) ötüb keçirdi, ona «dil çıxardırdı», onu əsəbləşdirirdi. Bu zaman Vaqif Səmədoğlunun dili açıldı.

ŞÜURUN BƏRPASI

Şüur - öz məninin, öz varlığının şübhəliyini dərk etmək üçün, öz varlığına qıraqdan baxa bilmək üçün lazımdır.

*Mən bu insan deyiləm
Şeirlərdə sözümləm.
Anam olsa da mənim,*

Məni doğan özüməm.

Bəzən şair hadisəni görür, ancaq varlığın bütövlüyünü (şüur-da) bərpa edə bilməyir, sanki şüur harasa qeyb olur, hadisə, iş haqqında bilgi yoxa çıxır.

Birinci haşiyə. M.Qorkinin «Klim Samginin həyatı» romanını yada salaq. Uşaqlıq vaxtı Samginin gözü qabağında dostu (bəlkə də onun günahı ucundan?) suda boğulmuşdu. Getdikcə bu hadisə onun həyatından və şüurundan itir və bu sualla həmişə özünə təskinlik verir: «А может быть, мальчика – то не было?»

V. Səmədoğlunun «Bu yağış yad yağışıdır...» şeirində də buna oxşar sual verilir və son iki bəndi nəzərinizə çatdırıram:

*Bu yağış yad yağışıdır
Belə doğma yağsa da,
Az qala anam kimi,
Gözlərimə baxsa da,
Bəlkə gümrə dovşanı
Yol üstündə boğanda?
Uşaqlığım olmayıb
Mənim yağış yağanda.*

Şair şüurunda iki şüur yaşayır.

Bu ikilik hər şeirin daxilində «yuva salır», hər sözü, hər sətiri və bəndi ikisəslilə edir. Bu ikisəslilik «mətnin» mikrokosmosunda yalnız bitmiş bədii bütövlük kimi başa düşülə bilər.

Vaqif Səmədoğlu poeziyasının əsəb damarı – heyrat və şübhədir.

*İndi nədən, kimdən yazaq?
Ömür sazaq,
Ocaq uzaq,
Yuxu da yox yaxşı yozaq...*

Şeirin ortalarında ilk baxışdan elə gəlir ki, məsələ bir az aydınlaşır:

Gözdən itmək,

*ölüb getsək,
nə tar çalın, nə saz çalın,
nə çalsanız lap az çalın.
Qulaq səslərdən yorulub,
zil bir yana,
ən asta pəsdən yorulub.
Deyilənlər gerçək olub!
Şair olan bu dünyada
Bir yer tapmayıb özünə
nə sürüdə, nə yalquzaq...*

Son sətirlər bizi yenə şeirin əvvəlinə – ilk ovqata, ilk ağrıya qaytarır:

*Daha nədən,
Kimdən yazacaq?
Uzaq,
aman, Allah, uzaq...*

Fikir, hiss anlaşılmazlıq içindədir. Şair ruhu azadlıq və qanunauyğunluq, şübhə və heyrət arasında vurmuxur. Poetik nitqin axarı (sual-cavab-sual, yalvarış, razılıq, «yad sözünü» eşitmək və s.) bu anlaşılmazlığı gücləndirir.

İkinci haşiyə. Vaqif Səmədoğlu Allaha şəxsiyyət kimi baxır. Şair onun üzünü görmür, o onun başına oyun da açə bilər. Ancaq Şair yenə ona müraciət edir. Vaqif Səmədoğlu öz poeziyasına haqq qazandıra bilər. Birincisi, ona görə ki, onun şeirləri təbii olaraq yuxularla (zaman və məkanca) üst-üstə düşür, yuxular kimi yozula da bilər. («Yozulmaz yuxunun kimsəsiz səsi...»)

İkincisi, Şairin poetik nitqi mənən və ruhən təmizdir. Bu çox böyük işdir və Şairin xoşbəxtliyidir. Vaqif Səmədoğlu öz şeirlərini İnsan kimi yazır.

METAMPSİKOZ

Hər hansı bir poetik Düha öz dünyasını dəyişdikdən sonra onun Ruhü ölmür. Bu Ruh poeziyanın zəngin səmasında cövlan edir və elə bir fərdin ürəyinə, beyninə qonur ki, həmin fərdin dünyagörüşü – Dühanın dünyagörüşünün, dünyaduyumunun təkrarı da olmasa, oxşarlığı şəxsizdir. Bu, fəlsəfədə metampsixoz adlanan bir hadisədir. Buna göz yummaq olmaz.

Dühaların söz xəzinəsindən yaddaşıma ilişmiş ikicə beyti misal gətirim:

Füzuli:

*Qəmi-hicrdir ki, artur əsəriylə eşq zövqü,
qələt eyləmiş Füzuli ki, vüsalə talib olmuş.*

Qazi Bürhanəddin:

*Dərman diləmə dərdini artırmaq üçün mən,
ləzzətdə sənin dərdinə dərman necə bənzər.*

Onların ruhunun (Allah ikisinin də ruhunu şad eyləsin!) Vaqif Səmədoğluya necə keçdiyini izləyək:

*Hər gün nəyisə gözləmək –
Ömrə-günə dirəyim
Mənim sevinc, məhəbbət yox,
Ayrılıqdır çörəyim.
Unut verdiyin vədəni,
Ya da xəstələn yenə,
Ancaq gəlmə, qurban olum
Sevinmək düşmür mənə...*

Vaqif Səmədoğlu Füzuli kimi kədərdən ləzzət alır.

*Kədərlə dünyanı dərk edir.
Kədər ona sevinc verir.*

Mən Ruhların keçməsinə inanıram.

Son haşiyə. Hərdən bir anlığa düşünürəm və hamının bildiyi sualı verirəm: Görəsən, bizim poeziyamız 1995-ci ildə necə

olacaq?

Vacib deyil.

Axı, biz əməlli-başlı öyrənə bilməmişik ki, bu poeziya 1965-1985-ci illərdə necə olub?..

Rüstəm Kamal.

Ədəbiyyatşünas

«Ədəbiyyat» qəzeti, 15.05.1992

Vaqif Səmədoğlu sənəti oxucu üçün yeni-yeni dünyalar açır.

Gülrux Əlibəyli

Əsl ədəbiyyatın ölümlü hökmü yazılmır. Tiranların hökmranlığı etdiyi dövrlərdə avtoritar rejimlərin yalnız olsa-olsa bu əsərləri müvəqqəti həbs etməyə gücləri çatır.

Özümü öldürmək istəmişəm,

iki dəfə,

amma

öldürməmişəm min dəfə...

Bu misraların müəllifi Vaqif Səmədoğlunun keçən il (1996-cı ildə – *red.*) işıq üzü görün **«Mən burdayam, İlahi...»** kitabı ilə şairin poeziyasının vurğunu olanlara əsl hədiyyə oldu. Bu yaxınlarda EA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun «Ədəbiyyat nəzəriyyəsi» şöbəsində müəllifin iştirakı ilə kitabın müzakirəsi oldu. Görüşdə edilən çıxışlardan bəzi məqamları diqqətinizə çatdırırıq.

Şamil Salmanınov: Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığı geniş mənada desək, milli poetik təfəkkürümüzün əsas meyillərini özündə əks etdirməklə yanaşı onun yaxın gələcəkdə hansı yollarla gedəcəyini

də proqnozlaşdırmağa imkan verir... Vaqifin kitabı «altmışıncılar» poeziyasının hadisəsi kimi də maraqlıdır. Biz hələ bu ədəbi fenomeni bütün dərinliyi və çoxcəhətliyi ilə dərk edə bilməmişik. Müasir tənqidimiz mənca, «altmışıncılar nəslinə və ədəbiyyatına» yenidən qayıtmalıdır.

Zaman Əsgəri: Həqiqi poeziya ağrıdan yaranır. ...«Mən burdayam, İlahi...» kitabı ağrı ilə yazılmış əsərdir. ...Çox yığcam olmasına baxmayaraq, hər şeir ilk oxunuşundan sonra hökmən fasilə tələb edir: rəməzləri görmək üçün Vaqif Səmədoğlunun şeirlərində güclü novatorluq olsa da, klassik ənənədən kənar deyil. Xüsusilə, kədərdən yazarkən Vaqifin misralarında Füzuli ruhu duyulur...

Tahirə Məmmədova: V.Səmədoğlunun şeirləri müasir dövrün həssas adamına bənzəyir. Ondakı narahatlıq, gücsüzlük və tənhalıq şeirlər üçün də xarakterikdir. Allaha üz tutmaq milli poeziyamızın ənənəvililiyini yaradan əsas xəttlərdən biridir. ...Bu ənənə Vaqif Səmədoğlu poeziyasında davam etdirilir. Onun lirik qəhrəmanının Tanrıya can atmaqdadığı çıxılmazlığı Qərbin modernist çıxılmazlığına da bənzəyir. Şair yazır:

Mən ölən gün

bir külək əsəcək küçələrdə,

və yellədəcək

ipdən asılı quruyan

sarı çiçəkli bir uşaq paltarını.

Matəm bayrağı tək dalğalanacaq

uşaq paltarı

mən ölən gün.

Rasim Mirzə: Birincisi, bu kitab milli ədəbiyyatımızın həqiqi təəssübünü çəkənlərə böyük bir təskinlik gətirdi. ...Vaqif Səmədoğlunun müzakirə etdiyimiz kitabında 60-cı illərdən bu yana yazdığı, lakin çap etdirmədiyi şeirlərini gördükdə, nəhayət, nə qədər toxdaqlıq və məmnunluq duyduğumuzu təsəvvür etmək mümkündür. Vaqif Səmədoğlunun bu kitabının ikinci məziy-

yətini onda götürəm ki, o bir şair olaraq bütövlükdə bizim poeziya haqqında təsəvvürləri genişləndirmişdir. Azərbaycan xalqının şeiriyyət haqqındakı təsəvvürlərində şair, bir tərəfdən yüksək fikirlərin ifadəsi, digər tərəfdən, oynaq, ritmik bir səslənmədir. Vaqif bəyin şeirlərində bunlardan demək olar ki, imtina edilib. Əvəzində dahiyənə bir poeziya, dünyaya və insana bənzərsiz poetik bir baxış, nadir bir poetik duyum var.

Vaqifin poeziyası tanıdığımız Azərbaycan şeirindən tamam fərqlənməklə bərabər «poetik olanla» «poetik olmayan» nəsnələr arasındakı görünməyən sərhədləri aradan götürməyə can atması ilə yadda qalır. Ənənəvi düşüncədə poetik aləm dünyası real gerçəkliliyimizdən fərqli, onun fəvqündəki nəsə başqa bir dünyadır...

«525-ci» qəzet, 2.04.1997

Vaqif Səmədoğlunun kitabında son dərəcə sehrlı, fəvqəladə nümunələr var. Dahiyənə Balaca şeirlərdi...

Ramiz Rövşən

Onilliklər boyu Səməd Vurğun yaradıcılığı, Səməd Vurğun şəxsiyyəti Azərbaycan xalqının təsəvvüründə poeziya etalonuna çevrilib. Bu gün hətta yeni nəsilədən olan şairlərimizdə də haradasa bir az Səməd Vurğunluq var. Belə deyərdim ki, uzun müddət Səməd Vurğun şeirinin ağırlığı altında məsuliyyət duyan Azərbaycan poeziyası, bugünə kimi qəddini tam dikəldə bilməyib. Böyüklük qarşısında məsuliyyət hissi insan təhtəlsüzündə qorxu toxumları cücərdir.

Bu qorxu hissi Vaqif Səmədoğlundan da yan ötməyib. Amma başqalarından fərqli olaraq, qorxu onun əsərlərinin keyfiyyətinə

yox, kəmiyyətinə təsir edib. O məhsuldar şair deyil, amma hamıdan fərqli bir şairdi. Onun şeir auditoriyası da bir az fərqli adamlardı. O, Səməd Vurğunun oğlu yox, Vaqif Səmədoğlu olmaq üçün hamıdan fərqlənməli idi. Fərqləndi də. O, bunu bacardı. Atasının cazibəsindən çıxmaq üçün Tanrıya doğru getdi və özünün fərqli adamlar auditoriyasına dualar pıçıldamağa başladı.

*Ümidlər bənzəməz biri-birinə.
Biri Tanrıya asılmış, biri insan əlinə.*

Ümidlər həmişə Tanrıya insan arasında qərarlaşır. Tanrıya xitab edən cavabı Tanrıdan gələr, insana xitab edən cavabı insandan. Allahsız insanlar cəmiyyətində yaşayan Vaqif Səmədoğlu daima Tanrı zikriylə yaşadı, gecələr xəlvətə çəkilib dualar pıçıldadı, sonra bu pıçılıtları xəlvəti bir yerdə yaxın dostlarına oxudu.

*Tanrıya inanan gecəmdir yənə,
Şeir oxuyuram dua yerinə.*

Elə mən də onun «Mən burdayam, İlahi...» kitabındakı şeirləri dua yerinə oxuyuram. Dua nədir? Dua insanın öz Tanrısıyla söhbətləşmək cəhdidir, dua insanın içindən Tanrıya doğru yönələn bir yoldur. İnsan simasını nə qədər itirsə də, yolunu nə qədər azsa da, onun içində Allaha doğru tuşlanan nəsə qalır. Həmin o «nəsə»dir insan cəmiyyətini yaşadan. Çünki Tanrının səbri böyükdür və insanlığın tövbə qapısı həmişə açıqdır. Vaqif Səmədoğlunun şeirləri insanı tövbə qapısına doğru aparan bir yoldur. Tanrıya şeytan arasında girinc qalan insanın yoludur. Şeytanlıq həmişə insanlıq üçün cəlbədedici olub, amma çətinə düşəndə, qaranlıqğa dirənəndə insan nədənsə Tanrısını düşünməyə başlayır.

*Vətən sözünü pıçılıyla söyləyirəm,
Tanrıya inanıram qaranlıq düşəndən sonra.*

Elxan Zal Qaraxanlı

Şair

«Ulduz» jurnalı, 4. 2008

Sair var ki, kiminsə zamanında yaşayır, şair də var ki, öz epoxasını yaradır. Vaqif Səmədoğlu özü epoxasını yaradıb və birinci dəfə «Yoldan teleqram» kitabını oxuyanda, bildim ki, mən onun epoxasında yaşayıram.

Vaqif Bayatlı Odər

* * *

Bu yaxınlarda (1996-cı ildə - red.) «Gənclik» nəşriyyatında Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam, İlahi...» şeirlər kitabı çap edilib. Vaqif Səmədoğlunun yazıb-yaratdığı illər ərzində iki kiçik kitabı nəşr olunsada, «Mən burdayam, İlahi...» şairin oxucularla ikinci görüşüdür desək, yəqin ki, yanlışdır. Çünki «Yoldan teleqram» kitabından fərqli olaraq, «Günün baxtı» dövrün repressiyasına məruz qalıb. Sonra isə Vaqif Səmədoğlu uzun müddət çap olunmayıb.

Təkcə milli ədəbiyyatımızda deyil, həm də dünya ədəbiyyatında sözün müstəqim mənasında əbədi imza qoyan, dünyanın seçilmiş ən tənha qərib adamlarından biri Vaqif Səmədoğlu haqda danışmaq mənə çətin deyil. Mənim üçün ən çətin məqam Vaqifin poeziyası ilə üz bəüz dayandığım, bu şeirlərin içimdən «misra-misra, söz-söz» keçdiyi anlardır. Vaqifin əsərlərinin dərinliyinə enib, sirli-sehrli misralarının cığırını tapmaq, bəzən də sehrinin içində azıb qaldığım şeirlərinin doğurduğu ovqatı yaşamaq ağır, bu ovqatın doğurduğu suallar Kamyunun «lənətə gəlmiş sualları» kimi cavabsız və müşküldür.

**Doğuldum 1939-da
1937-də tutuldum**

- deyən Vaqif 26 yaşında «Tərcümeyi-hal»-ını yazanda bu yaş baryerini ötən şairlərin çoxu hələ də taleyini yox, tərcümeyi-halını yazırdı (və yazır da). Ancaq şeirlə gor qazan Vaqifin əslində heç tərcümeyi-halı olmayıb da. Bu şeir - qismətinə əzab yazılan Vaqifin şair taleyinin epigrafıdır.

Vaqifin şeirləri sadəcə sentimental və melonxolik adamın həyatdan, dövründən küskünlüyünü ifadə edən elegiya deyil. Bu şeirlərin hər bir misrası Füzuli tənhalığı qədər bəşəri, Tantal və Sizif əzabları qədər ağır və əbədidir. Və bu əbədi məhkumluq labirintində Vaqif özünə «təsəlli» də verir:

*Tapılmadı itənlər.
Mənsə gah həyata,
gah ölümə səbəb gəzirəm.
Yaşayıram, döürəm
bir misra da, bir gecə də,
çünki mühit içində
təpədən dırnağa kimi
ümid içindəyəm...*

Təsəlliyə, ümid etməyə haqqı və kompromisə getməməyə yeri olan Vaqif lap Azərbaycanda deyil, ekzotik Markiz adalarında Xema o kimi yaşasa yəni belə yənə məzarına bir cüt ayaqqabı qoyulmasını vəsiyyəət edər, kiçik bir küçədə 70 addım o yana, 70 addım bu yana gedib, üstəlik bir siqaret o yana, bir siqaret bu yana alırdı, evlərin standartlığından şikayətlənər və möhkəmcə danırdı. Çünki Vaqif istəsə də, istəməsə də bütün bunlar:

*Ömrümdə olmalıymış
Yadımda qalmalıymış.*

Vaqifin başdan-ayağa kədərli poeziyasında öz nikbinliyi ilə tez nəzərə çarpan şeirlərindən də ümitsizlik boylanır. Tənhalığı, üstəgəl təkliyindən doğan şeirlərində Vaqif yaddaş kisəsinin boşluğundan ağırır və bu boşluğa özündən-özünə yol çəkməklə

doldurmaq istəyir:

*Sürməlisən özünü
hər döngədə təpədən-durnağa kimi
cırıldaya-cırıldaya,
çünkü daha yoxdur,
yoxdur başqa əlac yoxdur ...*

Və bu boşluğu doldurmaq cəhdi hər dəfə uğursuzluqla nəticələnəndə yorulur. Yorulduğu, heydən düşdüyü anlarda «ölüm arzusu ilə ölüm qorxusu arasında dayanan» Vaqifə deməyə yalnız bu qalır:

*Bilmirəm,
bilmirəm nədən başlamaq lazımdır,
həyatdan ya ölümdən,
yoxsa yenə, yenə də oturmaq
ikisini də gözləmək lazımdır
bəxtin qapısı ağzında?*

Pessimist notlar üstündə köklənmiş şeirlərinə görə yəqin ki, Vaqifi təqsirləndirənlər də tapılacaq. Amma:

*Əzab lazımdır mənə
Dəyirmanə külək kimi ...*

- misralarını yazan şair üçün nə əhəmiyyəti var ki, kim onu sevir, kimsə yox.

Kimsə nədəsə təqsirləndirir, üstəlik ittiham edir. Ömrünün qarlı-şaxtalı yerinə çatan Vaqifin

*Hansı rənglə çəkəcəklər
xaritələrdə ölkəmi?
Şeirlərini sevcəklərmi
divarlar arxasında?*

- narahatlığı yəqin ki, çoxdan yoxdur. Vaqif Səmədoğlu 25 il çap olunmadı. Və Vaqif çap olunmamasına da, sevilməsinə də razı idi, təkcə içindəki azadlığın kimlərsə zorlamasına heç cür

dözə bilməzdi. Vaqifin şeirləri qamına, iliyinə kimi hopmuş kədərdən, özündən, dünyadan qurtulmaq istəyən, yorğun ruhunun azadlığını, rahatlığını axtaran, lakin son məqamda ümitsizcəsinə başını köksünə əyib, bütün mümkünsüzlüyünü və özünün gücsüzlüyünü anlayan Şairin göz yaşları, hıçqırtısıdır. Və hər dəfə o son məqama çatanda Vaqif acı bir həqiqətə də qayıdır:

*Burda qalmaq ölümdür,
Burdan getmək də ölüm...*

Darıxdırıcı gecələri yaşamağa və gecələrdə hər an ölüb-dirilməyə, həmişə zilə çıxan təkliyin səsinə eşitməyə məhkum olunmuş Vaqif Səmədoğlu, beləcə daim çəkisizlik şəraitində yaşayır. Və çəkisizlikdən nə illah ələyirsə, düşüb dost-tanışları arasında yerini tapa bilmir. Əslində, o yer heç yoxdu da. İri mavi mamontdan fortepiano müəlliminə yol gələn, dünyaya uyğunlaşmağı bacarmayıb, canavar kimi özünü çirkəbdən qorumağa məcbur olunmuş Vaqif Səmədoğlu özü daha sərrast deyib:

*Şair olan bu dünyada
bir yer tapmayıb özünə
nə sürüdə, nə yalquzaq...*

Sevda
Jurnalist
«525-ci» qəzet 30.10.1996

* * *

Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam, İlahi...» şeirlər kitabı bu həqiqəti bir daha təsdiqlədi ki, şeirin gücü nə zamanın əsəbi həyəcanlarına qoşulmaqda, nə meydanlarda, şeir gecələrində gur-gur guruldamaqda, nə də müəyyən müddətə hansı oxucu auditoriyasınınsa malına çevrilməkdədir. Hardasa susmaq, heç

nə yazmamaq, ya da illər boyu yazdığın şeirlərin işığına yaşamaq da olar. Və Vaqif Səmədoğlunun şeirlərini oxuyanda heç bir şərhə ehtiyac qalmadığını dərk edirsən, belə məqamda tənqidçinin susmağı şeirin qələbəsi sayılmalıdır.

Vaqif Yusifli

«Azadlıq» qəzeti, 03.04.1997

* * *

Dünyanın səbri Vaqif Səmədoğlunun səbri qədərdir.

Paşa Qəlbınur

* * *

60-cı illərin sonunda «Yoldan teleqram» adlanan əl boyda bir kitabçası ilə şeirsevənlərin diqqətinə təqdim edilən Vaqif Vəkilov (Səmədoğlu) ədəbi tənqidin kəskin iradları ilə qarşılaşdı. Rəsmi tənqid bu şeirlərin formasına, obrazlarına, mövzusunə görə gənc şairə qarşı mühafizəkar, pedant bir əda ilə hücumna keçdi. Bundan sonra kitab mağazalarında, qəzet-jurnal səhifələrində Vaqifin şeirlərinə rast gəlinmədi. O zaman ilk gənclik illərini yaşayan bizlərə elə gəlirdi ki, Vaqif bu qərəzli tənqidlərə tab gətirməyərək poeziya aləmindən birdəfəlik uzaqlaşdı. Amma şeir xiridarları ondan bir şair kimi daima söz açıq, yazdıqlarından nümunə göstərirdilər.

Birdən 80-ci illərin birinci yarısında «Azərbaycan», «Ulduz», «Qobustan» jurnallarında Vaqif Səmədoğlunun şeirləri peyda oldu. O da bəlli oldu ki, bütün ötən illər ərzində Vaqif qələmi yerə qoymayıb, çoxlu əsərlər (o cümlədən şeirlər) yazıb.

Qələm sahiblərinin mütləq əksəriyyətinin çap olunmaq üçün istənilən ideoloji-siyasi, «metodoloji-ədəbi» tələblərə boyun əydikləri bir zamanda ədəbi-tənqidin onu unutmaması, şeirlərinin

çap olunmaması Vaqifi şeir dünyasından ayıraraq tərkisilah edə bilməyib. Etiraf edilməlidir ki, geniş oxucu dairəsinin sonsuz sevgisinin dadını duymadan, çap olunmuş əsərlərinin sevincini yaşamadan o illərdə tənhalıq əzabından güc alaraq, yazdıqlarının nə zamansa üzə çıxma biləcəyinə inanaraq az qala hər gün yazmağa, yorulmamaq, usanmamaq əsl şair hünəri idi.

Nəhayət ki, Vaqif Səmədoğlunun neçə illərdən bəri yazdığı şeirlərinin bir qismi ilə «Mən burdayam, İlahi...» kitabında tanış olmaq fürsəti bulduq. Və kitabı oxuyub qurtaranda ağıma gələn ilk fikir də bu oldu: Vaqifin sənət tərcümeyi-halı ləkəsizdir. Orada bir dənə də Vaqifin içindən gəlməyən, şair səmimiyyətinə, ideyasına yad olan, saxta sözə və fikrə rast gəlməzsən. Hətta əyilməzliyi, sənətkar məğrurluğu ilə öyündüyümüz şairlərdə də yarı-şa qoşmaq naminə yazdırılmış, «zorlanmış» şeirlərə tuş olurduq. Vaqifdə isə tapa bilmədim.

«Əməyin azad, diləyin azad» mahnısının şaqraq sədələri qulaq batıranda Vaqif azadlıq həsrətindən yetim uşaq kimi göynəyirdi...

«Bu şən ölkənin bəxtəvər qızının, oğlanının» əhval-ruhiyyəsi ilə Vaqifin lirik qəhrəmanının pıçıldaqları heç cürə üst-üstə düşmürdü:

*Doğulub yaşadığın vətəndə
Mühacir üsütməsiylə titrəyirsən
İllər uzununu, bir tale boyu,
Sonra qərrib məzarı qazılır sənə
Ana torpaqda...*

Birinci şeir 1969-cu, ikinci şeir isə 1982-ci ildə yazılıb. 1995-ci ildə isə Vaqif yenə yazırdı:

*Qürbətə mən neçin gedim,
Qərrib bəxt içindəyəm.
Yoxdur doğma aylar, illər,
Qürbət vaxt içindəyəm...*

Bir-birindən on üç il vaxt ayrılığında yazılmış bu şeirlərin

lirik qəhrəmanın ovqatında, düşüncələrində heç nə dəyişməyib. Çünki dünyaya, münasibətlərə, sənətə Vaqifin öz baxışı var. Nə qazamat, dəlixana, intihar qorxusu, nə də «qalib gəlib hakimiyyət olmuş inqilab» coşğunluğu, sevinci Vaqifin poetik «mə»inə, daxili dünyasına xəyanətın yol tapmasına imkan yarada bilməyib. Bütün məqamlarda Vaqif sözün, sənətin bakirəliyini qoruyub.

Qələmimi insana doğma olan heç bir şeyə dəyişməmə - deyən Vaqifin bu inadkarlığını sənətə sədaqəti kimi qiymətləndirmək lazımdır.

Bəzən deyirlər ki, Vaqif qapalı, qaranlıq adamdır. Əgər bu sözə azacıq həqiqət varsa, onun «qapalılığı», «qaranlıqlığı» şeirlərinə qəddərdir. Şeirləri Vaqifi bir rentgen aparatı qədər apaydın göstərir.

Vaqifin şeirlərinə görə onun hansı gündə, ayda, ildə hansı duyğularla yaşadığını, hansı faciələrdən keçdiyini, nəyə sevindiyini, nədən dərdləndiyini bilmək olar. Bu mənada Vaqifin poeziyası şəxsiyyətinin güzgüsüdür. Onun şeir dünyası ilə real dünyası arasında ziddiyyətlər yoxdur. V.Səmədoğlunun lirik qəhrəmanının həyatı şair tərəfindən proqramlaşdırılmış, ya quraşdırılmış – yalnız doğuluşdan ölmə, qəmədən sevinmə, bədbinlikdən nikbinliyə (və ya əksinə) qədər yüksələn (və ya enən) bir ömür deyil. Bu həyatın poetik əksində qabarma və çəkilmələr tez-tez bir-birini əvəzləyir, sevinclə kədər, nikbinliklə bədbinlik, ehtirasla ölgünlük məqamları çalpaşır, səbət çubuqları kimi bir-birinə hörülür.

Vaqifin şeirləri bir dəfə oxunub ləzzət almaq, şeirin texniki imkanlarının zahiri gözəlliyinə aludə olmaq üçün deyil (hərçənd ki, texniki gözəllik yalnız bəzək, yaraşır rol oynamaq, məzmunun dərinliyini açmağa xidmət edərsə, əsl şeir üçün o da vacib əlamətdir). Bu şeirlər düşüncə dolaylarının əziyyətlərinə qatlaşmaq, mənə dərinliyinin ağır yükünə tablaşmaq iradəsi, zehni hazırlıq, əhatəli bilik, hissiyyət zənginliyi, duyğu rəngarəngliyi tələb edir.

Şeirə mövzu seçməkdə Vaqif üçün qadağa yoxdur. Adı, gündəlik qarşılaşdığımız hadisələr, şeir və şeir üçün yasaq hesab edilən anlayışlar, predmetlər Vaqif şeirlərinin mövzusunə çevrilir. Özü demişkən: *dünya şeir yazmağa bəhanədir*.

İldırımın çaxıb yağışın yağması, havanın təzələnməsi hər birimizin dəfələrlə müşahidə etdiyi bir olaydır. O hər kəsdə bir cür təəssürat, emosiya yaradır. Bu olaydan digər insanlarla təəssüratının üst-üstə düşən cəhətlərini deməklə bərabər, şair oxucularının nəzərini başqa bir səmtə də – bəlkə də ancaq Vaqifin görə bildiyi tərəfə yönəldir.

*İldırım çaxdı, yağış yağdı,
təmizləndi, təzələndi hava,
bir az rahat nəfəs aldıq...
Hardasa bir ağac, bir budaq,
budaq üstə bir yuva yandı,
hardasa bir quş yurdsuz qaldı.
Bir quş səsi qırıldı,
bir dünya qaraldı...*

İddia etməm, bəlkə başqası da ildırımın törətdiyi bu faciəni görə, düşünə bilib. Amma bu görünüş, düşüncə Vaqifin bədii təqdimatında, duyumunda onun özünə məxsusdur, ildırımdan yannmış yuvanın taleyi ilə bağlı açıq-aşkar təəssüf, qəzəb, heyrət və ya başqa bir hissini ifadəsi yoxdur. Vaqifin bu faciədən təəssüratı sakit, bağrısız, iniltisiz ifadə olunub, lakin ağılıdır, yadda qalan və təsirlidir. Yuva-yurd-dünya paraleli, qırılmaq tanıtımları oxucunu quş-insan-dünya kontekstində daha genişlərə və dərinliklərə doğru düşündürməyə istiqamətləndirir. Və oxucuya elə gəlir ki, hadisənin Vaqif deyən tərəfini özü də görmüşdü. Vaqifin şeirlərində məhəbbət də, nifrət də, təsdiq də, inkar da gurultunu, pafosu, şüarçılığını sevmir. Onlar düşüncələrinə və hissiyatına arxayın olan insanların söylədiklərinə bənzəyir. V.Səmədoğlu bir şair kimi ümumi, mücərrəd hissələrdən, müsbət ya mənfii meyarlar çərçivəsinə salınmış insanlardan danışmağı qəbul etmir. Onun lirik qəhrəmanı öz intim dünyasından, şəxsi hissələrindən, fərdi təcrübəsindən bəhrələnərək oxucunun duyğu və düşüncəsini ağırlarımıza, problemlərimizə yönəltməyi bacarır. Bu lirik qəhrəmanın dediklərini dinləyən oxucu özünü sehrli bir aləmdə hiss edir, sakitcə söylənən sözlərin əfsununu dairəsində düşüncəyə məcbur olur:

***Əl uzadın mənə,
bir-birinizə də.
Məni öldürməyin,
bir-birinizi də.***

«Mən»dən söz açan şeir ümumən insanlığa xitab kimi səslənir. Burada barış, həmrəylik, xeyirxahlıq, qan tökməmək barədə pafoslu çağırışlar, gurultulu şüarlar yoxdur. Əvəzində bir fərdin taleyi kontekstində bütün bəşəriyyətin taleyinə acımaq, ürəyibanımlı olmaq barədə bir az yalvarış, bir az da nəsihət və vəsiyyət çalarlı həzin bir inilti var. Həzinlik, səs-küydən uzaqlıq, ilıq bir giley V.Səmədöğlunun şeirlərinin xarakterik, ayrılmaz cəhətidir. Amma bu şeirləri anlamaq üçün gərək oxucu da mütləq onların ab-havasına uyusun, susa-susa düşünməyi bacarsın. Yalnız o zaman Vaqifin poeziyasındakı balıqların dilləşməsinə, ayrılığın səssizliyini, tənhalığın səhra sükutunu, lal yalqızlığın fəryadını, ömrün cıdır düzündə ölü atların kişnərtisini eşitmək olar.

Vaqif poeziyasının oxucuya tələq etdiyi bir mühüm fikir də var - insanı sevmək haqqında danışmaq və yazmaq yox, sevmək lazımdır. Lakin bu çıpaq, nasirənə şəkildə deyilmiş, təkrarlanmış məlum fikir bədii obrazla poetik təsdiqini tapa bildiyi üçün təsirli və yaddaqalan olur. Nümunə üçün xeyli şeirin adını sadalamaq lazım gələrdi. Yalnız bircəsinə diqqət yetirək:

***Məzarıma nə başdaşı qoyun, nə heykəl.
Bir cüt ayaqqabı qoyun
ayağiyalın geyib getsin.***

Söylənilmiş vəsiyyət məzmun və ifadə baxımından orijinal, bədii kəşf səviyyəsindədir, mahiyyətə insani, ülvidir, oxuyanı təsirləndirir, düşünməyə sövq edir.

Biz bəzən insan taleyinə biganəliyimizi, insana məqsəd kimi deyil, vasitə kimi baxmağımızı pərdələmək üçün millət, vətən, dövlət məfhumlarından sui-istifadə edirik. Xüsusən iki-üç il öncə mətbuat səhifələrində liberal dəyərlər, fərd və millət, insan və dövlət problemləri ətrafında mübahisələr qızışanda V.Səmədöğlü-

nun misraları «heç bir dövlət və millət mənafeyi fərdin hüquqlarını tapdalamağa əsas ola bilməz» deyənlərin fikrinə bir epiloq, sözüünə qüvvət kimi səsləndi:

***İndi hər səsdən, hər küydən
Sükuta dönmək vaxtıdır.
Millət, dövlət zirvəsindən
İnsana enmək vaxtıdır...***

«Sükuta dönmək, insana enmək» - Vaqifin poeziyasının mahiyyətini bundan lakonik, bundan dəqiq ifadə etmək mümkün deyil.

Ölüm barədə Azərbaycan poeziyasında V.Səmədöğlü qədər ardıcıl, çox yazan bir şair az olar. Onun yaradıcılığında ölümün əmali-başlı, bütöv bir proqramı var. Ölümün ömürlə yol yoldaşlığı şairi bir an da darıxmağa qoymayıb:

***Ölüm bir gün də tək qoymur məni,
Qoymur onsuz sevib-sevilməyə,
Qəmlənməyə, sevinməyə,
İstədiyim kimi şeir yazmağa...
...Ömür tənhalıq verdi mənə,
Ölüm başdan-başa doldurdu
təklilimin boşluğunu.
Tək, yalnız qoymadı məni,
Bir gün də qərubsəmədim
bu dünyada
Ölüm sarıdan...***

Ölümə insanın qarşılaşdığı və ya qarşılaşacağı məqamların bütün nüansları, yeri, saati, bu görüşün hansı məzmun və formada baş tutacağı Vaqifdə də şeir mövzusunə çevrilib. Vaqif – Ölüm! Həyat dramasının bu iki baş qəhrəmanının münasibətləri bütün mürəkkəblikləri ilə Vaqif poeziyasında özünə yer tutub. Burada Vaqifin lirik qəhrəmanının Ölümə qarşı dərin faciə, incə yumor, acı kinayə hissi də, doğmalıq, qarşılaşmaq, arzulamaq, acizlik duyğuları da bənzərsiz və biçimli ifadəsini tapıb. V.Səmədöğlü-

nun bir çox şeirləri sanki uşaq heyraninin, uşaq sadələvhlüyünün doğurduğu suallar üzərində qurulub. (Yoxsa alça ağaclarının çiçək açmasına dair uşaqlara məxsus necə? niyə? suallarını şeirə gətirməyə nə ad verəsən?)

Bəlkə bu tipli şeirlər oxucuya ona görə qəribə görünür ki, təmizliyinə, sadələvhlüyünə görə şairləri uşaqlara bənzədirlər. Bu şeirlər uşaq düşüncələri qədər saf və iddiasız olduğundan oxucu qəlbina tez yol tapır. Bəzən ritorik xarakter daşıyan, cavabını özündə gizlədən suallarla dolu şeirlər həm də ona görə təbii qəbul edilir ki, min illərdir, hətta XX əsrin sonlarında elmin, texnikanın imkanları qarşısında bu suallar yenə də aktualdır. Bitkiçiliyin verdiyi bütün gerçək elmi izahatlara baxmayaraq, dənin torpağa düşüb cücərib sünbülə çevrilməsi insan üçün möcüzə, şeiriyyət olaraq qalmaqdadır.

Vaqifin poeziya dili Azərbaycan türkcəsinin tükənməz imkanlarının üzə çıxması, pünhani çalarlarının açılması, şair düşüncələrinin ifadə qüdrəti baxımından cəlbedicidir. Yox, bu dil şeirlərdə işlədilmiş yeni, yaxud köhnəlmiş sözlərin, xalq və atalar deyimlərinin statistikasi baxımından maraqlıdır. Fikir, məzun və ideyanın açılması üçün xalq dilindən gələn söz və ifadələrin mətnə uyuşanlığı, şeirin bütöv tekstinin əhval-ruhiyyəsinin «dartıb» üzə çıxardığı xalq deyimləri Vaqifin ana dilində bələdliliyinin göstəricisidir.

«Qanım getdi» xalq deyimi əlacsızlığı, şəxsi aqibətin yaxşı olmayacağına bildirir. Vaqifin şeirində cüzi dəyişikliklə bu ifadə fikrin obrazlı deyilişinə bir özge tərvət gətirir: «*qanım gecə gedəcək... min ulduz, iki gözün...*» Gündüz günəşlə sevgilisinin birləşib yaratdığı hissələrə, sevdə atasına dözən aşiqin, (axı təsir edən sayca cəmi ikidir – V.Ə.) gecə bərq vuran min ulduzla sevdiyinin iki gözünün «hücumu» qarşısında düşəcəyi «faciəli» vəziyyəti «qanım gecə gedəcək» etirafı nə qədər səmimi, atasın ifadə etmişdir.

«Bağrı yarılmaq» dilimizdə qorxunun, gözlənilməzliyin insanda doğurduğu əhval-ruhiyyənin gözəl poetik ifadəsidir. Bu ifadəni şeirə gətirməklə şair yaratdığı obrazın bədii çəkisini götür

nə qədər artırıb: «*bu dalanın kədəriylə daş bağı yarmaq olar*». Hətta daşın da bağrını yara biləcək kədərin böyüklüyünü, heybətliyini, sərtliyini yalnız ana dilini dərinləndirən bilməklə göstərmək olar. Mən göstərmək yazdım. Vaqifin obrazları, bədii fiqurları, poetik yaddaşı, rəngarəng duyğuları canlıdır, gözəl görünür, əllə toxunula bilinəcək səviyyədədir: «*bir pişik ağladı lap çağa kimi*», «*yenə qalacam iki əlim yaxamda*», «*haraya hay verməyib dünya keçir kar kimi*», «*qumru səsi qan sızmayan yaradı*», «*həsrətin taybatay açılan, köhnə, paslı darvazası*», «*nə varım var, nə barxanım, ömür yükü bağlamağa*», «*meydan sulayırdım sular dərundu*», «*bu ölmüş oxuyanacan, qoymayın məni ölməyə*» və s.

Lakin az da olsa, Vaqifin anlaşılmaz obrazları, bədii deyimləri də var: «*Yovşan qoxusu qarışır yanan ocağın səsinə*». Mənzərə realdır, müşahidə poetikdir, lakin onun ifadəsində səliqəsizlik və qeyri-dəqiqlik var. Qoxunun səslə qarışmasını təsvir etmək olmur.

Şeirlərinin birində V.Səmədoğlu düzənlikdə «göylərə baş çəkən Göyəzən dağı»-ni (S.Vurğun) Əskipara kəndilə dünya arasında dayanan tənhalıq heykəlinə bənzədir. Şairin keçdiyi sənət və ömür yoluna dərinləndirən bələd olduqdan sonra heç bir dağa söykənə bilməyən Göyəzənin durumunu dəqiq ifadə edən «*Tənhalıq heykəli*» obrazını cəsarətlə V.Səmədoğlunun özünə aid etmək olar.

Vurğun Əyyub
Ədəbiyyatşünas
«Yeni Məsvət» qəzeti
12.03.1999

Vaqif Səmədoğlu hər il, hər ay, hər gün ədəbiyyata yenidən gəlir.

Vaqif Bəhmənlı

Ədəbi tənqidçi Nizaməddin Mustafa: ... Vaqif Səmədoğlunu ilk şeirlərindən izləyirəm. Onda on iki – on üç yaşım vardı və bu şeirləri anlamaq, dərk etmək təbii ki, mənim üçün çətin idi. Hətta elə misralar var, elə şeirlər var ki, indinin özündə də onları bütün poetik ruhu ilə duymağa can atıram. Demək istəyirəm ki, orijinal şeirlər hər dövr üçün yenidən doğulur. Hər nəsil onları öz dünyagörüşü səviyyəsində dərk və qəbul edir. Vaqif Səmədoğlu da mənim zənnimcə, hər nəsil üçün yenidir.

Altmışıncı illərdə, poeziyamızın novatorluq axtarışlarında onun şeirləri daha çox eksperiment təsiri bağışlayırdı (əslində belə olmasa da), o illərin oxucuları da onu belə qəbul edirdilər. Yetmişinci illərin Vaqif Səmədoğlusunu poeziya meydanında az-az görünsə də əvvəlki poetik ciddiliyini saxlaya bildi. Yetmişinci illərin poeziya axınında çox adlar yerini, yatağını dəyişdi, görünməz oldu, Vaqifin şeirləri isə bu axından sanka kənarında, ayrıca qol təşkil edib, öz məcrası ilə bu günə tələsdi.

Səksəninci illər Vaqif Səmədoğlu üçün həm Şair, həm də Vətəndaş kimi yetkinlik, kamillik çağlarıdır. Lakin nə qədər acı həqiqət olsa da, belə bir bənzərsiz şairi ədəbi tənqid hələ də «kəşf etməyib». Onu ya başa düşürlər, amma haqqında susurlar, ya da dərk etməyib haqqında söz açmaqdan vaz keçirlər. Beləliklə, Vaqif Səmədoğlu fenomeni izah olunmamış qalır.

Şair, rəsam Adil Mirseyid: ... Ayrıqların ən ağır, ən pisinanın özüylə ayrılığı hardan başlanır? Vaqif insanın öz-özüyə ayrılığından başlanan, irreal və natural dünyanın qovşağında yaşayır. Və düz-əməlli beş-on söz yazmaq istəyiylə Allaha yalvarır. Yalvarır və Tanrı duasını eşitməyəndə öz uşaqlığını qucağına alıb üz – gözündən öpür.

Şair öz ruhunu çarmıxa çəkən və çarmıxda rahatlıq tapan adamdır. Şairin ömür yolu olumla ölüm arasına uzanan qıl körpüddən keçir.

İki böyük qafiyəsi var Vaqif Səmədoğlunun: Həyat və

Ölüm. Vaqifin şair ömrü bu iki böyük qafiyənin arasından axıb gedən bir çaydır. Və onun şair intonasiyası ilə ömür çayının səsi eyni notda, eyni dissonansda köklənib. Həç bir musiqi aləti, həç bir displey axar suyun gülmüşü zülmzumasini, gecənin tənhalığında yarpaqların ay işığıyla pıçılısını öz-özünə oxunan, oxunduqca qəlbimizdən ən sirli, ən yaralı, ən munis yerinə toxunan və toxunduqca əks-səda verən türklərin, ovsunların, duaların ecazkar, ilahi musiqisini əvəz edə bilməz.

Xalq artisti Fuad Poladov: ... Mən də bir bədii qiraətçi kimi, Vaqif Səmədoğlunun şeirlərini oxuyanda çox zaman müəllifin kimliyini unudub, onları özümünkü hesab edirəm. Əgər mənim seir yazmaq qabiliyyətim olsaydı, yəqin ki, Vaqifin ortağı olardım... Ümumiyyətlə, bu şeirlərə çox qısqançlıqla yanaşıram. Qorxuram ki, birdən qulaqları gurultulu şeirlərə öyrəşən kəslər bu şeirlərin gözəlliyini dərk edə bilməsinlər...

Xalq artisti, professor Fərhad Bədəlbəyli: Mənim nəzərimdə Vaqif Səmədoğlu 60-cı illərin yenilikçi ab-havasını, mən hətta deyərdim xəttini, dəbini parlaq ifadə edən istedadlı insanlardandır.

Bizim atalarımız Şəmsi Bədəlbəyli və Səməd Vurğun dost idilər. Vaqif musiqini daxiləndən duyur. Yəqin ki, o şair olmasaydı, mütləq musiqiçi olardı. Axı sənət aləminə o, musiqiçi təhsili ilə gəlmişdi. Bülbül adına orta ixtisas məktəbində oxuyanda həm klassik musiqinin, həm də cazın alovlu pərəstişkarı idi. Musiqiçi olmadı, amma musiqi ilə nəfəs alan Şair oldu. Mənim üçün o, indi də musiqiçi qəlbli Şairdir.

Ədəbiyyatşünas Basti Əlibəyli: Ən müxtəlif təhlil müstəvisinə gətirilən, yaradıcılığı haqqında aqlagələm və aqlagələmz fikirlər səslənən, romantizmə, ekzistensializmə, bütün «izm»lərə aid edilən və deməli, bənzərsiz Vaqif Səmədoğlu. Kimi onunla romantizmin bitdiyini, kimi onun nəzmlə şeirin fərqi anlatdığını söyləyir, kimi də «Vaqif Səmədoğlunun yazmadıqları bizim itir-diklərimizdir» deyir. Və hər kəs öz fikrində haqlıdır. Çünki Vaqif

Səmədöglü çağdaş şeirimizin üfûqündə yeddi rəngli göy qurşağıdır.

Hər bir sənətkarın yaradıcılığı, bədii mətnin təhlili bir neçə yanaşma tələb edir. Vaqif Səmədöglü poeziyasının həqiqi dəyərinə, əhəmiyyətini müəyyənləşdirmək üçün ona onlarca istiqamətdən baxmaq lazım gəlir. Onun istənilən şeiri poetik süjeti, kompozisiyası, morfoloji, qrammatik və leksik səviyyəsi, dildən ədəbiyyat materialı kimi necə istifadə etməsi, estetikası baxımından öyrənilməklə, həm də fəlsəfi, magik, yuridik, ictimai-siyasi istiqamətlərdən, mənəvi, dini dəyərlər və onların epoxal dəyişmələri aspektindən öyrənilməlidir. Sonuncu romantik adlandırılan Vaqif Səmədöglü həm də ən sərt realistdir. Baxın, 70-ci illərdə yazdığı:

«Vətən» sözünü püçülyə deyirəm.

*Allaha inanıram
qaranlıq düşəndən sonra.
«Azadlıq» kəlməsi
ovda çıxır ağzımdan,
o da yalnız
tüfəngim açılan anda...*

- şeirində dövr, epoxa necə də realdır! Birinci misra üç yüz, beş yüz il sonrakı oxucuya şeir müəllifinin ölkəsinin əsarətdə olması haqqında informasiya verir. İkinci misrada dinə, Allaha inamın yasaq edildiyinə işarə vurulur. Üçüncü misra isə insan hüquqlarının, demokratik normaların pozulduğu, söz azadlığının qadağan edildiyi məmləkət haqqında bilgiləndirir.

Allah, Azadlıq, Tənhalıq, Məhəbbət, Ölüm – bunlar Vaqif Səmədöglü poeziyasının əsas mövzularıdır. Və hər birində – mən öz yaradıcılığımnda yeni bir şey görmürəm - desə də, orijinaldır, öz «variasiyası»nda yenidir. Və bu köhnə, çox köhnə dünyada ona görə yeni söz deməyi bacarı ki, hər şeyə Vaqif Səmədöglü məntiqi ilə baxır.

Ədəbiyyatşünas Gülşən Əliyeva: ...Füzuli səviyyəsində söz demək, poetik obraz işlətmək V. Səmədöglünün da sevimli

«məşğuliyyətlərindən» biridir. Bu zaman V.Səmədöglü da Füzuli sözünün çoxmənalılığından, poetik situasiyaların çoxönlüylüyündən bəhrələnməyə çalışır. Füzulinin «ahından fəlakət yarınsa», V.Səmədöglünün «ahından da yüz min yel dəyirmanı fırlanır».

Şair bu yeri mənə saxlayıb və mən xronolojinin üç hissəyə böldüyü kitabın birincisindən (1963-1971) keçib bu günlərə gəlir və sonra qayıdıb, yuxarıda aydın xəttlə yazıram: **Ekzistensial İnsan.** 1963-64-cü illərdir və bu İnsan: - «*Nə parlayıb sönəcək/son günümüün yaxasında?*» - «son», «axır» hissiyyatı, duyumu ilə dünyamıza girir:

*...Məsciddə yuyacaqlarımı meylələri?
Kim sulayacaq
bulvardakı söyüdləri?..*

Mən burda detallara diqqət etməyi (məsələn, «məsciddə», «bulvardakı söyüdlər») oxucunun öz ixtiyarına buraxır (çünki məhz bu təfərrüatlardan V.Səmədöglünün «*lirik qəhrəmanı*»nın nə qədər milli insan olduğu bəllidir və bunun üçün onu M. Füzuliyə və ya folklorla bağlamağa vaxt, artıq həm də lüzum yoxdur), və «Mən burdayam, İlahi...» kitabını vərəqləyib, onu Şairin ardınca dünyaya varmağa çağırıram. Vaqif Səmədöglü bu insanın «son» hissiyyatının obrazını dəqiq cızır:

*Ömrümün divarında
bu gün yenə
kəndir dayanıb
qapı yerinə...*

Amma yox, o ölümə hazırlaşmır, ekzistensial İnsan ölüm problematikası önündə həmişə həyatı seçir; «*Ölüm köksümü döyür, qorxuram açar məni...*»

V.Səmədöglüdə bu İçin aydın portreti var; bu situasiyadan, -

vurğulayıram: - İctimai insan (gəmi obrazına ayıq olaq),

*Batan gəminin
suya atılan
yükü kimi
kənara atıram ümidlərimi...*

Beləcə hər növ «yük»lərdən ki, bütünlükdə birçə ümidə sığdı, - əl çəkir və dərhal içə həyat dolur:

*İçimə məhəbbət yazır,
içimə həsrət yazır,
yazır, yazır, yazır həyat.*

Anarın adına bağlıdığı bu şeirdə V.Səmədöglü Günü, Zamanın, Məkanın, Qaranlıq və Işığın, və bütün bunun Mənəvi yaşıntılardakı Səsinə maqnitofon obrazı ilə verdiyi İçə yığır: «*yazılır içimə, içimdə qalır*»... Buradaca V.Səmədöglüdə İç problematikasının həmişə «təkliyə», «tənhalığa» yozulduğunu, - bəli, bu belədir, - həm də hər dəfə burada «kədər», «bədbinlik», ən azı «küskünlük» kultunun axtarıldığını xatırlayıram. Əlbəttə, bu «sosiализm», «sosrealizm» mövqelərindən belə – reliket yanaşmadır, - V.Səmədöglüdə kədər – bədbinlik varsa, sonradır hələ, tələsməyə, - ekzistensializmdə təklik, fərdilik, içə sığınma əksinə, həyat köklüdür, həyatı bəliərdən, yaşayan, görk edən yeganə mahiyyətdir və məhz həyatın, ölmün, dünyanın gözüünə-üzünə düz, çəkinmədən, yalansız-illüziyasız baxdığından ən nikbin mövqedir, Kamyunun sözüylə desək, özünə-qəsd problemini həyatın xeyrinə həll etmişdir: bu «fəlsəfi özünəqəsdidir», və V.Səmədöglüdə bu yaşam sırası dərk olunmuş poetik aktıdır:

*... basarsan bu maqnitofonun
səs qaytaran düyməsini,
bir dəfə də eşidərsən
artıq döyünməyən
qəlbimin səsinə...*

Vaqif Səmədöglü şeirində belə bariz, aydın görülmən bu ekzis-

tensial insan, İç insanı, əslində bütünlükdə 60-cı illər ədəbiyyatımızın qəhrəmanıdır, bu və ya digər qədər, azı hissiyyat səviyəsindən bu ədəbiyyatı təmsil edənlərin hər birində var; bir az da kəskinləşdirsək, 60-cı illər ədəbiyyatı deyilən bir tipologiya bizdə varsa, məhz bunun hesabınadır. Bəli, «maqnitofon yazısı»nı Vaqif Səmədöglünün Anara etibar etməsi təsadüf deyil, bu, 60-cı illərin şeirdə ifadə olunmuş, təzə-tər platformasıdır və həmin məsələlərin ədəbi-ictimai-mənəvi-intim sırasını, ölçü və müəyyənliliyini öyrənmək tarix problemi kimi hələ qarşımızda durur. Bu belədir və Anar qayıdıb bunu belə yazır:

«İnanıram ki, haçansa bizim dövrün insan psixologiyasına, çağdaşımız insanı ürək nigarançılığına düşüncə çırpıntılılarına bələd olmaq istəyənlər Vaqif Səmədöglünün poeziyasına müraciət edəcəklər. Çünki bu poeziya zamanın kardiogramasını cild-cild elmi kitablardan daha dəqiq və dolğun əks etdirir. Vaqif dövrün ayri-ayrı hadisələrini, olayların təfərrüatını, ayrıntılarını yox, onların insan şəxsiyyətində inikasını canlandıır, dövrün nəbzini tutur, ovqatını açır. Son nəticə etibarilə zamanın mənəvi, ruhi mənzərəsini yaradır... Vaqif zamanın yaraladığı şairdir...»

Şeiri izah etmirlər, - deyirlər və bu yerdə, başlanğıcdaca, əsaslarla, onunla – V.Səmədöglünün İnsanı ilə tanış olub, onu tanıyıb, şairin şeirlərinin hissə-hissə bölünməsinə, - ki, bu budur, burda bu, - şair dünyasının xırdalanmasına, sınıq-para olmasına bəlkə də getməmək olar; məgər bizdən əvvəl Oxucu, hissiyyatına varıb varaqbavaraq onun bütövlünü fəhm qılmamışmı?! Bir halda ki, sosrealizmdən «təhlil» xofu canımızda qalıb, ötüşdü. Klassik dövrlərdə şeirlərə Şərh yazırdılar; onu mənimsəmək, özləmək, həzm və dəf etmək naminə, - buna bəs nə gəlib...

Ekzistensial insan kimdir? Dünya görüb-yaşayıb, absurdluğu İç edən insan; gerçək, yəni absurd dünyaya varıb, yenə də var olan İnsan...

Ətrafda, periferiyada sovet adamları, daha kimlər idi, nə ilə məşğul idilər, işimiz yox; bu zaman real durumu ən doğru olaraq, ekzistensial insan daşıyır, təcəssüm etdirirdi: hər hansı ideyanı,

illüziyanı, yalanı deyil, varlığını yaşayırdı:

*Birlikdən və tənhalıqdan,
Ucuzluqdan, bahalıqdan,
Texta oyuncuq ayıdan,
Tək yatdığım çarpayıdan...*

Ən müxtəlif dəyər və təfərrüat sıralarının bir araya necə sıığışdığını və niyə yığışdığını İc müəyyən edir:

...Utanıram, utanıram...

Obraz tamamlanır, İc ətraf-dünya ilə arasındakı keçilməz boşluğu, yadlığı görk edir. Daha sonra simvol-obrazlara diqqət edək:

*Çağaların ilk səsinə
Köhnə daxma kölgəsindən,
Ölülərin daş qəbrindən,
Dirilərin daş səbrindən*

Zaman, məkan və bunları içinə yığan Ömrün obrazlarda simbolizəsi. Və yenə boşluq, özgələşmə:

...Utanıram, utanıram...

Qalır İçin özünə münasibəti, qərarı; bu ki, elə onun varlığı, məzmunu, yaşam sırasidir:

*...Bütövlükdən, bölümdən də,
Yersiz, vaxtsız ölümdən də...*

Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam, İlahi...» kitabında bu özgələşmiş, absurd situasiyasını Özünlükü, Özü kimi yaşayan, cızan, görk edən İnsan mənzərələri çoxdur; daha yığcam obrazlarda da: - «*Dalamır indi məni / nə illərin*) *başyuxarı axarı, / nə də ömrün*) *üzüqoylu axırı*»; *daha geniş lövhələrdə də: «Bu pəyız da başlandı, - /Bu yağış da .../ - Ölülərim/ Dirilərim dolanır içimdə...»*

Təkcə Vaqif Səmədoğludamı? Bir anlıq xatırlayıb, tarixi Za-

mana çıxsaq, Nemətdə / Anar, «Ağ liman»/, Mədinə bibidə / Ə.Əylisli, «Mənim nəğməkar bibim»/, daha kimlərdə bu gerçək-absurd vəziyyətin təsbitini, vərəqlərini tapa bilərik. V.Səmədoğlunun 1963-1971-ci illər şeirlərinin arası ilə gəzir, nəsrin ömrün süjet situasiyalarına düzdüyünü ən müxtəlif poetik anımlarda da görür, adekvat görürəm. Və Şairin məhz Mənimçün – əsr İnsanı üçün qoyub gəldiyi boşluğun haşiyələrində elə özümçün qeydlər, cizgilər düzürəm...

*İri,
zövqsüz saatın
gündüzlər kölgə saldığı yerdə
dayanırdım...*

Əslində axı burda Ekzistensial insanın yaşadığı /ekzistensialiyada yaşayan/ Zaman sırasından özgə bir şey yoxdur!.. Amma budur, dünyanın tullantıları, daha doğrusu tullantı dünyası doldu, doluşdu bura: /«*Ayaqlarımın altında / Килька в масле*» *köhnə, paslı dəmir qutu...*» - həm də bütöv – tarix, məişət, mənəvi atmosfer konkretliyi ilə «*özgə otağının kiri*», «*divarda Stalin*», «*Baki... tamam başqa şəhər*»/, bir də cəmiyyət: «*Sağ, sol insanla dolu*»... Doluşur və eyməndirir: «*...övladımın meyitiylə / fahişə bətninin tabutu...*» AXI əşyalar dünyasında şeyləşmək haqiqəti var: «*Köhnə univerməğün/anbarında tozlanan / tünd yaşıl patefonlar tək*»,

*... ququşka səsi tək,
mən də
tək,
tək,
tək...*

Əlbəttə, İnsan əşyadan daha güclüdür: «*Atırəm özümü /vərəq-vərəq günlərimin arasına/ Quruyuram çiçək-çiçək, əksinə onu poeziyalasdırır, özününkü edir, - kəpənək-kəpənək...*»

Diqqət edirikmi, - düşünələrinin dediyi kimidir, - ekzistensial İnsan yaşamlarla buna yad dünya münasibətlərindəki absurd-

luqdan doğulur; absurd problematikası belə yaranır: *«Gələcək lqaya içindən/ görünməyəcək»* - sabahsız bu gün, bu dəm, bu an: *«Sabahdan gözüm yolda. /Nə bir Günəş möhürləyən səhər, /nə də axşam imzası gözəliməm»*. Və qərar:

*Bəlkə elə yaşayırıq
bir gecədən
o birinə keçmək üçün.
Sona gecikmək üçün...*

Və İnsan bu dünyaya, öz dünyasına nəinki öyrəşir: - *«Ömrümün çarpaz düşünlənən bağlamasında, beş-on günümün ucu çıxacaq bəlkə»*, buna sevinməyi də öyrənib-öyrəşir: və V.Səməd-oglu şeirində absurd gəzişməsi başlayır: *«Pis günlər loxşamaz bir-birinə:/ birində özün susarsan/ birində telefon...»* Əvvəl-əvvəl absurd prozaizmdir:

*Doğuldum 1939-da,
1937-də tutuldum.
...İndi 1965-in
yanvar gecəsidir.
Deyəsən, yaşamaq istəyirəm.*

Yaxud: *«Büdrədir məni /insan yolunun səkisizliyi, /insan ömrünün bəlkəsizliyi...»* Bu ümitsizlik deyil, yox, - realist məntiqdən uzaq qaçaq, - ümidin yoxluğunun konstataşmasıdır, absurd hissiyyatdır, əvəzində absurd-həsrət var: *«Qədəh-qədəh içirəm/ boşalıb-dolan mərtəbələri, /həsrəti qucaqlayıb yorulmadan...»*

V.Səməd-oglu şeirində bu gəliş gəzişdikcə gəlişir; absurd münasibətlər: *«Bir-birimizə yaxın, /bir-birimizdən xəbərsiz...»*; absurd ironiya: *«Yəhərlənməmiş dünyanın / yıxılıram belindən...»*; absurd-müşahidə: *«Mən bir gün təbəssüm olmuşdum, /nə oldu bilmədim...»*; absurd-sitat /igid haqqında xalq deyiminin yada salanda: *«Özümü öldürmək istəmişəm /iki dəfə / amma/ öldürməmişəm min dəfə...»* Hətta absurd təhkiyəyə qədər: *«Bacarsan bağışlayarsan, bacarmasan lazım da deyil»* ...Əlbəttə, gətirdiyimiz bu deyim – obrazların arxasında hər dəfə bütöv

bir şeir, iç yaşanı, boy verən İnsan durur. Və əlbəttə ki, fəlsəfəsi ilə! Bu - birbaşa yaşam fəlsəfəsi; *«Kimsə yox, /heç kimi gözəlmirəm. Elə-belə...!»* /1963/ - başlanğıcda belədir, sonda:

*Sənə həyatımı verdim,
Salıb-sındırdın ömrümü...
Başqa ömür hardan verir? /1969/*

Bəs niyə belə?

...*«Sənə həyatımı verdim, Salıb sındırdın ömrümü...»* - 1969-cu ildir, bəli, Ekzistensial insan birdən-birə doğma stixiyası, həyat ümmanlarında üzmək, endikcə dərinlərə enmək amacından daşınıb, üzə boy verir:

*Sən mənim
doğma anamsan, Azadlıq,
mən sənin
yad qapısında böyümüş
balan...*

Burda «yad qapısında» obrazına diqqət edək, bir qədər əvvəl ekzistensialıya dalmış insan heç də «azadlıq» problematikası irəli sürmür, bu barədə düşünürdü, çünki azadlığını yaşayır və bunu ona – «yad dünya»ya qarşı qoyurdu, varlığından uzaqlaşan kimi, üst qata - ictimai sferaya çıxır, dərhal da dənizə:

*Kölgəsiz baxtımın boz səhrasında,
Sərin yer gəzirəm, sığınım deyə...*

Ekzistensial yaşanmanı əvəzləmiş aydın rəşional təşbehlərə (kölgəsiz, boz, sərin) baxırsanmı, ilkin bədbinlik notlarını da gətirir:

*Deyirlər özün seç, «мебе на выбор»-
İntihar, qazamat, vətən həsrəti...*

Absurd dünyasını gözdikcə, gəzişdikcə «həsrət», «ümid» ekzistensial insanın daimi atributu, həyat, iç əlaməti kimi həmişə onunla idi, indi, bu nədir, ondan aralanmış, kənar bir şeyə

çevrilmişdir: «*Uşaq tək zəif, /uşaq kimi inadkar həsrət/ mənə bu gün sinə gərir!*» İtən ümidin yerini, - «*Tika-tikə ütirirəm ümidlərin bəlkəsini...*» - təbii ki, qorxu tutur:

*Ürəyimdə bir qorxu var,
Yaman qara qorxu var...*

1970-ci ildə qələmə alınmış bu şeirdəki ictimai simvolika: - «*Yad ellərin qarı yağır haçandan elimizə*», - tariximizin gerçək faktları kimi, sözsüz ki, sevincidirməlidir, şeir belə qurtarır:

*Üzməyə əl-qolumuz yox,
Tariximizdə gəmi...*

Əslində isə sevinməli bir şey yoxdur, ictimai-siyasi mühit, ab-hava özündən daha güclü, daha dərin, onu dəf edə biləcək insanı, İc İnsanını, Ekzistensial insanı özlüyündən çıxara, özünün problemlərinə, atributlarına, cəhətlərinə, maddi gerçəkliyinə cəlb edə bilmişdir, bax, indi bədbinliyə əsas var:

*Məni niyə məst eləmir
Bu təmiz, açıq hava?
Uçmağa qanad tapmıram,
Süzüb qonmağa yuva...*

Ümumən 70-ci illər üçün Qərb dünyanın absurdluğu problemini artıq nə vaxtdır çözüb, sosial varlığına etirazlardan hər növ alternativ – heçlik və əksinə virtual dünyalara qədər gəlmiş, indi Dünyanın diferensiallığını (diferensial Dünyalarda) yaşayır. Hər cür sosial etiraz «izm»lərindən absurda qədər, ümumi postmodern adı ilə çox vaxt bir araya gətirilən ədəbi-bədii cərəyanlar, estetik-fəlsəfi nəzəriyyələr, üslub-janr gəlişməsi, habelə kütləvi mədəniyyətdə geniş rezonansına qədər bunun sənətdə və ədəbiyyatda izləri var. Dünyanın absurdluğuna dalan Ekzistensial İnsan arxada qalmışdır, amma ekzistensiyaya problemi hələ gəlir, hər yeni növü - bəşərlə birgə təzədən dirilir, çözüldür. Bütün var və uğurlu gəlişi ilə bizdə bu, hissiyyat hüduqlarından uzaq getmədi, elə bu səviyyədə də obrazlaşdı. 70-ci illərdə problem Anarın, Y.Səmədöğlünun,

nun, Ə.Əylislinin, R.Rövşenin ... yaradıcılığında izlər qoyur. Lakin ictimai-sosial qatlar ağırlığı ilə əziz; öz-özü ilə, içi - varlığı ilə görüşməyə heç cür macal tapmayan və getdikcə də özündən uzaqlaşan Fuadi xatırlayaq. (Anar, «Macal»), bu, ictimai rəqibinə (ictimai insana) məğlub sonuncu Ekzistensial İnsandır bizdə...

Vaqif Səmədöğlü poeziyası isə 70-ci illərdə başdan-başaya susur, yox, hələ bundan əvvəl «Mən burdayam, İlahi...» kitabında 1963-1971-ci illər arasının 1971-ci il tarixli bir şeiri də var, çox maraqlıdır:

*Bir gün dəli olacağam,
İcazə versələr ağar...*

«İcazə» detalında ironiya gizlənsə belə, gör bir İc insanı nə qədər özündən uzaqlaşmış, ətrafının ətkələrində qalıb:

*...Gedəcəyəm, baş götürüb,
Evimizdən səhər-səhər...*

Sanki sərsəri (sərsərliliyə) bir yol açılıb, amma yox, rəşional məntiq Ekzistensial insana yaddır, bu cür düşünə bilirsə ağar... bir qədər sonra elə özü də nəticəsini çıxarır:

*... Yox görürəm bu dünyada
Mənə bir kəs gülməyəcək.
Qorxu tutmuş əllərimdən
Dəlilik də gəlməyəcək.
Bu otaqda qalacağam,
Vidənımla təkbaşına...*

Ekzistensial İnsan artıq yoxdur və Şairin bunu etirafa gücü çatır:

*Ana yurdum, torpağında
Bir ləpir izim qalmadı.
Doğuldu, öldü şairin,
Sənin xəbərin olmadı...*

Absurd dünyasının poeziyası bitmişdi, bundan sonra ya bunu təsbit edən bir fəlsəfə gəlişməliydi, ya da eləcə bütöv bir təslim yaşantılar sırası, fəryadı: Mən burdayam, İlahi!

Нерэ
«*Rezonans*» qəzeti
31.10.1998

...Vaqif Səmədoğlu əsl ovqat şairidir. Əhval-ruhiyyə şairidir. Onun şeirlərində elə qəribə bir hava başluğu, elə bir vakuumu var ki, buna tək-tək adam, necə deyirlər, varid ola bilər, tək-tək adam düşə bilər ki, bu adamların, bu oxucuların özü də məhz Vaqif Səmədoğluna yaxındılar, o ovqatda kökləniblər.

Vaqif Səmədoğlu ədəbiyyatımıza çox səslı-küylı gəldı. Bəla burasındaydı ki, onun hələ o zamanlar – əllinci illərin sonunda, altmışıncı illərin əvvəllərində yazdığı şeirlər, işıq üzü görün əsərləri daxılı ritminə və tutumuna görə çox sakit, ləngərlı və hardasa bütün mənasını söz altında, misra altında, bütöv bir şeirin altında gizlədə-gizlədə oxunulduğu, başa düşüldüyü halda, oxucuların bəziləri və tənqidçilərin çoxu arasında arası kəsilməyən mübahisələrə səbəb oldu...

Tofiq Abdin
şair, publisist

Привет! Сегодня я с огромным нетерпением хочу встретиться с вами и рассказать очень много интересного...

Друзьям посвящают стихи, для друзей снимают фильмы, их именами называют острова, им покупают виллы, дарят улыбки, пишут песни... А я дарю вам, моим любимым друзьям, свою встречу с замечательным дядькой, прекрасным человеком, симпатичнейшим мужчиной, отличным музыкантом, обалденнейшим поэтом, стилигой всех времен и поколений Вагифом Самедоглу. Надеюсь, что от нашей сегодняшней встречи мы все получим небольшой кусочек кайфа. Потому что мы вместе унесемся в далекие 50-е, которые всегда побуждают нас ностальгически вздыхать при одном только появлении какой-нибудь старой пленки с «диким» джазбендом, или же чувака с громадными, покатыми плечами пиджака, страшно узкими брюками и просто финишно широкими каблуками. Почему ностальгически? Ведь мы родились спустя 20 лет, в разгар явления, которое называется ROCK. Не знаю, но сейчас молодежь что-то потянуло опять на джаз, блюз, и это просто здорово. Сегодня о золотых 50-х нам расскажет человек, не со стороны наблюдавший за таким явлением как джаз и стилига, а непосредственный участник тех событий, росший вместе с ними, любивший и мечтавший вместе с этим временем.

Все взрослые когда-то были детьми, потом они чуть-чуть выросли и, спустя десятилетия, вспоминали свою юность. Некоторым было смешно, а некоторым немножечко грустно. И когда общаешься с «пятидесятниками», «шестидесятниками», всегда видишь в их глазах чуточку грусти, а еще вернее, в их глазах читаешь ностальгию по прошлому, по юности, по той атмосфере, в которой они формировались, по времени первого поцелуя и первой любви, по временам, когда в мечтах они строили грандиозные планы, по временам иллюзий. И когда смотришь на них в этот момент, кажется,

что сидит большой ребенок. Действительно, наши мамы и папы - это очень взрослые дети, которых нужно понять и принять, которых временами надо выслушать, ведь они могут рассказать вам очень много интересного.

Когда я беседовала с дядей Вагифом, я абсолютно не чувствовала разницу в возрасте. Мы вместе с ним унеслись в Баку 50-х, и я представила его своим гидом - не дядей Вагифом, а стилигой Вагулей который рассказывал девочке из будущего о том, чем они занимались 40 лет назад. Итак, мы в 1953 году. Я, глупая девчонка из будущего, задавала миллионы вопросов Вагифу, а он мне очень терпеливо отвечал. И вот первый возникший у меня вопрос:

- Вагуля, скажи, пожалуйста, вот эта твоя набриолиненная голова, шикарный пиджак с огромными покатыми плечами, узкие брюки, ботинки на каучуке - это что, просто пижонство, желание выделиться из серой толпы, самовыражение, протест против этого режима, против стандартности мысли миллионов в нашей стране, что это?

- Да, это в первую очередь политика чистойшей воды, это протест против режима, который заставлял всех думать одинаково, жить одинаково, режима, который проповедует стандартность во всем - в образе мышления, в жизни, в одежде. Мы могли бы ходить, как и все в широких брюках (34 см), но мы не хотели и этим своим стилем мы выражали своеобразный протест режиму.

- Вагиф, мне очень интересно, ведь твой папа (Самед Вургун - *ред.*) - видный общественный деятель, поэт с мировым именем, ведь он в какой-то степени является человеком, представляющим интересы системы, против которой ты выступаешь с протестом. Он ничего тебе не говорит, не запрещает? Ведь и твой брат, Юсиф - стилига № 1, вы вместе слушаете запрещенную музыку.

- Нет, отец никогда не вмешивается в наши дела. Да, он видит наш стильный вид, наверное, догадывается, что мы слу-

шаем запрещенную музыку, но никогда не выражает своего недовольства. Только раз он отругал меня, когда узнал, что я за деньги играл джаз (на фортепиано - *ред.*) в кинотеатре «Вэтэн». Тогда он очень рассердился. Вообще, играть в кинотеатрах «Азербайджан», «Низами», «Вэтэн» очень престижно и очень приятно, и не только я получаю от этого удовольствие, но и все бакинцы, которые слушают эту музыку. Джазмены, приезжавшие в Баку, признавали, что никто не чувствует свинг лучше бакинцев, никто не проводит этот драйв через себя так глубоко, как делают музыканты нашего города. Баку - это единственный джазовый город в совке, который считает эталоном джаза исключительно оригинал, то есть эталоном для бакинцев (в отличие от Одессы, Москвы и Питера) всегда был американский джаз. И Рафик Бабаев был в то время исполнителем настоящего американского джаза. Джаз очень прижился на Бакинской почве и дал потрясающие всходы: Леня Губенский отлично сидел на барабанах, Тофик Мирзоев, Вагиф Мустафазаде, Рафик Бабаев. Этот город подарил музыкантов мирового масштаба: саксофониста Парвиза Рустамбекова и трубача Исмаила Калантарлы. Все лучшие оркестры Союза приглашали в свой состав исключительно Бакинских музыкантов. После смерти Сталина джазбэнды снова разрешили и известный всем Эдди Рознер, вышедший недавно из тюрьмы, приехал в Баку и забрал с собой трубача Тофика Ахмедова. Слово «бакинец» было наилучшим гарантом высококого класса профессионализма и Баку всегда держал свою марку. (Много десятилетий спустя на всемирном джазовом фестивале в Тбилиси Олег Лундстрем скажет, что без бакинского свинга в Союзе не было бы джаза).

Пластинки и записей джаза в Баку было много, но в первый раз мы услышали джаз в фильме «Судьба солдата в Америке». «Песенка грустного бэби» сводила с ума, мы плакали, рыдали. Василий Ахсенов, потом, став взрослым мужчиной, напишет книжку, которую назовет «В поисках грустного бэ-

би» - книга об Америке. В Москве на вечере в Литературном институте, куда я поехал в гости к Юсифу, Вася орал на все культурное заведение: «Чувак, давай Лид отель!» - прося меня сыграть еще что-нибудь джазовое. (На основе «Лид отеля», на основе ритмики «Лид отеля» в последствии родились буги-вуги и рок-н - ролл). Время, в которое мы перенеслись, было временем Луи Армстронга, Дюка Эллингтона, Пегги Ли, Бинга Кросби, Нат Кинг Кола, Вуди Германа.

Вернувшись обратно в 1993 год, я открыла книгу В.Аксенова и вот что прочитала: «Кто-то первым записал песенку «Грустный бэби» на рентгеновскую пленку, и с тех пор среди теней ребер и альвеол уже поселилось откровение о том, что «Every cloud must have a silver lining».

Но, опять вернусь в 50-е. Среди простых совков были популярны такие строки:

Америка, наш враг коварный,
 Весьма, товарищи, богат
 Хотя коэффициент товарный
 У ей захапал плутократ.
 Куда ты тычешь штык, Петруша?
 Ведь Джек высок и знает бокс!
 Ты тычь его пониже, в грушу!
 Вот это будет самый сок.
 Или же вот эти:
 Сегодня он играет джаз,
 а завтра Родину продает.

А стилиги, мои друзья, думали совсем не так. Америка была тем местом, куда были направлены их носы, глаза и уши. Вагиф познакомил меня с известными в городе фарцовщиками - Яшаром и Хыяром. Эти ребята сами были стилигами и помогали другим (не за красивые глазки, конечно), придерживаясь этой экипировки. Они доставали все, что нужно было порядочному стилиге. Да, Яшар и Хыяр были первоклассными фарцовщиками, экстрэ класс, не то, что ны-

нешнее племя.

Пока я была в гостях в 50-х, кто-то привез настоящие американские ботинки. Этот чувак был в городе просто героем дня: американские, настоящие «ботинки-разговорчики», как в фильме! Ну конечно, я не удержалась, и мы пошли, как и остальные, смотреть заокеанское чудо. Народу было много: входили парами и смотрели с черной завистью, охали, ахали и уходили. Я совсем забыла рассказать, как выглядел Вагуля и его друзья, с которыми мы ходили стилиничать по улицам: Торговой, Ольгинской, Кривой; ходили до Оперы и, конечно, по Бродвею. В первую очередь хочу заметить, что стилиги - это безукоризненно чисто, до стерильности, одетые чуваки; это густо, начнем с головы, набриолиненные чистые волосы, снизу завивающиеся; это чисто выбритое лицо с полоской бесподобных усов; это шикарно сшитые пиджаки с огромными покатыми плечами; самым шиком здесь считается еще рубашка слишком синяя с большими накладными карманами, желательна штапельная с пуговицами в четыре дырочки. Вагуля купил рубашку, пуговицы которой были в три дырки, и это считалось шиком. Обязательными были широченные и длиннющие галстуки с пестрой, дико-яркой расцветкой, которые называли «пожар в джунглях». Брюки парусиновые с узкими манжетами внизу, причем, объем штанины составлял 22 см, ну очень смелые люди делали 19-20 см; и, наконец, стильные ботинки, желательна «made in USA», которые называли почему-то «разговорчики»; еще были модны сандалии из двух ремней и я совсем забыла про шляпу с полями. Я просто балдела от их стильного вида. Мне было очень интересно: кто же шил этой компании потрясающие пиджаки, брюки? У стилиг были особые отношения с портными, которые обшивали их. Это были первоклассные мастера - Волков, Любавин, Гриша. Были и свои парикмахеры, сапожники, люди, без которых не было бы такого прикида у моих друзей. И что интересно, на-

ходясь 40 лет назад, я слышала такие же приколы и выражения, как у себя в 93-м. Девчонок также называли «чувиха», если чуть-чуть с привкусом эротичности, значит для Вагифа и других ребят «телочка». «Охламон», «чувак», если фэйс не очень нравится, значит «харя», слышала я и «алкаш», «понтярщик» - значит нахал... Конечно же мне было интересно узнать какими словами они выражают свое восхищение. Мы, например, говорим: «О, это классно, шикарно, потрясающе, драйвно, по кайфу!» Некоторые ребята говорят: «Это просто...(очень много точек)». Вагуля объяснил мне, что у них это тоже выражалось такими словами, которые на бумаге заменяются тремя точками, а на экране приглушаются. И он мне рассказал смешной случай, как однажды они сидели в кинотеатрах и смотрели итальянскую картину «Амаркорд». На экране появилась великолепная сцена: снег, кругом белым бело, снег переливается. И вдруг, на белом снегу, на этом белом фоне появляется павлин и распускает свой цветной, роскошный хвост - картина потрясающая. И вдруг из зала один из друзей Вагуля кричит: «Чуваки, это же...!» И зал оглушает хохот. Вот так!

Между прочим, у моих друзей не все складывалось о'кей. Их ловили, били. Были созданы дружины комсомольцев-добровольцев, которые ловили стилияг, резали им штаны. Среди них, не поверите, был и Юлий Гусман, собственно-ручно ловивший стилияг. Драки происходили почти каждый день. Стилияги дрались, культурно говоря, не со стилиягами. Гэдэши надевали кепки восьмиклинки, носили сапоги, в которых держали кинжалы, рубашки навыпуск, широкие брюки. И когда происходила драка, по головным убором можно было определить, кто с кем дерется. «Шляпы» на «восьмиклинки». Последние всегда оставались с носом. И если где-то били чувака, то независимо от того знал ты его или нет, всегда бежал на помощь единоверцу.

Кроме приколов и всяких других слов у стилияг сущес-

твовал иной язык - язык жестов. Например, идет Вагуля по Бродвею, навстречу другой чувак: «Куда идешь, чувак?», - Вагуля поднимает мизинец! «Я с тобой». Это значит пошли слушать джаз. Поднятый вверх большой палец - значит, пошел кирять. А комбинации из двух рук в виде ромбика - значит иду в кино.

Каждую субботу во многих школах проводились вечера, на которых звучал джаз. А впервые настоящий джаз прозвучал в Клубе железнодорожников. У моих друзей все было не так как у всех. Они даже сигареты курили не так как все. Особым шиком у них считается разговаривать с сигаретой во рту и зажигать ее, держа за жижалку в обратную сторону.

Теперь придется мне с неохотой прервать свое пребывание в далеких и очень близких 50-х и вернуться в 93 год.

Вот я сижу в кабинете дяди Вагифа и продолжаю мучить его своими вопросами. Передо мной сидит уже не мальчик, а взрослый дядя с детскими глазами и продолжает отвечать на мои вопросы. Стильность чувствуется в нем по сей день. Спрашиваю, а сможет ли он узнать стилиягу сейчас?

- Да, конечно, я его узнаю, даже если он будет одет в телогрейку и ватные штаны, даже если этот человек будет одет в лохмотья. Он одним своим жестом, полным выразительности, даст почувствовать кто он. Ведь стильность - это образ жизни, образ мысли и чувств. Стилияги, они на всю жизнь стилияги. Даже если он в телогрейке, стоит ему прислониться к дереву и поставить ноги в первой позиции - это стилияга. У него до сих пор не отошла привычка ставить ноги так, чтобы были видны каучуковые каблукки.

Дядя Вагиф пишет стихи к песням. Он говорит, что он самый «удобный» поэт-песенник, так как пишет стихи на музыку, а не как обычно, наоборот. Его песни исполняет так же Азиза Мустафазаде.

И у меня возник вопрос, а точнее предложение дяде Ва-

гифу:... полностью отдаться музыке, созданию джаз-клуба? ...

Закончилась наша беседа и мне стало чуть грустно. Я вспомнила стихотворение Вагифа Самедоглу:

*Есть улочка в нашем городе
тихая, крохотная –
семьдесят шагов вперед,
назад – десять семикратно,
одну сигарету туда,
еще одну –
обратно.*

Все, о чем я вам рассказала – истинная правда. Только я была лишней в этой истории – девочка из будущего.

Нушаба Калантарлы
*Газета «Тропою грома»,
июль 1993 г.*

О нем мы знаем до постыдного мало.

... Вагиф внес в новейшую историю азербайджанской литературы такой же вклад, как Артур Рембо – во французскую, Георг Штракль – в австрийскую, Эмили Дикинсон – в американскую... И не случайно же один француз, издатель, после прочтения его стихов сказал: «Вы, азербайджанцы, будете судимы судом истории за то, что до сих пор его не знает Запад».

... Итальянцы, отвевшие ему особое место в антологии современной азербайджанской поэзии, жалели, что он не итальянец. Грузины – что не грузин, западные немцы – что не немец. Латыши печатают его в рубрике современной классики. Польские интеллектуалы в разгар гонений на «Соли-

дарность» (а они все принадлежали к оппозиции), убеждали меня в том, что Вагиф – «последний из могикиан элитарной поэзии». Многие из них, находившиеся тогда под домашним арестом, тайком собирались в небольшом варшавском ресторанчике, чтобы, как они говорили, «поделиться с земляком Вагифа своей «импрессией» об этом «азербайджанском чуде».

... Неужели надо потерять человека, чтобы потом петь ему дифирамбы?

Валех Рзаев
«Вышка», 19.08.1990

Вагиф Самедоглы потрясающий поэт современности. Если этого мастера перевести на английский или французский языки, я уверен потом его имя будет скандировать весь мир. Талант Вагифа Самедоглы безграничен, но о нем, к сожалению, не часто говорят.

Ельшад Кулиев
телекритик
Газета «Эхо», 20 марта 2004 г.

Пять поэтических сборников, нескольких пьес, кино-сценариев – за тридцать шесть лет творческой работы. Многие ровесники Вагифа Самедоглы, наверно, имеют куда более длинный послужной список. Но Вагиф, издавший первую книгу в 1968 году, не спешил издаваться, не рвался к незамедлительному контакту с массовой аудиторией. В нем зрело и крепло чувство или качество, которое можно назвать сопротивлением лжи.

...Не ошибусь, если скажу, что через всю его поэзию проходит трагический контрапункт, трагическая нота. Он немногословен, скуп на слова, умея «спрятать энергию чувства в паузы, ритм, впрессовать ее в метафоры, всегда свежие, подчас парадоксальные». Начав как профессиональный пианист, музыкант (а может, за рояль вместе с пианистом садился и поэт), он преломил тонкое чувства звука, лада в поэтических воплощениях, и в свободной, раскованной, непредсказуемой «стихии стиха» Вагифа незримо и подспудно присутствует музыка - музыка мятущейся, большой души, вобравшей в себе грозные разряды нашего времени, нашего бытия, нашей планеты. Даже в сугубо камерных, лирических вещах, ощущается этот нервный пульс, напряженный воздух времени...

Сиявуш Мамедзаде

Поэт, переводчик

Журнал «Литературный Азербайджан»,

7.09.1999

Vaqif Səmədoğlunun şeirləri bu və ya başqa mənada insanın duyğularına, düşüncələrinə, yaşantılarına güzgü tutur. Əslində onun şeirləri hər cür boyadan, riyadan, pafosdan uzaq olanda, real olanda. Onun nəinki hər şeirindən, hətta hər misrasından sonra diksinirsən.

...Vaqif Səmədoğlu azad duyumuna, azad düşüncəsinə həmişə sədiq qalıb. Fəqət bu azadlıq fərqli görünmək məqsədi daşımayıb. Əlinə qələm aldığı gündən ta bugünədək düşündüyünü istədiyi formada yazıb və ortaya hələ əsrlər sonra yaşayacaq, insanı müasirliyi ilə heyrətləndirəcək ədəbi məhsul qoyub.

Şaiqə Həmzəqızı

Ədəbiyyatşünas

«Sözdən başqa qalan yax» kitabından,

Bakı, 2007

...Vaqif Səmədoğlunun düşüncə tərzii, həyata baxışı, yazı manerası, üslubu, işlənmə texnikası, ədəbi priyomlardan istifadə etmə qaydası, sözlə yanaşma prizması son dərəcədə fərqlidir.

Tənha şair, kədərli şair. Dramaturgiyası isə başdan-baş a yumor, gülüş, əyləncə... Təzadlıdır, ziddiyyətlidir. Amma insan kimi özü təmdir, bütövdür.

...Xalq şairi Vaqif Səmədoğlu. Vurğun ocağının daha bir közərəni odu. Dünya çapına çıxara biləcəyimiz bir Şair. Görünüşü, xasiyyəti, hətta ləhcəsiylə yerini-yurdunu yada salan Xalq Şairi.

Natəvan Dəmirçioğlu

Ədəbiyyatşünas

«525-ci» qəzet, 7 iyul 2004-cü il

Vaqif Səmədoğlu istedadı, şəxsiyyəti ədəbi və ictimai mühitə saflıq, təmizlik gətirdi.

İradə Musaeva

Vaqif Səmədoğlu Allahu göydə axtaran ən son və ən böyük şairlərdəndir. Onun təbiət mənzərələrindən yazmaması da Allahın təbiətdə olduğuna şübhəsindən doğur.

O inanır ki, insanı Allah yaşadır, ancaq Allahın insanda yaşadığına inanmır. Ona görə də atası Səməd Vurğundan fərqli olaraq o, yaşamağın yox, ölməyin vurğunudu. Bu vurğunluq zahiri görünüşünə də hopub. Üzündə ölü bir ifadə var - mimikası donub. Yeriyəndə yorğun-yorğun, ölə-ölə yeriyir, danışanda ağır-ağır, ölə-ölə danışır. Yazanda da az-az, ölə-ölə yazır. Və yalnız öləndə yazır! O yazanda dirilən şairlərdən deyil.

O, obraz kimi həmişə ölü materiyam-dənizi, buludu, kimsəsiz adanı seçir. İndiyəcən fikirləşirdim ki, görəsən, nə əcəb Vaqif məşhur şeirlərindən birində adanı yaşıl təsvir eləyib. Məna elə gəlirdi ki, Vaqif Səmədoğlu bu dünyanın yaşıl yox, boz, ölü bir adasını obraz kimi götürə bilər. Elə bir adanı ki, orda həyatdan əsər-ələmət qalmasın. Ancaq bu günlərdə şairin ömür-gün yoldaşı Nüşabə xanımın tərtibatçılığı və redaktorluğuyla «Gənclik» nəşriyyatında nəfis şəkildə buraxılan, 1962-98-ci illərdə qələmə alınmış şeirlərin, poemaların toplandığı «Uzaq yaşıl ada»ya baxanda onun nəyə görə bu adanı diri gördüyünün səbəbini anladım.

... 433 səhifəni nə qədər ələk-vələk elədimsə, adı kitaba qoyulmuş «Ayrılıq bir dənizmiş, sən uzaq yaşıl ada» şeirini tapa

bilmədim. Və başa düşdüm ki, o ada bu kitabda olmadığı kimi bu dünyada da yoxdu. O ada Allahın özüdü. Adı var- özü yoxdu. Yalnız buna görə Vaqif Səmədoğlu ona yaşillıq, gözəllik, dirilik verib.

Vaqif Səmədoğlu üçün ancaq Allah diridi və ancaq Allahlı olanlar gözəldi. Dünyasa Allahsız dünyadı.

Vaqif Səmədoğlu Allahsız ola-ola Allaha yol gedən ən son, ən böyük şairlərdəndir. Əgər o, şair yox, hökmdar olsaydı, insanların haqq yoluna döndərmək üçün dünyanın başını kəsərdi, sonra da öz başına bir güllə çaxıb, yaşıl adaya göndərdiyi adamlardan təşəkkür, Allahdan mükafat almağa gərdədi.

Azər Qaraçanlı

Jurnalist

«Yeni Müsavat», 18-19 aprel 1999

Vaqif Səmədoğlunun poeziyasında olmayan əlavə ictimai dəyərlər axtarmaq, ondan Soljenitsin yaratmaq da perspektivli və lazımlı cəhd deyil. Buna görə də Vaqif Səmədoğlunun yaradıcılığına guya «demək istədiklərinin həqiqi mahiyyətini azdırmaq, rəsmi senzuradan, ədəbi ictimai rəydən qorunmaq üçün ən müxtəlif üsullardan və ünvanlardan istifadə etməsi» məntiqi ilə yanaşmaq, məncə, Vaqifin şeirlərinin düzgün qavranılmasına mane olur. Vaqif Səmədoğlunun şair kimi məziyyəti ondadır ki, nə istəyibse və nəyi necə demək istəyibse, eləcə də deyib, yazıb. O başqa məsələdir ki, Vaqifin dedikləri rəsmi ideologiya keşikçilərinin, senzuranın ürəyincə olmayıb. Vaqifin şeirlərinə qarşı irəli sürülən mühakimələrin əsas səbəbini onun «ata kölgəsini» qəbul etməməsində axtarmaq daha doğru olardı. Yəni Vaqifi çox vaxt «arxada» mühakimə edənlər bu məntiqə söykənir, onun Səməd Vurğun ənənəsinə «dönüklüyünü» əsas gətirirdilər. Digər tərəf-

dənsə, Vaqif Səmədoğlunun poeziyası öz təbiətinə görə, «təmiz ədəbiyyat»dır, «siyasi lirika» deyilən anlayışa sığmır. Vaqif Səmədoğlu vaxtilə Vyetnamın dərdini qələmə alarkən Azərbaycanın ağrılarını nəzərdə tutduğu kimi, Azərbaycanın dərdini qələmə aldığı şeirlərdə də Vyetnamın, nə bilim, Fələstinin bölünmüş, haqqı əlindən alınmış torpaqların üstündəki insanların ağrılarını ifadə edir... Və həmin ağrılar bölünməmiş ölkələrin vətəndaşlarının da içində baş qaldıra biləcək ağrılardır. Bu mənada, Vaqif Səmədoğlu bölünmənin, birləşmənin yox, ağrının şairidir. O, dövlətin, torpağın, bayrağın yox, İnsanın şairidir. Vaqif Səmədoğlu dinin, inamın, əqidənin, ideyanın, ideologiyanın deyil, yənə məhz İnsanın şairidir.

Məti Osmanoglu

Şair

«Ulduz» jurnalı, 5/2009

Vaqif Səmədoğlu: Soljenitsın SSRİ-dən qovulanda (1974-cü ildə o, sovet vətəndaşlığından məhrum edilərək ölkədən xaric edildi - *red.*), mənim bir dostum, o zaman prokuror işləyirdi, dedi ki, Soljenitsının baxtı gətirib ki, Moskvada yaşayır. Bizdə olsa idi, onun evindən «xeyli anaşa», «narkotik», «xarici valyuta» tapırdı.

Ümumiyyətlə, Moskvada, Leninqradda (indiki Sankt-Peterburq) dissident olmaq olardı. Çünki xarici ölkə səfirlikləri, xarici mətbuat agentlikləri Moskvada, bir neçə konsulluq Leninqradda yerləşirdi. Və bütün dünya biləcəkdə ki, sən nəyin üstündə təqib olunursan.

Başqa respublikalara mənsub millətləri götürsək, tutaq ki, gürcülər, ermənilər öz dissident fəaliyyətini Moskvada apara bilirdilər (Merab Tostao, Paruir Ayrikyan). Burada xristian amilinin rolu böyük idi. Moskvada olarkən özüm neçə dəfə bu dini

ayrı-seçkiliklə qarşılaşmışam.

Bu kimi amillər mənim və mənim kimilərin hərəkətlərinə sədd qoyurdu. Onu da qeyd etmək istədim ki, Moskva dissidentlərinin bəziləri Qorbaçovun yenidənqurma dövründə ortaya çıxdılar, SSRİ deputatları oldular və «Qarabağ məsələsi»ndə xristian amilini əsas tutaraq, ermənipərəst mövqə tutdular.

Təəssüf hissi doğuran da o idi ki, mənim nəslimin böyük rəğbət bəslədiyi akademik A.Saxarov da onların önündə gedirdi.

Sovet senzurası qazdan ayıq idi, sözdən söz çəkirdi. Belə ki, Vaqif Səmədoğlunun sözlərinə yazılmış «Uzaq yaşıl ada» məhərisini radioda oxunmasını uzun illər ona görə yasaq etmişdilər ki, senzorlar «Uzaq yaşıl ada» dedikdə, Türkiyəni və Türkiyəyə məhəbbəti görür, deyirdilər ki, yaşıl rəng, həm də Müsavatın bayrağındakı rənglərdən biridir.

İsmayıl Umudlu

Jurnalist

«Sovet dönəmində Azərbaycanda
dissident fikir cərəyanı» kitabından
Bakı, 1999

Mən çap olunmamaqla özümü ideologiyanın dışından, çaynağından qoruya bilmişəm. Bir də ideologiyanın pəncəsində qanı tökülə - tökülə yazılan şeirlərdən...

Vaqif Səmədoğlu

Vaqif Səmədoğlu adlı-sanlı insanlardan biridir. Onun ədəbiyyatımızda xüsusi yeri var. Vaqif Səmədoğlu mərd, mübariz, cəsarətlə 60-cı illərdə əzablara qalib gələn şairdir.

Cəmil Həsəni

*Tarix elmləri doktoru,
professor*

...Ritorik pafosdan, təmtəraqlı təqdimatdan, bərbəzəkli-bələğətli ifadələrdən ilim-ilim uzaq olan V.Səmədoğlu yaradıcılığını mən həmişə ədəbi aləmdə hadisə hesab etmişəm...

...Vaqif Səmədoğlu klassik Azərbaycan ziyalısının mənəvi dəyərlərini özündə birləşdirən elə nəcib şəxsiyyətdir ki, onunla yalnız ailə ocağı, yaşdırları, qələm dostları deyil, bütöv Azərbaycan fəxr edə bilər. S. Vurğun ocağında pərvərini tapan bu parlaq zəka, nə yaxşı ki, mənsub olduğu nəslin ünvanına yeni fərəfli səhifələr yazdı və yazır.

Hacı İmamverdi Əbilov

*Filologiya elmləri doktoru, professor
«Müxalifət» qəzeti
2.05.1999*

Vaqif Səmədoğlu poeziyası dünyanın ən müstəqil, ən azad poeziyasıdır.

Zəlimxan Yaqub

İsveçdən aldığımız xəbərə görə bir neçə təşkilat görkəmli Azərbaycan şairi Vaqif Səmədoğlunu şeirlərinə və Milli Azadlıq hərəkatındakı roluna görə Nobel mükafatına təqdim etmişlər. O, Azərbaycanın tarixində Nobel mükafatına təqdim olunmuş ilk şairdir.

*«YOL» qəzeti № 4
Aprel 1996-cı il*

Vaqif Səmədoğlu və başqa şairlərimiz geniş təbliğ və tərcümə olunurdu. Mənə elə gəlir ki, Vaqifin Nobel mükafatına necə təqdim olunması barədə təsəvvür yaranır, təqdimat da o azərbaycansevərlərin işidir. Azərbaycanı bütün dünyada çox gözəl tanıdan «Azerbaijan International» dərgisində Vaqiflə müsahibə, onun şeirlərinin ingiliscəyə tərcümələri də bu işə təkən verib. Həm də bir şair kimi qəti deyə bilərik ki, Vaqif Səmədoğlu Nobel almış dünya şairlərinin əksəriyyətindən böyük şairdir.

V.Bayath Odərlə müsahibədən

«Azadlıq» qəzeti, 26 fevral 1997 il

Vaqif Səmədoğlu və ya sən kimsən, Vaqif – Xəzər ...
1. Xəzər dənizinin adının içimdə oyatdığı duyğu
Vaqif Səmədoğlunun adı ilə o zamanlardan eyni
anlamda gəlirdi. Hətta mənə elə gəlirdi ki, Vaqifin
adındakı sonrakı Səmədoğlu adını Xəzər sözü ilə əvəz
etmək lazımdır. Əslində hansı söz nə təsiri bağışlayır,
hansı hissi oyadırsa, elə o anlama, o mənaya gəlir.

Ancaq mənə ən şairanə məntiqli görünən əzəli başda söz yox, əzəl başda Adın olmasıdır. Sözlər də Ada çevrilə bilər. Amma Adlar söz ola bilmədiklər. Sözlərlə Adlar arasında hansı ilahi savaqların gətirdiyini ayır etməkdə şairlərin şeirlərinin vərəqə, kağıza yansımayan tərəfi günahkardır. O da mümkündür ki, Adların söz ola bilməməsi, sözə çevrilə bilməməsi Ada nə qədər sərf ələyirsə, Adın bir o qədər də Tanrıdan gəldiyinə, Adın Tanrının ilk yaddaşı olduğuna inancını gücləndirib, arlıdıb, duruldu. İnsanlara Tanrı yer üzündə sözləri Ad şəklində öyrədir bir zamanlar...

Sözlər Adların quludur, daşıyıcısı, əzab çəkənidir. Bu yazını oxuduqdan uzun illər sonra Vaqif Xəzər, yaxud da Xəzər bu bərədə fikirləşəcək. Mən bu yazını yazdımsa, dünyada Vaqif Xəzər varsa, hər halda, söylədiklərim bizlik deyil. Çoxdan baş verib, vərəcəklər, olacaqlar. Amma biz onu gözləyirik...

2. Uçub daldan – dala qonan xislətin ənbəri yaddaşın ləpəddəyinə vurduqca səslər min bir rəngin əzabını çəkib gətirir. Çəkib gətirə-gətirə o rəngləri də səslər özləri kimi **İŞİQLARIN ÇEVİRİSİNDE ƏHLİLƏŞƏN, BÖYÜK GÖZ** **ÖVUDUR. BÖYÜK GÖZ** külli-kainatın ixtiyarına verdiyi rəngin gücünü bu səfər əksinə, səsləri dalğa, ləpə ritminə salıb - bir zamanlar səslərin rənglərə verdiyi **MÜQƏDDƏS DƏRSİ** indi eyni ehtirasla özlünə qaytarır. Ancaq hələ də əbədiyyət uzun, şahənşah yağınlardan geriye qalan dağ-dağ **KÜLLƏRİN** xəşifliyi altında şair sözü ilə təmasını birbaşa-orada qurd-quş olmadan da saxlayıb, himz ələyə bilər. Bəs

nədən söz yazan oğlan cəhənnəmin ənginliyi ilə eyni müstəviyə düşsən əbədiyyətə qatıl səhnəsini qurmadan yan ötüşür.

3. Sübh pəncərənin ardından başqa bir sevdanın həzinliyi ilə ötüşür. Dan üzünü görmək mütləq lazımdır. O anın cəngində çox şeylər ötüşüb keçir. Sübhü mütləqə görmək lazımdır. O keçir. O dəyişir, ötüşür, çevrilir – **ŞAIRİN SÖZLƏRİ** mütləqə o sübhün qundağına bir həsrət, bir Azadlıq atması Tənsəl, İlahi qanuna dönüşərsə, Sözlərin bu dünyadan süzərək, işıq sürətli keçib, o ..., o dünyalardakı əsl anlamını, əsl qoxusunu anlayıb duymaq şansımız qaçılmazdır.

Mən bu dünyada Adam, o dünyada Ruh, Mələk, Şeytan olacamsa, söz bu dünyada bir mənə, o dünyada, yəni bu Göyün, dağın-daşın, otun-suyun, quşun səsinədən süzülüb, sovuşub gedərkən, çəkilərkən deyə bilərəmmi **NƏ OLACAQ?**

O dünyada Söz nə olacaq. Burda ağacda, suda, quşda, Tanrıda, göydə, yuxuda, işıqda söz olur, o dünyada Söz bəlkə də Adam Sinasına dolduğu məqamların ta əksi olacağını - məsələn, işıq, nur, qoxu?

4. Buludlar göy üzündə Ruh sallaqxanalarına hər cür köməklik göstərən tərkışür şeir ovqatına oyanış gətirən casusdur.

5. Biz yaşlı olsaydıq – çox yaxşı dost ola bilərdik. Təəssüflər olsun ki, biz dost deyilik. O insanlann ki, bir-birinə **BU MAVİLİK** altıda yuxusunu danışdığı kimi, sirtini, dərdini danışmadıysa (ən böyük sirt belə adı dərd imiş), o insanlar arasındakı İlahi səmimilik, sayğı şüaları sanki dumana çevrilir. Bəlkə də işıq ilk dəfə **ÇÜRÜMƏYƏ** - cürüməyə başlayır. Amma səninlə yuxulara ölü çıxardan dostluq başlada bilmədik. Bilmək olmaz, başlatmış olacağımız bu qüdsal törən (ən azı mənəm bu dildə belə danışmağımı nəzərə alsaq) bəyaz kağızların sinə boyuna dünyanın ən gözəl ritmini gətirə də bilər. (Mən) o ritmin ən sadiq yuxuların qatlarında özlünə qəfil bir ömür alaraq, mənə tələsməyə vadar etməsinə heç bir sevdə şərtini qoymağa cəhd göstərmədim ... Söz bu an ortaya çıxır.

Bunu da sən düşünəcək, amma yazmayacağısan:

6. Onun gözlərinin ağrı çox AĞAPPAQ idi. Gözlərinin Ağrı o qədər Ağappaq görünür ki, qara bənzhəyirdi. Təzə yağmış bəyaz qara. Bəs Ağappaq qarın ortasına çökmüş o qaranlıq. Qar üzərində qalanmış ocaqdan geriyyəni yanib üstü çəkilməmiş bir ocaq yeri. İnsanda gözlərin olması insanın mistik bir soyuqla üz-üzə durduğundan, ömrünün sonunadək əllərini ovxalaya-ovxalaya, nəfəsini canına çəkə-çəkə yaşadığından xəbər verir. İnsana insanlıq forması hələ o dünyada yer üzünü, dünyanı, işığı, suyu, havanı nəzərə alaraq biçilərkən çox, çox üşüdü, bərk sazağa düşdüylə elə o GÖZLƏR-dən bəlli olur. Onun gözləri (insanın) Bəmbəyaz olur. Amma bu QAR üzərindəki ilk ocaq çatılarda (ilk damla gözdən düşəndən), o odun istisi çevrəsindəki səhraya, sonsuzluq boyu yayılmış, yağmış Bəyaz qarı əridə bilməyib. Gözün gözəlliyi o bəyazlığında, Qar bəyaz olmasında bir şövqə sahib olmasındadır.

Gözümüzə yanan ocaqdan da çıxan üstü nəfəsimizlə bu məvi qübbənin altında mifik-mistik yaddaşımızın qatını hifz edir. Odumuz hələ yanır - şərtlər görünür tən ortasında gözün. Qədim türklər gözə od deyirmişlər. Hətta Nizamidə də göz od kimi işlənmişdir.

Amma bu yurd yerinin ortasında yanan OCAĞIN çevrəsində uzanan səhra-səhra QAR mənə qışın yeni gəldiyini, QARın təzə yağdığını söyləyir. İnsan üşüyən varlıqdır. Sən də onlar içində ən zalımısan...

7. Xəzər sözü də, bu sözün yazılışı da, görüntüsü də gözə çox oxşayır. Xəzər sözünün, adının yazılışında gözün rəsmi, həssaslığı, lap dərinə getsən gözün İlahi mənası da var. Mən bu mənanı Orxan - Yenisey yazılarının ən ilkin rahatlığına mülafir olaraq dəvət edərdim.

8. Mən sənə baxanda həqiqətin bu torpaqların üstükdən uca göründüyü anından, məqamından keçdiyini xatırlarsan. Xatırla, xatırla: Tanrı bizi görə bilsin, Tanrı sözlərə cəhənnəmdən keçərkən ayağından qalxan KÜLTözlarından ərnağan etməyə imkan tapa bilsin. Əbədiyyət, deyərsən, budur, Qadam!

9. Sən kimsən, Vaqif Xəzər? Sən bütün iyirənc, gözəl, qorxulu, ümidli yuxularını sevən, sevən Adam. Sən militan ruhlu şair. Sən düşməninin ən son ümidinə də dua oxuya biləcək Məmin. Sən – Vaqif Xəzər.

Xanəmir

şair, ədəbiyyatçı, jurnalist

«Yeni Müsavat» qəzeti,

27-28 iyun, 1999

*Doğulub yaşadığın vətəndə
mühacir üşütməsiylə titrəyirsən,
illər uzununu, bir tale boyu,
sonra qərrib məzarı qazılır
sənə ana torpaqda...*

Hayıf ki, Vaqif Səmədoğlu qürbətəddi. Görünür, elə bu səbəbdən çağdaş ədəbi mühitdə olduğum iyirmi ildə böyük türk şairi Vaqif Səmədoğlunun üzünə həsrət qaldım. Amma zaman göz-gözə dayanmağa, doyumaz qardaş sevgisi ilə qərrib şairi bağrıma basıb, onunla bəhəm hönkür-hönkür ağlamağa, onun vətən həsrətinin cəhənnəm istisi üstünə bircə ovuc su töküüb kədərli və göynər şair qəlbinə səbbini almağa və heç olmasa bu yolla azca dinclik tapmağa nə qədər ehtiyacım var idi. Hayıf ki, Vaqif Səmədoğlu qürbətəddi!

Doğma yurddan yüz il öncə iraq düşənlər də döndülər, onların nəvə-nəticələri də... Kədərli sifətlərini məmləkətin daşlarına sürtdülər. Araz su yoluna döndü. İstanbul, Ankara nə qədər yaxındaymış, ilahi!

Yalnız onun, təkcə Vaqif Səmədoğlunun mühacirətdən vətənə döndüyünü görənlər olmadı!

Məncə, onun çöldə Vətəni yoxdur. Vətən onun içindədir. Bəl-

kə də yuxusunda... Vaqifin vətənə dönməyini görmək üçün özünün nişan verdiyi bircə yol var; onunla bir yerdə eyni yuxunu görək!

*Bəlkə yuxu görək bir yerdə?
Bəlkə bir yerdə
gözlərimizi yumub
başə düşək ki,
bir yerdə yuxu görə bilməyəcəyik
bu dünyada...*

Zalım şair öz çırağını özü söndürüb. Vətənə yetəcəyi ehtimal olunan sonuncu yolu özü bağlayıb!

Bəs nə edim? Türkün ana dilində əriyib axan bu şama yapon, ingilis, alman, rus, ispan, italyan... kimi məndəmi həsrət qalım?..

..Onsuz da qara torpaq hamını qovuşdurur. Amma mən onu məhz bu dünyada anlamaq istəyirəm... Bu dünyada!

O, adamları dönə-dönə yuxularına çağırır. Onun adamların yuxularına girmək haqqı var!

Adamın yuxusuna Vətən girir, mənim yuxuma qürbət girdi – Vaqif Səmədoğlu... Onunla bağlı öncəki yuxularımı, şübhəsiz, danışacağam. Amma sonuncu dəfə Vaqif Səmədoğlu yuxuma girəndə belə dedi: «Mən burdayam, İlahi...» Necə ki, Vaqif Səmədoğlu insaf-mürvət bilmədən Allaha yalvarır:

*Nə varım var, nə barxanım,
Ömür yükü bağlamağa.
Allah, məni yarı öldür,
Yarı saxla aqlamağa...*

Elə o insaf-mürvət tanımayan bir gücdə də Tanrıya yalvarıram: məni bu yuxudan heç zaman ayıltma, İlahi! Vaqifin yuxuları mənə nə deyir?

60-cı illərdən bu yana o bizim çağdaş ədəbiyyatımızın qoca şairidi. Bir şair kimi Vaqif Səmədoğlu qoca doğuldu və qoca da qaldı. Məncə, Vaqif Səmədoğlu ilk qələm təcrübələri olmayan şairdi. Lap siftdən çılğınlığın, pafosun, hay-küyün nə olduğunu

bilməyən, yaxud bütün bunları özünə yaxın buraxmayan, soyuq, yetkin, təmkinli! Bu hələ hamısı deyil!

Vaqif Səmədoğlu bizim çağdaş şeirimizin ən cavan şairidi. O, cavan doğuldu, cavan da qaldı! Vaqif Səmədoğlu hər il, hər ay, hər gün ədəbiyyata yenidən gəlir.

Əlbəttə, bu məsuliyyətli, bir qədər qəribə səslənən deyimlərin hər birini misallarla sübut etməliyəm. Vaqif Səmədoğlunun bənzərsiz nəğmələri söykənmək üçün kifayət qədər etibarlıdır, lakin bir neçə vərəqlik həmkar düşüncələrində onun nə, kim, necə olduğunu, başqa sözlə, tam qiymətini vermək iddiası ən azı güllü doğura bilər. Di gəl, xoşbəxtlik bundadır ki, Vaqif Səmədoğlunun bütün yaradıcılığına şamil edilə biləcək kitab-kitab ədəbi duyumları, oxucu qənaətlərini onun bircə şeirinin, bircə misrasının da üstünə demək olar. Mən isə yalnız özümə bəlli yuxularımdakı Vaqif Səmədoğludan bəhs edəndən sonra, söz akvarellərini işıqlığa çıxarmaq istəyirəm...

Vaqif Səmədoğlunun 1968-ci ildə «Yoldan teleqram» kitabı çıxanda 13 yaşım olub, o zaman artıq kitab oxumaq «xəstəliyinə» tutulmuşdum. Nə tapırdım oxuyurdum. Amma «Yoldan teleqram» çox-çox sonralar tapdım. Vaqifin «Günün baxtı» kitabı çap olunanda isə artıq Bakıdaydım, ədəbiyyat dərnəklərinə gedirdim. Nədənsə, mənə elə gəlir ki, «Günün baxtı»-nı oxuyanda haramsa bərk ağrıyırdı. Üstəlik şairin ilk oxuduğu kitabı, «Günün baxtı» da mənə əməlli-başlı zülm verirdi. Elə bil içimdəki hamar şüşəyə pəhlə mismar sürtürdülər. Biz belə şeirlərə öyrənməmişdik. Səməd Vurğunun nəğmələrini əzbərləyirdik. İndi də o kitab yadıma düşəndə beynim acır...

Yuxu kimi xatırladığım bir görüş yadıma gəlir. Görək ki, 1976-cı il idi. Bu dərğinin adı yaşda, 21 yaşında idim. Aktyor evində Səməd Vurğunun yubiley gecəsi keçirilirdi. Vaqif üstünə gül-çiçək qoyulmuş jurnal stolun arxasında oturmuşdu. Daha kimsə... danışmaq üçün mənə söz veridilər. Səməd Vurğuna xalq məhəbbətindən danışdım. Dedim ki, nəinki onu görənlerin, tanıyanların, lap balaca uşaqların da Vurğun haqqında xatirələri

var. Məsələn, mənim adım Vaqifdi, bacımın adı Xuramandı, o biri bacımın da adı Gülnardı. Səməd Vurğunun qəhrəmanları və şair ruhu həmişə bizim evimizdədir, anam onun şeirlərini əzbər bilir. Səməd Vurğun bizim kəndimizə ova gəlib. Hətta sovet sədri Nuğaya bir «Pobeda» da bağışlayıb. O «Pobeda» indi də bizim kənddə durur...

Bütün bunları deyirdim və nədənsə mənə elə gəlirdi ki, adaşım Vaqif mənə bir qardaş sevgisiylə baxır.

Sonra da Vurğuna həsr elədiyim bir şeir oxudum. O bəsit yazının xələtini indi də çəkirəm. O sayaq isti çıxışdan sonra elə bir bəsit şeir oxuyacağımı yəqin ki, Vaqif Səmədoğlu da gözləməirdi...

Və təqribən on il öncə, bir payız günü Qoburnat bağının ayağındakı çayxanada onun sənət dostlarıyla çay içdiyini süfrənin bir qırağında mən də əyləşmişdim. Onda Vaqifi dalicəsinə sevirdim. Hardansa əlimə keçən «Yoldan teleqram»ı hər gecə sonacan oxuyur və yastığımın altına qoyub yatırdım. Söhbətarası Vaqif bəy belə bir söz işlətdi: həqiqi şair odur ki, stolun gözünə yazır!

80-cı illərdə «Azərbaycan» jurnalının baş redaktoru Əkrəm Əylisli Vaqif Səmədoğlunun yazı stolunun yuxarı siyirməsini çəkəndə, barmağımı dişləyib anladım ki, o niyə belə deyirmiş...

V.Səmədoğlu ona görə belə deyirmiş ki, yazdığı üsyankar şeirlər çiçəklənən sovet imperiyasının sət saxtasında donar, yaxud «Qlavlit» onun misralarını qanına qəltan edər. Vaqif Səmədoğlu gül kimi balalarını eybəcər cəmiyyətin ağışuna atmaq istəməirdi. Vaqif «Kommunist» qəzetində (ad şərtidir) çap olunmaq istəməirdi... Vaqif əniklərini diş qurd kimi qoruyurdu. O saf, dərin qəmli duyğularının üstünə çirkab sıçradan zamana nifrət bəsləyirdi. Elə buna görə də söz adamı gözün ən təmiz yerə – stolun gözünə yazırdı... Və...

Bütün bunlar olub, həqiqətən olub, həm də sanki olmayıb. Sanki mənim tanıdığım, fəqət məni tanımayan dərddli, düşüncəli, fikirli bir Adam yuxuma girib.

Düşünürəm, insanın elə fəvqəl yuxuları var ki, onun canlı

həyatından daha realdır, bəlkə də daha mənalıdır.

Vaqif Səmədoğlu mənim real və mənalı yuxumdur. O, bu qərüb Bakı şəhərini ehmal bir yuxu kimi gəzib dolaşır. Vaqif Səmədoğludan Hamlet qoxusu gəlir! Vaqif Səmədoğlu poeziyası həm keçmişdir, həm gələcək. Vaqif Səmədoğlu bu günə ancaq yuxu kimi gələ bilər...

O niyə belə qoca doğuldu, İlahi? O nədən belə gənc qaldı? Hayif ki, bir yerdə yuxu görmək olmur. Amma bu da bir yuxudu.

89-cu ilin yayında Pidsundada, yazıçıların yaradıcılıq evində işləyirdim. Almaniyadan buruq-buruq uzunsaçlı və lopabıqlı bir türk yazarı da ora gəlib çıxmışdı. O məndən çağdaş Azərbaycan şairləri barədə soruşdu. Adlar çəkildi: Fikrət Qoca, Musa Yaqub, Vaqif Səmədoğlu, Ramiz Rövşən, Əli Kərim, Məmməd Araz, Tahir Qurbanov, Eldar Baxış və başqaları...

Vaqifin:

*Allah məni yarı öldür,
Yarı saxla aqlamağa...*

- misralarını eşidəndə türk şairi tüklü başını ovucları arasına alıb vaysındı: «Allah, Allah bu nasıl zalım şair?» Almaniyada yaşayan o türk şairi haradan başa düşəydi ki, biz nə çəkmişik, bizi nə bu günə qoyub...

Görünür, Vaqif Səmədoğlunun o iki misrasında yaşayan Azərbaycan həqiqəti çox zamanlar keçsə də, dünya tərəfindən dərk olunmayacaq, sadəcə eşidəni dəhşətə gətirəcək...

Bu bir dəhşətli yuxudur. Vaqifi acı yuxulu zaman doğub...

Budur, qarşımda yeni bir kitab: Gümüşü tabut rəngində. Yuxarıda Vaqif Səmədoğlu, aşağıda «Mən burdayam, İlahi...» Bəlkə yuxuda Tanrıyla insanlar yerlərini dəyişirlər?

Vaqif sözü qatbaqat... yuxu, dua, sevgi, siqaret tüstüsü, can ağrısı, quş səsi, daş soyuğu, çiskin, konyak qoxusu, taksi, zil qarlıq, saysız-hesabsız qapılar, itmiş açar, söz közərtisi, ürək göy-nərtisi...

Və lap üst qatda Anarın qardaş sözü... Mən burdaym, İlahi! Mən hələ yuxudayam. Bu yuxudan ayılısam eybi yox, ayılma-

maq daha zor! Yuxun şirin olsun, Vaqif Səmədoğlu, yuxuma zəhər qatdın...

Səndə günah yox, qardaşım! Bircə yaza inanıram! Əgər ayılsam, öncə bu yuxumu çağlar yaz sularına danışaram. Hələ ki, mən burdayam, İlahi! Yuxuda...

Vaqif Bəhməli

şair

«XXI əsr» jurnalı №2, 1998

*İçim qara gecədir,
Səkisiz dar küçədir;
Qağayı dəniz üstə, -
Söylə, saat neçədir...*

Saat yeddi otuz. İsti payız günü, cansıxıcı gün. Pəncərədən baxıram, çoxdandı əlimə almadığım qələmi götürüb yazı masama yaxınlaşıram. Masamın üstündəki kitablar arasında Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam, İlahi...», «Uzaq yaşıl ada» kitabları nəzərimi cəlb edir.

«Mən burdayam, İlahi...», «Uzaq yaşıl ada»dayam və sənə dua edirəm. Sənə sığırıram. Uzaq yaşıl adada sənə üzümü tutuam. Mən burdayam, yoxsa yer üzünün bütün insanları sənə dua edir bu an? Dualar içində mənim duamı eşitmirsən. Eşit məni, mən yaşıl adada dua edirəm. Şeyrləri oxuduqca, mən şairin öz Tanrısı ilə dərldədiyini görürəm. Düz deyirlər ki, şairlər peyğəmbərə yaxındır. Bu şeyrləri oxuyanda üzünə ağ işıq çökmüş qaranlıq dünyada yaşayan insanların tanrısına dua etdiyini görürəm. Yox, mən səhv eləmirəm, bir neçə insanı, Vaqif Səmədoğlu təmsalında bir neçə insanı görürəm. Bu insanlardan biri öz göz-lədiyini bilmədən nə isə gözləyir, gözlərini boşluğa dikib oturub.

*Kimsə yox,
heç kimi gözləmirəm.
Elə-belə
istəyirəm indidən
gözlərimi yol çəkməyə öyrədim.
Bəlkə lazım olacaq.
Sabahdan axşamacan,
gözüm yolda gözləyirəm...*

Bir anlıq insan haqqında düşünürəm. Bəzən özümüzü unuduruq. Həyatın qayğılarına baş vururuq, insanı münasibətlər yaratmaqdan, get-gedə bir-birimizi acılamaq istəyirik. Əsəb gərginliyi üzümizə çökür. Köhnə dostlarımız tanımır bizi, xoş sözlər gəlmir dilimizə, güzgüdə tanıyırdıq özümüzü, ürəyimiz danxır, yoruluruq. Bir musiqi eşidirik bu an, vurnuxur, dirilir ürəyimizdə olan ölü hisslər, bir anlıq özümüz oluruq, gözlərimiz dolur, hönkürtüylə ağlayırıq. Birdən bizə məəttəl qalır donmuş adamlar, sevinirik. Həmin an qayıdınq özümüzə ...

Belə anlarda oxumalısan Vaqif Səmədoğlunun şeirlərini:

*...Yadıma nəşə düşmək istəyir:
Kiminsə doğma səsi
eşidilmək istəyir qulaqlarımda;
Kiminsə uşaqlığı
görünmək istəyir gözlərimə;
Nəyinsə ətri dəyir burnuma,
dönmək istəyir sözlərimə.
Di gəl
əlacsızam, yaddaşsızam,
zəifəm deyəsən;
Bəlkə də xatirələrim
əlsiz-ayaqsız, dayaqsızdır artıq
yadıma sala bilmirəm özümü...*

Elə həmin an, bəlkə də bu şeiri oxuduğumuz an özümüzü yada salırıq, sonra yenə unuduruq özümüzü. O, bütün şeirlərində sanki kiminləsə söhbət edir və həmin söhbət etdiyi insana onun özünü tanıdır.

Vaqif Səmədoğlunu duyan oxucu görə bilər, eyni zamanda Vaqif Səmədoğlu oxucu axtarmır, öz şeirlərinin əzbərlənməsini sevmir. Bəlkə şair istəyir ki, onun şeirlərini oxuyub sussunlar. Bəzən həyatda baş verən hadisələrlə barışa bilmirik, qaçmaq, uzaqlaşmaq heç olmasa bir az düşünmək istəyirik. Çox sevdiyimiz insanlardan qaçmaq, susmaq istəyirik.

*...Gör bir necə
ayrı saldı baxtımız bizi
meşə ağaclarından,
dağ otlarından,
çay daşlarından.
Allahdan
aldığımız ömrü
gör bir necə
payladığ insanlara...*

Hər yeni yazılan şeir parçası, hər doğulan misra dərindən gələn ahı. Heç kimin heç kimi tanımadığı bu dağınıq dünyada şeir yazmaq, dua etmək, dərindən ah çəkmək böyük igidlikdir. Şair Vaqif Səmədoğlu hətta öz şeirlərini də insana bənzədir.

*...Bu kimsəsiz, yaxınsız,
bu dostsuz şeirlər də
yaşa dolur mənim tək,
qocalır, aman Allah!
Qocalır bu şeirlər.
Və bir gün pillələrlə
güclə enəcək aşağı bu şeirlər,
bir kəs qolundan tutmayacaq
bu şeirlərin...*

V.Səmədoğlu poeziyası deyəndə bu sözlər gəlir dilimə: Təklilik, Ömür, Qorxu, Uşaqlıq. Uşaqlar səmimi olurlar. Təzə dil açan uşaqar nə danışdırlarsa, onlara inanırıq, uşaqlar kimi biz də həməən o səmimiyyətlə onlara qulaq asırıq. Və öz uşaqlığımızı yada sala bilmirik. Bizə elə gəlir ki, bu uşaqlara nəsə deməliyik, biz böyüyürük, qayğılı oluruq. Uşaq bizə sığmır, amma uşaq bilmir ki, həməən an biz uşaqdan da uşaq oluruq. Onun dediyi hər bir sözü özümüzçün yozuruq. Bir də görürsən, balaca bir uşaq gözlərini iri-iri açıb deyir: - Mənim qırmızı gəmiim var. Mən səni gəmidə aparacam dənizə. Bir anlıq qırmızı gəmiyə inanıram. Necə üzəcəyəm dənizdə? - deyirəm. Qorxma! - deyir, qucaqlayır səni. Uşaq inanır sənə bu an, axı sən böyüksən. Uşaqlar yer üzündə ən təmiz, ən sevimli ən xoşbəxt varlıqdırlar. Çünki onlar böyükləri aciz görürlər. Lakin böyüdükcə insanların aciz, qorxaq, tənha, xəstə, ölümlü olduğunu görəndə onlar qaçmaq istəyirlər, qaçıb balaca uşaq təbəssümünə ilə qarşılaşırlar və hər şey təkrar olunur. Uşaq təbəssümünə gülümsəyən böyük öz sonsuz acizliyi qarşısında diz çökür və anlayır ki, artıq o, dairə içindədir, ömür dairəsi içində. Şair bu məsələyə dəfələrlə toxunub:

*... Gəl qızım, gəl
nağıl danışım sənə.
Biri vardı,
biri yoxdu, qızım.
Bir nağıl vardı,
uşaqlar ondan xəbərsiz...*

Vaqif Səmədoğlu haqqında çox söz demək olar. Bu sözlər deyildiyi an da mənasızlaşır. «Mən isti bir payız günündə başladım yazmağa bu yazımı. «Bu gün isə yağış yağıb, tamamlayıb, damcılar nöqtə qoyur. Yağış yağır. Mən düşünürəm ki, çox şeyi öyrənməliyəm. Çətirli adamlara baxıram və düşünürəm deyə bilmədiyim çox sözümlü. «Uzaq yaşıl ada»ya getmək istəyirəm. Allaha üz tutub demək istəyirəm ki, biz burdayıq, İlahi!»

*...Nəyimsə yox olub,
nəyimsə itib,
hardasa qırılıb,
nəyinsə simi,
ömrüm ancaq külək
əsəndə dinir.
Quşlardan xəbərsiz
bir meşə kimi ...*

Bu yazımı yazandan sonra masamın üstündə həmin iki kitabə yenə baxdım.

Birdən-birə dərk etdim ki, bu iki kitabı ancaq Vaqif Səmədoğlu yazsa bilərdi... Və dünyanın ən böyük həqiqəti gözlərim önündə baş verdi – hər Şair bir dünyədi dünya içində, amma nə yazıq ki, bu dünya bir pəncərədi, Vaqif Səmədoğlu da sonuncu Vaqif Səmədoğludur...

Aysel Fikrət

«Ədəbiyyat» qəzeti, 25.02.2000

Vaqif poeziyasını ənənəvi ülgürlə səciyyələndirmək mümkün olan iş deyil; dəfələrlə oxuyursan, özünü cəmləyib yazırsan, yenə də görürsən ki, yazmağa nəşə qaldı... Bütün qəlbinlə, bütün hüceyrələrinlə o əsas şeyi hiss edirsən, ancaq tez də ilğim kimi gözüne görünüb yox olur. Çünki Vaqif sadəcə olaraq şeir yazmır, bu lənətə gəlmiş gerçəkliyi içindən keçirib ondan gücü çatdıqca qaçır. Qaçır, ancaq qurtula bilmir. Nağil zamanında, quş səsinin zamanında gizlənmək ehtirası beləcə baş qaldırır.

Cavanşir Yusifli
Ədəbi tənqidçi

Ədəbiyyatşünas **Bayram Afurcanlı**: Mən Vaqif Səmədoğlunun 1999-cu ildə çapdan çıxmış «**Uzaq yaşıllıq ada**» şeirlər kitabını çox böyük diqqət və maraqla oxudum. Bir daha əmin oldum ki, bəzi qələm sahibləri V.Səmədoğlunu dünyanın ən böyük şairlərindən biri saymaqda heç də yanlış olmayıblar. Vaqif sözü fırlayıb, hərleyir, əzib ovxaladıqca ovcunda muma döndərir və bütün bunlardan sonra onu zərgər dəqiqliyi ilə ağ vərəqlərə düzür. Əsasən ovqat şeirləri yazan Şair iç dünyasında pöhrələnən orijinal poetik duyğuları qələmə alırdı, çağdaş oxucunun onu necə qarşılayacağından daha çox, minillik zaman poeziyamıza hansı mütərəqqi yenilikləri gətirə biləcəyi barədə düşündür. Biz belə görüb eşitməmiş ki, aşıq məşuqəsinə yalvarır, vüsal şərbətini dada bilmək üçün dizin-dizin sürünüb göz yaşları axıdır. Ancaq gözəllə görüşün fiziki tərəfindən imtina edib, bu misraları yazmaq üçün gərək məhz V. Səmədoğlu olan:

*Unut verdiyin vədəni,
ya da xəstələn yenə.
Ancaq gəlmə,
qurban olum,
sevinmək düşmür mənə.*

Bu yerdə Məcnunun Leyliyə verdiyi cavab yada düşür: «*Get, ey Leyli, sən mənə gərək deyilsən, çünki Leyli mənim öz qəlbimdədir*». Məcnun da aşıq olmazdan əvvəl həm şair, həm filosof idi. Və Məcnunu qələmə alarkən Füzuli onun şəxsinə özünü görürdü. Yaxud gəlin Vaqifin bu misralarında bərqərar olmuş həzin-lirikaya, daxili yaşantıların obrazlı ifadəsinə diqqət yetirək:

*Ürəyini sıxma bir an,
Demə bu yollar neçindir?
Qardaş, bizim gözlərimiz
Ancaq yol çəkmək üçündür.*

Allah qəzəbinə düşər olan bəndələri həyatda çox görmüşük. Amma Vaqifin bənzərsizliyi ondadı ki, bizdən fərqli olaraq bəndənin qəzəbinə düşər olmuş Tanrını görür və poetik aforizmlər

lərdən ibarət misraların hikmət çələngini hötür:

*Bəzən qapı iti qurdtək ulayır,
Bəzən qurd qapıda quyruq bulayır.
Allah da bəndənin hirsinə düşür,
Dünyanın hər ili tərsinə düşür.*

Dahi S. Vurğunun dünya haqqındaki fəlsəfi məzmun daşıyan poetik fikirləri hər birimizə yaxşı bəllidir. Amma şairin xələfi atasının çox ibrətəməz bir misrasına istinad edərək, fikrini elə gözəl tamamlayır ki, oxucu yaxşı mənada heyrət hissi keçirir:

*Bu dünya, dədəm demişkən,
Gah boşalar, gah dolar.
Dünyadan küsmək günahdır,
Hərdən incimək olar.*

Bu yazını qələmə alarkən şairin sənət, məslək, əqidə dostlarının fikirlərinə də istinad etməyi zəruri bildik.

Xalq yazıçısı Anar: ...Mən Vaqifi tərifləmək fikrindən uzaqam, çünki o öz alicənablığı, yüksək insani keyfiyyətləri ilə hər cür tərifdən yüksəkdə dayanır. O, bizim şeirimizə, dramaturgiyamıza tamamilə yeni bir səs, yeni bir nəfəs gətirib. Son illər boyu onun yaradıcılığının toplanmasında və nəşrində şairin həyat yoldaşı Nüşabə xanımın xidmətləri olduqca təqdirəlayiqdir.

Bizim Yazıçılar Birliyinin binası həm də Vaqifin ata evidir. Belə ki, ayrı-ayrı illərdə onun həm atası, həm də mərhum qardaşı Yusif Səmədoğlu bu təşkilata ləyaqətlə rəhbərlik ediblər. Ömrünün 63-cü pilləsində şərfəli addımlayan millət vəkili Vəqifin 70, 80, 90 il yaşayacağına mənəm heç bir şübhəm yoxdur, amma 20-30 il sonra bizim YB-nin mövcud olacağına böyük şübhəm var.

Xalq Şairi Fikrət Qoca: Son illər ərzində Vəqifin çapdan çıxmış üç sanballı kitabı, əslində bütöv bir insan ömrüdür. Onun yaradıcılığı artıq xalqımızın mənəvi sərvətinə çevrilib. Əsl sənət

adamı görək yerli-yersiz işlədilər ucuz təriflərə aludə olmasın. Bəzən Vəqiflə birgə keçirdiyimiz yaradıcılıq görüşləri zamanı kütlə psixologiyasına yiyələnmiş elə insan yığınlarına rast gəlmiş ki, işarə əsasında əl çalmaqdan, yerə təpik döyüb qışqırmaqdan başqa bir şey bacarmırlar. Bu səbəbdən də həmin tədbirlərə adamları kütlə halında cəlb etməkdənsə, qanan, sənət bilicisi olan azsaylı, başbələn şəxslərin yığılması daha məqsədəuyğundur. Nə yaxşı ki, bu başbələn zaman-zaman bizim sənətimizə obyektiv meyardan yanaşmış layiqli qiymətini veriblər. Mən Vəqifi bəxtiyar taleli sənətkar sayıram. Çünki Vəqifi sevən, qiymətləndirən, onun yaradıcılığına dərinləndirən bələd olan oxucuların sayı istənilən qədərdir. Bəzən yaxşı, həzin bir musiqiyə dönə-dönə qulaq asmağ istəyirsən. Vəqifin əksər şeirləri də adama belə cəlbədicili təsir bağışlayır. Əsl poeziya dünyamın yeddi möcüzəsi kimi insanları sehləmək, özünə cazə etmək qüdrətinə malikdir.

Bizim onunla dostluğumuzun tarixi otuz ildən artıqdır. Vəqif kimi adamlar üçün deyirlər ki, elə bil bu adamın üzündə şeytan tükü var, çünki nə qədər şiltaqlıq, tərslik etsə də, ondan incimək mümkün olmur.

Xalq şairi Qabil: ... Günlərin birində Vəqif fikirli halda mənə dedi ki, ustad, heç Çexovun şəklinə baxmısan? Dedim, əlbəttə baxmışam. Qayıtdı ki, o dahi, vur-tut cəmi 44 il yaşayıb. Gör bu ömürdə neçə gözəl, neçə ölməz əsərlər yaradıb? Bəli, Vəqif həm öz ədiblərimizə, həm də dünya klassiklərinə bu cür hörmətlə yanaşır. İndi də tale elə gətirib ki, qismətimə sizinlə həmsöhbət olmaq, məndən 13 yaş kiçik olan ağıllı, mənalı bir ömür yaşayan, heç kəsin kölgəsinə sığınmayan, müdrik adamlarla məsləhətləşməyi hər zaman özünə borc bilən Vəqif Səmədoğlu haqda söz demək düşür. Onun şeirləri bir qayda olaraq əhval-ruhiyyə, ovqat üstündə köklənir. Bu şeirləri görək qarlı-çovğunlu bir gündə isti otaqda və ya ocaq başında oturub həzin-həzin oxuyasan. Oxuduqca da dərinləndirən düşüncələr...

Sənətşünas İsrail İsrailov: Mənim sevib bəyəndiyim, yaradıcılığını maraqla izlədiyim gözəl şair V.Səmədovğlu gənc yaşlarından sözünün, fikrinin orijinallığı ilə seçilmiş, hələ ilk şeirlərindən yüksək istedad sahibi olduğunu nümayiş etdirə bilmişdir. Təsədüf elə gətirdi ki, bir neçə il bundan əvvəl mən Vaqiflə birgə İraq səfərində iştirak etdim və yol yoldaşı kimi onun necə gözəl, necə yüksək insani keyfiyyətlərə malik olduğunu özüm üçün kəşf etdim.

Xalq yazıçısı Hüseyn Abbaszadə: Sənət aləmində kif iyi verən bir sıra ədiblər var ki, öz sənət yoldaşlarına nalbəndə baxan dəvə kimi nəzər salırlar. 1968-ci ildə Vaqifin ilk kitabı çıxanda da məhz belələri dodaq büzür, həqiqətdən, obyektivlikdən uzaq qərəzli fikirlər söyləyirdi. R.Rza bu məqamda da özünə xas olan dahilik nümayiş etdirərək Vaqifin müdafiəsinə qalxdı və bu məqsədlə yazdığı sanballı məqaləsini ümumittifaq mətbuatında çap etdirdi. 1996-cı ildə isə mən Vaqifin «Mən burdayam, İlahi...» adlı şeirlər kitabının təqdimat mərasimində iştirak etdim və onun bağışladığı kitabı böyük maraqla oxudum...

Şair Ramiz Rövşən: ... Mənim aləmində dünyanın ən böyük qələm sahiblərindən biri olan V.Səmədovğlunu tərifləmək, əslində elə özümüzü tərifləmək deməkdir. Mən Azərbaycan ədəbiyyatında Vaqif qədər özünü sıxan, nəfsini saxlayan, mövcud imkanlardan yetərinə yararlanmağı özünə rəva bilməyən ikinci bir şair tanımıram. Yaxşı ki, heç olmasa axır vaxtlar kitabları ardıcıl qaydada çap olunmağa başlayıb.

Naşir Əlican Əliyev: ...Mən belə hesab edirəm ki, Vaqif Səməd Vurğunla yanaşı, həm də R.Rzanın yadigarıdır. Bir vaxtlar bəzi ədəbi qüvvələr Vaqifin yaradıcılığını qavrayıb həzm etməkdə çətinlik çəkirdi. Bu səbəbdən də o zaman biz Vaqifin «Yoldan teleqram» kitabını çox böyük çətinlik və əziyyətlər bahasına hasilə gətirdik. Amma indi mən böyük razılıq hissi ilə qeyd et-

məliyəm ki, cəmi il yarımliq zaman intervalında onun «Uzaq yaşıl ada», «Mən burdayam, İlahi...» və «Bəxt üzüyü» kimi sanballı kitablarını çap etmişik. Bu kitabların indi əldən-ələ gəzdiyini görəndə müəllifin özü qədər sevinc hissi keçiririk.

Şair Ayaz Vəfalı: 1951-ci ildə S.Vurğun mənim doğduğum Cəlilabad rayonunun birinci katibi Rüstəm Qəhrəmanovla birgə bizim kəndə gəlmişdi. Onda mənim 8-9 yaşım ancaq olardı. Böyük şairin yanında gəlmiş 12 yaşlı oğlu Vaqifi ilk dəfə mən onda gördüm. Səmədin xahişi ilə bir at tapıb gətirdilər, Vaqif də həmin ata minib xeyli o tərəf – bu tərəfə sürdü. Sonradan tale elə gətirdi ki, mən Bakıya gəldikdən sonra Vaqifin bacısı Aybəniz xanımın ali məktəbin bir qrupunda təhsil alması oldu. Bir dəfə Aybəniz bizi evlərinə dəvət etmişdi və mən S.Vurğunun yazı məsələsinin üstündə qalmış Vaqifin «Tək məzar» şeirinin əlyazmasını oxuyub, çox təsirlənmişəm. Yaradıcılığı ilə fəxsiyyəti vəhdət təşkil edən sənətkarlardan söhbət düşəndə, mən həmişə Vaqif Səmədovğlunu nümunə göstərmişəm.

Filologiya elmləri doktoru Gülrux Əlibəyli: Qəribə görünsə də, Vaqif müəllimin şeirlərini oxuduqca mən daha çox Dostoyevskini xatırlayıram. Dostoyevski insanın özünüdərk prosesinə yardımçı olursa, Vaqif Səmədovğlu sənəti oxucu üçün yeni-yeni dünyalar açır. Maraqlıdır ki, Vaqif ölüm haqda yazdıqca onun özünü də gözümdə adıləşdirə bilir. Bütün bunlarla yanaşı, onun poeziyası yeri gəldikcə oxucunu sarsıtmaq, düşündürmək və heyretləndirmək qüdrətinə də malikdir.

Şair Vaqif Bayatlı Odər: Mən nədənsə həmişə zamanın özünə də bir canlı kimi baxmışam. Təsəvvür edin ki, keçən əsrin otuzuncu illərində ədəbiyyatımızın neçə-neçə azman təfəkkür nəhəngi gedərgəlməzə göndərildi və elə həmin o illərdə də M.Araz, F.Qoca, X.Rza, Ə.Kərim, Anar, Yusif və Vaqif Səmədovğlu kimi nadir istedad sahibləri dünyaya göz açdılar. Mən 60-cı illərdə çap olunan

yeni şeirləri böyük diqqətlə oxusam da, çoxunu bəyənmə bilmirdim. Daxilimdə yaranan boşluğun içində həqiqi poeziyanın xiffətini çəkmə təşnə duyğular baş qaldırır məni incidirdi. Elə həmin məqamlarda əlimə Vaqifin kiçik bir kitabı düşdü. Kitabı oxuyub valeh oldum. Mən hələ rəhmətlik Yusifin yanın əsrlik yubileyində Vaqifi dünyanın ən böyük şairlərindən biri adlandırmışdım və bu gün də o fikrimdə qalırım.

«Addım» qəzeti, №9, 2002

Çağdaş şeirimizi çiyində iyirmi birinci əsrə aparan estafet daşıyıcısı şairlərdən biridir Vaqif Səmədoğlu... Nədənsə bu şair haqqında yazanların əksəriyyəti dostları, tanışları, iş yoldaşları, yol yoldaşlarıdır. Ona görə də bu yazılarda Vaqifin daha çox insan kimi xarakteri açıılır, daxili dünyası və xarici görünüşünün fotosu çəkilir. Poeziyasının təhlilinə isə xəsisliklə yer verilir. Burda bəlkə də qərribə heç nə yoxdur. Şeirin məna çalarlarını nöqtə-vergülinə qədər daha yaxşı anlamaq üçün bəzən şairin özünü yaxından tanımaq kifayət edər.

Uzaqdan–uzağa tanıdığım Vaqif Səmədoğlu barədə bildiklərim yalnız dövrü matbuatda oxuduqlarım və bir neçə şeir kitabıdır. Qarşımdakı sonuncu «**Uzaq yaşıl ada**» kitabı isə həmin tanışlığın sərhəddini bir az da genişləndirdi. Kitabı və-rəqlədikcə, şeirdən–şeirə keçdikcə adama elə gəlir ki, öz xəyalında yaratdığı o uzaq yaşıl adaya səyahətə çıxıb. Və hər şey o balaca ünvanda qərar tutub. Zamana, məkana, qalaktikaya aid nə varsa. Sonra isə şair qələminin qüdrəti söz pilləkani ilə səni nəhayətsizlikdən pillə–pillə yerə endirir, yurda, torpağa bağlayır.

Amil Avey
Şair

«Müxalifət» qəzeti, 28 aprel 1999

Onunla hər sahədən, hər mövzudan danışmaq olar, qədim dünya tarixindən üzübəri ta çağdaş dünya mədəniyyəti, şeir, poeziya da daxil olmaqla ilk İnsan övladının sevgisindən, Allaha, dinə tapıntısından, eləcə də caz musiqisindən tutmuş elə qadına və bir qədər də yumorla desək, lap Hamletlə Moşunun rastlaşdığı dilemmaların çözümünə qədər... Çox sadə və eyni zamanda da hər şeyin kökünə qədər nüfuz edən və bəlkə də çoxumuzun adı yanaşmış, əhəmiyyətsiz hesab etdiyi kiçik mətləblərdə belə qərribə həyat qanunauyğunluqlarına güzgü tutmağı bacaran İnsan – Vaqif Səmədoğlu.

Vüqar Bektaş

«Palitra» qəzeti, 01-04 aprel, 2000

Qərb bölgəsinə səfərimiz «Bölgələrdə milli düşüncənin qalınması» layihəsi çərçivəsindəydi və bu layihə Azərbaycan Prezidenti yanında QHT-lərə Yardım Şurasının ayırdığı vəsait hesabına keçirildi.

Biz tanınmış yazığımız Elçin Hüseynbəyli ilə bu səfərimizi Qazaxdan başlamağı qərara aldıq, çünki Qazax ölkənin Qərbə açılan qapısıdır və Azərbaycan mədəniyyəti tarixinə misilsiz töhfələr vermiş bir eldir. Gəlişimizdə əsas məqsəd insanlarla görüşmək idi.

...Qazaxda milli şüuru qaldırmağa ehtiyac yoxdur. Qazaxda milli şüuru yaşadan adamlara dəstək olmaq gərəkdir. AYB Qazax filialının binasında keçirilən görüş bu fikrimizi daha da qətiləşdirdi.

... Heç bilmirəm, Vaqif Səmədoğlunun, Nizami Cəfərovun və Qənirə Paşayevanın mənəvi dəstəyi olmasaydı, səfərlərimiz belə effektiv alınardı. Çünki bugün biz, milli düşüncəni məmur beyninə çatdırmaq istəyirik, məmur beyni isə Bəzz qalası kimi bir şeydir, elitar ordunun dəstəyi olmasa, fəth etmək çətin olur.

Qazağa gəlib Səməd Vurğunu anmamaq Vatikana gedib

Papanı yaddan çıxarmaq kimidir. Burda hər yerdə Səməd Vurğun ruhu var, hara getsən Səməd Vurğundan bir xətirə var.

...İndi biz, Qazax torpağında, Səməd Vurğun yadigarı, çağdaş Azərbaycan şeirinin ən böyük simalarından biri, görkəmli şairimiz millət vəkili Vaqif Səmədoğlu ilə olub-keçənlərdən və gələcəkdən danışırıq, işlərimizi planlayırıq. Mən rəhmətlik Yusif qağamla (Yusif Səmədoğlu) Qazaxda çox olmuşam. Amma Vaqif qağamla birinci dəfədir. Elçin də, mən də hələ uzun müddət bu görüşün təəssüratı ilə yaşayacağıq, bu təəssürat yəqin ki, ortaya yeni bir əsər də qoyacaq, hər halda mən artıq onu başlamışam. Amma bu yazıda məqsədim bu təəssüratları oxucularla bölüşmək deyil. Biz bu səfərə ictimai bir görümlə gəlmişik və Vaqif Səmədoğlu kimi böyük bir şəxsiyyət bu missiyanın həyata keçirilməsində biza, mənəvi qalxınmaya öz töhfəsini verməyə çalışan yazıçılara dəstək olaraq Bakıdan Qazağa gəlib. Sonrakı hadisələr, insanlarla görüşlər göstərdi ki, bu bizə qarşı çox böyük addımıydı. Hara getdiksə, xalq Vaqif Səmədoğlunu həm böyük şairin oğlu, həm böyük şair, həm də sevimli millət vəkili kimi qarşılayırdı.

Modern Azərbaycan şeirinin ən böyük simalarından olan Vaqif Səmədoğlu, həm də qədim Azərbaycan ənənələrini özündə yaşadan bir şəxsiyyətdir. Biz yaradıcı adamlarıq, görüşlər bitəndən sonra Olimpiya kompleksinin kottecində oturub yaradıcı söhbətlər eləyirik. Dünya ədəbiyyatını müzakirə edirik, el sənətkarlarımızı yada salırıq, öz yaradıcılıq planlarımızdan danışırıq. Təəssüf ki, üstümüzdə diktafon yoxdur, yoxsa Vaqif qağamın söhbətləri elə hazır kitabdır. Bu, dünya və Azərbaycan barədə çox zəngin bilgiləri olan bir insanın ömür fəlsəfəsi, həyata baxışlarıdır. Elçin Hüseynbəyli deyir, Elxan, elə Vaqif müəllimin düşüncələrini xalqa çatdırmağın özü milli düşüncənin qalxınmasına ən böyük xidmətdir...

Elxan Zal Qaraxanlı

Şair

«Ekspress» qəzeti, 10.10.2008

...Əslində bu yazı iç dünyamda çoxdan – beş il əvvəl, bol işıqlı bir yaz günü başlanıb.

Deyəsən, hərənin heç olmasa, həyatda bircə dəfə baxtı gətirir...

Vaqif Səmədoğlu haqqında beş adamın qəlbinə yatan söz deməksə, baxtdan çox alın yazısı kimi bir şeydi.

...1986-cı ilin o may günlərində Gürcüstan Dövlət Filarmoniyasının böyük salonunda Ümumittifaq caz musiqisi festivalının keçiriləcəyindən xəbər tutanda, yadıma düşən təkə Əzizə Mustafazadə oldu. Vaqif Mustafazadə böyük sənət yoluna Tbilisidə çıxmışdı. Onu xatırlayır, sevirdilər, adını hörmətlə çəkirdilər. Bu şəhər Vaqif Mustafazadə ömrünün davamı Əzizəni necə qarşılayacaqdı! Əzizə Vaqif sənətini yaşatmağa qadir olduğunu təsdiq edə biləcəkdimi? Məni festivala gətirən bu suallara cavab almaqdı.

Amma səhnənin arxasında hamıdan qabaq Vaqif Səmədoğlu ilə üz-üzə gələndə həm heyratləndim, həm də çaşdım. Və bir an sonra xatırladım ki, televiziya «Caz həvəskarları klubu»nu aparır, festivala gəlməməsi daha təəccüblü olardı. Bir qırıqdaca dayanıb ağzınacan dolmuş salona göz gəzdirdirdi və mənə elə gəldi ki, adamların arasında ümidsizliklə adaşını – Vaqif Mustafazadəni axtarır, onun yoxluğundan danxır.

...Və o gecə Əzizə V. Mustafazadənin davamçısı olduğunu sübut elədi. Arasıkəsilməyən alqışlar onu bir neçə dəfə səhnəyə qaytardı. Mənə elə gəldi ki, üzdən sakit görünsə də, onun uğruna ən çox sevinən səhnənin uzaq küncündə tək-tənha dayanmış Vaqif Səmədoğluydu. Əzizəni bağrına basanda kövrəldiyini gizlətməyə çalışmadı da.

Fikrimiz vidalaşub ayrılmaq idi. Qəfildən Vaqif Səmədoğlu dəstədən qopub bizə sarı gəldi:

- Vaxtınız varsa, gedək sakit bir yerdə oturaq.

...Bir az sonra «İveriya» mehmanxanasının Kür səmtindəki eyvanında, açıq havada oturmaşduq. Yaz gecəsinin ətri, yumurta sarısına oxşayan Ayın Kürün sularındaki əksi, gurultulu

konsertdən sonrakı sakitlik, sirli bir ovqat yaratmışdı. Çox şey sifariş eləməyə qoymamışdı. Hərəyə bir şüşə «Kindzmarauli» çaxır, yemək üçün pendir, turşu, göy-göyartı... Söhbətimizinsə başlıca mövzusu şeirdi, cazdı. Sənətə can atan iki cavan oturub Vaqif Səmədoğlunun söhbətini su kimi içirdik. Arabir stolumuza onu tanıyanlar yanaşırdılar, görüşüb hal-əhval tuturdular, qulluğunda durmaq istəyirdilər, üzrxahlıq eləyib heç birini qəbul etmirdi. Araya sakitlik çökəndə xahişsiz-minnətsiz qüssəli, bir az da tıtrək səsilə şeir oxuyurdu.

Bu şeirləri jurnalda oxusam da, həmin sirli gecədə mənə də belə bir hiss vardı ki, misralar elə burdaca, gözümüzün qabağında yaranır və ikimiz də qeyri-adi anlar yaşadığımızdan təsvürəgəlməz dərəcədə xoşbəxt idik.

...Mehmanxana nömrəsinin alaqlarlığında səssiz-səmirsiz oturmuşduq. Məni getməyə qoymamışdı, yaqin tək-tənha anlarında belə adamın insan həninə ehtiyacı olur. İkimiz də nə haqdasa danışmağın, ortaya çökmüş sükutu pozmağın mənasızlığını duyurdurduq. Mənə elə gəlirdi ki, belə vəziyyətdə onun tənhalığını qova biləcək bir qüvvə təbiətdə mövcud deyildi. Səfər yoldaşlarının arabir ona baş çəkmələri, söhbətə tutmaq istəmələri papiros tüstüsü kimi bir müddət havadan asılı qalırdı. Gündüzdən alıb qoyduğumuz iki şüşə gürcü çaxır stolun üstündə başı bağlı qalmışdı. Bizə vaxt ölçülərini itirmişdik. Elə bil bu əzici sükut sonsuzluqdan davam edəcəkdi.

Bu vaxt qapı döyüldü, otağa Allah yetirmiş kimi, tanınmış gürcü kinorejissoru Otar İoseliani girdi. Vaqif Səmədoğlu ən yaxınını görən adam kimi bayaqdan qımıldanmadığı kreslodan dikəldi, isti-isti qucaqlaşdılar, hal-əhval tutdular. Otar İoseliani ayaqüstə soruşdu:

- Vaqif, Xəzərin vəziyyəti necədir?!

Əvvəl elə bildim, səhv eşitmişəm, ancaq Vaqif Səmədoğlu dənizin dərindən danışanda şübhə yerim qalmadı. Hər ikisi gündəlik qayğılardan, ötüb-keçəri şeylərdən çox yüksəkdə dururdular. Otar İoseliani danışdı ki, Parisdə yaşayır, yeni film çəkir.

Tbilisiyə məzuniyyətə gəlib. Təyyarə limanında hardansa xəbər tutub ki, Vaqif Səmədoğlu da burdadır, evlərinə dəyməmiş onu axtarıb tapıb. Onda bildim ki, Otar İoseliani öz filmlərində Vaqif Səmədoğlunun ideyasından istifadə edib. Və o gecə mən daha bir Vaqif Səmədoğlu – ürəyi, əliaçıq insan kaşf etdim.

Unudulmaz söhbətlərdən, vidalaşmadan sonra o may gecəsinin gecə yarısı küçəyə çıxıram. Xırda yağış başlayıb.

...Və inanırdım ki, bu yağışlı, kimsəsiz və tənha gecədə Vaqif Səmədoğlunun şeir söyləmək ovqatı olmalıdı. Bəlkə də hələ mənim oxumadığım bir şeiri həmin o gecədə yazılıb...

...Axırıncı gün üzəndə sakit görünsə də, hiss olunurdu ki, danxır. Cümləbaşı səsi qırılırdı, öz içinə çəkilib dünyanı unudurdu. «Ancaq yol çəkmək üçün olan gözləri» eynəyinin arxasından harasa uzaqlara, boşluğa dikilirdi. Onu öz dünyasından ayırmamaq üçün susurdum. Amma vaxtın daraldığını görüb, festivalın proqramının üzərinə bir-iki kəlmə yazmasını xahiş elədim. Bilirdim ki, nə «istedadına inanacaq», nə də «uğur arzulayacaq». Elə də oldu, aydın xəttlə cəmi bir cümlə yazdı: «Nəriman, insan heç yerdə darıxmasın gərək. V. Səmədoğlu. 24.05.86.», ancaq mənə elə gəlirdi ki, özü bu sözləri yazanda da danxırıldı.

...Ayrılmığımız təntənəsiz, vədsiz, amma səmimi oldu. Öz içinə çözlədiyi hansı fikrindənə yaxasını qurtarıb əlimi möhkəm sıxdı:

- Allah amanında, dərdin alım.

- Allah amanında, Vaqif Səmədoğlu.

Nəriman Əbdürrəhmanlı

Yazıçı, şair

«Xəzər» jurnalı №4, 1991

Səfərimiz Kaşğari fondunun «Bölgələrdə Milli şüurun dirçəldilməsi» layihəsilə bağlıydı. Buralarda milli şüurun dirçəldilməsinə ehtiyac yoxdur, əksinə ondan öyrənməyə çox şey var.

Ən maraqlısı Vaqif Səmədoğlunun Qazağa gəlməsiydi.

...«Sabahdan Kür qırağına gedək, qoy Elçin bizim yerlərin ruhunu duysun, havasını udsun» - Vaqif müəllim təklif elədi. Həmin gündən, belə demək mümkündürsə, Vaqifli günlərimiz başladı. Özü də nə başladı. Təbiət qoynunda, Kür qırağında söhbətlər, qonaqlıqlar... Uşaqlıq və məktəb dostu Anar, böyük qardaşı və sirdaşı Yusif Səmədoğlu, «əmi» deyə müracət etdiyi Rəsul Rza, Ənvər Məmmədخانlı ilə bağlı xatirələr çözüldü.

Biz «Poylu» körpüsündən keçib, Qarayazı səmtə gəldik və dayandıq. Bu səfərdə bizi Vaqif müəllimin bu yerlərin gözəl oğlu hesab etdiyi Qasım müəllim müşayiət edirdi. Kür qırağında özünü 58 yaşlı kimi qələmə verən, əslində isə yeddi onilliyi qara kürəyinin arxasında qoyan Fərhad kişi və yaxınları ocaq çatıb, qazan asmışdılar, Vaqif müəllimin görüşünü səbirsizliklə gözləyirdilər. «Siz gələn yollara qurban olum» - Fərhad kişi dedi və hamının boynunu qucaqladı.

Mən Kürün qırağına çıxdım. Vaqif müəllim: «Elçin, uzağa getmə ha, burada canavarlar var» - dedi. Bilmirəm, ustad sənətkarımız bunu zarafatla, yoxsa ciddi söylədi.

Mən dedim ki, Kür qırağında yatmaq istəyirəm. Palaz, döşəkçə gətirdilər. Kür qırağında uzanıb, suyun həzin nəğməsindən, sudan qopan küləyin nəmli dadından xoşhallandım, bir zaman Araz qırağında quzu otarkən, bax beləcə uzanıb, suyun səsinə qulaq asdığımı xatırladım və yuxuladım. Uzaqdan isə Səmədoğlunun Elxana zarafatyana dediyi və ümumi gülüşlə qarşılanan sözlərini eşitdim: «Ə, Elxan, onu qoyma e, yatsın. Birdən Elçini bada verərik? Canavar yeyər, sonra deyərlər ki, qazaxlılar qarabağlılardan Vaqifin hayfını aldılar...»

Oyananda hamı süfrə başında oturub, Vaqif müəllimin

xatirələrini dinləyirdi. Ən çox xatırlanan mərhum Yusif Səmədoğludur. Qasım müəllim Yusifdən danışanda gözləri dolurdu. Vaqif müəllim dostunun ovqatını başqa səmtə yönəltmək üçün söhbəti dəyişdi və uzaq Leninqrada apardı: «*Bizi Leninqrada S.Vurğun poeziya gününə dəvət eləmişdilər. Rəsul Rza məni də aparmışdı. O zaman İosif Brodskinin vətəndən qovulan vaxtlarıydı. Leninqrad Yazıçılar Biliyinin rəhbəri Orlov mənə də söz verdi. Mən də təklif elədim ki, Piter sakinlərinin, eləcə də Brodskinin sağlığına içək. Hamı çaşdı, bir-birinin üzünə baxdı. Mən də əlavə elədim ki, ayaqüstə içək. Məcbur olub ayağa durdular. Tədbirdən sonra Rəsul əmiyə dedim ki, deyəsən, düz eləmədim axı. O da hirsli-hirsli cavab verdi ki, düz eləmədin, ancaq əcəb elədin!*»

Elxan Zal Kür qırağının gözəlliyindən, V.Səmədoğlunun xatirələrindən vəcdə gəlib: «Qağa, söz verirəm ki, bu görüşümdən bir poema yazacam. Adını isə «Qarağacın altında bir gün» qoyacam» dedi...

Salogluda vaxtımı başa çatırdı. Səhərişi günü Vaqif müəllimin məktəblərdə görüşü vardı. Daha doğrusu, sentyabrın 15-də o, bir neçə məktəbin açılışında olmalı idi... Məktəblərin açılışından sonra lətifəsi dillər əzbəri olan Hüseyn Arifin «Ev muzeyi»nə gəldik... Hüseyn Ariflə bağlı xatirələr dinlənilirdi. V.Səmədoğlu bir əhvalat danışdı: «*Bu evi rəhmətlik Hüseyn qağa özü tikdirib. Bir dəfə burada yeyib-icəndən sonra Hüseyn qağa yatdı. Mənsə gündəliyimə qeydlər etməyə başladım. Bir də gördüm ki, qağa yorğanın altından mənə baxır, axırda yorğanı üzündən götürdü və dedi: a cambatmış, yenə də yazersənmi? Yaz, yaz, tarixdi.*»

Bizim Vaqif Səmədoğlu ilə günlərimiz də tarix idi...

Elçin Hüseynbəyli

yazıçı

«525-ci» qəzet, 11 oktyabr 2008-ci il

Mənim varlığımı sübut eləyənlər mənim kitablarımı cırıb atanlardır, dananlardır, nadanlardır. Çünki mən bunların təfəkkürünə, dünyagörüşünə və zövqünə bələdəm və bunlar mənə deyəndə ki, bu nə abstrakt şeylərdir yazmısan, mən bilmişəm ki, mənim yazdıqlarım nəyəsə deyər. Həmçinin də dramaturgiyada. Əsərim oynanılır, tamaşanın yarısından durub zalı tərkdənləri görəndə, mənə aydın olub ki, nəyə yazmışəm.

Vaqif Səmədoğlu

Mənim bütün əsərlərim – dramaturgiyam da, poeziyam da bir Şeyirdir.

Vaqif Səmədoğlu

Vaqif Səmədoğlu xalqımızın elə maraqlı şair-dramaturqlarındandır ki, sağlığında klassikləşib...

Sual: Vaqif müəllim, necə oldu ki, Siz poeziyadan dramaturgiyaya keçdiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Dramaturgiyaya məni tanınmış rejissor, öz dəsti-xətti olan sənətkar Hüseynağa Atakişiyev gətirib. Sual verə bilərsiniz ki, bu necə oldu? Mənim uşaqlıq dostum Emin Səbitoğlu məni Hüseynağa ilə tanış edib. Sabit Rəhmanın «Nişanlı qız» pyesinin Şəki Dövlət Dram Teatrında tamaşası hazırlanırdı. Biz bu tamaşanı Şəkidə müzikli kimi hazırlamaq istəyirdik. Mən də bu pyes üçün ön dörd, on beş şeirlər yazmışdım. Bizim bu sahədə artıq təcrübəmiz vardır. Belə ki, Emin Sabit Rəhmanın «Hicran» pyesi əsasında liberetto yazmışdı. Həmin liberettoya da şeirləri mən yazmışdım. «Nişanlı qız» pyesi üçün də mahnılar, duetlər, rəqətlər yazıb, Şəkiyə göndərdik. Sonra da biz Eminlə getdik həmin tamaşanın premyerasına. Orada da teatrın yaradıcısı, baş rejissoru Vaqif Abbasovla və teatrın rejissoru və aktyoru Hüseynağa Atakişiyevlə tanış oldum...

Şəkidə tamaşadan sonra banket oldu. Banketdə mən də çıxış elədim. Oradan çıxanda başında buxara papaq, cavan, çox göyçək oğlan olan Hüseynağa mənim qoluma girib, dedi: «Siz özünü nə niyə pyes yazmırsınız? Görürəm ki, teatra belə həvəsiniz var. Səməd Vurğunun oğlusunuz. Sabit Rəhmanla durub-oturmusunuz». Düzü, özümün də pyes yazmağa həvəsim vardı. Hətta ilk pyesimi – «Uca dağ başında»nı yazmışdım da. Amma Hüseynağanın bu sözləri mənə yenedən bir təkan oldu. Bundan

sonra «Bəxt üzüyü»nü yazdım. Təsəvvür edin ki, Şəki kimi bala-caca bir yerdə bu tamaşa iki il anlaşıqlarla getdi. Hüseynağa bu pyesi sırf komediya kimi qoymamışdı. Mən necə faciəvi komediya kimi yazmışam, elə də qoymuşdu.

«Bəxt üzüyü» tamaşasından sonra H. Atakişiyev təcili Bakıya gəlib, Bertold Brexlin «Arturo Ui-nin karyerası»nı tərcümə etməyi mənə tapşırırdı. Və xahiş etdi ki, ən gec bu pyesi 10 günə tərcümə edib ona verim. Onlar bu tamaşa ilə Almaniyada festivalda iştirak etməli idilər. Təsəvvür edin ki, şeirlə yazılmış əsəri belə qısa vaxtda tərcümə etmək nə deməkdir. Amma mən pyesi bir həftəyə tərcümə etdim. H. Atakişiyev Milli Akademik Dram Teatra baş rejissor gələndə də yenə Brexlin «Üç quruşluq opera» pyesini tərcümə etməyi mənə etibar etdi. Həmin tamaşaya quruluş vermək üçün Almaniyadan (o zaman Almaniya Demokratik Respublikasından) rejissor Karl Georq Kayzer və rəssam Aksel Pfefferkorn gəldi. Bax, mənim dramaturgiyaya gəlişim belə başladı.

Sual: 1999-cu ildə Sizin 60-illik yubileyinizə Hüseynağa Atakişiyev şeirlərinizdən ibarət «Yaşıl ada» adlı maraqlı bir kompozisiya hazırlamışdı. Həmin tamaşanın təəssüratı bu gün də yadımdadır. On il bundan qabaqkı həmin təəssürat yaddaşımızda necə qalıb?

Vaqif Səmədoğlu: Çox yaxşı yadımdadır. Elə bil ki, həmin tədbir dünən olub. Orada iştirak edən dostların, hansılar ki, artıq dünyalarını dəyişiblər, elə bilirəm ki, hələ sağdılar. Həmin tədbirdə rəhmətlik Əbülfəz Elçibəy də çox maraqlı çıxış etdi. Hüseynağa mənim yubileyimi əsl şair yubileyinə çevirdi. Şairin yubileyi də onun şeirləridir. O da mənim şeirlərim əsasında maraqlı tamaşa hazırlamışdı. Nə ssenarinin yazılmasında, nə də tamaşanın hazırlanmasında mən iştirak etməmişdim. Amma hər şey mənim ürəyimcə oldu.

Müsahibəni apardı:

Ağalar İdris oğlu

Yazıçı-rejissor

«Azad Azərbaycan» qəzeti, 25.02. 2009

Deyirlər gülüş dərmandır; həm də təkcə canın, bədənin yox, ruhun, mənəvi aləmin də dərmandır. Bu, yalnız həkimlərin deyil, yazıçıların da inamıdır. Təsadüfi deyildir ki, dünyada elə bir ölkə tapmaq olmaz ki, onun xalq ədəbiyyatı yumorla, satira ilə parlayan mənalı, gözəl nümunələrlə dolu olmasın. Həm də komediya və satira janrının əsərləri şəkildə də çoxcəhətlidir, zəngindir: rəvayətlər, məzəli əhvalatlar, məsələlər, nağıllar, səhnəciklər, qaravəllilər və sairə.

Hər bir xalq və onun ədəbiyyatı əsərlərin təcrübəsində yumor, satirani, gülüşü iri və kiçik formalı əsərlərlə tutarlı, kəskin, yığcam sözlər və məsələlərlə əbədiləşdirmişdir, arası kəsilmədən bu xəzinəni müxtəlif formalı yeni tapıntılarla yenə zənginləşdirir. Çox sevindirici haldır ki, Azərbaycanın həm xalq, həm də yazılı ədəbiyyatı, həm klassikləri, həm də müasir yazıçıları daima bu kəsərlə silaha – yumor və satira janrına müraciət etmiş və edirlər.

1987-ci ilin son axşamında Azərbaycan televizorunda maraqla, arası kəsilməz gülüşlərlə, xoş əhval-ruhiyyə ilə baxdığımız «**Yaşıl eynəkli adam**» tamaşası bizdə belə hisslər oyatdı. Tamaşçıların arzusu ilə bir müddət sonra Azərbaycan televiziyası ikinci dəfə əsəri nümayiş etdirdi. Onun müəllifi Vaqif Səmədoğlu, quruluşçu rejissorları Ramiz Həsənoğlu və Tariyel Vəliyev, quruluşçu rəssam Rafael Əsədov, quruluşçu operatoru Eldar Məmmədovdur. Onların hamısını bir yerdə göstəririk ona görə ki, bu tamaşa olduqca bütöv təsir bağışlayır, ilhamlı, vahid bir nəfəslə yaradılmışdır.

Tamaşanın böyük məziyyəti insanı şadlandıran, ruhunu qaldıran sağlam gülüşdür. Elə buradaca qeyd edim ki, həm də mənalı gülüşdür, tamaşaçını düşündürən gülüşdür, nadir istisnalarla bayağı ünsürlərə aludəçilik göstərməyən realist tamaşanın doğduğu gülüşdür. Realist sözünü nəhaq işlətmədim: əsərin qəhrmanlarından yaşıl eynəkli adam da, onun ətrafındakılar da bir sıra həm müsbət, həm də mənfi keyfiyyətləri olan zəmanə adamlarıdır. Həyat, əxlaq, məhəbbət və sair məsələlər barədə onların hə-

rəsinin öz görüşü, öz anlayışı var və çox zaman bu ətrafda güllüş doğuran mübahisələri də olur.

Pyesin qaribə bir xüsusiyyətini də qeyd etmək istəyirəm: əvvəlcə adama elə gəlir ki, epizodlar arasında heç bir rəbitə, heç bir süjet yoxdur. Lakin bu aldadıcı təəssürətdir. Vaqif Səmədoğlu tamaşaçını intizarda saxlayan orijinal bir priyom tapmışdır. Onun yaratdığı surətlər, o cümlədən yaşıl eynəkli adam da dərin tellərlə biri-birinə bağlı qohumlardır. Bu sirri o birdən-birə açmır. Əvvəlcə tamaşaçıya elə gəlir ki, bu adam sadəcə olaraq həyatda özünü və yerini tapmamış yüzlərlə məzəli şəxslərdən biridir, nə uca bir qayəsi, nə də cazibədar bir istəyi var, lağlağı hərəkətlərdən ləzzət alan bir oyunbazdır. Əslində isə heç də belə deyil. Müəllif fikrinin gözəlliyi bu aldadıcı «rabitəsizliyi» bədii sirr kimi gizlətməsindədir. Bir müddət sonra dramatik konflikt çözümlənib yetişdiyi zaman sirr açılır və bu da bədiiliyin təntənəsinə çevrilir. Bu təntənə əsərdəki, bütün epizodların qırılmaz tellərlə bağlılığından doğur.

Tamaşanın son səhnəsində məlum olur ki, yaşıl eynəkli şəxs işıqlı, hərərətli humanist bir fikrin, mehriban duyğular və görümlər həsrətinin təsirilə hərəkət edirmiş. Demə o, yaponların təsəvvürünə görə, 1988-ci ilin əjdaha üstündə gəldiyinə inanmadan istifadə edibmiş. O, biri-birindən xəbərsiz yaşayan, başları işə qarışmış, müsbət mənada qohumluq hissələrini unutmuş, aylarla, illərlə görüşməyən, ünsiyyət duyğusu kütləşmiş qohumlarını ayıltmaq istəyirmiş. Buna görə də onları heç olmasa bir neçə saatlığa bir süfrə başına yığmaq, görüşdürmək fikrinə düşübmüş və bu məqsəd namına məharətlə hazırladığı xüsusi qutuda, xüsusi məktubla əjdahanı onların hərəsinə ayrı-ayrılıqda hədiyyə göndərirmiş, həm də təhdidəci, qorxulu məktubla... Uzun zaman biri-birindən xəbərsiz yaşamaq, hətta bir mülkdə qaldığı, qonşuluq etdiyi halda biri-birini tanımamaq, ünsiyyətə girməmək zəmanəmizdə dünya şəhərlərinin sakinləri üçün səciyyəvi deyilmə? Bizcə, səciyyəvidir! «Yaşıl eynəkli adam»ın quruluşçuları və tamaşaşını yaradan aktyorlar müəllifin bu fikrini həm müxtəlif, həm də təsirli səhnə vasitələri ilə canlandıra bilmişlər.

Əsərdə modabazlıq, «import» mallar əsirliyi, klassik və xalq musiqisi ənənələrindən uzaq Qərbin «pop» musiqi təsirləri də yaxşıca sənət diliylə lağa qoyulur, istehza obyektinə olur. Belə yerdə həm quruluşçuların, həm də aktyorların istehza vasitələrinə, şərj və şişirtmələrdən (qroteks) istifadə etməsi təbiidir.

Bu tamaşada adama son dərəcə xoş təsir bağışlayan bir keyfiyyəti də qeyd etmək istərdim: o da aktyorların istər yumoristik və satirik, istərsə qroteks boyalı səhnələrdəki təbii, inandırıcı oyunudur, xarakterlərin realist planda açılmasıdır. Komik və satirik əsərlərdə çox zaman tamaşaçını yoran, bu gündən artıq keçmiş feodal həyatın qalıqlarını, iyirminci illərin Quba və Kömürçü meydanlarının bazar əhlini yada salan bayağı, lorlu tiplər, hərəkətlər və danışıklar əsl komediyanın tələb etdiyi realizmin düşmənidir. Xəşbəxtlikdən «Yaşıl eynəkli adam» tamaşasında iştirak edən aktyorların demək olar ki, hamısı bu xəstəliyin virusunu yaxına qoymamışlar. Başda rois rolunun ifaçısı Səyavuş Aslan olmaqla, Yaşar Nuriyev (Kazım), Afaq Bəşirqızı (Falçı), Cahangir Novruzov (Cahangir), Məbud Məhərrəmov (Qərib) səhnədə güldürücü, komik surətləri təcəssüm etdirirlər, həm də realist planda!..

Əsərdə «Rois» səhnəsi fikri və estetik tutumu cəhətdən xüsusən dolğundur, mənalıdır, inandırıcıdır. Eyni zamanda hədəfə vurur, şahidi olduğumuz və çox zaman lap gözümüzün qabağında baş verən iyirənc, nifrətamiz mənəvi pozğunluqları qırmaqlayan, yaxıb-yandıran nikbin güllüşlə parlayan səhnədir. Bu səhnəni Səyavuş müstəsna dərəcədə ustalıqla, tamam həyat həqiqətinə uyğun şəkildə canlandırdı. Turist qadınla onun, yəni obrazının yaratdığı rəisin söhbətində hər kəlmə, hər replika tamaşaçıların güllüşü ilə müşayiət olunur. Rəisin bacısı oğlu ilə söhbəti də rəftarında da Səyavuş səciyyəvi səhnə yaradır. Burada kiçik bir replika belə dolğun ictimai, həyati mənə kəsb edir...

Müəllif göstərir ki, personajların bəzisi düşüncə, təfəkkür intizamı nə olduğunu bilmir. Buna görə də tez-tez Azərbaycan və rus sözlərini, cümlələrini biri-birinə qarışdırırlar. Məncə, ağıllı

tamaşaçı burdan bircə nəticə çıxara bilər: hansı dildə danışsın danış, lakin diqqətin üstündə olsun, təmiz danış!

Mən elə bilirəm ki, «Yaşıl eynəkli adam»a baxanlar içəri-sində adətən bütün əsərlərdə olduğu kimi, burada da elələri ola bilər ki, desin: «O obraz filankəsidir...», «bu obraz filankəsidir». Hətta səhnədə özünü görüb inciyənlər, müəllifin dalınca deyincənlər də ola bilər. Dünya ədəbiyyatı tarixində bu, nadir hadisə deyil. Qoqol bir zaman yazırdı: «Mən indi görürəm ki, komediya yazıcısı olmaq nə deməkdir: haqiqətin kiçik bir əlaməti kifayətdir ki, sənin əleyhinə üsyan qaldırırsınlar, həm də təkcə bir adam yox, bütün bir zümrə! İndi mən əyalətlərin güzəranından daha artıq və daha yaxşı bildiyim Peterburqun həyatından bir şey yazmış olsaydım, nələr baş verəcəyini təsəvvür edirəm! Axı qardaş məhəbbətilə sevdiyin adamların sənə düşməni kəsildiyini görəndə heyifsilənməmək olmur!»

Qoqolun bu sətirləri «Kəndçi qızı»nın ilk tamaşalarından birində gördüyüm bir hadisəni yadıma salır: Tamaşaçılardan biri «Hamlet tələsi» səhnəsində Məmişovla Alışovun ifşasına dözə bilməyib nümayişkarənə bir əda ilə deyində-deyində tamaşa salonunu tərk etdi. Kim isə zaldan ona işarə edib dedi:

- Hərifin yaralı yerinə toxunub...

Mən inanıram ki, «Yaşıl eynəkli adam» tamaşasında da inciyənlər, pərt olanlar tapılacaq. Lakin ələcsizliqdan dözməlidirlər, başqa çarə yoxdur! Axı əslinə baxanda özünü mənfəi surətə oxşadan adam, xasiyyətindəki pis sifətlərə son qoymağa çalışsa, daha ağıllı hərəkət etmiş olar. Belə yerdə hirsələnək, əsəbiləşmək axmaqlıqdır.

Həyatda rast gəldiyi hər ağır, hər çətin vəziyyəti dramatikləşdirən, özü üçün qüssə, kədər mənbəyinə çevirib bədbinləşən, əsəbiləşən, bəzən ümitsizləşən, çıxış yolunu itirən adamlar az olmur. Belələrinə nəzərdə tutaraq müdriklər deyiblər: «Acıqlı adamın ağzında bal da acı dadar». Bir qayda olaraq insanlar belələrindən uzaq olmağa çalışırlar. Əksinə, təbiətən nikbin, gözü açıq, xoş xasiyyət, deyib-gülən, mənalı sözdən ləzzət alan, ən

gərgin hallarda, dramatik situasiyalarda belə gülməyi bacaran, öz nikbinliyini saxlayan şəxslər cazibədar və ürəyəyatan olurlar. Çünki ürəkləri təmizdir. Ürəyi çirklilər isə belə əsərlərdən ibrət dərsi almalıdırlar. Komediyanın, o cümlədən «Yaşıl eynəkli adam»ın da qayəsi məhz budur.

Qeyd etdiyim kimi, dünya ədəbiyyatında güllüşün, yumorun tərbiyəvi əhəmiyyəti, insan təbiətindəki qüsurları islah edən, həyatdakı yaramaz, iyrenc mənfəi təzahürləri öldürən, silib aparan qüvvəsi barədə çox deyilib. Arzu edərdik ki, Vaqif Səmədoğlunun şəfali güllüşlərlə dolu komediyası hamıya tərbiyəvi təsir göstərə idi ...

Mirzə İbrahimov

Xalq yazıcısı, akademik

«Ədəbiyyat» qəzeti, 20 may 1988

...«Ədəbi-dram verilişləri» redaksiyası Vaqif Səmədoğluna pyes sifariş eləmişdi. «ƏJDAH» ilindən ötrü.

...V.Səmədoğlunun yubatmadan, ləngitmədən «Ədəbi-drama» gətirdiyi «**Yaşıl eynəkli adam**» telepyesi detektiv modelində qurulmuş komediya idi. Əsar ləzzət eləmişdi, redaktorlara da, rejissorlara da...

Teletamaşanın efirə yayımlandığı günün səhərişi Yaşar Nurinin Kazımının frazası, jestləri Bakı küçələrini həmənəcə dolaşdı. Folklor teleekranda sintezə uğrayıb, modernləşib yenidən meydan koordinatlarına qayıdırdı; **televiziya modern folklorun** gəlişdiyi məkan statusunda təsdiqlənirdi.

Aydın Talıbzadə

«Usta və ayna» kitabından

Bakı, 2004

İlk efirindən 20 ildən artıq vaxt keçməsinə baxmayaraq, bu gün də tamaşaçılar «Yaşıl eynəkli adam»a böyük maraqla baxırlar.

Qısa zaman intervalında hazırlanmış tamaşanın ssenari müəllifi Vaqif Səmədoğlu idi. Olduqca maraqlı yazılmış bu pyesə güc verən amillərdən biri də baş rolları ifa edən aktyorlar idi.

Rejissor Ramiz Həsənoğlu: «O vaxt televiziyanın gözəl bir ənənəsi var idi. Hər Yeni il gecəsi efirə yeni tamaşa getməli idi. Əjdaha ili yaxınlaşdı. Bununla bağlı nəşə bir şey hazırlamaq lazım idi. Ancaq əlimizdə ssenari yox idi. Ona görə də Vaqif Səmədoğluna müraciət etdik. Vaqif Səmədoğlu dramaturq kimi teatrda özünü təsdiqləmiş adam idi. Çox qısa zamanda bu pyes yazıldı. Elə qısa zamanda da çəkilişlər başa çatdı. Qısa vaxtda çəkilməsinə baxmayaraq, çox böyük zövqlə işlədik... Çox istərdim ki, bu kimi tamaşalar bu gün də çəkilsin. Bu, bütün tamaşaçıların arzusudur».

Xalq artisti Yaşar Nuri: «Vaqif Səmədoğlunun yumoru olduqca qəribə, başqa yumorlardan fərqlidir. Bu yumor daha çox Sabirin satirasına yaxındır. «Yaşıl eynəkli adam» onun yaradıcılığında xüsusi yer tutur.

Ssenari o qədər gözəl idi ki, məşqlərimiz nə vaxt başladı, nə vaxt qurtardı, necə çəkildik, heç kim duymadı».

Xalq artisti Afaq Bəşirçizi: «Mən «Yaşıl eynəkli adam» tamaşasında xalaqızı Zəhra rolunu ifa edirdim. Bu rolu Vaqif müəllim məhz mənim üçün nəzərdə tutmuşdu. Zəhra kompüterlə fala baxmaqla məşğul olurdu. Bu obraz Vaqif Səmədoğlunun uzaqgörənliyinin bir nümunəsi idi. Razılışın ki, 20 il öncə fəalçıların kompüterlə fala baxmağını heç kim təsəvvür edə bilməzdi.

Ümumiyyətlə, mənim tanınmağında Vaqif Səmədoğlunun böyük rolu olub. Mən onun bir neçə tamaşaya qoyulan pyeslərində baş rolu ifa etmişəm. «Bəxt üzüyü»ndəki Söylü isə mənim ən uğurlu rolum olub».

Xalq artisti Məbud Məhərrəmov: «Bu tamaşa mənim həyatımda, doğrudan da, böyük rol oynadı. Tamaşa efirə getdiyi gündün səhəri mən küçəyə çıxanda hamı məni «tabutik» deyə

çağırırdı. Bu ad uzun müddət məni izlədi».

Xalq artisti Hacı İsmaylov: «Vaqif Səmədoğlu teatr üçün nə pyes yazıbsa, həmin tamaşa çox uğurlu alınıb. Biz 21 il öncə bu tamaşanı oynayanda təsəvvür edə bilməzdik ki, gələcəkdə «Yaşıl eynəkli adam»ın 2-ci, 3-cü hissələri də çəkiləcək. Mən bu tamaşalarda Qafar rolunu ifa edirəm».

Aktyor Cahangir Novruzov: «Mən Vaqifə dostum deyə müraciət edə bilərəm. Bizim aramızda sənət bağları və dostluq münasibəti var. «Yaşıl eynəkli adam» tamaşasında baş rollardan birinə dəvət almağında bu dostluğun da rolu olub. Tamaşadakı bütün aktyorlar başqa adla çıxış edir. Mənim obrazımın adı isə elə Cahangirdir. Bu, Vaqif üslubudur. Mənim adım dəyişsəydi, bəlkə də obraz elə də uğurlu alınmazdı. Bunun içində bir Vaqif fəlsəfəsi var idi».

Vaqif Səmədoğlu: «*Bu pyesin adı, əslində, «Əjdaha» idi. Sovet ideologiyası imkan vermədi və biz məcbur olub adı dəyişməli olduq. Həmin vaxt Ramiz Həsənoğlu yaşıl eynək geyinirdi. Elə buna görə də qərar verdik ki, tamaşa «Yaşıl eynəkli adam» adlansın. Tamaşada bu rolu Ramiz Həsənoğlu özü oynadı. Tamaşa indi də öz aktuallığını itirmir. İndi ailələr çox dağılır, qohumlar, yaxınlar bir-birindən uzaq qaçır. Bunun müxtəlif səbəbləri var. Biz uşaqlıqda atamla tez-tez qonaq gedər, qohumları, dostları yad edərdik. Çox vaxt Azərbaycan Dram Teatrına gedirdik. Atam Adil İskəndərovlə çay içər, nərd oynayırdı. Biz isə tamaşaya baxardıq. Elə tamaşa var ki, mən ona 30 dəfə baxmışam. Bu ünsiyyət insanları çox mehriban edirdi. Təəssüf ki, indi ünsiyyət vasitəsi telefon və internetdir.*

Bu tamaşa 3 hissəli çəkilib. O vaxt mərhum Heydər Əliyev bu tamaşaya baxıb bəyənmişdi. AzTV-yə zəng vurmuşdu ki, təkrar nümayiş etdirsinlər. Ona kasetləri göndərməyi təklif etdikdə isə söyləmişdi ki, mən tək yox, camaatla baxmaq istəyirəm».

Azərbaycanda keçid dövrünü öyrənmək istəyən bir adamın elə Vaqif Səmədoğlunun «**Yaşıl eynəkli adam**» tamaşasına baxması kifayətdir.

Ümumiyyətlə, Vaqifin pyeslərində diqqəti çəkən bir də personajların dilidir. Bu əsərlərdə hər kəs öz dilində danışır. İstər ləhcə, şivə, istərsə də daxili nitq, məntiqi fikir, hər şey öz yerindədir.

Sona Xəyal

Yazıçı

«*V.Səmədoğlu*» kitabından
Bakı, 2006

İlk tanışlıqda Vaqif bəyin incə yumoru, intellektual səviyyəsi diqqətimi çəkib.

Sonralar Vaqif Səmədoğlunun «**Bəxt üzüyü**», «**Yayda qar-topu oyunu**», «**İntihar**», «**Generalın son əmri**» tragikomediya-larını tamaşaya qoymuşam. Əsərlərində bütün gülüşlərin arxasında insanı düşündürən, silkələyib ayıldan bir kədər dayanır. Vaqif bəydə güclü duyğu, hissiyat olduğundan cəmiyyətdə baş verən olayları öncədən qabaqlayır.

Onunla çox yerdə olmuşuq. İnsanların ən gur, qaynar, ziddiyətli, əsəbi, çılgın məqamlarından tutmuş Şəkinin dumanlı dağlarına, sakit çoban yataqlarına, dəyərlərinə. Hər şeyə həmişə təmkinlə, soyuqqanlı baxan Vaqif bəyin ellikdən, insanlardan uzaq, qərib dağların ətəyində çoban yatağında bir ləzgi çobanının dilindən öz şeirlərini əzbərdən deyildiyinin şahidi olanda onun diksindiyini, həyəcanlanıb çaşdığını görmüşəm.

Vaqif Səmədoğlunun şeirləri yazılır. Onlar doğulur. Şeirlər Vaqifin daxilində işıqla, odla, aciyla, fəlsəfəylə yoğrulur.

Bütün bunların mayasında məhəbbət durur: Vətənə, Ataya,

Anaya, Sevgilisinə, Həyata, Ölümə.

Vaqif Səmədoğlu eyni zamanda həyata bədbin nəzərlərlə baxan nikbin bir dramaturqdur.

Hüseynağa Atakişiyev

rejissor

Vaqif Səmədoğlunu ilk olaraq oxucu kimi tanımışam. 1968-ci ildə nəşr olunmuş «**Yoldan teleqram**» adlı şeirlər toplusu «*son yel dolur son yelkənə*» deyən bir kədər şairinin uzaqlarda ağaran yelkənindən xəbər verirdi. Yaradıcılığa yeni başladığım, söz sərrafları dünyasından hər gün nə isə öyrəndiyim bir vaxtda Vaqif Səmədoğlu şeirləri ilə ruhuma hakim kəsilməyi bacardı və mən onun imzasını izləyən minlərlə oxucusundan birinə çevrildim. Əslində isə bu, Vaqif Səmədoğlu ilə yaradıcılıq əlaqələrimizi gerçəkləşdirəcək yolun başlanğıcı idi.

1982-ci ildə çəkdiyim «Evləri köndələn yar» tamaşasına hazırlıq işləri ərfəsindəydik. Əsərin müəllifi Anar, bəstəkarı Emin Sabitoğlu və mən Vaqifgilə yığışmışdıq. Bizim xahişimizlə Vaqif tamaşa üçün bir neçə şeir yazmalı oldu. Onun şair təxəyyülü ilə yanaşı dəqiqliyi, sözü yerində işlədə bilmək bacarığı məni çox cəlb etdi.

Mən Vaqifi yaxından tanıdıqca başa düşdüm ki, Vaqif dünyasına toxunmaq, o ələmə daxil olmaq çox çətindir və elə məqamlar var ki, Vaqif ora heç kəsi buraxmır.

Vaqifin poeziyasını sevirəm. Kitabı işdə də, evdə də stolumun üstündədir.

Azərbaycanın mənəvi dünyası, mədəni mühiti belə adamlarsız boş görünürdü. Çox xoşbəxtəm ki, belə insanlarla ünsiyyətdəyəm. «Ustad və ayna» kitabının bir qəhrəmanı mənəmsə, bir qəhrəmanı da Vaqifdir, mənim yaradıcılıq əlaqəsində olduğum böyük insanlardır. Mən bununla fəxr edirəm.

Ramiz Həsənoğlu

rejissor

Vaqif Səmədoğlunun şeirləri qədər bənzərsiz dramaturgiyası, təəssüf ki, hələ də layiq olduğu qiymətini almayıb.

Anar

Dramaturgiya sənətində Vaqif Səmədoğluda dərin qatlardan gələn ənənə zəminində daha çox yeni yanaşma müşahidə olunur. Belə ki, Səməd Vurğun «Vaqif» dramında Mola Pənah Vaqifin timsalında ideal sənətkar obrazı yaratmağı ön mövqeyə çəkmişdirsə, Vaqif Səmədoğlu «Bəxt üzüyü» pyesində şair Moşu Göyazənlinin simasında sənətkar və cəmiyyət münasibətlərinə üstünlük vermişdir. Sənətkara münasibətdə Səməd Vurğun sənətindəki romantik pafosu Vaqif Səmədoğlundakı realist yanaşma əvəzləyir. «Vaqif» dramında Mola Pənahı əhatə edən saray əyanlarının yerinə «Bəxt üzüyü»ndə Moşu Göyazənlinin ətrafındakı məişət planında düşünülmüş sadə adamlar səhnəyə çıxarılmışdır. Hətta Moşu Göyazənli obrazındakı romantik görüntü komik ünsürə çevrilmişdir. Beləliklə, Şair və Zaman mövzusunda tamamilə yeni əsər meydana çıxmışdır.

İsa Həbibbəyli

*«Ədəbi-tarixi yaddaş
və müasirlik» kitabından
Bakı, 2007*

Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığı milli mənbələrlə sıx bağlı olduğu üçün çox qüvvətli və zəngindir. Onun incə yumorla qələmə aldığı «Bəxt üzüyü» əsərində həyat süni olaraq gözəlləşdirilmir, ziddiyyətsiz, hamar şəkildə verilmir. O, xalq ləhcəsindən səmimiyyətlə və böyük məharətlə istifadə edir, bu isə əsərə

xüsusi bir şirinlik gətirir və qısa müddətdə onu dillər əzbəri edir.

V.Səmədoğlu müasir inkişafın ümumi meylini görür, həyatın səciyyəvi, aparıcı qüvvələrini düzgün seçib qiymətləndirərək əsərlərinin mövzusunda ustalqla nail olur. Onun yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında xüsusi bir mərhələdir.

Zəminə Mirhadiyeva

Ədəbiyyatşünas

«Azerbaijan review» qəzeti, №4, 2009

*...Vaqifin böyük dramaturq olduğunu zaman sübut edəcək.
Çünkü onun yazdıqları artıq məişətimizə keçib.*

Ramiz Rövsən

Mən həyatım boyu iki dəfə çox məsuliyyət altına düşmüşəm və ciddi həyəcan hissi keçirmişəm. Bunlardan birincisi Mirzə Cəlilin hekayələrini, ikincisi isə Vaqif Səmədoğlunun «Bəxt üzüyü» əsərini ekranlaşdıranda olub. Xoşbəxtəm ki, çəkdiyim ağır zəhmət hədəf getməyib, bu cür populyar tamaşanın kino variantı da öz tərəvətini itirib gözdən düşmədi. Mən «Bəxt üzüyü» filmi bir sıra ölkələrə, o cümlədən Orta Asiya respublikalarına aparmışam. Moşu obrazını özbəklər daha çox bəyəndilər. Keçən bu illər ərzində qazandığım saysız-hesabsız təşəkkürlərin hamısını Vaqifə bağışlayıram, çünki o film üzərindəki işim mənə həqiqətən əlavə hörmət və baş uralığı gətirdi.

Ramiz Əzizbəyli

Rejissor və aktyor

... Ədəbiyyatımızda Məşədi İbad kimi səhnədən həyata ayaq açan və milyonlar tərəfindən tanınıb qəbul edilən surətlərdən biri də Vaqifin yüksək ustalıqla yaratdığı Moşu obrazıdır.

Hüseyn Abbaszadə

* * *

Vaqif Səmədoğlunun Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının səhnəsində tamaşaya qoyulan «Yayda qartopu oyunu» əsərinin qəhrəmanı Adilə açıq məktub.

Salam, Adil, salam qardaşım. Necəsən, ay yayda üşüyən oğlan, işin-gücün necədir? Nə olub sənə, niyə belə qəmlisən? Bu dünyanın dərdi-azarı sənəmi qalıb? Niyə üşüyürsən? Sənin nə günahın var ki, bu halal dünyanın haram çörəyini yemisən, «haram» sözünü eşitmisən və bu haram çörəyi yeyə-yeyə, bu haram sözü eşidə-eşidə böyümüsən? Fikir eləmə, qardaş, əgər bu dünyada günah deyilən bir şey varsa, o da o haram çörəyi sənə yedirdənin, o haram sözü sənin yanında danışanıdır. Bir də günah bu dünyanın halal çörəyini, halal sözünü haram eləyənin qisasını səndən alanındır. Yaxşı, bu yeri-göyü, bu külli-alamı xəlq eləyən bilmirmiş ki, sən təpədən-dırnağa işıqsan, sənin ürəyin, beynin, iliyin-qanının büsbütün işıqla doludur və ikicə gözündəki işığı gözələrindən almaqla sən boyda işığı söndürmək olmaz! Bilirəm ki, sənə heç bir işiq lazım deyil, sən əllərin divarlara sürtə-sürtə yandırdığın işıqları başqaları üçün – bəd əməllərinin baş-baş, buynuz-buynuz verib söndürdükleri işıqların xofundan canlarını qurtarmaqdan ötrü qararıqlığa dürtülən adamları dünyaya göstərmək üçün yandırırsan? Axı gərək bütün yaranmışları ya-

radan biləydi ki, atanın qisasını baladan almaq ən böyük günahdır və bu günah Allahın allahlığını əlindən alar. Allahı gətirib eləyər nöyənbillah, sənin, mənim, bizim hamımız kimi günahlı-günahsız bəni-insanlardan biri. Axı gərək Allah bizim hamımızı öz allahlığına bağışlayaydı, göydən enib bizim cərgəmizə gəlməyəydi, bizim sıramızda dayanmayaydı və biləydi ki, Allahını öz yanında görə adamın allahı olmaz və allahsız adamdan bu dünyada nə iş desən gözləmək olar.

Bilirsənmi allahsız adamdan nə gözləmək olar, qardaş, allahsız adam nə eləyə bilər? Gərək ki, bilməmiş olmasan. Allahsız adamın ayağı dəydiyi yerin, səsinin-sözünün gücü çatan yerin halalına haram qatılar. Allahsız adam onsuz da heç vaxt geyinməyəcəyi italyan çəkmələrini öz doğmaca oğluna belə qıymaz. Allahsız adam geroi dostunun kor oğluna (dilim-ağzım qurusun, kor onun özəcə canıdır) gecəyənən gündüzün yerini dəyişdirə bilən gözlük gətirər ...

Allahsız adamın axırı-aqibəti sən vedrə ilə göy vedrənin arasında qurtarar, canım-gözüm. Allahsız adam kontrabasda Bayatı-şiraz çaldırar... Allahsız adam sənin doğmaca atan kimi, onun əqidə, məslək, bədəməl dostu geroi əmin kimi olar. Gördünmü bir ayağı burda, bir ayağı gorda olan allahsız adam təmizliyinin, paklığının qurbanı olan doğmaca əmin oğlu Niftalının hərəkətini necə rənglədi, necə boyadı, gördünmü divarınızdakı maral başının ölü gözələrini örtüyün dəsmaldan necə qorxdu allahsız adam, o ölücə başa, o cansızca dəsmala necə öldürücü məna verdi? Bilirsənmi, kim deyib – yalan deyib, qozbeli heç qəbir də düzəltməz, indi nə olsun ki, dünya təzələnmək, təmizlənmək istəyir. Allahsız adam ki, öz vərdişini tərgidə bilmir. Heç bilirsənmi allahsız adam ağırlığına güclə dözdüyü deputat nişanını neçə qurban, neçə sönmüş işıq, soyumuş ocaq bahasına taxıb sinəsinə, qardaş!

Nə deyim, nəyi deyim, ömrüm-günüm, gördünmü allahsız adamdan nə gözləmək olar, allahsız adam nə eləyə bilər?

Gözlərindəki işığa canım qurban, qardaş! Bu gecə səni

yuxumda görmüşəm. Görmüşəm ki, bağınızdakı – Afrikadakı yox, Pirşağıdakı bağınızda armud ağacının altında oturmusan, təzəcə yetişən, təzəcə sulanan-şirinlənen armudlara baxırsan və Xəzərin sularında qərç olan, sənin gözlərinin işığından gözü qamaşan Günəş də sənin gözlərinə baxa bilmir, eləcə sənin baxdığın o gözəl-göyçək armudlara baxır. Baxır və gülcü yalnız sənin çox xoşladığın o armudların gözəlliyini-göyçəkliyini və bir də sarılığını bir azacıq artırmağa çatır.

Öz aramızda qalmasın, qardaş, deyəsən bu gecə o məsələ ha... üşüyüb eləməmişən, niyə də üşüyəydin axı? Bircə kəlmə xoş sözü, soyuq barmaqlarının ötəricə toxuntusu ilə canına heç vaxt dadmadığın istilik gətirən Aynaxanımın üstünə o boyda qalın şüba salmışdın.

... Bir də bilirənmə yuxumda nə görmüşəm? Görmüşəm ki, guya Aynaxanım sapsarı, eynilə sənin xoşladığın o armudun rəngində bir paltar geyinib, yenə bağınızdakı narın qumun üstü ilə ayaqyalın sənə tərəf gəlir və bu yalın ayağın, bu armud rəngli paltarın havası sənə dəydikcə titrəyirsən, üşüyürsən – elə bilirənmə dünyaya qar yağıb. Bu dünyaya qar yağmasın neyləsin, qardaş?! Dünya təpədən-dırmağa, dağından-düzünə, çayından-dənizinə, o üzündən-bu üzünə kimi günah içindədir. Gərək bu dünyaya qar yağa ki, dağların dağlığına, düzlərin düzlüyünə, dənizlərin dənizliyinə, dünyanın o üzünə – bu üzünə paklıq gələ, qara-qara, boz-boz, qonur-qonur ləkələrin üstü örtülə. Gərək qar yağa ki, bu ləkələri yuya, böyüməyə qoymaya. Allah eləməsin, qardaş, Allah o günün bizə göstərməsin ki, bu ləkələr böyüyə, böyüyə və gəlib dayana sənin kimi dünyanın halalınan haramını qarışdırmayan müqəddəs bir adamın gözlərinin qabağında! Onda vay bizim halımıza.

Daha nə yazım qardaş, sənin kimi mənim də ürəyim doludur, amma yazmağa, danışmağa təqətim yoxdur. Bir də ki, nə lazımdı sən dedin. Daha mənim sözlümə nə hacət. İndi bircə o qalır ki, sənin səsinə, sözünü eşidib hərə öz payını götür...

Məndən dostlarına – Vaqif müəllimə (Vaqif Səmədoğlunu deyirəm), Hüseynağa Atakışiyevə, Aynaxanıma, Niftaliya,

Tacmahal qarına və ürəyin kimi istəsə ona salam söylə. Yaxşı ki, yadıma düşdü, Tacmahal qarına de ki, - səni çox istəyir, sözlünə baxar – bir də özünə təlxək deməsin, təlxək zad deyil, lap belə allahsız adamların düşmənidir, kişinin qızı! Bir də cavan – ümidli aktyor Füzuli Hüseynova yetir mənim salamımı. Dənən sağ olsun, min yaşasın ki, özünü mənə, məni özünə həmişəlik dost elədi. İşdi birdən yadına düşməsəm, xatırlat ki, dünən gecə – ayın 18-də tamaşadan sonra teatrın tinində - bir körpə palıd ağacının yanında saat soruşmusan ey, o oğlan mənəm.

İnqilab Həsənlı

«Mədəniyyət» qəzeti, 13 fevral 1991

Şəxsən özümün inandığım dramaturq Vaqif Səmədoğludur. Çünki onda çox qəribə, həm də dərin psixoloji, fəlsəfi duyum var. Hadisələr bitirib ağırlığını, ləngəri ilə, həm də şıltaqlığı ilə elə yozur ki, valeh olmaya bilmirəm.

İftixar Piriyev

Aktyor, şair

«Ki sahil» qəzeti, 10 dekabr, 1993

Dövlət Gənclər Teatrı mövsümünün sonunda yeni bir tamaşanın premyerasını təqdim etdi. Premyera Aktyor Evinin dəbdəbəsiz tamaşa zalını dəfələrlə – bəlkə də hər dəqiqənin başında çıxan qəhqəhələrlə, hərərətli alqışlarla doldurub boşaltdı. Bəs necə? Axı əsərin müəllifi Azərbaycan teatrına «Bəxt üzüyü», «Yaşıl eynəkli adam», «Yayda qar topu oyunu» və s. əsərlər bəxş etmiş Vaqif Səmədoğlu idi. Budafəki əsəri – «**Generalın son əmrı**»nin janrı isə tragikomik mistəriya adlandırılmışdı.

Tamaşaçı gülürdü. Lap «Bəxt üzüyü»ndəki kimi. Hər kəlmə, hər deyim gülüş tufanı qoparırdı. Bu gülməli mətləbləri qələmkəğzə yükləyən Vaqif Səmədoğlunun, rejissor, general rolunu ifa edən Hüseynağa Atakişiyevin, notları tamaşanın ritminə uyğun nizamlayan bəstəkar Mobil Babayevin, tamaşanın ağırlığını çiyində daşıyan bütün qalan adamların ən böyük zəhmət haqqı tamaşaçı gülüşü, tamaşaçı alqışı idi...

Amma gülüşdən o yana daha ciddi mətləblər dayanmışdı. Bu mətləblərin haqq-hesabını tarixdən başqa kimsə ödəyə bilməz...

Arzu Soltan

«Azadlıq» qəzeti, 27.05.98

* * *

Gənclər teatrında V.Səmədoğlunun «Generalın son əmri»nin premyerası oldu. Tamaşa tənqidçilərin xoşuna gəldi.

Vaqif Səmədoğlu: «Mən «Generalın son əmri»ni niyə yazdım? İki nəslin arasındakı antaqonizmdən, konfliktlərdən söz açmısam. Bu, insan təbiətində, cəmiyyətin içində gedən əbədi çarpışmadı. Bunu nəsillərin konflikti kimi versəm də, dərinə gedəndə görürsən ki, bu çarpışib-vuruşma nəsillərin yox, insanın özüylə savaşıdır.

Pyes generalın intiharıyla bitir. O, müharibədə fərarilik eləmiş əsgərinə güllə atır, amma özünü öldürür. Əsərin ana fikri odur ki, günahı günahla yumazlar. Pyesdə bir yer də var, cəllad özünü asır. Son şeirlərimdən biri belə qurtarır:

*Şər xeyirmiş, xeyir şərmiş,
Hər ikisi bir ad imiş.
Qılıncla cəllad başını
Vuran da bir cəllad imiş...*

Cəlladı edam eləyən haqq deyil. O da cəlladdı. Yer üzündə mütləq xeyir, mütləq şər yoxdu. Həyat var. Xeyirlə şərin, iblislə

mələyin qatışığı, çarpazlaşması, hərdən ayrılmağı, vuruşu var».

Teatrın bədii rəhbəri, rejissor, baş rolun ifaçısı **Hüseynağa Atakişiyev:** «Tamaşa misteriyadı. İnsanı yaşadan amallar var. Generalın əməli - tənənəli ölümü gözləməkdir. Əlli il sevgilisinin yollarına baxır. Axırda aydın olur ki, onun sevgilisi əzrayılmış... Vaqif əsəri yazanda dedi ki, general sən sən... Bəzi məqamlarda general mənə yaxındı. Onun həyat fəlsəfəsi, ölümə baxışı, gənclik haqda fikirləri... yaşam tərzı».

Şahnaz Bəylərqızı

«Rezonans» qəzeti, 23-26 may 1998

* * *

Tam uydurma əhvalat Vaqif Səmədoğluna «inan-saq», «Mamoy kişinin yuxuları» uydurma olsun gərək. Baxaq bu uydurmaya. Kənddi. Sadə bir kənd. Özəlli? Yoxdu əslində. Tamaşadasa var; kənd əhlinin bir kişinin – Mamoy kişinin yuxusundan asılılığı. Mamoy kişi çin çıxan yuxularıyla əsl kəndxudadı ki, durub corab hörür başlara. Mamoy kişi yuxularıyla idarə edir kəndi. Camaat da gözləyir. Gözləyir ki, Mamoyun yuxusu çin çıxacaq və dünya dağılacaq...

İşini, gücünü atıb Mamoyun həyatindəcə lövbər salıblar; görün, kəsik qoyun başı nə vaxt mələyəcək və o zaman kəndin qırağındakı Bisütun dağı parçalanıb kəndi yerlə-yeksan edəcəkdir. Başlanğıc budur. Çadırılı kəndinin bu özəlliğini açmaq üçünsə çərçivədən çıxmaq gərəkdir. Çıxırdıq kənd dairəsindən. Çadırılı elə Azərbaycanın bir kişisi var. Pyesdə adına Mamoy deyilir. Daha nəyi var bu Azərbaycanın? Mollasız basdırılan ölüsü, qoyun-qu-

zusu qırılan çobanı, möhür basmaqla gün aşırı Notarusu, əsgər yolu gözləyən Qaraqaytan qızı, millətinə diaqnoz verə bilməyən və «həkim» işləyən feldşeri, krossvord həll edən Fərhad müəllimi, dələduza qoşulub qaçan Şirin müəlliməsi, gündüzlər «benzokolonka»da işləyən mollası, bir də dəlisi. Mamoy kişi yuxuları ilə ələ alır hamını. Mamoy kişi bir konfetə dəli Firiqə atasına «qo-
duq», «eşşək» dedizdirir. Hələ şılacaq da atır. Başını qapaz altına da verir, konfetdən ötəri. Bir qadını var bu ölkənin. Yetən təpikləri. İtələyir. Həm də özünü zorlayan qadındır. O da Mamoy tərəfindən məcbur edilib. «Bu payanı 4, 10, yox, 54 dəfə özünə... payanın başı qızıl olacaq». Belə. Qadın da buna əməl eləyir. Payanın nəinki bir hissəsi, bütünlüklə qızıl çevrilir. Bu da olur Mamoyun çin çıxmayan ilk yuxusu. Mamoy kişi dialektikanın qanunlarına söykənir: «Min illərlə axan çay məcrasını dəyişirmi? Yox!». Belə çıxır ki Mamoy kişi də nə qədər ömrü var, yuxu görüb kəndi idarə etmək fikrindədi. Çox da ki, Mamoyun gözlərinə mitinq, «maaş, pensiya» qışqıran camaat görünür. Mitinqə ki, çıxan yoxdur. Hələ də kənd camaatı Mamoy kişinin yuxusunun çin olacağını gözləyir. Mamoyun bəd yuxusundan bezən də tapılır - Kəllə Manqoy. Çobandır. Mamoy hər yatıb oyananda bu kişinin qoyun-quzusu qırılır. «Ayə, yatma, a qıvlasız. Yatersan, yat, amma yuxu görmə». «Olmaz. Konstitusiyada belə maddə yoxdur, beynəlxalq sənəd də yoxdur», - bu da Mamoyun gölə sallamaqla qızıl döən çoban çomağından pay alan Notarusun cavabıdır. Çobanın cavabına bu günümüzüdü: «Olmaz da. Çomağın haçası cibindədir. Ona görə». Amma birdən-birə Mamoy kişinin «qanun»ları pozulur. Bisütun dağını çapan tapılır. Fərhad müəllim çapdığı iri bir qaya parçasını Mamoy kişinin həyatına gətirməklə tilsimi qırılmış olur. Qaya yoxdurca, deməli, qiymət günü kəndin üstünə «yeriyəcək» bir təhlükə də yoxdu. Camaatın heyrəti var burda. «Min illərlə durmuş qaya necə yox oldu?» Demək mümkündür. Qollar çırmayıb iş görü-lərsə. Bu da müəllimin çağırışı. Onu Fərhad müəllimin dili ilə çatdırır. «Bekar oturmayın, bir iş görün, dana!» Bunu eşidən kənd

camaatı doğrudan da nəşə eləmək istəyir. Ancaq necə eləsin? Mamoy kişi öz əcali ilə ölənx oxşamır: «Kəlmeyi – şəhadətimi elə-belə, hər ehtimala qarşı dedim. Öz əcalimlə ölənx deyiləm». Camaat da daha Mamoyun yuxularından istəmir. Amma yenə seçim qarşısında dıdır. Ya ömürlünün sonunadək Mamoyun nazını çəkməlidirlər, ya da... Və burda kənd camaatı əlbəttə ki, Mamoyun başına daş çırpmağı seçir. Daş çırpacaq «qəhrəman»sa uzun-uzadı dilə tutulur. Hərə ona bir şey vəd edir. Qıssası, bəy kimi yaşayacaq, əsası, kənd camaatının xilaskarına çevriləcək bu «qəhrəman» - Dəli Firiq razılaşır. Qaya parçasını götürüb Mamoyun yatdığı nənəniyə tərəf gedir. Sonu? Dərhal bilinmir. Qaranlıqdan sonrakı işıqda sakitlikdi. Zahir. Deyəsən, heç nə dəyişməyib. Mamoyun yoxluğundan savayı. Xidmət çəkən, bir neçə saatlıq istəklisini görməyə gələn əskər «Ataşkəs davam edir» - deyir. Bir vaxtlar camaatın qənimli olan polkovnik Bəhməzov indi əsgərlərin komandiridi. Həmin bu corabı cırıq, ayağı iy verən əsgərin. Hərçənd, əsgərlərə «öz balası kimi baxır». Mamoyu o dünyalıq edən Dəli Firiq hardadı bəs? Bəy kimi yaşayırı mı? Əsla. Dəlixanaya salınıb. Bu da «qəhrəman»ın sonu. Əsgərsə, Mamoyun nənəsinə uzanıb yuxulayır. Saz havası altında...

Budu Vaqif Səmədoğlunun təsvirini çəkdiyi Çadırılı kəndi. Və əslində, çadırılı Azərbaycan. Pyes müəllifinin də deyəcəyi burdaca bitdi. Vaqif Səmədoğlunun sözü isə bitməmişdi. Səhnəyə çıxdı. Bir cümlə dedi: «*Əsgərini yuxuya verən millətlə barışma-yın*». Bu V. Səmədoğlunun nəsihətiydi. Zətan Vaqif bəy tövsiyəsini də etdi. «*Əsgəri oyadan millət olun!*» Burası bizdən asılı.

Baxdıq. Düşündük. Nəticə də çıxardıq.

Mələhət Rzayeva

«Şərq» qəzeti, 12 noyabr 2000

Dövlət Gənclər Teatrında premjera. Son illər birgə işləməyə adət eləyən V.Səmədöğlüylə H.Atakışiyev tamaşaçıların «Mamoy kişinin yuxuları»na baxmağa dəvət ediblər.

... Üç saata yaxındı səhnədə baş verənləri diqqətlə, gül-gülə izləyən tamaşaçılar aktyor truppasını alqışlayır. Rejissorla dramaturqun çıxışını gözləyirlər... Fürsətkən Məsavat başqanı İsa Qəmbər gül-çiçəklə səhnəyə qalxır... Və deyir: «Bu, Vaqif bəyin gecəsidə, Hüseynağa müəllimin, eləcə də aktyorlarımızın gecəsidə. Onları təbrik eləyirəm. Vaqif müəllimə isə həm də millət vəkili seçildiyinə görə təbrik düşür. Onsuz da millətin vəkiliydi...»

... Tamaşa demək olar ki, rəmzlərin və əbədi-əzəli anlayışların üstündə qurulub. Dünyanın sonu, məhəbbət əfsanəsi, yoxdan varlanmaq və ...

Şahnaz Bəylərqızı

«Yeni Məsavat», 12-13 noyabr 2000

Vaqif Səmədöğlü: *Mən bilmirəm bizim ədəbiyyatda olub ya yox, amma dünya dramaturgiyasında belə əsərlər var. Mən «Mamoy kişinin yuxuları» əsərini, bütünlüklə yaxşı bildiyim Qazax dialektində yazmışam. Amma tam ifrata varmadan yazmışam. Yəni hadisələr bir kənddə baş verir və onun üçün də dialektdən çıxmamışam. Azəri türkcəsinin bir xoşbəxtliyi də ondadır ki, bəzi başqa dillərdə olduğu kimi dialektləri insanlarını ayırmır. Məsələn, italyanlarda Eduardo de Fillipo əsərlərini Neapol dialektində yazıb. Onun teatri Neapol-dan Romaya gələndə tamaşaçılara tərcüməçi ilə baxırılmışlar. Hər kəs dialekti bir cür qəbul edə bilər, amma, zənnimcə, canlı dilin hökmən dialektləri olmalıdır.*

«...Musiqi dominantada kəsildi. Film bitdi» - Vaqif əminin «**Köhnə yəhudi mahnısı**» adlı, 33 il bundan öncə (nəzərdə 1971-ci il tutulur – red.) qələmə aldığı kinopovesti bu sözlərlə qurtarır. Vəssalam, şüttamam ... Əslində, belə sonluq təsadüf deyil. Axı əsərin yazıldığı janrdan da bəlidir ki, bu, bir növ kinossenari xarakterini daşıyır, məhz kino üçün nəzərdə tutulub və oxucu əsəri bitirir-bitirməz onu dərhal geniş ekranda, nədənsə mütləq ağ-qara rənglərdə və vaxt ucbatından bir az solmuş, bir az da cızıq-cızıq olmuş əski kinolentlər kimi təsəvvür edir. Bilmirəm, bəlkə də təsəvvür etmir... Bəlkə onu yalnız mən beləcə təsəvvür edirəm, necə ki, xəyalımda «Bizim Cəbiş müəllim»i və ya «Şərikli çöray»i ya da adıqəçənlərə nisbətən müasir həyatdan bəhs edən «Gün keçdi»ni canlandıram. Eləcə, lenti bir az solmuş, bir az cızılmış, sanki tamam başqa bir həyatdan miras qalmış qiymətli yadigar kimi...

Və bir də, qəribə fikir gəlir ağılıma... Bəlkə mən, hər şeyi unudub elə qısa müddətə rejissor olum? Yalnız bir filmi, Vaqif Səmədöğlunun bu kinopovestini ekranda canlandırmaq üçün? Bəlkə də yox ... bilmirəm. Axı mənim rejissor təhsilim yoxdur, əslinə qalsa, heç hər hansı başqa kino təhsilim də yoxdur ki, heç olmasa bu filmin nə vaxtsa gerçəkləşəcək (buna 100 faiz əminəm) çəkilişlərində ya operator, ya işıqçı, ya da elə butaforçunun köməkçisi kimi iştirak edim... Amma bir ümidim var: bəlkə Vaqif əmi köhnə tanışlığımızı nəzərə alıb məni filmin gələcək rejissoruna tapşırıb, ondan çəkilişlərə hərdən bir gəlib gözücüm baxmağıma icazə istəyər... Elə olsa, özümü çox bəxtəvar adam sanaram. Sanki dənizdən çıxıb daha ora düşməyə naümid qalan və hansısa bir möcüzə nəticəsində suya qayıda bilən bir balıq kimi... Onda bəlkə mən də rejissorun yanına yol tapıb onunla bu əsər haqqında bəzi düşüncələrimi paylaşar, içimdən keçənləri, məni narahat edən hissələrimi bölüşərəm. Bəlkə də rejissor dediklərimdən çəsar, bəlkə məəttəl qalar, ola bilsin, məni bir az dəli də

sanar, ola bilər ...

Əslinə qalsa, mənim nəinki kinoşunas, heç ədəbi tənqidçi təcrübəm də yoxdur ki, tam məsuliyyət və qətiyyət ilə deyəm: Vaqif Səmədoğlunun «Yəhudi mahnısı» mənə assosiativ olaraq İtalyan neorealizminin banilərindən Viskontinin filmlərini, hər-dən II Dünya müharibəsi haqqında klassik sovet (müəyyən məqamlarda sırf gürcü) kinolentlərini, bəzən Klod Lelüşün fransız melodramlarını, sonda isə, heç şübhəsiz, rus kinomatoqrafının ən nadir incilərindən olan «Durnalar uçur» kinoşədəvriinin final səhnələrini xatırladır. Bəlkə də peşəkar kino tənqidçisi olsaydım, heç bunları yazmazdım da. Amma yazıram ... çünki nə peşəkar, nə qeyri-peşəkar tənqidçiyəm, sadəcə, yazdıqlarım ürəyimdən keçir, bunları duyub gün kimi aydın bir həqiqət tək qəbul edirəm. Bir də, tam əminəm ki, «Köhnə yəhudi mahnısı» o vaxtın Dövlət Kinomatoqrafiya Komitəsi adlanan mənasız bir qurumun mənasız bir məmurunun əlinə düşməsəydi, indi milli kino xəzinəmizin II Dünya müharibəsi haqqında çəkilmiş ən nadir və koloritli incilərindən biri olardı. Bəlkə də bu çəkilməmiş film gürcülərin «Əsgər atası», ya rusların «Sabah müharibə başladı» ölməz kino əsərləri ilə bir sırada dayanardı. Bəlkə də bu işiq üzü görməyən kinolent bütün sovet məkanını, çox gülmən ki, elə xarici kinofestivalları da qəzib-dolaşib, məmləkətimizdən bixəbər tamaşaçılara Azərbaycanı tanıtdırıb, soydaşlarımızın beynəlmiləlçi ruhunu, qadınlarımızın namusunu, insanlarımızın geniş olduğu qədər həssas qəlbini, incə yumor hissini, hamı kimi sevib-sevildiklərini, hamı kimi eşq iztirabları keçirdiklərini, göz yaşı töküb ağladıklarını, yeri gəlmişkən, əsir almanlarla eyni zarafatlara güldüklərini və ən əsası eyni amala – azad dünyaya can atdıqlarını görərdilər. Kim bilir, bəlkə də onda bizim aqibətimiz bir az, lap azacıq başqa cür ola bilərdi... Bəlkə...

Amma film çəkilmədi, «Köhnə yəhudi mahnısı» kinopovesti isə Moskva məmurunun iri masasının dərin siyirtməsinin lap dibinə atıldı. Üstündən də nə az, nə çox 33 il keçdi. Vəssalam, şüttamam! ...

Heyif ki, mən rejissor deyiləm, heyif ki, heç işıqçı da deyiləm...

Amma, bəlkə nə vaxtsa...

Günel Anarqızı

yazıçı

«Ədəbiyyat» qəzeti, 6 avqust 2004

Vaqif Səmədoğlunun 1996-cı ilin yazında Dövlət Gənclər teatrında tamaşaya qoyulan «İntihar» pyesinin tamaşası son illərdə mənim yadımda qalan ən maraqlı teatr hadisəsi olub. Hüseynağa Atakişiyevin quruluş verdiyi və gənc aktyorların böyük bir həvəs və coşqu ilə oynadıqları bu tamaşa sözün yaxşı mənasında aktyor və rejissor sərbəstliyinin nadir nümunəsi kimi əvəzsiz idi. Sonluq improvizə üstündə qurulmuşdu və tamaşaçılar da özlərini tamaşanın içində hiss edirdilər.

Tamaşa bitir, hamı ayaq üstündə dəqiqələrlə aktyorları, rejissoru və əlbəttə, müəllifi, Vaqif Səmədoğlunu alqışlayır. Başqalarını bilmirəm, mənə elə gəlir ki, zalda əl çalan hər kəs həm də özünün bu tragikomik tamaşadakı «iştirakını» alqışlayır...

Məti Osmanoglu

«Ulduz» jurnalı, 5/2009

Sair, dramaturq kimi mən siyasətçi Vaqif Səmədoğludan qat-qat güclüyəm. Mən siyasətdə səhv buraxa bilərəm. Poeziyada isə heç bir vaxt ...

Vaqif Səmədoğlu

Siyasət mənim üçün yer kürəsini, bəşər tarixini yaşadan bir qüvvədir. Əvvəlcə qəbilə, sonradan ölkələr, imperiya münasibətləri və milli münasibətlər. Siyasət budur. Yer kürəsini yaşadan ədəbiyyat deyil, siyasətdi, bir də ticarət.

...Mən Azadlığı heç vaxt bayram kimi qəbul edə bilmirəm. Azadlığı necə var, elə də qəbul etmək lazımdır. Totalitar rejimdə Azadlığın fərqi ondadır ki, insan totalitar rejimdə də quldur, tam azad, demokratik cəmiyyətdə də. Fərq ondadır ki, totalitar rejimdə sən cəmiyyətin, rəhbərin, hansısa ideyanın, hansısa dövlət strukturlarının qulusan. Yəni quldarlıq dövründə, totalitar rejimdə sən quldar qamçıyla vura-vura işlədirdisə, burda artıq sən özün-özünə qamçı vurmalsan. Azadlıq mənim üçün həm də mübarizədir, əgər cəmiyyət azaddırsa.

...Mən Azadlığı çox gözəl bir qadına bənzədirəm. Gözəl qadın nə sevir: dövlət, güc və qüvvə. Kasıb ölkədə azadlıq qeyri-mümkündür. Azadlıq kasıb, qüvvətsiz ölkədə yuva salmır, qaçır. Gözəl qadın kimi...

Bu gün bəzən müstəqilliyimizdən gileylənənlər də var. Bizim xalqda qəribə bir təzad var. Bir millətin qəlbində iki duyğu, hiss yaşayır. Bir Azadlıq həsrəti, bir də qul rahatlığı!

Elə quşlar var ki, ancaq qəfəsdə yaşayırlar. Məsələn, mən quş saxlayıram. Tutuquşulanım var qəfəsdə. Bəziləri mənə irad tuturdular ki, onları qəfəsdə niyə saxlayırsan? Burax azadlığa! Amma onlar bilmirlər ki, quşları buraxsam, heç birçə saat da yaşaya bilməzlər. Çünki onlar nəsilbənəsil qəfəsdə yetişmiş

quşlardı. Onlar özləri özlərinə su,yem tapmaq, özlərini təhlükələrdən qorumaq instinkti artıq çoxdan unudublar. Adı sərəçə bildiyini bunlar bilmirlər. Sərəçədən dərrakəli, ağıllı olsalar da. Sərəçəyə nə var, o azaddır, təbiətin balasıdır.Uzun illər köləlikdə, əsirlikdə yaşayan millətlərdə də bu «qəfəs» instinkti yaranır.

Vaqif Səmədoğlu

Vaqif Səmədoğlu: ...Ayrılıq hissi bütün insanlarda var, amma son vaxtlarda mən ayrılıqların ən dəhşətisini hiss etdim: ən dəhşətlisi, bəlkə də ən çixılmazını, bu da Milli Ayrılıq və Milli Tənhalıqdır.

Qarabağla bağlı hadisələr, erməni millətçilərinin uzun illərdən bəri apardıqları təbliğat, hazırlıq, bir də ki, Qərbi Avropanın bu işə insafsız münasibəti mənə Milli Ayrılıq hissini yaşatdı. *Elə bildim ki, mənim millətim, Vətənim Azərbaycan Yer kürəsindən ayrılıb...*

«Ulduz» jurnalı, 11.1989

Bizi yaman təklədilər. Tənhalıqlardan ən dəhşətisinə – Milli Tənhalığa düşər olduq. Neçə vaxtdır aləm yada dönüb bizimçün, dörd yanımız ögey bir varlığa çevrilib...

Nə şimal bizə kömək əli uzadacaq, nə cənub. Qərbdən harayımızda hay verən tapılmayacaq. Şərq də ki, öz hayında.

Bizim bu günümüzü uzun illərdən bəri hazırlayırdılar. Etiraf etməliyik ki, ustahqla. Quduz erməni millətçiliyi özünə bütün dünyada müttəfiqlər, havadarlar tapdı. Ən çirkin, ən alçaq üsullərlə əl atmaqdan usanmayaraq. Qara yalandan, böhtandan tutmuş ta

rüsvətə, fahişəliyə qədər...

... Düşmən qüvvətli, hiyləgər və son dərəcə riyakardır.

Düşmənlərimiz çoxdur bizim. Və belə bir ağır dövrümüzdə biz özümüzü aldatmamalıyıq, bizə aydın olmalıdır ki, bir-iki il yox, uzun illər boyu milli varlığımız uğrunda vuruşmalı olacağıq. Çalışmalıyıq ki, bu çətin imtahandan qələbə ilə çıxaq. Ədalət, Azadlıq, Demokratiya qarşısında üzükə qalmayaq.

... Biz tarixi, coğrafi həqiqətin bərpa olunmasını Ali Sovetimiz qarşısında qoymalıyıq. Təxirə salınmadan. Respublikamızın adı Şimali Azərbaycan SSR olmalıdır. Dünya ictimaiyyəti yer üzündə Cənubi Azərbaycanın da mövcud olduğunu bilməlidir. Əksəriyyətin bundan xəbəri yoxdur. Biz hamıda, hər yanda xalqımıza qarşı marağ oymatmalıyıq.

Milli Tənhalıqdan qurtarmaq üçün, xalqımızın qələbəsi naminə ana yurdumuzda demokratiya bərqərar olmalıdır.

Vaqif Səmədoğlu
«Azadlıq» qəzeti,
24. XII. 1989

Hörmətli redaksiya! Milli Himnimiz haqqında mən də söz demək istəyirəm. Mübahisələr gədir. Yersiz və gərəksiz. Başımızın üstündə qürurla dalğalanan üçrəngli bayrağımızın öz səsi, öz musiqi təzahürü var. O da Üzeyir bəylə Əhməd Cavadın yaratdıqları Milli Marşdır. Və biz özümüzü ADR-in varisləri elan etmişiksə, onun bütün dövlət rəmzlərini də bərpa edib onlara yiyə durmalıyıq. O cümlədən, Milli Marşa – Himnə.

Səməd Vurğunun məşhur «Azərbaycan» şeiri milli mənləyimizi anlamaqda misilsiz rol oynayır və məhz bu cəhətdən (təkcə yüksək bədii dəyərinə görə yox), o, dilimizin əzbəridir. Və indi köhnə Azərbaycan SSR-nin Himninin musiqisini bu şeirin

sözlərlə Milli Himn kimi səsləndirmək ideyası məndə təaccüb və təəssüf doğurur.

...Gəlin Himnimiz ola-ola yenisini icad etməyək. Himnimiz var! Musiqisi Üzeyir bəy Hacıbəylinin, sözləri Əhməd Cavadın. ADR-in yaradıcıları məhz bu musiqi səslənəndə ayağa qalxıblar. Onu parlamaqda rəsmən təsdiq etməyə vaxtları çatmasa da. Beləliklə, gəlin yeni bir Himn uydurmaqla üç böyük sənətkarımızın – Üzeyir bəyin, Əhməd Cavadın və Səməd Vurğunun ruhunu incitməyək. Diriləri bir-birinə vururuq, heç olmasa, gəlin önlərinin ruhuna əl atmayaq.

Səməd Vurğun mənim atamdır, onunla həm övlad, həm şair, həm də azərbaycanlı kimi fəxr edirəm. Ancaq Azərbaycan Himni səslənəndə, ayağa qalxanda buna övlad kimi sevinib, qürur hissi keçirməyə Əhməd Cavadın oğlu Yılmazın məndən qat-qat çox tarixi və mənəvi haqqı var.

Hörmətli: Vaqif Səmədoğlu
«Azadlıq» qəzeti,
20 dekabr 1991-ci il

Hörmətli Vaqif Səmədoğlu!

Azərbaycan Milli Demokrat («Boz Qurd») partiyası Azərbaycan Boz Qurd Partiyasının yaranmasının (26 dekabr 1993-cü il) ikinci ildönümünü münasibətilə partiyanın lideri, keçmiş millət vəkili və Daxili İşlər naziri, general-leytenant İskəndər Məcid oğlu Həmidovun qeyri-qanuni həbsi, Azərbaycan Boz Qurd Partiyasının ləğv edilməsi və ona qarşı repressiyalar zamanı göstərdiyiniz siyasi-mənəvi köməkliyə, həmrəylik və dostluq duyğularına görə, Sizə öz minnətdarlığınızı və səmimi arzularınızı bildirir.

Azərbaycan Milli Demokrat («Boz Qurd») partiyasının siyasi surası

Vaqif Səmədoğlu: Qarabağ problemi başlayanda mən bir neçə təklif irəli sürmüşdüm. Xalq Cəbhəsinin hakimiyyəti dövründə təklif etmişdim ki, Azərbaycan dövləti Şimali Azərbaycan adlandırılın, ermənilər və azərbaycanlılardan ibarət mühacirətdə fəaliyyət göstərən Dağlıq Qarabağ hökuməti yaradılsın. Buna razılıq verən kifayət qədər Krasnodar vilayəti, Şimali Qafqaz bölgəsi və Moskvada yaşayan ermənilər var idi. Təəssüf ki, Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti dövründə ölkəyə rəhbərlik edənlərin əsas iş vaxtının cəmi 10%-ə yaxını Qarabağa həsr olunurdu. Əsas diqqət bir-biriylə çekişmələrə yönəlmişdir. Deyilənləri və səriştəsiz kadr siyasətini nəzərə alaraq, 1993-cü ilin yanvar ayında mən mətbuatda bəyanatla çıxış edərək AXC sıralarını tərk etdim.

Baxmayaraq, Əbülfəz Elçibəy haqda (o zaman da, indi də) çox yüksək fikirdəyəm. Yalnız vətənpərvərliklə və son dərəcə təmiz insan olmaqla dövləti idarə etmək mümkündür deyil.

Fizik – alim Tofiq Qasımovun Müdafiə komitəsinin sədri Vaqif Səmədoğlu bildirmişdir ki, komitənin məqsədi ictimaiyyətin diqqətini bu məsələyə yönəltmək, istintaq və sonrakı məhkəmə prosesinin gedişinə ictimai nəzarəti təşkil etməkdir.

«Yeni Müsavat», 31.10.1995

Vaqif Səmədoğlu: Tofiq Qasımovun azadlığa buraxılması üçün respublika alim və ziyalıları, beynəlxalq təşkilatlar dövlət rəhbərliyinə müraciətlər etmişdir.

...Mən əminəm ki, Azərbaycan dövlət rəhbərliyi bu müraciətlərə laqeyd yanaşmayacaq, Tofiq Qasımovun azadlığa bura-

xılmasını təmin edəcək və ölkəmizdə Milli birliyin yaranması naminə sözdə yox, əməldə addım atacaqdır.

«Yeni Müsavat», qəzeti 28.XI.1995

Sual: Vaqif bəy, son vaxtlar Vətənə xəyanətdə ittiham olunanların əksəriyyəti «OMON»-çulardır. Bu barədə nə deyərdiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Bu saat Azərbaycan rəhbərliyində hər şey bir əldə cəmləşib. «OMON»-çuların təqsiri isə özü-özlüyündə məndə heyratamiz dərəcədə təəssüf, kədər, bir də etiraz hissələri doğurdu. Axı niyə belə olsun? II Dünya müharibəsi kimi dəhşətli bir müharibədə neçə milyonlarla insan qırılıb. Və alman faşizmi üzərində Nürnberq şəhərində məhkəmə quruldu. Orada müttəhimlər kürsüsündə bir nəfər də olsun sırayı əsgər, yefreytor, serjant oturulmadı. Çünki bunlar əmrə tabe adamlardır. Ancaq bunların rəhbərləri cavabdehlik daşıyırdılar. Və «OMON»-un hərəkətində qeyri-qanuni bir şey olubsa (bunu tarix göstərəcək, olub ya yox), onun rəhbərləri ittiham olunmalıdır, sırayı, üzvlər, üzvlərlə uşaq yox. Hərbidə, polisdə belə bir prinsip var: pis əmri yerinə yetirmək, yaxşı əmri müzakirə etməkdən qat-qat yaxşıdır. Sabah bu məhkəmələri görmüş sırayı, əmr alarkən oturub düşüncələr ki, birdən bu əmrə görə məni də tutarlar. Bu anarxiyaya gətirib çıxarır. Bütün «OMON»-çuları deyə bilmərəm, Qazax-Ağstafa bölgəsində erməni qabağında dura biləcək uşaqlar yalnız onlar idi. İndi də onları Vətənə xəyanətdə ittiham edirlər. Bu, Azərbaycan tarixində ən biabırçı hadisədir. Söz gəzir ki, 18 oktyabrda onlar əfv olunacaqlar. Onlar əfv olunacaqlarsa, dövlət başçısına bu başdan minnətdaram. Ancaq əfvlə yanaşı mən onlardan üzr də istəyərdim ki, anlaşılmaqlıq olub.

*«Yeni Müsavat» qəzeti,
4-7.X.1996*

«Yeni Müsavat» qəzetinin baş redaktoru Rauf Arifoğluna

Hörmətli Rauf bəy!

Sizin baş redaktor olduğunuz qəzetin 1996-cı il 4-7 oktyabr tarixli 49-cu sayında gözəl şairimiz Vaqif Səmədoğlunun Azərbaycan torpaqlarının düşmənlərdən azad edilməsi uğrunda döyüşmüş «OMON»-çuların bu gün haqsız həbs olunmaları ilə bağlı dediyi sözlər bizim ürəyimizdən tikan çıxartdı. Bizim övladlarımız Azərbaycan xalqının düşməni ola bilməz. Onlar Vətən torpağı uğrunda canlarını fəda etməyə hazır olduqlarını öz işləri ilə göstərirlər. Biz qəzetinizin vasitəsilə V.Səmədoğluna öz təşəkkürümüzü bildirir və deyirik ki, ot kökü üstə bitər. Xalqımızın Vaqif bəy kimi ziyalıları çox olsa, torpaqlarımızı qoruyan igid oğlanların anaları həbsxanalar qarşısında göz yaşını axıtmaqlar.

Hörmətlə, «OMON»-çu anaları adından:
Sevil Əliyeva, Tahirə Cəfərova, Südəbə Şixəliyeva, Tutubəyim İslamova, Zəhra Məmmədova, Südəbə Məmmədova, Qiymət Cəbrayilova, Gülnar Hüseynova, Nəzakət Vəliyeva, Nisəxanım Xəlil qızı, Rübabə Məmmədova və b.

«Yeni Müsavat» qəzeti, 11-14 oktyabr 1996 il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ CƏNAB HEYDƏR ƏLİYEVƏ

Hörmətli Heydər bəy!

Sizi doğum gününüzlə təbrik edir, can sağlığı, uzun ömür diləyirəm. Xahiş edirəm qəbahət saymayın, lakin imkandan istifadə edib, Sizin diqqətinizi Əhrrar partiyasının sədri Vaqif Hacıbəylinin vəziyyətinə cəlb etmək istəyirəm. O, bu il aprel ayının 29-da keçirilmiş mitinq zamanı polis tərəfindən saxlanılmışdır. Hal-hazırda istintaq təcridxanasındadır. İctimai asayişin pozulmasında onun bir günahı varsa da, o, artıq buna görə iki həftəlik cəzasını çəkmişdir. Ancaq ona qarşı «polisə müqavimət göstərmə» ittihamı ilə əlavə cinayət işi qaldırılmışdır.

Hörmətli Heydər bəy, mən Vaqif Hacıbəyliyi çoxdan tanıyıram. Və Sizi əmin edirəm ki, o, son dərəcə mədəni bir insan, savadlı hüquqşünas kimi, öz həlim təbiətinə və yaxşı bildiyi qanunlara qarşı yönəlmiş hərəkətlərə yol verməzdi. Mənə elə gəlir ki, bu məsələdə dəyərli polis orqanlarımız ilə Vaqif Hacıbəyli arasında təəssüf doğuran anlaşılmaqlıq baş vermişdir. Odur, hörmətli Heydər bəy, Sizdən, qiymətli vaxtınızı aldığım üçün üzr istəyərək, bu məsələyə diqqət yetirmənizi xahiş edirəm. İnsan taleyi həll olunan bir işdə Sizin sonsuz dərəcədə obyektiv, insanpərvər və qətiyyətli olduğunuzu bildiyim üçün bəri başdan Sizə, hörmətli Heydər bəy, dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Hörmətlə: Vaqif Səmədoğlu

Azərbaycanın Xalq Şairi

Bakı, 10 may 2000

Milli Məclis özünün ilk toplantısını keçirdi. Bu yığıncaqda əvvəlcədən razılaşdırıldığı kimi, müxalifət nümayəndələri iştirak etmədilər. Yalnız Müsavat Partiyasının üzvü Vaqif Səmədoğlu gəlmişdi.

Sual: Vaqif bəy, nə əcəb iclasda iştirak edirsiniz. Axı müxaliflər bu parlamentdən imtina ediblər?

Vaqif Səmədoğlu: Mən Müsavat Partiyasının üzvü olaraq həm də Azərbaycanın xalq şairi Vaqif Səmədoğluyam. Mənim üçün parlament bir tribunadır, xitabət kürsüsüdür. Altmış bir yaşım var. Heç kim, heç bir siyasi quruluş, heç bir iqtidar məni dəyişə bilmədiyi kimi, indi də heç kəs dəyişə bilməz. İş ki qaldı təzyiqlərə - yuxandan və aşağıdan, iqtidar və müxalifətdən edilən təzyiqlər-mənə heç biri məqbul deyil. Mən mənəm. Öz sözlümü hər yerdə demişəm.

24.XI.2000 Müsavat Partiyasının Divanı növbədənəkar top-landı. Fövqəladə iclasın çağırılmasına səbəb Vaqif Səmədoğlunun partiyanın qərarına etinasızlıq nümayiş etdirərək Milli Məclisin iclasında iştirak etməsi olub. Divan Vaqif Səmədoğlunun Müsavat Partiyası sıralarından uzaqlaşdırılması ilə bağlı yekdilliklə qərar qəbul edib.

*«Yeni Müsavat» qəzeti,
25.11.2000*

Sual: Vaqif bəy, partiyadan xaric olunmağınız barədə Müsavat Divanının qərarına münasibətiniz necədir?

Vaqif Səmədoğlu: Bu məndə təəssüf hissi doğurur. Bunu qarşılıqlı anlaşılmazlığın nəticəsi kimi qəbul edirəm. Məsələ burasındadır ki, Milli Məclisə üzv seçilən kimi məni ilk təbrik edən Müsavat Partiyasının rəhbərləri oldu. Bütün bunlardan sonra belə bir qərarın qəbul edilməsi təbii ki, məndə təəssüf hissi doğurmaya bilməzdi. Bilirsiniz, bunu mən artıq hər yerdə

demişəm. Yenə də təkrarlaşmağa məcburam. O yaşda deyiləm ki, bəmədə hətta hörmət bəslədiyim insanlar, hörmət bəslədiyim siyasi partiya liderləri, mənimlə məsləhətləşmədən yığılıb hansısa bir qərar qəbul etsinlər. Mən Müsavatın məlum qərarından xeyli əvvəl artıq öz qərarımı bəyan etmişdim. Demişdim ki, mandatdan yalnız mənə səs vermiş 30 min seçicinin etimadını doğrulda bilməyəcəyim təqdirdə imtina edəcəyəm.

Burada bir məsələ də var. Mən Müsavat Partiyasının sırası üzvü olmuşam. Yəni onun rəhbər orqanlarına – nə Divanına, nə də Məclisinə daxil olmamışam. Ona görə ki, hər bir müxalifət partiyası, o cümlədən Müsavat kimi kifayət qədər güclü sosial bazası olan partiya, hakimiyyətə gəlmək haqqında düşünür. Mənim isə hakimiyyətdə gözüm yoxdur. Necə ki, indiyə kimi heç bir iqtidarda gözüm olmayıb. Məsələn, dostum, qardaşım rəhmətlik Əbülfəz bəy ölkə prezidenti olanda, 1993-cü ilin yanvar ayında, bəyanat verərək AXC-dən çıxmışam. Saxta yolla millət vəkili seçilməmişəm. Qazax mahalından Səməd Vurğunun oğlunun seçilməməyinin özü saxtakarlıq olardı.

Sual: Dediniz ki, millət vəkili seçiləndə məni ilk təbrik edən Müsavat Partiyasının rəhbərliyi olub.

Vaqif Səmədoğlu: Bəli, İsa bəy də məni təbrik eləyib. Hətta mənim teatr-tamaşamda («Mamoy kişinin yuxuları» tamaşası-red.) səhnəyə çıxıb, səhnədən təbrik edib.

İndi ki, belə qərara gəldilər özləri bilirlər. Ancaq mən buna formal bir iş kimi baxıram. Məni Müsavatdan heç kim çıxara bilməz. Çünki Müsavat mənim üçün ilk növbədə Məmməd Əmin Rəsulzadədir, Fətəli xan Xoyskidir, Topçubaşovdur. Nəhayət, unutmayaq ki, M.Ə.Rəsulzadənin yaratdığı Müsavat Partiyasının 21 Mərkəzi Komitə üzvündən üçü mənim babamdı: Mustafa ağa Vəkilovdu, Məmmədrza ağa Vəkilovdu, Rəhim ağa Vəkilovdu. Biri didərgin düşüb, qürbətdə ölüb. Biri tapança ilə özünü öldürüb... Şükürlər olsun ki, indi zaman o zaman deyil.

«Günay» qəzeti, 2.12.2000

«Mən nə iqtidar, nə də müxalifət despotizmini qəbul etmirəm». Bu sözləri parlamentin ilk iclasındakı iştirakı zamanı söyləyən millət vəkili Vaqif Səmədoğlu elə həmin gün, noyabrın 24-də mənsub olduğu Müsavat Partiyasının divanı tərəfindən təşkilatın sıralarından xaric edildi.

Vaqif Səmədoğlu iclasda iştirak etməklə seçicilərin maraqlarını hər şeydən üstün tutduğunu, Müsavat Divanı isə onu partiya sıralarından xaric etməklə demokratik idarəçilik metodlarına nə dərəcədə «riayət etdiyini» göstərdi.

Vaqif Səmədoğlu partiyadan uzaqlaşdırılmasına baxmayaraq, heç nə itirmədi. Əksinə, o, əsl ziyalı olduğunu bir daha təsdiqlədi. O, sübuta yetirdi ki, demokratiyadan dəm vurmadan belə əsl demokrat olmaq mümkündür. Bunun üçün insan hüquqlarına, seçdikləri millət vəkildən problemlərinin həlli üçün fəaliyyət göstərməsini uman minlərlə seçicinin mənafeyinə hörmət etmək kifayətdir. Vaqif Səmədoğlunun sübuta yetirdiyi daha bir məqam isə atasının ruhuna hörmət edərək onun çox sevdiyi Qazax camaatının maraqlarını tapdamaması oldu.

«Kaspi» qəzeti, 28-29.11.2000-ci il

Vaqif Səmədoğlunun Avropa Şurası Parlament Assambleyasında fəaliyyəti dövründə (2000-2005-ci illərdə) AŞPA-nın iclaslarında, komitə və komissiyalarında etdiyi çıxışlar, xüsusən Avropa deputatlarıyla yaranmış şəxsi münasibətləri, qeyri-rəsmi görüşləri o mərhələdə ölkənin xeyrinə kifayət qədər müsbət təsir göstərmişdi.

Sentyabrın 25-də Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iclasında Avropa Şurası monitorinq qrupunun üzvləri olan macarıstanlı Matios Lors və italyalı Doyno Diana tərəfindən hazırlanmış «Gürcüstan Avropa Şurası qarşısında götürdüyü öhdəlikləri necə yerinə yetirir?» məsələsinin müzakirəsi olduqca ciddi və maraqlı keçmişdir.

Siyasi və iqtisadi sahələrdə Gürcüstanla Rusiya arasında illərlə davam edən gərgin münasibətlər AŞPA-nın iclasında bir daha qabarıq şəkildə özünü büruzə verdi... Rusiya parlament nümayəndə heyətinin üzvləri Dmitri Raqozin və Leonid Sluski birbaşa və əşya-yı-dəlilsiz Gürcüstanı çəçen «bolşeviklərinə» və terrorçularına himayədarlıqda təqsirləndirdilər. Onlar eyni zamanda bildirdilər ki, Gürcüstan bu problemin həll edilməsində Rusiya ilə əməkdaşlıq etməkdən imtina edir.

Gürcüstan nümayəndə heyətinin rəhbəri Revaz Adamiya cavabında demişdir ki, Rusiya Çeçenistanda yerləşən hərbi bazalarını ərazidən çıxarmaq əvəzinə onları terrorçuların sığınacağına çevirir.

Elə bu zaman Azərbaycan nümayəndə heyətinin üzvlərindən birinin səsi eşidilir və Şuranın üzvləri bu ittihamı diqqətlə dinləyirlər: *«Sovet dövrlərindən Gürcüstan lokal azadlığın simvolu kimi qəbul olunurdu və SSRİ-nin bütün respublikaları «ağ qibtə» ilə Gürcüstanın daxili potensialına həsəd aparırdılar, - deyər Azərbaycan Milli Məclisinin üzvü, şair Vaqif Vəkilov Rusiyanın Qafqazda siyasətini alt-üst edən bəyanatla çıxış edir: «Rusiya Çeçen-*

nistandan xeyli güclü və miqyasca böyük dövlətdir, lakin Gürcüstanda yaranmış şəraitə nəzarət edə bilmir, əvəzində Gürcüstandan Pankisi dərəsində tam qayda-qanun yaratmağı tələb edir.

Məgər prosesə nəzarət etmək, Rusiyaya göründüyü kimi, elə asandır mı? Gürcüstan hazırda çox-çox böyük və kiçik ölkələrin marağı dairəsinə çevrilmişdir, buna görə də ona Avropanın köməyi olduqca vacibdir...»

İldırım sürəti ilə yayılan bu xəbər gürcü ictimaiyyətinin, xüsusilə yazıçı, şair, alim və ziyalıların böyük rəğbətinə səbəb oldu, Azərbaycanca, onun qabaqcıl oğullarına razılıq və minnətdarlıq ifadə olunan sözlər eşidildi. Həm də onlar natıq Vaqif Vəkilovun böyük gürcü şairlərinin – Qalaktion Tabidzenin, Georgi Leonidzenin, İrakli Aşaşidzenin, Qriqol Aşaşidzenin, Karlo Kaladzenin, İosif Noneişvilinin, Quram Asatianinin və onlarla başqa şair və yazıçıların böyük dostu olan Səməd Vurğunun oğlu olduğunu eşitdikdə öz sevinclərini gizlədə bilmir, səmimi ürək sözlərini ona çatdırmağı bizdən xahiş edirdilər.

İlk sözü sentyabrın 30-da 70 yaşlı Gürcüstan Dövlət Filarmoniyasında təntənəli surətdə qeyd olunan Gürcüstanın görkəmli şairi, respublika parlamentinin üzvü Cansux Çarkıviani deyir:

«...Bax, götürsənmi, Vurğunu harada xatırladım? Böyük şairi mənə xatırladan onun böyük oğlu Vaqif Vəkilov oldu. O, Strasburqda Gürcüstanı yolunu azmış yağılardan elə müdafiə etdi ki, bunu yalnız öz vətəninə həddən artıq sevən gürcü edə bilərdi.

Cəngavər ruhlu, ləyaqətli qardaşım Vaqif, sənə minnətdaram.

Dərindən fikir verəndə hərəkətinə təəcüblənmədim, çünki sən dahi atanın adına layiq hərəkət etməsən. Böyük atanın özü kimi böyük və ləyaqətli oğul olması nə qədər böyük xoşbəxtlikdir.

Sənə borcluyam, Vaqif! Necə deyərlər, borclu borclunun sağlığını istər...»

Ermənistan parlamentinin üzvü Armen Rostomyanın Strasburqda «Gürcüstanda ermənilərin hüquqlarının tapdalanması» haqqında çıxışı professor Bondonu necə qəzəbləndirmişsə, Vaqif Vəkilovun etibarsız qapıbir erməni qonşusunun hücumuna cavab nitqi

bir o qədər sevindirmişdir. Bizimlə söhbət zamanı o, fərəhlə: «Dağ kimi bizim arxamızda duraraq bizə tərəfdar çıxıb müdafiə edən o bəli Vəkilov, görəsən, kimdir?» sualına: «O, Səməd Vurğunun oğlu, yazıçı Vaqif Vəkilovdur!» - cavabına tərəddüd etmədən: «Elə kişinin elə də oğlu olar!» - deyər təbəssümlə cavab verib. Strasburqda baş vermiş hər iki hadisə haqqında o, dediklərinə əlavə etdi: «...sinəsini irəli gərəkək Gürcüstanın müdafiəsinə qalxan Vaqif Vəkilov imiş. Nə Səmədin Vaqif kimi nə oğlu ... Onunla yalnız azərbaycanlılar deyil, biz də fəxr edirik».

Strasburqda Vaqif Vəkilovun çıxışı nəinki yalnız gürcülərin, həm də respublikada yaşayan azərbaycanlıların da ürəyindən oldu. Vaqif bəyin soydaşlarına necə böyük başucalığı gətirdiyini təsəvvür etmək çətindir. Gürcüstan prezidenti icra aparatının regional siyasət və ərazi idarəetmə xidməti rəisinin müavini, Gürcüstan YB Azərbaycan bölməsinin sədri, Maçabeli mükafatı laureatı, yazıçı, şair-tərcüməçi, dramaturq İmir Məmmədli iftixar və qürur hissiylə: «Böyük atalar həmişə böyük oğullar yetişdirə bilmirlər, çünki əksər hallarda oğul əzəmətli atanın gözqamaşdırıcı işığında itibəttir. Bu baxımdan, böyük Azərbaycan şairi Səməd Vurğun xoşbəxt istisnalardandır. İki oğul – qoşa nur sütunu! – deyər məhəbbətə sözlə başlayır. – Mən deyərdim, böyük Azərbaycan şairi, millət vəkili Vaqif Səmədoğlunun (Vəkilov) sentyabrın 25-də Avropa Şurasının iclasındakı çıxışı Vəkilovlar nurunu bir daha dünyaya, ilk növbədə Azərbaycana qonşu və strateji tərəfdaş olan Gürcüstanın ürəyinə işıq saçdı, bununla da Gürcüstan vətəndaşı olan yüz minlərlə azərbaycanlıya başucalığı gətirdi. Bir daha aydın oldu ki, böyük sənətkar həm də böyük humanist, insanpərvər olur. Vaqif Səmədoğlu böyük atanın böyük oğlu kimi xeyirxah Azərbaycan xalqının müdrikliliyini dünya qarşısında nümayiş etdirdi: «Özünə bir inək istəyəndə, qonşuya ikisini istə!» - onun devizi belədir.

Başımı nə qədər uca etdinsə, bir o qədər başın uca olsun, Vaqif bəy!»

...Ələmətdar haldır ki, Avropa Şurası Parlament Assambleyası Gürcüstan üçün olduqca əlverişli tövsiyələr zərfi qəbul etmişdir.

Bu böyük işdə Vaqif Vəkilovun da əməyi, sözsüz, böyükdür.

Məmməd Gülməmmədov
Jurnalist,
«Gürcüstan» qəzeti, 19.11.2001

Gilyermo Martinez Kassan (AŞPA-nın Xüsusi Komitəsində Azərbaycan üzrə məruzəçi, İspaniya parlamentinin üzvü): «Mən Avropa Şurasında olacaq nümayəndə heyətinin üzvləriylə görüşmək şərəfinə nail oldum. Onlardan bəziləriylə yaxından tanış oldum. Xüsusən çox hörmətli bir şair – deputatla... (şair-deputat – V.Səmədovğlu nəzərdə tutulur – red.)».

«Azərbaycan» qəzeti,
09.1.2001-ci il.

Vaqif Səmədovğlu ermənilərin Azərbaycanın yalnız ərazilərinə yox, mədəniyyətinə də təcavüz etdiklərini bildirərək, bununla bağlı faktlar açıqladı. O, AŞPA-da geniş şəkildə qaldırmaq istədiyi məsələnin detallarına vararaq Azərbaycan mədəniyyətinə qarşı təcavüzün hələ 19-cu əsrdən başladığını qeyd etdi. Millət vəkili sovet təhsil sisteminin azərbaycanlılara «görkəmli maarifçi» kimi təqdim etdiyi Xaçatur Abovyanın «Aşiq Qərib», «Əsli və Kərəm» dastanlarını erməniləşdirdiyini, «Koroğlu» dastanı ilə bağlı da ermənilər tərəfindən eyni cəhdlərin edildiyini söylədi. V.Səmədovğlu Moskvada 14 erməni səsyzama studiyasının fəaliyyət göstərdiyini, onların Azərbaycan mahnılarını erməniləşdirməklə məşğul olduğu barədə məlumat verdi. Millət vəkili 4 minədək Azərbaycan xalq mahnısının bu formada mənimşənildiyini dedi. O, Tofiq Quliyev, Ələkbər Tağıyev və digər Azərbaycan bəstəkarlarının əsərlərinin «erməni mahnısı» adıyla satıldığını söylədi. Vaqif Səmədovğlu daha sonra üzünü media nümayəndələrinə tutdu: «Mən sizə ağsaqqal kimi

bir söz deyim. Orada edilən çıxışlar, yayılan sənədlər çox vacibdir», deyən xalq şairi AŞPA-nın «informasiya mübarizəsi meydanı» olduğunu bildirdi. O bir çox məsələlərin qeyri-rəsmi görüşlərdə və söhbətlərdə həll olunduğunu dedi. «Orada işlərin 30-40 faizi çay, qəhvə, pivə stolu arxasında söhbətlər zamanı həll olunur». V.Səmədovğlu ötən ilin sonundan indiyədək AŞPA-da Azərbaycana və onun nümayəndələrinə münasibətin müsbət istiqamətdə dəyişdiyini vurğuladı. «Həmişə şikayət edirik ki, alman, fransız, ispan bizim əleyhimizədir. Halbuki onların sadəcə, bizdən xəbərləri yoxdur».

«525»-ci qəzet, 3.07.2001

İstedad heç vaxt bir tərəfli olmur. İnsanda istedad özünü göstərsə, o həmişə müxtəlif sahələrdə, müxtəlif istiqamətlərdə özünü biruzə verir. Vaqif Vəkilov sözün əsl mənasında istedaddır. Gözəl musiqişünas, yazıçı, dramaturq, siyasətçi Vaqif müəllim Azərbaycan ziyalıları içərisində ən parlaq, ən görünən və işiq saçıan insanlardan biridir. Bütün bu xüsusiyyətlərlə yanaşı, Vaqif müəllim poliqlotdur. Siz soruşa bilərsiniz hansı dilləri bilir ki, biz onu poliqlot hesab edirik. Təbii, Vaqif müəllim Azərbaycan dili, Rus dili, Türk dilindən istifadə etdikdə biz hamımız heyran qalırıq, ancaq bu dillərlə yanaşı Vaqif müəllim ən çətin dillərdən birini - demokratiya dilini çox gözəl bilir. Vaqif müəllim ən yüksək səviyyədə qiymətlənən, dəyərlənən və əhəmiyyətli olan «xalqın dilini» bilir. Vaqif Vəkilov problemləri həll etmək, ağsaqqal olmaq, tövsiyə vermək, müdrik olmaq dilini də hamıdan yaxşı bilən insanlardan biridir. Görürsünüz, söhbət yalnız ingilis, fransız, alman yaxud hansısa başqa dillərdən getmir. Poliqlot sözünü istifadə etdikdə hesab edirəm ki, bu nöqtəyi nəzərdən Vaqif Vəkilov sözün əsl mənasında böyük bir dilçidir, filoloqdur, xalq adamıdır və xalqın adamıdır.

Səməd Seyidov

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor

Vaqif Səmədoğlu kamil böyük şairdir, gözəl insandır, psixoloji nöqteyi nəzərdən çox gəncdir. Daxili emosiyalara görə, iti düşüncəyə malik insandır. O, öz cazibəsiylə Azərbaycanı dünyaya açan bir şəxsiyyətdir. Avropa Şurasında fəaliyyəti dövründə bunun bir daha şahidi oldum. Vaqif müəllimin bütün mövqeyi Azərbaycanla bağlıdır. O, «*Saxlayın yer kürəsini düşmək istəyirəm*», dedikdə, biz başa düşürük ki, onun içində inqilabi hisslər çox güclüdür. Ancaq Vaqif müəllim bu inqilabi hisslərini məharətlə şeirə yönəldən insandır.

Asim Mollazadə

Demokratik İslahatlar Partiyasının sədri

Mən 70-ci illərin axırlarında Yazıçılar İttifaqına işləməyə gələndə Yusif Səmədoğluylla tanış oldum. Vaqif müəllimlə isə gec tanış oldum. Mən və yaşlılarım onun haqda çox eşitmişdik. Onu dissident şair kimi tanıyırdıq. Ondan çəkinirdik. Özüylə tanış olandan sonra gördüm ki, o, necə sadə, saf insandır. Böyük insanlar, doğrudan da çox sadə olurlar.

Strasburqda olanda mən Vaqif müəllimin daha bir xüsusiyyəti haqda bildim. Mən Vaqif müəllimdən sonra Azərbaycanın Avropa Şurası Parlament Assambleyasındakı nümayəndə heyətində iki il çalışdığım müddətdə Strasburqa gələndə Avropa parlamentarları, onların içində olan lordlar, markizlər və başqaları bizə yaxınlaşıb Vaqif müəllimi soruşur, ona salamlarını çatdırmağı xahiş edirdilər. Bakıda Vaqif müəllimin özündən bu sirin səbəbini soruşduqda dedi ki, mən onlarla görüşəndə cürbəcür söhbətlər edirdim, istər siyasətdən, tarixdən, istərsə də həyatdan. Burda müəyyən qədər ciddilik

və müəyyən qədər də zarafat, yumor olurdu. Onlarla restorana da gedirdim. Yeri gələndə pianoda klassik və caz musiqisi də çalırıdım. Bu da avropalı deputatlarda təəccüb, heyrət və maraq doğururdu.

Vaqif müəllim onlara sübut edirdi ki, Azərbaycanda da bu cür yüksək səviyyəli deputatlar var. Və bu özü elə böyük siyasətdir.

Vaqif müəllim vaxtın nəbzini həssaslıqla tuta bilir. Onun Milli Azadlıq hərəkatında iştirakı biz ziyalılar üçün çox təbii, səmimi göründü. Çünki o, bu hərəkatı yaxınlaşdırarlardan olub. Və maraqlısı da odur ki, hərəkatın zəif tərəflərini deyənlərdən biri də o oldu. Elə indi də cəsarətli fikirlər söyləməkdən çəkinmir. İllər, sınaqlar, çətin dövr bu insanı dəyişmədi. Bu yaxınlarda Vaqif müəllimin «Yeni Müsavatda» (15.11.08 tarixli nömrəsi nəzərdə tutulur – *red.*) çıxan müsahibəsini oxudum. Bu müsahibədə o, hər kəsin düşündüyünü, amma hər kəsin deyə bilmədiyini dedi. O, əsl yazıçı kimi öz sözünü dedi və dissident ruhlu insan olaraq qaldığını sübut etdi. Ondan nümunə götürmək lazımdır. Ancaq bilirəm ki, bu çətinidir. Bunun üçün Vaqif olmaq lazımdır.

Vaqif müəllim dövlətçiliyi sevən, millətini sevən insandır. Mən hesab edirəm ki, bizim istiqlaliliyyətimizin qazanılmasında, müstəqilliyimizin saxlanılmasında Vaqif müəllim kimi insanların rolu böyükdür. Mən onun qarşısında baş əyirəm. Ona aktiv ömür arzulayıram.

Elmira Axundova

Publisist, yazıçı

*08.06.09-da YB – də keçirilən
tədbirdəki çıxışdan*

VAQIF SƏMƏDOĞLUNUN MÜSAHİBƏLƏRİNDƏN PARÇALAR

Sual: «Səmədoğlu» təxəllüsünü götürmək təklifi kima məxsus olub?

Vaqif Səmədoğlu: Yusifə «Səmədoğlu» təxəllüsünü götürməyi Nazim Hikmət tövsiyə edib. Yusiflə söhbətdə Nazim Hikmət soruşmuşdu ki, sən əsərlərini hansı imza ilə çap etdirəcəksən? O da cavab verib ki, «Yusif Vəkilov» kimi. «Onda hamı elə biləcək ki, rüssan. Odu ki, atanın adını özünə təxəllüs götür – ol Səmədoğlu», - deyib. Ondan sonra Yusif – Səmədoğlu, Vaqif – Səmədoğlu, Emin – Sabitoğlu oldu.

Sual: Siz sərbəst şeirə keyfiyyətə milli kolorit gətirdiniz. Ona milli pasport qazandırdınız.

Vaqif Səmədoğlu: Sərbəst şeirin texnologiyasından söhbət açsaq, bəli, sərbəst, qafiyəsiz şeiri ilk dəfə mən yazmışam. Əvvəlki şairlər qafiyəli yazırdılar...

Amma mən təkcə sərbəst şeir yox, gəraylı da yazmışam, qoşmalarım da var. Əruzda xeyli yazmışam, meyxana janrına da müraciət etmişəm. Mənim üçün sərbəst şeir yazmaq hecəda yazmaqdan, qəraylı yazmaq əruzda yazmaqdan çətindir. Çünki heca vəznində yazanda bir də görürsən ki, qafiyə elə möcüzələr yaradır ki, ağılna da qəlməz. Sərbəst şeir yazanda ağılna nə varsa, onu da ortaya qoyursan. Vəznə yazanda özlü duyğuları

səndən qoparı. Bəhrədə hətta sözün musiqisini müəyyənləşdirmək olur. Yaratdığın şeirin musiqiyə necə oturduğunu qəra bilirsən. Ümumiyyətlə, ədəbiyyat, xüsusilə də poeziya möcüzədir.

«Yeni Azərbaycan» qəzeti,
17 iyun, 2009

Sual: Bizim ədəbiyyatın indiyəcən dünyaya çıxma bilməməyinin səbəbi nədir?

Vaqif Səmədoğlu: Biz unutmamalıyıq ki, məsələn, İngiltərə Şekspiri, Bayronu öz hərbi gəmiləriylə çıxarıb dünyaya. Rusiya Puşkini, Tolstoyu bizə süngülərin üstündə gətirib. Azərbaycan Rusiyanın müstəmləkəsi olmasaydı, bəlkə Tolstoyu orijinaldan çox adam oxuya bilməyəcəkdi. Öncə ölkə çıxmalıdır dünyaya, onun imici, iqtisadi qüdrəti və s. Onda nə Vaqif Səmədoğlunun, nə bir başqasının xaricə çıxmaq problemi olmazdı.

Sual: Sizin üçün ədəbiyyatın milliliyi nə deməkdir?

Vaqif Səmədoğlu: Mən bunun nə demək olduğunu hələ də anlaya bilməmişəm... Sən öz fikirlərinə, hisslərinə səmmisənsə, yalan demirsənsə, deməli, bu millidir. Və nə dərəcədə səmimi yazırsansa, bu həm milli, həm də bəşəridir. Mən şeir yazanda heç vaxt düşünmürəm ki, xalqım üçün şeir yazıram. Sadəcə olaraq şeir yazıram. Xalqım sonra oxuyur. Əgər bəyənirsə, demək həm də onundur. «Sona bülüllər»i yazan xalq haqqında düşünməyib. Sevgilisi haqqında düşünüb, öz dərdini, əzabını düşünüb. Ancaq xalqa o mahnı yüz illərlə xidmət eləyir.

Sual: Siz şeirlərinizi necə yazırsınız?

Vaqif Səmədoğlu: ...Əvvəlcə nəşə bir uğultu eşidirəm. Hansısa bir şeirin musiqisi səslənir. Elə bil kimsə zily tutur. Bir səs gəlir. Bax, bu səs üstündə köklənirəm, yavaş-yavaş sözlər gəlir. Elə ki, beynimə fikir, ideya gəlir tez özümü evə çatdırıram, iki stəkan çay içirəm. Yazı masasından da demək olar ki, istifadə eləmirəm. Elə kreslodə otururam, bloknot da dizimin üstündə. Mənim qaralamam olmur. Əlimdə pozan, bir də karandaş olur. Bu prosesdən xoşum gəlir.

«Ana Vətən» qəzeti, iyun, 1999

Sual: Səməd Vurğunun hansı dram əsərinin ilk tamaşasında olmusunuz və Siz bu günü necə xatırlayırsınız?

Vaqif Səmədoğlu: Səməd Vurğunun ilk dram əsəri «Vaqif»in ilk tamaşasına başım həddindən artıq öz işlərimlə məşğul olduğundan imkan tapıb baxa bilmədim. Çünki ananın bətinədə həyata gəlib-gəlməmək problemini götür-qoy eləyirdim. Ancaq mənə hesablaşmadan məni doğdular. Səməd Vurğun da adımı Vaqif qoydu... «Xanlar» dramının da ilk tamaşasına gedə bilmədim. Nənəm Bikəxanım Mirzəbəyovanın məhraban qucağında «burjuyka» plitəsinin səsinə qulaq asa-asa yatmışdım. Dünyadan xəbərsiz... «Fərhad və Şirin» səhnədə ilk dəfə göstərilən gün mən, təbiətin «Göy öskürək» azarında baş qəhrəman rolunu oynayırdım. Realistcəsinə, böyük bir məharətlə. İfəm elə gözəl, elə təbii idi ki, nənəm Bikəxanım Mirzəbəyova mənə baxa-baxa, gözlərini üzümdən çəkmədən əl çalırdı. Ancaq nədənsə əlini əlinə yox, dizlərinə vura-vura... «İnsan» dramının ilk tamaşasına isə məni qoymadılar gedim. O vaxt adlarını bilmədiyim əmilərdəyilər «İnsan»dan qaçırdılar məni, «xıxdı-xıxdı», «cızdı-cızdı» deyə-deyə... Kiçik uşağı qorxutmağa na var? Asan şeydi.

Sual: Son illərdə Səməd Vurğunun dram əsərlərinin tamaşaya qoyulması nədənsə arxa plana keçmişdir. Və son illərdə bu əsərlərdən heç biri göstərilməmişdir. Ümumiyyətlə, bugünkü teatrdə buna ehtiyac duyulurmu?

Vaqif Səmədoğlu: Məgər MXAT Maksim Qorkinin adını daşıya-daşıya hər il «Hayatın dibində» əsərini tamaşaya qoyur? Yoxsa özünün hər mövsümündə Çexovun «Üç bacı»sının yeni premyerasını verir? Əlbəttə ki, yox. İngiltərə teatrları ancaq Şekspiri, Fransa teatrları isə təkcə Molyeri oynamaqla fəaliyyət göstərmirlər. Və respublikamızın teatrları nə Mirza Fətəlinin, nə Mirza Cəlilin, nə Cavid Əfəndinin, nə Cəfər Cabbarlının, nə Səməd Vurğunun, nə Sabit Rəhmanın... heç bir sənətkarın fərdi sənət meydanı deyil. Klassik repertuara teatrın özündə ehtiyac doğulmalıdır. Müəyyən bir münasibət və yaxud göstərişlə, tələm-tələsik hazırlanmış köhnə dram əsərlərinin tamaşası heç bir vaxt uğurlu ola bilməz. Sənətdə uğur sənətkar səmimiyyətdən doğur. Hər hansı bir pyes bir gün rejissorun psixoloji yuxusuna girib, onun fizioloji yuxusunu pozmalıdır. Azara salmalıdır onu. Və bu azarın «mikrobları» bütün truppanı xəstələndirməlidir. Səməd Vurğun dramaturgiyasına da teatrdə təbii ehtiyac duyulmalıdır. Rejissor, aktyor ehtiyacı.

Sual: Nə vaxtsa Sizinlə söhbətlərimizin birində qeyd elədiniz ki, Səməd Vurğun öz şeirlərində özünü tam ifadə eləyə bilməyib. Əgər belədirsə, bu sözləri eynilə onun dram yaradıcılığına da aid etmək olarmı?

Vaqif Səmədoğlu: Bu dünyada hələ bir şair özü öz son şeirini yazmayıb. Ömrə intiharla nöqtə qoyanlardan başqa... Səməd Vurğun 50 yaşında vəfat etdi. 1956-cı ildə. Əllinci illərin axırlarında, altmışıncı illərin əvvəlində isə sovet ədəbiyyatı qarşısında yeni problemlərə, mövzulara gedən yollar açıldı. Seirimizə, nəsrimizə, dramaturgiyamıza yeni mətləblər gəldi. Və əlbəttə ki, Səməd Vurğun ölməyib sağ qalsaydı bu yeni dövrdən kənarda qalmayacaqdı. Yeni şeirlər, poemalar və yəqin ki, dram əsərləri də yazacaqdı. «Özünü tam ifadə eləyə bilmədi» ifadəsi bu həs-

rətdən, oxucu və oğul həsrətindən doğulub. Özü də ancaq kədər boşluğunda yaranmayıb. Çünki Səməd Vurğunla mənim çox söhbətlərim olub. Xüsusilə 1955-56-cı illərdə. O, ağır xəstəliyə tutulub, neçə ay yataqdan qalxa bilməyəndə... Min-min suallarla dolu söhbətlər. Əlbəttə ki, bu suallar Səməd Vurğun sualları, cavablar isə on altı yaşında oğul cavabları deyildi. Səməd Vurğunun bilavasitə Səməd Vurğuna verdiyi suallar idi... İş ki, qaldı cavablara bunu deyə bilərəm: o cavablar ömrümün son anına qədər mənimçin ən böyük sual olaraq qalacaq. Çünki söhbətimizə ölümlü qarışıdı. Üçlükdə isə söhbətimiz tutmadı... Söhbətimizə soxulan üçün bizim suallar, cavablar, bütün problemlər mənasız, boş, gəldi-gedar şeylər idi...

Sual: Siz şairsiniz, amma öz dram əsərlərinizi şeirlə yazmırsınız? Bunu nəylə izah edirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Yazsa bilərəm. Ancaq yazsam gərək, əsərin rejissoru da, rəssamı da, bəstəkarı da özüm olum. Tamaşa günü işıqları qurub, pərdəni açım. Təkbaşına səhnəyə çıxım və tamaşaçı salonunda tək-tənha oturub, baxım görüm neyləyirəm, nə pıçıldayırım orda. Bu da mümkündür deyil. Odur nəslə, özü də komediya sayacağı dram əsərləri yazıram. Bu da yəqin ki, mənim şeirə, daha doğrusu öz şeirlərimə olan münasibətimdən gəlir. Səhnədən uca səslə oxuna bilən şeirlərə həssaslıqla qulaq asıram. Əlbəttə ki, səmimi, ürəkdən gələn şeirlərə. Yalan qoxuyan, pafos püskürən, bəzən ən müqəddəs tarixi və insani hissələrimiz ilə bağır-a-bağır al-ver eləyən sözlər yığımı ancaq ikrah doğurur qəlbimdə. Ritorika özü özlüyündə heç də pis şey deyil. Ritorika müəyyən mənada təbiətin özlündə də var. Ancaq... Bilirsənmi, Elbrus dağımı bir neçə dəfə uzaq, yaxın ətkələrindən görmüşəm. Gəl ki, heç bir heyrət doğurmayıb içimdə, bütün obyektiv möhtəşəmliyi ilə gözlərimin qarşısında dursa da. Eləcə də okean, ucuz-bucaqsız, milyon ağaclı meşə. Bunu heç bir ağlabatan səbəblərlə izah eləyə bilmərəm. Nəhənglik heç bir şey demir mənə. Ancaq çılpaq, seyrək yovşanlı Bəndovan düzünün allahsız şoranlığında bir gün uzaqda duran tənha yulğunu alma ağacına oxşatmışam.

Və sonsuz bir heyrətə gəlmişəm. Burda, varlığına min illər boyu duz hopmuş, günəş nədi, bircə kibrit çöpü istisindən ağara bilən bu torpaqda alma ağacının bitə bilməyəcəyini bilə-bilə! *Şeiri də bu dünyadamı, öz dünyamdan belə görürəm... ucuz-bucaqsız şoran düzdə duran yulğun kimi. Ancaq hansısa möcüzə gücünə budaqlarında qıpqırmızı, şirəli, dolu almalar yetişmiş qıppuru yulğun kimi. Ona da səhnədə baxmaq olmaz. Ona əl çalmaq günahtır. Alqışlar olan yerdə yulğunlar bar gətirmir...*

Sual: S.Vurğunun bir neçə poeması əsasında başqa janrlarda əsərlər yaranmışdır. Onların hansı S.Vurğun ruhuna daha yaxındır?

Vaqif Səmədoğlu: Səməd Vurğunun poemaları əsasında, onun özü ilə bağlı dram əsərləri yazan müəlliflərə, bu əsərləri səhnəyə çıxaran rejissorlara, ifa edən aktyorlara qəlbimdə böyük, səmimi minnətdarlıq hissi var həmişə. Ancaq... səhnədəki o adam artistdi, mənim dədam deyil... Ən dahi aktyor oyunu belə mənə bu subyektiv etiraz hissindən çıxara bilməz... Yəqin ki, S.Vurğunun nəvələri babalarının səhnə obrazına təbii baxa bilirlər bütün tamaşaçılar kimi. Mən isə... Bilirsənmi, axı bircə hərəkəti, üzünün ən xırda qırıqı, səsinin bütün çalarları, heç nəyi yadımdan çıxmayıb. Hətta sifətinin, saçlarının iyi belə, nəhayət, gözləri, baxışı... Yox, yaddaşımın səhnəsindən düşməyən Səməd Vurğun dipdiridir həmişə.

Sual: 80 yaşlı Səməd Vurğunu necə təsəvvür edirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: 50 yaşında vəfat etmiş Səməd Vurğunun öz məzari üstə durub, ən uzaq uşaqlığını yada sala-sala arabir göz yaşını silən, dünyada ən doğma, ən əziz bir nurani qoca kimi...

Müsaibəni apardı:

Tofiq Abdin

«Qobustan» jurnalı, 1986, № 1

Sual: Vaqif müəllim, ov və ovçuluqla bağlı Sizin fikrinizi bilmək istərdik...

Vaqif Səmədoğlu: Əvvəla, onu qeyd edim ki, ov qədim insanların ilk fəaliyyət növlərindən biri olmaqla, zərurətdən irəli gəlmişdir. Lap qədim dövrlərdə əcdadlarımız təbiətlə, ətraf mühitlə yaxından təmas şəraitində, həm də xüsusi zərurət üzündən ova, ovçuluğa meyl göstərmişlər. Başqa sözlə desək, əcdadlarımız ilk dəfə olaraq daşları heç də necə deyirlər, dan üyütmək üçün yox, məhz ov məqsədi ilə yonub ovçuluq alətləri formasına salmışlar. Əgər insanlarda ov instinqi, ov istəyi olmasaydı, Allah-Taala bu hiss və duyğuları insanlara verməyəydi, təbiət və insan münasibətlərində lazımı tarazlıq yaranmazdı, bəlkə də insanın daim təmasda olduğu təbiət başqa şəkli alardı... Bəziləri bütün bu reallıqları dərinədən duyub hiss etmədiklərinə görədir ki, ova, ovçuluğa tənqidi nəzərlərlə yanaşır, haqsız iradlar tutur, hətta ovçuları guya qan tökməkdə, təbiəti yaralamaqda günahlandırılanlar da olur. Əslində isə bu, heç də belə deyildir. Bəşəriyyətin müxtəlif sahələrdə hazırkı inkişafa nail olmasında bu və digər cəhətdən ovçuluq məşguliyyətinin də müəyyən rolu olmasını unudurlar.

Mən deyərdim ki, təbiətin özü bütünlüklə ovla yaşayır. Fauzanın həyatı, həyat tərzı, təbiətin canlıları arasındakı münasibətlər ov üzərində qurulub. Elə insanın özünün də həyat tərzində, məişətində və məşguliyyətində, onun qidasını təmin edən, duyub hiss etmədiyimiz, mahiyyətə əhəmiyyət vermədiyimiz, ov ənənələri, ov vərdişləri vardır. İnsanlar mal-qara və quş saxlayır və onları kəşib qida üçün istifadə edirsə, bu özü də elə onun bir növüdür. Odu ki, öz subyektiv fikir və düşüncələri ilə ova, ovçuluğa birtərəfli yanaşanlar, əlbəttə, yanılırlar. Ümumiyyətlə götürüldə isə hər bir insanın içərisində, qəlbində ov marağı, ov istəyi, ov instinki var. Kimlərsə bunu bürüzə vermir, gizli saxlayır, kimisi də bu həvəsi, marağı gizlətmir, açıq-saçıq deyir. Beləliklə, mən deyərdim ki, ov bəşəriyyətin yaşamasında mühüm amillərdən

biridir, bir çox cəhətdən təbiətin nizamlayıcısıdır.

Sual: Məlumdur ki, Səməd Vurğun ovla yaxından bağlı olub. Yəqin bu barədə Sizin maraqlı xatirələriniz var. Yeri gəlmişkən ailənizə məxsus olan ovçuluq ənənəsi barədə də söhbət açsınız.

Vaqif Səmədoğlu: Səməd Vurğun Qazanın məşhur Vəkilovlar nəslindən olub. Bizim nəslin kökü XIV əsrə gedib çıxır. Bu bərdə yazılı tarix var. Həmin əsrdə iki qardaş Ərəbistandan İraqa gələrək, türkmənlər yaşayan ərazidə məskunlaşmışlar. Bu bərdə rus general-qubernatoru Vorontsovun dəftərxanasında da yazılı sənədlər olub. Yeri gəlmişkən deyim ki, yazıçı M.F.Axundov da bir müddət Vorontsovun həmin dəftərxanasında işləmişdir. Sənədlərdə göstəriləyi kimi, S.Vurğunun ulu babası gürcü çarı Birinci İraklinin vəziri olmuşdur. O, həm də mahir ovçu olub, gürcü çarı Birinci İrakli ilə, Nadir şahla birlikdə ova gedirmiş. Dediym odur ki, ovçuluq bizdə nəsillicə olub. Səməd Vurğunun atası, mənim babam Yusif ağa Vəkilov da yaxşı ovçu olub. O, tufənglə yox, Qızıl quşla ova çıxırmış. Ata-babalarımızın ovçuluq ənənəsi Səməd Vurğuna, sonralar da mənə keçib.

Səməd Vurğun peşəkar ovçu idi. Çox sərrast atırdı. O, həm ovda, həm də stend üzərində öz atıcılıq məharətini dəfələrlə nümayiş etdirib.

O vaxtlar «Neftçi» bazasının yerində atıcılıq stendi vardı. Stenddə hədəf kimi qırdan hazırlanan balaca nimçələr, həm də fanerkalar qoyulurdu. S.Vurğun tez-tez həmin stendə gedir və həmişə də yüksək nəticələr əldə edirdi. Mən də atəmlə birlikdə tez-tez həmin stendə gedirdim. Orada iki dəfə Mircəfər Bağırovu görmüşəm. Respublika ovçular cəmiyyətinin keçmiş sədri general Savçenko, atamın ov dostları Allahyar Cavanşirov, Allahyar Behbudov, İdris Axundzadə də həmin stendə tez-tez gedirdilər. Allahyar əmi, İdris əmi kimi nəcib insanlar atamın ən yaxın, ən sədiq dostları idilər. Başqa sözlə desəm, atamın ən yaxın dostları elə onun ovçu yoldaşları idi. Axıracan da bir-birlərinə sədiq oldular. Səməd Vurğunun anadan olduğu günü, ölüm gününü öləne qədər birlikdə qeyd edirdilər. Anım günlərində biz qəbir üstünə

gedəndə görürdük ki, atamın qəbri başında yazıçılardan, şairlərdən daha tez gəlmiş onun ovçu yoldaşları dayanıblar.

Sual: Vaqif müəllim, Siz atanızla tez-tez ov yoldaşı olmusunuz. O təəssüratlarınızı heç şübhəsiz Sizin üçün əzizdir, təzədir...

Vaqif Səmədoğlu: 9 yaşım olanda atam mənə 16 kalibrli bir tüfəng almışdı. Onu da deyim ki, atamın ən çox sevdiyi, xoşladığı və istifadə etdiyi 16 kalibrli tüfəng idi. Ovçular əsasən 12 kalibrli tüfəngdən istifadə edirlər. Buna baxmayaraq 12 kalibrli tüfəng nədənsə atamın ürəyinə yatmışdı. Moskvada ona 16 kalibrli bir tüfəng bağışlamışdılar. Həmin tüfəng indi muzeydə saxlanılır. Atamın çox tüfəngi olub. Yeri gəlmişkən qeyd edim ki, Səməd Vurğunun ov təkçə həvəsinə, marağına görə yox, həm də onun səhhətinə, əhval-ruhiyyəsinə görə lazım idi. Bildiyiniz kimi, o dövr çox ağır, çox çətin bir dövr idi. Ağır sıxıntılarla, əsəb sarsıntıları ilə dolu olan həmin dövr atamı da bərk sıxır, əsəblərini gərginləşdirirdi. Buna görə də o, heç olmazsa, həftədə bir dəfə onu əhatə edən o gərgin mühitdən aralanmalı, şəhərdən çıxıb təbiətin qoynuna üz tutmalı idi. Belə gərgin vaxtlarında onun köməyinə ov çatırdı. Ovu ən yaxşı məşğuliyyət hesab edirdi. Ov ona hava və su kimi vacib idi. Ovla məşğul olmasaydı, o, 50 yox, bəlkə də 40 il yaşayardı.

Məni də tez-tez özü ilə ova aparırdı. Ova gedəndə məşinin qabaq yerində oturur, fit çala-çala «Turacı» havasındakı «Dad, məni tutdular...» - misrasını həvəslə zümzümə edirdi.

Ovda tez-tez işlətdiyi belə bir söz də vardı: «Oxəng»... Hər dəfə hədəfə güllə atanda ürəkdən bir «oxəng» deyirdi...

Atamla birlikdə çox ov yerlərində olmuş, neçə-neçə əraziləri gözib dolaşmışam. Atam bütün varlığı ilə ova bağlı adam idi.

Sual: Səməd Vurğun ovla bağlı bir neçə şeir yazıb. Ovçulari həmişə insafli olmağa çağırır. Ovçu insafı, ov mədəniyyəti ... Bu barədə Sizin də fikirlərinizi bilmək maraqlı olardı.

Vaqif Səmədoğlu: Ovçu insafı, ov mədəniyyəti... Bəli, bunlar çox vacib məsələlərdir. Əvvəla, ov qaydalarına, ov mövsu-

münün tələblərinə ciddi əməl olunmalıdır. Bu məsələnin hüquqi tərəfidir. Digər məsələ də var ki, bu, ovçunun hissiyatı və məənəviyyəti ilə bağlıdır. Bu o deməkdir ki, ovçu əlinə tüfəng götürüb ova çıxanda ilk növbədə öz məənəviyyəti, öz insafı qarşısında hesabət verməlidir. Ovçu ova çıxanda ovla bağlı bütün hüquqi və məənəvi tələbləri, incəlikləri tam nəzərə almalı, ov nizam-intizamına ciddi əməl etməlidir.

Bir var, ovu ticarət məqsədi ilə edəsən, ova ticarət gözü ilə baxasan, bir də var könül xoşluğu üçün, istirahət məqsədi ilə, təbiətin qoynuna çıxıb gözəlliklərdən zövq almaq üçün ov edəsən. Mən əlbəttə, könül xoşluğu, maraq üçün ov edənlərin tərəfdarıyam. Normadan artıq ov ovlamaq haramdır. Onda insafsızlıq daha pisdir. Bir dəfə ovda məcbur olub bir adama əl qaldırmışam da. O adam yumurta üstündən uçub qalxan quşa güllə atmışdı. Onun bu insafsız hərəkəti mənə çox pis təsir elədi. Belələri ovçu adına ləkə gətirir, ovu, ovçuluğu hörmətdən salır. Belələrinin əlindən tüfəngini almaq lazımdır.

Ümumiyyətlə, ovçu bilməlidir ki, nə vaxt nəyə güllə atır. Bütün hallarda ov mədəniyyətinə riayət edilməlidir.

Bir məsələni də qeyd etməliyəm ki, ovla içki heç cür tutmur. Ov zamanı içkidən tamamilə uzaq olmaq lazımdır, yoxsa xoşagəlməz hallar baş verə bilər...

Avtomatdan atılan güllə hədəfə dəyməyə bilər, amma ov tüfəngindən açılan güllə mütləq hədəfə dəyir. Odur ki, ov tüfənginə adi bir əyləncə kimi baxmaq olmaz. Ov tüfəngi çox təhlükəli, çox qüvvətli silahdır.

Bir nümunəni misal gətirmək istəyirəm. O vaxtlar bəzən hərbiçilərlə birlikdə ova gedirdim. Hərbiyə belə bir yaxşı qayda var ki, ova gedilərkən bu məqsədlə bir komandir təyin olunur. Komandir ovanı keçirilmasında əvvəldən axıra kimi hər şeyə görə məsuliyyət daşıyır. Ondan sonra bir qayda olaraq tüfəng açılıb təmizlənilir və yığılır. Yalnız bundan sonra süfrə başında əylənmək olar.

Ov böyük nemətdir, təbii tələpdir. Onun qədrini bilmək

lazımdır. Mən deyərdim ki, hər on ovçudan səkkizi yaxşı adamdır. Çünki ov insanlar arasında mehribanlıq və ünsiyyət yaradır. Təbiətin qoynunda çörək kəsirlər. Duyğular təzələnilir, adamın əhval-ruhiyyəsi yüksəlir. Odur ki, ovun qadriini bilmək, təbiətin gözəlliyini duymaq və qorumaq lazımdır.

Müsahibəni apardı:

Tofiq Abdullayev

«Ovçu» jurnalı, aprel №3, 2003

Sual: Şairlər var ki, bir il çap olunmayanda, özlərini yada salmayanda unudulmaq qorxusu canlarını alır. Məlumdur ki, Siz çap olunmamaqdan qorxmayanların sırasındasınız. Mətbuatdan gen gəzdiyiniz illərdə unudulmaqdan qorxmurdunuzmu və ümumiyyətlə, unudulmaq faciədirmi?

Vaqif Səmədoğlu: Unudulmaq, yəqin ki, kimin üçüncü faciədir, kimin üçün yox. Gözəl bir aktrisa yaşa dolduqca unudulanda yəqin ki, bu ondan ötrü faciəyə çevrilir. Ancaq yazıçı üçün unudulmaq nə bir mənəvi, nə də fizioloji faciə ola bilməz. Mənim yerimə bir başqası indi özünü bəlkə də dissident kimi qələmə verərdi. Mən çap olunmamışam. Əvvəlcədən bilmişəm ki, bunu çap eləməzlər, ona görə də aparmamışam, yəni passiv dissident olmuşam. Şübhəsiz, çap olunası şeirlər də yazı bilərdim. Ancaq o cür yazmamağımı da qəhrəmanlıq kimi qələmə verə bilmərəm. Sonralar məsələn, mitinqlər vaxtı istədim ki, patriotik şeirlər yazıb mitinqdə oxuyum, ancaq alınmadı. Yəni burada heç bir konyuktura ola bilməzdi. Texniki cəhətdən alınmazdı, mənim mövzum deyil.

Sual: Şair dünyanın gedişatına təsir eləyə bilərmə?

Vaqif Səmədoğlu: Heç vaxt! Dünyanın gedişinə, çərxi-fələyin dönüşünə şair, təəssüf ki, heç vaxt təsir göstərə bilmir. Ta

qədim çağlardan bəri şair həmişə sülhə çağırır. Nə olsun? Tolstoyun «Hərb və sülh»ündən sonra yer üzündə iki dünya müharibəsi olub.

Sual: Bəlkə şair «strateji məqsədlər» daşıyıcısıdır. Yəni şairin təsiri daha uzaq zaman üçün nəzərdə tutulub?

Vaqif Səmədoğlu: Nə bilim, əgər bu gün gələcəyin özü şübhə altına alınmasaydı, mən bəlkə də sizinlə razılaşardım. Ancaq elə bir vaxt gələ bilər ki, şairin təsir edə biləcəyi bir şey qalmaz yer üzərində. Yəni insan qalmaz. Ancaq mən tamamilə səmimi deyirəm: «Əgər Allaha, təbiətə bu lazımdırsa, mən heç üçüncü dünya müharibəsindən də qorxmuram».

Sual: Sizcə, bu hətta Allaha da lazım ola bilər?

Vaqif Səmədoğlu: Mən Allahı təkcə xeyir kimi qəbul eləmirəm. Bu dünyada nə varsa, - xeyir də, şər də – hamısı Allahdandır. Dinlər Allaha inamda ayrı-seçkilik yaradır. Yer üzündə bir din olsaydı, bəlkə insanlığa daha asan başa gələrdi, heç olmasa, səlib yürüşləri olmazdı. Ancaq bunlar daha geniş bir söhbətin mövzusu...

Sual: Bəlkə Sizi Allaha inananların yox, Allahdan əlini üzənlərin cərgəsinə qatmaq daha düzgün olardı?

Vaqif Səmədoğlu: Siz axı niyə səmimi etirafı Allahdan küsmək kimi başa düşürsünüz. Sadəcə, Allahı istədiyiniz kimi yox, olduğu kimi qəbul eləmək lazımdır.

Sual: Vaqif bəy, onda belə çıxırmı ki, Allahın xeyrindən də şərindən də razı qalan Vaqif Səmədoğlunun Allahın şərinə qarşı çıxıb hərəkətə qoşulmağı, mitinqlərə qatılmağı qeyri-səmimi imiş?

Vaqif Səmədoğlu: Yox, burda söhbət qeyri-səmimilikdən yox, şəxsiyyətin ikiləşməsindən, üçləşməsindən... gedə bilər. Konqoda Müller adlı adam olub, Konqodakı legionerlər ordusunda divizion komandiri imiş. 50-ci illərdə Almaniya televiziyası özünün xəbəri olmadan ondan müsahibə götürüb. Özünü iyrənc əməllərini etiraf eləyənlər bu adam insan kəllələrini qaynatmağından, qaynadıb qurudub, sonra da nəsə səpib kiçiltməyindən

danışmış. Eyni zamanda bu adam Motsartın kvartetlərinin kolleksiyasını toplaymış...

Sual: Və bu adam hər iki halda səmimidi?

Vaqif Səmədoğlu: Əlbəttə! Baxmayaraq ki, bu iki fakt birbirini dəhşətli dərəcədə inkar edir. Çoxlu belə misallar gətirmək olar. Bəzən qəddar despotların ailədə, dostları arasında mülayim, qətiyyətsiz olması haqqında faktlar da var.

Sual: Bүgүnkü Azərbaycanda kimi özünüzdən yaxşı şair hesab eləyirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Şeir yazanda nəinki Azərbaycanda, ümumiyyətlə bütün dünya ədəbiyyatı tarixində özümü ən böyük şair sayıram. Bir də ki, ədəbiyyatı yarışa çevirmək düzgün deyil. Mənim sevdiyim və sevmədiyim şairlər var...

Sual: Hər hansı labüd və ya gözənilməz təhlükədən Azərbaycana qorumaq üçün neyləmək lazımdır?

Vaqif Səmədoğlu: Bosniyada, Əfqanıstanda, Afrikada belə çoxalmağa olan lokal ocaqlar gözənilmədən birləşib dünya müharibəsi törədə bilər. Bu müharibə, əlbəttə, Şərqi xeyrinə olmaz. Biz hələ Çin faktorunu unutmuşuq, fikrimiz ancaq Ermənistan, Rusiyada və Qərbdədir. Bu ölkə özünün kəmiyyət möhtəşəmliyi, nüvə bazası ilə bir gün partlaya bilər. O ki qaldı Azərbaycana, bu şəraitdə bütün dünya bilməlidir ki, Azərbaycanın ölümə gedən ordusu var və buna nəyin bahasına olursa-olsun, nail olmaq lazımdır. Azərbaycan yaşamaq istəyirsə, indidən Ermənistanla müharibə apara-apara, gələcək müharibələrə hazırlaşmalıdır.

Sual: Allaha bir sual verməli olsaydınız nə soruşardınız?

Vaqif Səmədoğlu: «Varsan» ya «Yox»?

Sual: Getdiniz, gördünüz ki, O var. Bəs onda?

Vaqif Səmədoğlu: Onda soruşardım ki, əgər dünyanı belə yaratmınsansa, de görək, Səni kim yaradıb?..

1963-cü ildə yazdığım «Şəffaf balıq» poemasında belə bir misra var ki, «Allah insan ağızıyla deyir yoxam» ...

Sual: Bütün bunlar absurddur.

Vaqif Səmədoğlu: Hə, ancaq məntiqli absurddur.

Sual: Siz bunun məntiq olduğuna inanırsınız?

Vaqif Səmədoğlu: Əlbəttə.

Müsahibəni apardı:

Fəxri Uğurlu

525-ci qəzet, 21 aprel 1994.

Sual: Vaqif bəy, bu vətənin, torpağın, millətin şairi olmaq çətin deyil ki?

Vaqif Səmədoğlu: Əvvəlcə şair olur. Sonra şair yazmağa başlayanda yazdığı dilin şairi olduğunu dərk eləyir. Dildən sonra başa düşür ki, bu millətin, bu vətənin şairidir. Əvvəlcə şairlik başlayır. Bütün dünyada, bütün insanlarda yəqin ki, milliyyətdən, dinindən, siyasi durumundan asılı olmayaraq, eyni cür başlayır. Yəni genetik kodların vasitəsiylə, taleyin hökmüylə baş verir. Şairliyi bir peşə kimi qəbul eləsək, bütün peşələr kimi bunun da həm sevindirici, həm də çətin anları var. Tale kimi qəbul eləsək, əlbəttə ki, çox ağır taleidir. Və bunun da üstünə gəlsən vətənin, millətin vəziyyəti ilə bağlı şair durumunu – bu artıq üstəgəl yox, vurma olur. Ancaq bizim xoşbəxt saydığımız ölkələr də xoşbəxt deyil. Onların da şairləri öz vətənlərinin hansısa dərdinə yanırırlar. Yəni şair olmaq həmişə müxalifətdə olmaqdır. Ancaq hansısa iqtidara qarşı deyil, həyata, Allaha qarşı. Həmişə yazdığım kimi. Şeir yazmaq yaşamaqdı. Şair şeirlərilə yaşayır, çörək yeyir... Bir də bizim hamımızda belə dəhşətli hiss var - xalqımızı dastan qəhrəmanı, qəhrəman xalq görmək istəyirik. Olmayıb, belə xalq olmayıb... Qəhrəmanlığa yalnız bir adam, fərd qadırdı. Xalq, millət həmişə yaşayır.

Nə qədər ki, bəşəriyyət var, yer üzündə ideal, xoşbəxt cəmiyyət olmayacaq. Bu, bəşəriyyətin sonu demək olardı. Yəni Allahı, yaradıcı qüvvəni yalnız xeyir kimi qəbul eləmək, yalnız xeyirlə, yaxud əksinə-yalnız şərle yaşamaq həyatın sonudur. Xeyirlə şər həmişə bərabər gedir. Ancaq indi dünyada şər üstələyib.

Sual: Bir dəfə meydanda demisiniz: məğlubiyyətin insan təcrübəsi üçün qələbədən çox xeyri var...

Vaqif Səmədoğlu: Elə deməmişəm. Demişəm ki, məğlubiyyət insan əxlaqını pozur, insanı alçaldır. Ancaq qələbə də insan əxlaqını pozur...

Sual: Sizcə biz niyə müharibəni uduzuruq?

Vaqif Səmədoğlu: Bu əsasən vətənpərvərlik, dövlətçilik hissləri ilə bağlıdır. Amma başqa səbəblər də var...

Bizdəki vətənpərvərlik təbiət, ev, qonaq, yerliçilik, el-oba vətənpərvərliyidi. Ən böyük vətənpərvərlik – ölkəni, dövləti, milləti qorumaq bizdə yoxdu. Olmayıb. Ordu, sərhəd vətənpərvərliyi olmayıb. Hər dəfə tariximizə istinad edirik. Mən tariximizdə də dövlət vətənpərvərliyi görmürəm. Bilirəm ki, bu sözlərimə görə mənə irad tutanlar çox olacaq. Və bizə deyəndə ki, biz türkük, Anadolu türkləri də türkdür, eyni millətlik – olmaz! Türkiyə ilə Azərbaycanı müqayisə eləməyin. Türkiyə həmişə dövlət olub, ordusu, sərhədi, dünyanın yarısını tutmuş imperatorluq olub. Azərbaycan həmişə ayaq altıda olub. İndi qaçqınlara fikir verin, hər rayonun öz cəmiyyəti var. Adamın həm onların taleyinə görə gözləri yaşarır, həm də dəhşətə gəlirsən ki, bizdə bu ev, el-oba vətənpərvərliyi nə qədər güclüdür, dövlət vətənpərvərliyi isə yerli-dibli yoxdur. Kimi dindirirsən, deyir: evimə, öz ocağıma qayıdım. Neçə qoyun-quzum qaldı erməniyə... Torpaqdan, sərhəddən danışan yoxdu. Və bunun günahı nə qaçqınlarda, nə də bizdədi. Ənənə yoxdu. Təzə termin çıxarıblar: unutqanlıq. Nəyi unutmuşuq? Nə olub ki, onu da unudaq?

Sual: Bütün bu işlərin axırı necə qurtaracaq?

Vaqif Səmədoğlu: Bilmirəm... Bir şeyi mən dəqiq bilirəm ki, Azərbaycanın yüksək texnologiyaya malik ordusu olmalıdır. Azərbaycan bundan da dəhşətli ola biləcək müharibələrə hazır olmalıdır.

Bilirsiniz, dünya dağları, çayları, insanları, bitkiləri ilə vahid, canlı orqanizmdir. Əgər biz bunu vahid, canlı orqanizm kimi qəbul ediriksə, bunun əvvəli və axırı var. Allah insanı yox,

insanları saxlayır. Allah daha qlobal düşündür. Bir planeti, qalaktikanı yox, planetləri, qalaktikaları saxlayır. Yəni **Allah özünü saxlayır.**

Müsaibəni apardı:

Hacı Zamin

«Azadlıq» qəzeti, 24 oktyabr, 1996

Sual: Elə olubmu ki, Siz yerdə nəyisə tapmadığımıza görə, göylərə üz tutub dördlənmişiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Öz ailəsini sevməyən heç vaxt dünyanı sevə bilməz. Bu mənim üçün aksiomadır. Və əlbəttə ki, şair kimi göylərə müraciət etmişəm. Mənə Allah tərəfindən verilmiş bu mühitdə, çərçivədə Allah həqiqətini axtarıb tapmağa çalışıram.

Sual: Nəyə görə islam ölkəsi olan Azərbaycanın taleyi acıdır?

Vaqif Səmədoğlu: Bütün dinlər bəşərin, insan oğlunun Allah axtarışlarında getdiyi, qalxdığı, ucaldığı ən yüksək pillədir.

Ancaq Allah axtarışları hələ də davam edir. Bu da ona görədir ki, dinlərin yaşı mələmürdür, Allahın yox. Çox təəssüf ki, Azərbaycanda həmişə bir balaca təfəkkür baxımından inkişaf etmiş insanlar islamın müəyyən atributlarından ayrılıblar. Bunun da səbəbi islam dininə xidmət edən insanların orta səviyyəsinin Azərbaycanda digər peşələrdə fəaliyyət göstərən adamların orta səviyyəindən qat-qat aşağı olmasındadır. Yəni islam adından xalqa qətiyyətin insan təfəkkürünə uyğun olmayan qanunlar uydurublar. Bununla da insanları dindən uzaqlaşdırıblar. Və bu baxımdan, islam adıyla ölkəmizdə inkişaf olmayıb... Milli təfəkkürün, zəkanın önündə islam durmalıdır.

Sual: Nə vaxtsa ən xoş niyyət pisliliyə dönə bilərmiz?

Vaqif Səmədoğlu: Təəssüf ki, dönə bilir... Bəzən böyük bir amal, niyyət uğrunda milyonlarla insanları öldürmək pisliliyə döndür...

Mən 1988-91-ci illərdə Milli Azadlıq hərəkatının ən xoş niyyətlərinin zorakı yollarla heçə endirildiyinin şahidi olmuşam.

Biz manqurt deyə-deyə heykəlləri uçurduq. Ancaq heykəlləri uçurmaqla millətin yaddaşında dəşik əmələ gəlir. Və həmin dəşiyi heç nə ilə doldurmaq mümkün deyil. Bax, beyni qızmış cavanların bu xoş niyyəti pisləyə döndü. Mədəni xalqda isə bunu etməzlər. Biz azərilərdə qəribə bir psixologiya var. Həmişə istəyirik ki, hər şey gözümüzü oxşasın. Bu düz deyil. İnsana göz dağı da lazımdır. Göz dağı olmadan insan normal yaşaya bilməz.

Sual: Deyirlər ki, şairlər məhəbbət şeirləri yazanda onlarda bir ideal obraz olur.

Vaqif Səmədoğlu: Dünyanın ən yaxşı məhəbbət şeirlərində şair qadını yox, özünü yazır. Burada hiss, ideal - şairin özü olur. Ancaq konkret məhəbbət şeirləri də olur. Mən məsələn, konkret həyat yoldaşıma şeirlər yazmışam.

Müsahibəni apardı:

Emil Hüseynov

«Bizim əsr», 5 may, 1999

* * *

Sual: Cəmiyyətdə belə bir fikir var ki, ötən əsrin sonlarında, yəni 1980-ci illərin axırı, 1990-cı illərin əvvəllərində milli şüur, milli ideologiyanın formalaşmasında müəyyən irəliləyişlər olsa da, sonradan bu tendensiya süstlüklə əvəzləndi, proseslər zəifləməyə başladı...

Vaqif Səmədoğlu: Mən bilmirəm, milli ideologiya, milli azadlıq hərəkatımı, inqilablardımı, qəhrəmanlıq dastanlarımızdımı, bizim ədəbiyyatın ən yaxşı nümunələrindərimi və yaxud dövlətçilik siyasətimizdərimi? Mənə elə gəlir ki, milli ideologiyadan yox, yalnız və yalnız milli maraqlardan danışmalıyıq... Azərbaycan xalqı bir şeyi dərk etməlidir, hər insanın yaşamaqdan ötrü evi olmalıdır. Millətin yaşamaqdan ötrü torpağı olmalıdır. Qarabağ mənim üçün yaşayış ərazisidir, evdir, otaqdır. Sənin

əlindən evini alıblar, eşikdə qalmısan. Bu barədə düşünmək lazımdır. Biz konkret işlər görməliyik. Evsizlərin evinin olmasını düşünməliyik. Milli ideologiya, bax, belə olmalıdır. Yəni dildə Vətən, Şuşa deməkdən əl çəkməliyik. Mən də bu Vətənin oğluyam. Ancaq mən daha pragmatik düşünmək istəyirəm. Deyirlər ki, filan qədar qurbanlar verdik. Bilirsinizmi, bir insan ölürsə, üçü dünyaya gəlir. Ancaq torpaq itirildə yerinə heç nə gəlmir. Mən nə fransızların, nə ingilislərin, nə də amerikalıların ideologiyasını bilirəm. Ancaq dəqiq bilirəm ki, onlarda milli maraqlar var. Özü də bu milli maraqlar dövlət, biznes, inçəsənət və ədəbiyyat səviyyəsində də mövcuddur. Ancaq biz hələ ki iməkləyirik.

Sual: Hər halda, milli ideologiya deyəndə müəyyən anlayışlar nəzərdə tuturlar, bu, dolayısı ilə həm də milli maraqlar deməkdir. Elə XIX əsrin sonları XX əsrin əvvəllərində də bu istiqamətdə...

Vaqif Səmədoğlu: Mən bilmirəm, milli ideologiya Mirzə Fətəli Axundovdumu, Cəlil Məmmədquluzadədimi, Əli bəy Hüseynzadədimi, Məmməd Əmin Rəsulzadədimi? Mənim üçün Məmməd Əmin Rəsulzadənin ortaya qoyduqları milli maraqlardan doğan bir faktdır, milli ideologiyadan yox. Rəsulzadənin ideyaları Azərbaycan xalqının düşüncələrindən gəlir. Yəni xalqımızın öz evi olsun, xalqın yiyə durduğu ev isə Azərbaycandır. Azərbaycan adlı ünvanla millətimiz tanınsın. Bax, budur, milli maraqlar...

Sual: Ötən əsrin sonlarında müstəqilliyimizi bərpa etdikdən sonra bəziləri Azərbaycana başqa cür təsəvvür edirdi. Xəyallərində qurduqları Azərbaycana görməyənlər indi az qala müstəqilliyimizin əleyhinə də çıxırlar.

Vaqif Səmədoğlu: Belə hal ondan irəli gəlir ki, biz durmadan milli mentalitet haqqında danışanda yalnız onun müsbət tərəflərini göstəririk. Biz hər şeydə bayram, şadlıq, qələbə görmək istəyirik. Yəni azadlığı da, müstəqilliyi də bayram kimi qəbul etmək istədik. Elə bildik ki, müstəqillik əldə etdikdən sonra o saat çörək bol olacaq, hamının villası, altında maşını olacaq.

ABŞ kimi ölkədə hələ hamının maşını yoxdur. Tamamilə avtomobilləşmiş bir ölkədə hamının maşını yoxdursa, bizdə bu iddialar haradan çıxır? Ancaq işdən danışan yoxdur. Bu gündəlik işdir. Səfəvilər, Atabəylər dövründə, Rus imperiyası, Sovet dövründə bu millət yaşayıb. İndi də yaşayın da. Yaşayın, iş görün, işləyin. Bu saat şair şeir yazmaqdan, şeirin necə olmağından danışır. Yazıçı povest, roman yazmaq əvəzinə, ədəbiyyatın necə olmasından danışır. Siyasətçi siyasi iş görməkdənsə, siyasətin necə olmasından danışır. Bax, buna görə cəmiyyətin problemləri həll edilmək əvəzinə üst-üstə qalaqlanır. Biz düşünməliyə ki, nə iş görək. Yəni görülməyən işdən danışmaq əvəzinə, iş görmək lazımdır.

Sual: Bəyənsək də, bəyənməsək də, sovet dövründə müəyyən bir ideologiya vardı. O ideologiyaya da uyğun olaraq Səməd Vurğun, Məmməd Rahim, Süleyman Rüstəm və digərləri şeirlər, əsərlər yazırdılar...

Vaqif Səmədoğlu: Sovet dövründə heç bir ideologiya olmayıb. Sadəcə, sovet sistemi olub. Sovet sistemi də totalitarlığa əsaslanırdı. Fəhlə diktaturası adı ilə şəxsiyyətlərin diktaturası fəaliyyət göstərirdi. Adını da qoyublar marksizm-leninizm ideologiyası. Sadəcə, o dövrdə dəhşətli bir sistem olub. Bu sistem içərisində də insanlar evlənilər, seviblər, dərd çəkiblər, ədəbiyyatla, sənətlə, fəlsəfə ilə məşğul olublar. Bu sistem dünya kosmonavtikasına, fizika elminə çox böyük töhfələr verib. Bunu da demək və qəbul etmək lazımdır.

Çox təəssüf edirəm ki, Səməd Vurğun əsərlərinin 50-60 faizini ürəyindən gəlməyən şeylərə istifadə edib. S.Vurğun istedadının yarından çoxunu ürəyindən gəlməyən şeylərə yönəldib. Çünki ədəbiyyatın ən ümdə vəzifəsi kiminsə xoşuna gəlmək yox, kimin üçün yazmaq yox, özünü ifadədir. Ədəbiyyat tarixi sübut etdi ki, özünü ifadə edən ədəbiyyat qalır. Bu günə və yaxud dar bir zamana xidmət edən ədəbiyyat məhv olub gedir. Belə halın kədərli mənadı ən parlaq misalı dahi Mayakovskidir. Sözlün əsl mənasında XX əsrdə üç dahi, üç söz ustadı varsa, onlardan biri də

Mayakovskidir. Görün, Mayakovski yaradıcılığını nə günə saldılar? Elə vəziyyət yarandı ki, Mayakovskinin öz içini açıb-tökən şeirləri belə Rusiyada oxunmur. Ona görə ki, Lenindən poema yazıb. Ancaq burada bir məsələ də var. Lenindən yazan istedadlı şairlər, yazıçılar, filosoflar eyni zamanda çalışıbılar ki, haradasa özlərinin simasını saxlasınlar, müdafiə etsinlər. Nə isə bir həqiqət açmasalar da həqiqəti desinlər. Bu, insan faciəsidir. Biz həmin faciəni dərk etməliyik. Əgər bunu dərk edib, hər şeyə qara rəngdə baxsaq, düz olmaz. Yazıqlar olsun ki, bəzən hər şeyə birtərəfli baxırlar. Bax, bunun da əleyhinəyəm.

Sual: Səməd Vurğun milli şairdir, yoxsa sovet şairidir?

Vaqif Səmədoğlu: Səməd Vurğunun elə şeirini sizə göstərərəm ki, sırf sovet şairidir. Elə şeiri də var ki, sırf milli şairdir. S.Vurğunun «Azərbaycan» şeirində «El bilir ki, sən mənimdən» bəndi göstərir ki, o, sırf Azərbaycan, milli şairdir. «Stalinin eşqi ilə sən güləcəksən hər bir zaman» bəndi isə göstərir ki, o, sovet şairidir. Halbuki hər iki bənd bir şeirin içindədir. Yəni biz gəlin obyektiv olaq. «Bakının sayrışan ulduzlarından, çadrasız, boyasız türk qızlarından» misrası sırf Azərbaycan şeiridir. Ancaq şeir özü bütövləkdə sovet şeiridir. Yəni həyatın paradoksları, faciələri elədir ki, insanlar belə vəziyyətə düşürlər. S.Vurğunun da günahı deyildi ki, məhz belə bir dövrdə yaşayıb. O, istəsə də, istəməsə də, bu cür şeirlər yazmalıydı. Ancaq heç kim deyə bilməz ki, Səməd Vurğun milli şair olmayıb. Bunu inkar etmək ədalətsizlik olar. Bunu S.Vurğun atam olduğu üçün demirəm. Əslində, bu faciəni o dövrün bütün şairləri, yazıçılar yaşayıblar.

Sual: Sizə elə gəlmirmi ki, Azərbaycan müstəqil olsa da, həmin paradokslar mövcuddur. Sanki həmin ruh indi də zəncirvari şəkildə davam edir. Bəlkə də mən səhv düşünürəm...

Vaqif Səmədoğlu: Səhv düşünmürsən. Niyə Nizami Şirvanşaha təşəkkür edib, üstüörtülü deyirdi ki, pul, altun, qızıl verdin, mən «İskəndərnamə»ni yazdım. İndi həyat budur... Allahdan böyük dünyada heç nə yoxdur, düzdürmü? Bəs, onda niyə bəzi şeylərə qəribə baxırıq? Allahu birmənalı, dinlərin bizə

təqdim etdiyi kimi qəbul etmək lazım deyil. Allah həqiqəti başqa şeydir, dinlərin bizə aşladığı Allah tamam başqadır. Bilirsiniz, Allah həqiqəti nədir? Canavar da həqiqətdir, ceyran da həqiqətdir. Canavar ceyranı boğub parçalayır. Yalan həqiqəti parçalamır. Həqiqət həqiqəti parçalayır. Bu, Allaha qəbuldur, dinə yox. Heç bir din qan tökməyi qəbul etmir. Allah qəbul edirsə, sənin nə işin var? Yaxud hansı ideologiya buna qarşı bilər. Lakin bunu qəbul etməyənlər də var. Mən isə yalnız belə həqiqəti qəbul edirəm.

Sual: Bu gün də milli maraqların, milli ideologiyanın istənilən səviyyədə olmamasında yənə ziyalılar günahlandırılır...

Vaqif Səmədoğlu: Azərbaycan xalqının bir neçə bədbəxtçiliyi var. Azərbaycan ziyalılığı da bundan kənarda deyil. Baxmayaraq ki, mənim Azərbaycan ziyalısı sözlündən xoşum gəlmir. Azərbaycan xalqı həmişə yazıçısını, ziyalısını məcbur edir ki, onun sözlünü desin. Bu xalqın siyasi xadimi, dövlət xadimi olmayıb. Bu bədbəxtçilikdir. İndi elə bir dövr yaranıb ki, şairin yənə tribunaya çıxmağını yalnız abdal istəyə bilər. Artıq tribunada zəhmət çəksin, Heydər Əliyev, müxalifət liderləri görünsün. Nəyə görə, yənə ziyalılar ittiham edilməlidir, zorla onları öne çəkmək lazımdır? Axı ziyalı həmişə öndə ola bilməz. Ziyalı o vaxt öndə olur ki, xalqın siyasətçisi, dövlət xadimi olmur. Necə ki, tribunada 1980-ci illərin sonlarında Milli Azadlıq hərəkatı dövründə indiki partiya liderlərini tanıyan olmadıqına görə biz - ziyalılar meydana çıxmışdıq. Mən o zamanın reallıqlarından buna normal yanaşıram. Nəsiminin dərisini niyə soyublar? Çünki ədalətli bir cəmiyyət olmayıb. Əgər ədalətli bir cəmiyyət olsaydı, bunlar baş verməzdi. Ədalətli cəmiyyət olsaydı, Mirzə Ələkbər Sabir şeirlərini başqa ruhda yazardı. Cəlil Məmmədquluzadə istedadını başqa məsələlərə sərf edərdi. Görürsünüzümü, mənim dediklərimdə məntiqsizlik də, ziddiyyətlər də var. Ancaq bu da belə olmalıdır. Yənə deyirəm, şair kiminsə ideyasını müdafiə edən, kimlərsə istəyini ifadə edən adam olmamalıdır. Şair yalnız və yalnız öz taleyini yazmalıdır, öz iç aləmini ortaya qoymalıdır.

Sual: Mən də razıyam ki, bütün günahları ziyalıların üzərinə atmaq olmaz. Sadəcə, ziyalılar milli şüurun, milli maraqların formalaşması üçün hansısa işlər görməlidir ki, bu da ortada yoxdur...

Vaqif Səmədoğlu: Mənim üçün ziyalılıq məfhumu yoxdur, şairlər, yazıçılar məfhumu yerli-dibli mövcud deyil. Mənim üçün konkret şair, yazıçı var. O ki qaldı, onların bu sahədə heç bir iş görməmələrinə, bununla da razılışıram. Hər halda, onlar çağırılarkı ki, nə isə bir iş görünlər.

Sual: Bəziləri deyirlər ki, azərbaycanlıq ideologiyası var. Onların iddialarına görə, Azərbaycanın əsas ideologiyası bu istiqamətdə formalaşır.

Vaqif Səmədoğlu: Əgər azərbaycanlıq ideologiyasından danışdıqlarsa, yəqin Azərbaycanın milli maraqlarını nəzərdə tuturlar.

Sual: Ziyalı mühitində ən çox təəssüf doğuran vaxtilə bir-biriylə çörək kəsmiş insanların bir-birlərini ittiham etməsidir...

Vaqif Səmədoğlu: Bizim yazıçıların bir-biri ilə mübahisəsinin bu həddə çatmağının günahı onların özündə deyil. Bu, Azərbaycanın məhkəmə sistemindəki boşluqlardan, qeyri-dəqiqliklərdən irəli gəlir... Ziyalıların mübahisələrini Azərbaycanın problemi kimi qəbul etmək düzgün deyil. Fransa, Afrika yazıçıları da bir-birlərini didirlər... Əlbəttə, mən belə hərəkatlərin əleyhinəyəm. Onlar görək sivil qaydada bir-birləri ilə mübarizə aparalar. Bizdə olan kimi təhqirlə yox. Ancaq nə edərk ki, hələ bu sivil qaydalar Azərbaycanda formalaşmayıb.

Sual: Mənim fikrimcə, Azərbaycanın əhalisinin 70-80 faizi vətəndaş deyil. Ona görə də cəmiyyətimizin problemlərini həll edə bilmirik...

Vaqif Səmədoğlu: ... Biz mərdi qova-qova namərd edirik. Bu xalq o qədər öz-özünü tənqid edib ki, bəzən heyratə gəlirəm. Bir dəne yaxşı şey görməmişik. Azərbaycan ədəbiyyatına, dramaturgiyasına fikir verin. Azərbaycanın müsbət qəhrəmanı yoxdur. Hətta ən parlaq qəhrəmanlarımız belə mənfii tipli olublar.

Hacı Qarasından tutmuş Kefli İskəndərə qədər hamısı bizə məlumdur. Cəlil Məmmədquluzadə Kefli İskəndəri içki düşkünü etməsəydi, İskəndər çox sxematik, duzsuz, fərsiz quru bir tip olardı.

Sual: Sizcə, Azərbaycanın müsbət qəhrəmanı nə vaxt ortaya çıxacaq?

Vaqif Səmədoğlu: Dövlət möhkəmləndikcə, müsbət qəhrəmanlar, bəlkə də ortaya çıxacaq... İşqsız, günəş işığı düşməyən nəm evdə sağlam uşaq böyümür, millət də elədir. Biz də millət kimi günəş işığından, təmiz havadan məhrum olmuşuq.

Sual: Mənə elə gəlir ki, Siz cəmiyyətim problemlərinin həllini zamanın axarına buraxırsınız...

Vaqif Səmədoğlu: Elə problemlər var ki, onu zamanın axarına buraxmaq olmaz. Çünki bilirəm ki, zaman özü budur. Ancaq, məsələn, yaşlılar-gənclər problemi olub, var və həmişə olacaq. Mən gəncləri ittiham etmərim. Çünki mən bilirəm ki, yeni eradan əvvəl yunan filisofları deyiblər ki, «bu gənclərlə bizim gələcəyimiz yoxdur», «gənclər hara gedir». Bilirəm ki, insan, insan olaraq qalır. Mənim, sənin onun Demokritdən, Aristoteldən heç bir fərqi yoxdur. Zaman dəyişib, insan yox, insan təbiəti dəyişməyəcək də. Neçə min ildir ki, yer üzərində insan var və neçə min ildir ki, uşaqlar dünyaya gəlir, ta qədimdən üzü bəri həmişə uşaq oda yaxınlaşanda deyirsən ki, «cız-cız», əli yanmayana qədər təhlükəni bilməyəcək...

Sual: Siz bir Azərbaycan vətəndaşı kimi özünüzdən nədə razı, nədə narazısınız?

Vaqif Səmədoğlu: Mənim yalnız bir gün ərzində elə anlarım var ki, özümə heykəl qoymaq istəyirəm. Ancaq elə anlar da olur ki, özümə yaptığım heykəli uçürtmək istəyirəm. Bəzən də istəyirəm ki, 200 il yaşayam. Ancaq elə də məqamlar olur ki, deyirəm niyə 30 yaşında özümü öldürmədim, intihar etmədim. Bir gün ərzində bunları deyirəm. Mən ən çox səmimi dindarlara paxıllıq edirəm. Yer üzərində yeganə insanlardır ki, onlara qibtə ilə baxıram. Onlar yüz faiz əmindirlər ki, Allah var, o dünya var, cənnət var, cəhənnəm var. Amma Allaha inanan adam olsam da,

elə anlarım gəlir ki, mənə sual doğur. Yəni Allah, Tanrı varmı? Mənə elə gəlir ki, belə sualla yaşayan insan heç vaxt xoşbəxt ola bilməz...

«Xalq cəbhəsi» qəzeti, 11.12.2002

* * *

Sual: Belə bir postulat mövcuddur ki, Vaqif Səmədoğlunu yaxşı duymaq üçün Nazim Hikməti, ondan da öncə fransız poeziyasının Parnas dövrünü bilmək lazımdır. Doğrudanmı Sizi bu cür, yəni, hardasa, bədii lüğətin köməyi ilə oxumaq mümkündür?

Vaqif Səmədoğlu: Belə düşüncələr əsassız deyil. Ancaq mənim öz yaradıcılığım haqqında fikrim budur ki, Vaqif Səmədoğlunu oxumaq üçün xüsusi hazırlığa ehtiyac yoxdur. Bilirsiz, adətən biz şairləri bölürük: ağıllı şair, istedadlı şair, böyük şair, dahi şair... Amma oxucuları da bölmək lazımdır: ağıllı oxucu da var, istedadlı oxucu da və pis şair olduğu kimi pis oxucu, dahi şair olduğu kimi dahi oxucu da var.

Elə adamlar var ki, mənim şeirlərimi bəyənmirlər. Çünki onlar artıq özlərini başqa poeziyaya kökləyiblər. Mən o adamları başa düşürəm və qətiyyənlə qınayıram.

Ancaq elə insanlar da var ki, şeirimə bəyənilirlər. Mənim oxucularım çox deyil, ancaq kifayət qədər var və onlar birmənalı deyil. Ümumiyyətlə, həyata, həyatın kiçik bir qolu olan ədəbiyyata və onun hansısa nümayəndəsinə birmənalı baxış yəni yoxdur. Bununla belə, bir daha təkrar edirəm ki, oxucu şairə tən olmalıdır. Və məhz o oxucunu sevirəm ki, hansısa şeiri oxuyanda düşündür, bunu niyə mən yazmamışam. Bu şeir mənim ola bilərdi. Yaxud o oxucunu sevirəm ki, deyir, bu şeiri mən bax, belə deyərdim. Baxmayaraq ki, özlü şair deyil, əlinə qələm almır.

Sual: Vaxtilə «Xəzər» dərgisinə müsahibəyə belə fikir söyləmişdiniz ki, Rəsul Rza Azərbaycan ədəbiyyatında ən az

anlaşılan şairdir və anlaşılmamaq dərdi anlamaq dərindən böyükdür. Necə bilirsiniz, Sizin də belə bir dərdiniz varmı?

Vaqif Səmədoğlu: Dərd deməzdim, buna mən arzu, istək deyərdim. Əlbəttə, əgər sən şeir yazırsansa, populyar da olmaq istəyirsən, sevilmək də və bu sevilməkdən sevinmək də istəyirsən. Bu tabiidir.

Rəsul Rza ilə bağlı fikrimə gəldikdə, onun poeziyasının bədii keyfiyyətlərindən başqa, həm də sosial-millî xüsusiyyətlərini nəzərdə tutmuşam. Kefli İskəndərə yazdığı şeirdə deyir ki, «Qınamayın İskəndəri, yaman olur anlamaq dərdi». Amma anlamamaq dərdi ondan da ağırdır və Rəsul Rza üçün bu problem var idi. Vaxtında bu cür şairlərimiz lazımsızca anlaşınsaydı, bugün ədəbiyyatımız keyfiyyətcə daha üstün olardı.

Sual: Siz Azərbaycan poeziyasında romantizmin görkəmli nümayəndələrindən siz. Bəzi ədəbi mülahizələrə görə, həm də bu mərhələ Sizinlə bitmiş hesab olunur. Ümumiyyətlə, poeziya kökündən aralanırsa, yerdə nə qalır?

Vaqif Səmədoğlu: Siz məni romantizmə aid edirsiniz. 70-ci illərin sonunda adını unuduğum bir polyak ədəbiyyatşünası isə mənim haqqında yazmışdı ki, Vaqif Səmədoğlu elitar poeziyanın sonuncu mögikanıdır. Amma mən romantikəmmi, elitar poeziyanı mənəsubam, realist, modernist, yaxud postmodernist şairəm mi – öz yaradıcılığım haqqında bunu bilmirəm və bilmək də istəmirəm. Şeir yazmaqdan ötrü mənə bunları bilmək lazım deyil.

Sual: Müqəddəs Kitabda deyilir: «Allah hər şeyi Göran və Biləndir». Siz isə deyirsiniz: «Mən burdayam, İlahi!» Bunu necə başa düşmək olar - Siz Allahın hər şeyi görmək və bilmək kimi fəvqəl imkanlarına inanmırsınız, ya Onu dinin aşladığı şəkildə qəbul etmirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Allahın qüdrətinə mənim qəti şübhəm yoxdur.

Sual: Yəni O, götürsə ki, Vaqif Səmədoğlu harda və hansı nöqtədədir...

Vaqif Səmədoğlu: Mənim üçün Allah dindən qat-qat

yüksəkdədir. Mənim üçün Allah məntiqi ayrı, insan məntiqi ayrıdır. Və Allah hər şeyi görür, gözü hamının üstündədir – deməyi, mən bir az yekəxanalıq hesab edirəm. Çünki Allah təkəcə yer kürəsini yaratmayıb, bütün nəhayətsizliyi, sonsuzluğu yaradıb və bunun nə olduğunu biz bilmirik.

Mən heç kəsə paxıllıq etməmişəm, amma paxıllıq etdiyim bir zümrə var ki, onlar səmimi dindarlardır. O kəslər ki, tamamilə dəqiq bilirlər, daha doğrusu, ürəkdən inanırlar ki, öləndən sonra cənnət var, cəhənnəm var, xeyir nədir, şər nədir. Mən həmişə tərəddüd içindəyəm. Buna baxmayaraq, Allahın mövcudluğuna inanıram və bu inamı mənə – müsahibələrimdə qeyd etdiyim bir fikri yenə təkrar etmək istəyirəm – bir din də aşılamayıb, o cümlədən mənsub olduğum islam dini də. Mənə Allahın mövcudluğunu dahi ateistlər əsilləyib. Yəni Volter, Çernişevski mənə sübut edə bilməyib ki, Allah yoxdur. Və Allahın məntiqi insanın məntiqindən tamamilə fərqlidir: gecəni də Allah yaradıb, səhəri də. mələklər də Allahındır, şeytanlar da...

Sual: Və Sizin poeziyanızda da Yer həqiqətlərindən Göy həqiqətlərinə vaqif olmaq istəyi daha güclüdür.

Vaqif Səmədoğlu: Biz həyatı da, ədəbiyyatı da, ənənələrə, «izm»lərə bölmüşük. Elə hey deyirik ki, yeni, yeni... Bilirəm ki, yer üzündə milyonlarla kitab var, amma cəmi qırx, əlli kitabda hər şey yazılıb. Və bizim yazdıqlarımız onların hansısa formada variasiyalarıdır. Özümüzü aldadırdıq ki, bax, mən, yeni söz deyirəm. Əslində isə yeni söz demirik. Məsələn, bilirəm ki, mənim ən yeni görünən fikrim, yaxşı aradınsa, bəlkə də Demokritdə var. Yaxud Dədə Qorqudda, Füzulidə, «Manas» dastanında var.

Sual: Bir var, sənətkar əsl həqiqəti dərk etmir, inanır ki, yeni, fəvqəladə bir əsər yaradır. Bir də var, Sizin kimi həqiqəti bilən təfəkkür sahibləri – yazdıqlarının milyon dəfə deyildiyini billə-bilə yenə yazırlar. Bu halda təskinliyiniz nədədir və niyə yazırsız?

Vaqif Səmədoğlu: Məhz təskinlik üçün. Həmişə təskinlik axtarındayam və bilirəm ki, bunu heç vaxt tapmayacağam.

Mənə heç bir şeirim, heç bir fikrim təskinlik gətirməyəcək.

Amma yaşamaq da lazımdır. Allah bu ömrü, vaxtı, boşluğu verib və bu vergidir, genetik koddur, ya hər nədir, hər halda mən bu işlə məşğul olmalıyam.

Sual: Azərbaycan şeirinin 1500 illik tarixində yüz, ya da yüz illərdən bir dahilər yetişib. Və o dahilər – Nizami, Nəsimi, Füzuli, Xətai, Qazi Bürhanəddin... fəlsəfəni, psixologiyani, Şərq miniatürlərini, üfn və təsəvvüf elmlərini gözəl biliblər. Son yüz-illikdəki şairlərimiz haqqında bunu demək və mütləq dahini göstərmək çətindir. Sizcə, birtərəfliliyi səbəblərdən biri saymaq olarmı?

Vaqif Səmədoğlu: Nizaminin, Füzulinin adını çəkiniz. Təbii ki, yaşadıkları dövrdə bu şairlərə münasibət necə olduğunu indi dəqiq bilmək mümkün deyil. Bəlkə Füzulidən də o vaxtlar soruşublar ki, niyə indi Firdovsilər yoxdur və yaxud niyə Nizamilər yaranmır. Demək istəyirəm ki, indiki şair və yazıçılarımıza əsl qiyməti vermək üçün başqa zamana, ya başqa əxlaq keçmək lazımdır və yaxud bu xüsusda yeni kriteriyalar axtarılmalıdır. Bu da mümkün olan şey deyil. Bugünkü mövcud yaşlı, orta və gənc nəsə nə siz düzgün qiymət verə bilərsiniz, nə də mən. Eləcə də yaşlı nəsil gənclərə, onlar da yaşlı nəsə dəqiq qiymət verə bilməz. Çünki eyni dövrün adamlarıyıq. Odur ki, yüz əlli, iki yüz ildən sonra məlum olacaq ki, XX əsrin dahisi kim imiş.

Sual: Dediniz ki, təskinlik üçün yazırsız. Təskinlik üçün gözəl cazmen də ola bilərdiz. Yeri gəlmişkən, caz ritmi Sizin şeirlərinizdə də duyulur.

Vaqif Səmədoğlu: Cazmen ola bilərdim deyəndə, mən ələ cazmen olmuşam da. Konservatoriyada pianoçu kimi 8 il dərs demişəm. İndi Konservatoriyada professor ola bilərdim. Amma şair oldum. Yaxud Azərbaycan Ensiklopediyasının yaradıcılarından biri də mənəm. Amma elmi də atdım. Demək, bu - taledir.

Sual: Bir necə şeirinizi sübut edir ki, Vaqif Səmədoğlu istəsə, Səməd Vurğun səviyyəsində mükəmməl qoşmalar yazsa bilər.

Vaqif Səmədoğlu: Mənim onlarla qoşmam, qəzəlim var.

Düzdür, onları indiyəcən çap olunan kitablarıma daxil etməmişəm. Bu da özümü hər hansı «izm»lə bağlamamağın nümunəsidir. Mənimçün qoşma yazmaq, əruzda yazmaq da maraqlıdır. Şüur axını səpgisində də yazılarım çoxdur. Özüm oxuyanda başa düşməyənə nə yazmışam. Amma bu yazılarımda sözün musiqisi xoşuma gəlir və kimin necə münasibət göstərəcəyindən asılı olmayaraq, özümçün yazmışam. «Hokku», «tanka» kimi yapon şeir formalarından da istifadə etmişəm. Bir zamanlar isə qədim Çin poeziyası ilə maraqlanırdım. Və çox qəribədir ki, bu zaman mənim ən çox xoşuma gələn Mao Tsze Dunun şeirləri oldu. Diktatorun arxısımvolist janrda yazdığı şeirləri mənə heyrat gətirdi. Və o şeirlərdə elə istedadlı misralar, elə dərin, elə kədərli mənalar var ki, hətta Füzulini yadıma saldı. Görürsünüz mü, insan təzadı?! Yəni özünü sıxıb «izm»lər çərçivəsinə salmaq lazım deyil.

Mətləbə daxil olduğu üçün kiçik bir haşiyəyə çıxmaq istəyirəm. İrçilik hər bir normal insanda ikrah yaradır. Ağ dərilili adam deyir ki, zənci insan deyil. Yaxud əksinə. Məsələn, Haiti adalarında diktator Düvalye-Papa Dokun hakimiyyəti dövründə ağları zəncilər olan məclislərə, parklara buraxmırdılar. Və yaxud, dini dözümsüzlüyü götürək, xristianlara görə, islam vəhşi dindir. Müsəlmanlar isə iddia edir ki, islam ən mütərəqqi dindir. İudaizm, buddizm, induizm də başqa şey deyir, bir-birini qəbul etmir.

İndi lap kiçiyini götürək – dağ kəndində yaşayan aranda yaşayana deyir ki, cəhənnəmdə yaşayır. Aranlı isə deyir ki, dağlının meyvədən başqa heç nəyi yoxdur, taxıl məndə, dəyirman məndə...

İndi bilirsinizmi, irqçiliyin, dini dözümsüzlüyün, aranlı-dağlı bölgüçülüylünün bir forması da «izm»lərdir – qoşma yazan deyir ki, şeir mütləq qoşma formasında olmalıdır. Əruzda yazan deyir, şeir qəzəl deyilsə, şeir deyil. Eləcə də, romantik şeirə ancaq romantik əsasda baxır, postmodernist postmodernizm cərəyanını digərlərindən üstün bilir.

Mənim yaradıcılığımıza diqqət etsəniz, görərsiz ki, bu cərə-

yanların hamısına müraciət etmiş və heç birini inkar etməmişəm. Yənə təkrar edirəm, qəti bilmək lazımdır ki, artıq hər şey deyilib.

Sual: Deyə bilərsizmi, çağdaş Azərbaycan şeiri ümumi Şorq şeiri ilə müqayisədə hansı yerdədir?

Vaqif Səmədoğlu: ... Ancaq intuitiv şəkildə onu bilirəm ki, Azərbaycan şeiri dünyada həmişə ən yüksək mövqelərdən birini tutub, bugün də tutur və gələcəkdə də tutacaq.

Sual: Səməd Vurğunun hücumlara edilər.

Vaqif Səmədoğlu: ... Səməd Vurğunun, ümumiyyətlə böyük şairlərin müdafiəyə ehtiyacı yoxdur, onları şeirləri müdafiə edir...

Bir də, əgər kiməsə başqalarını söymək yaradıcılıq impulsu versəydi, deyərdim, qoy ürəyini boşaltsın. Ancaq bilirəm axı yaradıcılıq impulsu vermir. Belələri kinin, qəzəbin quludur. Kin, qəzəb isə istedadı qurudur.

Sual: Səməd Vurğun «Vaqif» mənzum dramında Ağa Məhəmməd şah Qacarı qaniçən, türkün düşməni kimi təqdim edib. Tarixi mənbələr isə sübut edir ki, Qacara belə yanaşma sovet sisteminin uydurmasıydı. Sizcə, S.Vurğun uydurmaya inanıb, yoxsa?...

Vaqif Səmədoğlu: Qacar həm qaniçən olub, həm də qurucu şəxsiyyəti. Bizim hamımızın bir yanlışlığımız var ki, S.Vurğunun «Vaqif» dramına tarixi əsər kimi baxırıq. Bu tarixi əsər deyil. Bu əsərə sovet dövrünün sosialist realizminin nağlı kimi baxıram. Əgər gələcəkdə tamaşaya qoyulacaqsa, mən mütləq rejissorlara məsləhət görərdim ki, «Vaqif»i fantasmorik nağl səpgisində hazırlasınlar. Yəni romantik realizmdən uzaqlaşmaq lazımdır. «İnsan» pyesi isə əksinə, çox realist səpgidə qoyulmalıdır.

Sual: Səməd Vurğunun «Komsomol poeması» yarımçıq qaldı və «Yeddi oğul istərəm» bədii filminə yazdığı ssenari ilə Yusif Səmədoğlu poemanı məntiqi tamamladı. Amma özü də oxşar yaradıcılıq taleyi ilə üzləşdi. «Deyilənlər gəldi başa» adlı romanını tamamlamağa ömür möhlət vermədi...

Vaqif Səmədoğlu: Yox, Yusifin «Deyilənlər gəldi başa»

romanı ilə Səməd Vurğunun «Komsomol poeması»-nı müqayisə etmək olmaz. «Komsomol poeması» yarımçıq qalmamışdı. Sadəcə, Səməd Vurğunun zamanı olmadı ki, poemanın hissə-hissə çap olunmuş, əlyazma şəklində qalmış hissələrini ardıcılıqla düzsün. Bu işi rəhmətlik Osman Sarıvəlli gördü. Yəni Səməd Vurğun «Komsomol poeması»-na bir də qayıdacağını desə də, poemanı tamamlamışdı. Və Yusif onu götürüb ekranlaşdırdı. Öz romanına gəldikdə isə heç onun bir hissəsi də yazılmayıb.

Sual: Siz genetik yaddaşın köməyi ilə həmin romanı tamamlaya bilərsizmi?

Vaqif Səmədoğlu: Yox, yox, heç vaxt. Yusifin ədəbi dili tamam başqadır, mənimki tamam başqa. Üstəlik mən nə bilim, o nə düşünürmüş... Təəssüf ki, bütün bunların hamısını Yusif özü ilə apardı. Mən qardaşıyam, amma bilmirəm ki, o nə şəkildə düşünmüşdü romanı, planları necə idi. Yazıcılar var ki, roman yazanda çox dəqiq plan qururlar, hətta fəsilərin qısa məzmununu da yazırlar. Amma Yusif improvizə edən yazıçı idi. Tutaq ki, «Qətl günü»ndən hansısa bir fəsili danışırıq. Bir həftə sonra əlyazmasını oxumağa verəndə gördüm ki, danışdığından nəşə qalmayıb.

Sual: Hər halda, ata və iki oğul bu və ya digər formada bir-birini davam etdirib. Məsələn, Siz Yusif Səmədoğlunun «Qətl günü»ndəki Moşusunu «Bəxt üzüyü»ndə ərsəyə çatdırmısınız...

Vaqif Səmədoğlu: Moşu mənimçün çox canlı addır, bu adda qohumlar da var. Buna baxmayaraq mənim Moşum Yusifin Moşusu deyil. Onlar tamam başqa adamlardır. Ancaq mənim «Yayda qartopu oyunu» adlı pyesimə Yusifin «Bayatı Şiraz» hekayəsindəki kontrabasçalan Səbzəlini gətirmişəm. Belə hallar ədəbiyyatda həmişə olub.

Sual: «Qətl günü» romanı təkcə Yusif Səmədoğlunun yaradıcılığında deyil, ümumən son qırx illik nəsrimizdə çox ciddi əsərlərdəndir. Amma ona münasibət birmənalı deyil. Kimlərsə «Qətl günü»nün Bulqakovun, Markesin təsirilə yazıldığını iddia edərək əhəmiyyətini, dəyərini kölgələməyə çalışır.

Vaqif Səmədoğlu: Əgər məsələyə bu cür yanaşırıqsa, onda Bulqakovun «Sənətkar və Marqarita»sı da Qoqoldan köçürmədir. Yaxud Markesdə Borxesdən, Folknerdən, xüsusən də daha yaşlı Folknerdən gəlmə çox şeylər tapmaq olar. Belə-belə gedib Danteyə, Azərbaycan nağıllarına, nağıl fantasmaqoriyasına çıxacağıq. Odur ki, bunlara köçürmə yox, yalnız təsir demək olar.

Konkret «Qətl günü»nə gəldikdə isə onda əlbəttə, Bulqova da yaxınlıq var, Folknerə, Danteyə, nağıllarımıza da. Belə də olmalıdır. Kimsə mənə bir əsər göstərsin ki, təkdir, oxşarı yoxdur. Tapılmayacaq belə bir əsər. Başqalarını plaqiatlıqda təqirləndirənlər həmin nöqteyi-nəzərdən bir özlərinə də baxsınlar. Onda görəcəklər ki, bu dünyada yeni şey çox azdır. Və bütün bu söhbətlər itib gedəcək. «Qətl günü» isə qalacaq. Və nə vaxtsa tədqiqatçı bir alim gedəcək arxivə, bugünün qəzetlərini araşdıracaq və mənasız hay-küylə tanış olacaq, amma «Qətl günü» kitabxanalarda, kitab rəflərində əbədi qalacaq.

Sual: Yeri gəlmişkən, XX əsr rus poeziyasında Sizinçün danılmaz sima, dahi kimdir?

Vaqif Səmədoğlu: Bu sözü mən dünyalarca sevdiyim Pasternak haqqında da deyə bilmərəm. Dahi məhfumunu yalnız və yalnız Vladimir Mayakovskiyə aid edə bilərəm. Mayakovski dahi olaraq Puşkini tərpətmək istədi, lakin alınmadı.

Sual: Sizin poeziyanız üçün kədər, dramaturgiyanız üçün tragikomik güllüş tipikdir...

Vaqif Səmədoğlu: Bir pyesim də sırf komediya deyil.

Sual: Bir ara mətbuatda maraqlı, lakonik hətta çoxu zərb-məsəl səviyyəsində olan deyimləriniz çap olundu. Onlardan biri indi də yadımdadır: «Şuşa dumandan çıxan maral kimi vuruldu».

Vaqif Səmədoğlu: Bəli, aforizmvari çoxlu fikirlərim var. Bir zamanlar «Azadlıq», «Müxalifət», «Oğuz eli» qəzetlərində çap edilib. İctimai-siyasi məzmun daşıyan bu satirik, yumoristik deyimləri bəzən pyeslərimdə də işlədirəm.

Sual: Yiğcamlığı ümumi yaradıcılığınıza da şamil etmək mümkündür. Elə götürək poemalarınızı – «Robin Qud», «Rekvi-

yem», «Royal» - bunlar həcminə görə vərdiş etdiyimiz ənənəvi poemalardan çox fərqlidir, yəni adi şeirdən bir qədər uzundur.

Vaqif Səmədoğlu: Azərbaycan sovet poeziyasındakı poemaların əksəriyyəti ölçü və forma baxımından Puşkinin «Yevgeni Onegin» poeması qəlibindədir, yəni mənzum dramdır. XX əsrin əvvəllərində rus poeziyasında başqa səpgili yeni poemalar da yarandı. Məsələn, Blokun, Mayakovskinin poemalarını göstərmək olar və bunlar mənə daha yaxındır. Yaxud siz qeyd etdiyiniz poemalarımı Rilkenin, Pasternakın uzun şeirləri ilə müqayisə etmək olar.

Sual: «İnsan özü tam azad olmayınca cəmiyyət azad ola bilməz». Bu Sizin fikrinizdir və Vaqif Səmədoğlu tam azaddır mı?

Vaqif Səmədoğlu: Qətiyyətlə yox. Çünki hələlik mən özümü ifrat siyasi əhatədə görürəm, ifrat milli, ifrat dövlətçilik əhatəsində görürəm. Bunlardan başqa, özümü üçün saldıgım çərçivələr – öz həbsxanam da var. Bunu mən 65 ilin hər günü davam edən daxili məhkəməyə də bənzərdədim. Həmin məhkəmədə ittihamçı və hakim var, amma müttəhim müdafiə edən vəkil yoxdur. Bilirəm ki, vəkil heç vaxt tapa bilməyəcəyəm. Yəni tamamilə müdafiəsiz bir məhkəmədə oturub, hökm gözləyənlər məhbüs vəziyyətindəyəm. Heç mənə qarşı hansı hökmün çıxarılacağını da bilmirəm. Deyirdim ki, bu, bəlkə də Allah məhkəməsidir. Allah məhkəməsində isə həmişə bircə hökm – ölüm hökmü çıxarılır. Buna görə, əlbəttə, azad deyiləm.

Müsaibəni apardı:

Bəsti Əliyəyli

«525-ci» qəzet, 10.01, 2004

Sual: Uşaqlığınızı necə xatırlayırsınız?

Vaqif Səmədoğlu: Oxuduğum məktəb elitər məktəb sayılırdı. Mircəfər Bağirovun oğlu, Teymur Quliyevin qızı mənim məktəb yoldaşlarımlıq olub. Anar, Yusif Səmədoğlu, Rəfiq Zəkə... Gör bu məktəbdən nə qədər tanınmış ziyalılar çıxtı. Ancaq məktəb illəri üçün heç bir xiffətli hissələrim yoxdur. Uşaq vaxtları mənə Allahın verdiyi oxuculuq bacarığı var idi. Mənim ilk oxuduğum iri kitab «Robinzon Kruzo» olub. 11 yaşında bir oturma yülz səhifə oxudum. Uda-uda, içə-içə... görəndə ki, kitab sona çatır, başladım on səhifə, sonra beş səhifə, bir səhifə, sonra gördüm ki, kitab əlimdən gedir, başladım ağlamağa. İndi mən elə oxuduğum kimi heç kimi oxuya bilmərəm. Bu, o demək deyil ki, maraqlı əsər yoxdur, yəni o səbr, o düzlüm yoxdur.

Sual: Yaşa dolmağı necə qiymətləndirirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Məsuliyyət hissi ilə qocalıram. Amma istedad qocalmır. O yalan sözdür ki, şair ancaq gəncliyində çığırılıqla yazıb-yaradır. Dünya ədəbiyyatında külli miqdarda əsərlər var ki, 70-80 yaşdan sonra yazılıb. Bir neçə həqiqət var: Allah, məişət, poeziya həqiqəti. Sevgiyə gələndə isə... görəndə vətən sevgisini Azərbaycan bilməsin. Bu, dəqiq əqidəmdir. Sonra Azərbaycan bunu adamın başına vurur.

Vətəni sevmək bizim dövrümüzdə çox təhlükəli idi. İndi o məhəbbəti bizə vermək çox asan məsələdir. O təhlükəni görməyən adamlar indi bizə irad tuturlar: «Bu Azərbaycana neyləyib?» Bu sözlü vaxtilə səhərdən axşamacan iztirab çəkən adama deyirlər. Burada başqa bir neçə məsələ var. Mən yazdıqlarımla heç də özümü incə adam saymıram. Ancaq hər bir böyük məhəbbət itimlik tələb edir.

Sual: Siz oxucunu tək-tək məğlub edən şairlərdənsiniz...

Vaqif Səmədoğlu: Kifayət qədər ömür yaşamışam. İndiyə nəcən istər Azərbaycanda, istərsə də Azərbaycandan kənarında yaşayan şairlər deyəndə ki, mən xalq üçün yazıram, bu, mənə aydın deyil. Mən xalq üçün yaşayıram. Xalq üçün yazıram. Bəlkə

mən həddindən artıq realistəm? Sən evdə tək oturub neçə milyon insan üçün necə yaza bilərsən? Hər bir qələm sahibinin özünə-məxsus oxucu meyarı var: istedadlı şair, böyük şair və yaxud zəif, istedadsız şair. Oxucunun da beləsi olur: zəif oxucu, istedadsız oxucu.

Sual: Sizin oxucunuz kimdi?

Vaqif Səmədoğlu: Mən ilk dəfə şeir yazanda konkret bildirdim ki, mənim oxucum kimlərdi. Anar, Araz Dadaşzadə, Emin Sabitoğlu. Mən onlarla bir məktəbdə oxuyurdum, zövqləri-nə də son dərəcədə inanırdım. Onlar çox yüksək səviyyəli oxucular olublar. Bu baxımdan, mən özüm, bir də onlar üçün yazırdım.

Sual: İndi oxucularınız dəyişib?

Vaqif Səmədoğlu: Yox, yenə səviyyəli oxucular üçün yazıram. Dəqiq bilirəm ki, mənim yazdıqlarımı qrafoman oxucular bəyənməyəcək.

Sual: Bəzi məsələlər var ki, orda həm də konkretlik var. Məsələn, vətən sevgisi. Bizim vətən bütöv deyil, sevgi necə təmsildir?

Vaqif Səmədoğlu: Yox, o da bütöv ola bilmir... Elə vətən sevgisi var ki, vətənin tamlığını, bütövlüyünü öz ağrı-acısı ilə görə bilər. Lakin siyasi xadim bunu bir cür görə bilər, dövlət xadimi başqa cür. Deyirik: Qarabağ, Şuşa, Cıdır düzü... bunlar hamısı gözəldir. Kitablar çıxır, televiziya da çıxışlar edirlər. Hətta məcburi köçkünlər də bəzən deyirlər: «Torpaqlarımız qayıdacaq. Cıdır düzündə məclis quraçaq, İsa bulagında yeyib-içəcəyik». Amma Qarabağ məni ayrı cür yandırır. Azərbaycanda yüzlərlə hadisələr olub ki, bir qarış yerdən ötrü qardaş qardaşı balta ilə vurub öldürüb. Bir otaqdan ötrü oğul ataya güllə atıb. Mən Prezident yanında Əfv Komissiyasının üzvü olduğum üçün belə hadisələrlə tez-tez üzləşirəm. Bir sot torpaqdan ötrü qardaşını öldürən erkəyin «Qarabağ mənim yaşayış yerimdir», - deməyə haqqı yoxdur. Bu yüksək romantikadan görəndə bir az aşağı enməyi bacaraq. Yaşamaqdan ötrü, əkil bəcərməkdən ötrü sənə yer lazımdır? Bu yer də erməni əlindədir.

Sual: Qarabağ yangısı Sizin əsərlərinizdə var?

Vaqif Səmədoğlu: Konkret yox. Bilirsiniz, əsrlərdən bəri yazıçı, şair, hətta filosofların da özünə bəraət qazandırmaq təməyülü var. Xüsusilə Rusiyada, Şərqdə, Almaniyada yazıçılar çalışırlar ki, öz əməyinin bəhrəsini ədəbi fakt kimi yox, böyük ictimai hadisə kimi qələmə versinlər. Bir çox yazıçılar deyir ki, mən bu əsəri yazmaqla insanların müəyyən düşüncələrini dəyişdim. Mənimə qənaətim belədir ki, insanların düşüncələrini heç bir ədəbi əsər dəyişməyib.

Sual: Sovet dövrünün sənətçisi, şairi və müstəqillik dövrünün sənətçisi, şairi. Bunların hansına üstünlük verirsiniz, Sizcə, hansı dövrdə yaşamaq asan idi?

Vaqif Səmədoğlu: Yəqin ki, o dövrdə yaşamaq daha maraqlı, asan olub. O zamanlar oxucular da maraqlı olub. İndi şeirlə sensasiya doğurmaq çox çətindir. Şeirlə rayonlarda, kəndlərdə beş-on adamı çayxanaya yığmaq çox çətindir. Rəsul Rzanın ildə bir-iki dəfə «Azərbaycan» jurnalında silsilə şeirləri çap olunurdu. Dövlət Universitetinin müəllimləri mənə zəng vururdular ki, gəlin, bir yerdə oxuyaq, müzakirə edək. İndi mən inanmıram ki, o maraq olsun. Bəziləri erotik mövzularla oxucuları təəccübləndirməyə cəhd göstərmək istəyirlər. Adəm Həvvadan əvvəl yaranış olmayıb. Hər şey ondan sonra davamdır, təkrardır. Bəzi gənclərə baxanda düşünürsən ki, dünyanın axırı yoxdur. Bizim dövrdə də belə anlaşılmaqlıqlar, mübahisələr olub, amma çayxanada, kiminsə evində. Biz hər şeyi ictimailəşdirməmişik.

Sual: Mədəniyyət kanalının açılması gündəmədədir. Bu barədə fikriniz?

Vaqif Səmədoğlu: Televiziya kanalları nə qədər çox olsa, bir o qədər yaxşıdır. Maraqlı burasıdır ki, mədəniyyət kanalına kimlər rəhbərlik edəcək? Onun iş prinsipi necə olacaq? Teatr haqqında qanun qəbul olundu. Mən də lehinə səs verdim. Amma heç bir qanun şou-biznesə təsir göstərə bilməz. Teatrın qanunu baş rejissordur. Hüseynağa Atakişiyev niyə yaxşı rejissor idi? Böyük rejissorların bir-birindən fərqləri var. Onları bir amil

birləşdirir. Öz ətrafına müəlliflər, bəstəkarlar, rəssamlar toplamaq. İndi istedadlı aktyorlar teatrlardan qaçırlar. Onlar çox aşağı əmək haqqına necə dözsünlər?

Sual: Hakimiyyət və ədəbiyyat məsələlərinə toxunmaq istərdik.

Vaqif Səmədoğlu: Dünya ədəbiyyatı tarixində ən çox tanıdığımız qələm adamları həmişə dövlətə yaxın olub. Xüsusilə Şərqdə. Ya dövlətə yaxın olub, ya da məscidə.

Sual: Deputat kimi, Azərbaycanın iqtisadi inkişafını necə dəyərləndirirsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Mən iqtisadçı deyiləm. Ancaq siyasi ədəbiyyat çox oxumuşam. İqtisadi inkişaf maddi rifah bir-birinə çox bağlıdır. Lakin mən bunu Azərbaycanda görmürəm. Ölkədə bu saat nəyin baş verdiyi haqda informasiya mənbəyi olmalıdır. Bu mənbə məndə yoxdur. Vətəndaş Vaqif Səmədoğlunun müəyyən məlumatı olmalıdır ki, ölkədə nə baş verir. Mən hər an hazırlıqlı olmalıyam. Bilməliyəm, sabah mən küçəyə avtomatla çıxmalıyam, ya fotoapparatla.

Sual: Bütün titullarınız var. Amma bir şeirinizdə deyirsiniz ki: «Qoy tarixdə adım qalsın, Nüşabənin qulu kimi...»

Vaqif Səmədoğlu: Mən bunu bütün titullardan üstün bilirəm. Həyat yoldaşıma çox şeirlər yazmışam.

Sual: Siz deyirsiniz ki, «Mən burdayam, İlahi...». Hansı ünvanıdır o?

Vaqif Səmədoğlu: Harda oluramsa-olum, ora darıxmağın ünvanıdır. Şairin, yazıçının darıxmağı normaldır. Amma Allahdan ötrü darıxmaq dəhşətdir. Ata-anadan yetim qalma normal haldır. Birdən insana elə gəlir ki, Allahdan yetim qalıb. Allah atıb onu. Onda qışqırırsan ki, mən burdayam, İlahi...

Vaqif Səmədoğlu: Bu yaxınlarda Azərbaycanda növbəti prezident seçkiləri keçirildi və bu seçkilər doğrudan da uğurlu, demokratik oldu. Bütün dünya, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlar bu seçkiləri demokratik seçkilər kimi qiymətləndirdi. Bir neçə hadisə baş verdi ki, bunlar əsasən adamda narahatçılıq doğurur. Heç şübhəsiz ki, bu hadisələr də ölkəmizin, dövlətimizin imicinə açıq-aşkar zərbə vurur...

Sual: Söhbət konkret olaraq, hansı hadisələrdən gedir?

Vaqif Səmədoğlu: İlk növbədə, ölkədə fəaliyyət göstərən xarici radiostansiyaların – «Amerikanın səsi», «BBC» və «Azadlıq»-ın bağlanma məsələsidir...

Sual: Bəs, o biri məsələ hansıdır?

Vaqif Səmədoğlu: Prezidentin səlahiyyət müddətinin artınması ilə bağlı ortaya çıxan məsələdir. Bunun özü də Azərbaycanın demokratik imicinə zərbə vuran məsələdir. Şəxsən mən özüm bu gün nə müxalifət düşərgəsində, nə də iqtidar çərgəsində İlahm Əliyevə alternativ görmürəm. Ancaq seçkilərdə barmağımızda vurulan o rəngin mürəkkəbi qurumamış bu məsələni ortaya atmaq düz deyil.

Sual: Ümumiyyətlə, son illər Bakının taleyi, aqibəti, bugünkü durumu ilə bağlı müxtəlif mövqelər ortaya qoyulur, narahatçılıqlar bildirilir. Siz də bu mövqelər, bu narahatçılıqlarla razısınız?

Vaqif Səmədoğlu: Bugün Bakı milyonçularının – Tağıyevlərin, Nağıyevlərin və digərlərinin ruhlarına təşəkkür edirik, amma Bakının evini elə onlar yıxıb. Məsələn, bugünkü İstiqlaliyyət küçəsində yerləşən gözəl binalar – Əlyazmalar İnstitutu, Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin binası ilə Bakının atasını yandırdılar, bu binalarla qala divarlarını örtüblər. Əslində, qala divarları indiki Vahid bağına qədər uzanmalıydı və Akademiyanın binası, Əlyazmalar İnstitutu, İqtisad Universitetinin binası və digər binalar «Monolit» adlanan bina ilə eyni cərgədə tikilməliydi. Bakı, əslində eklektikadır və eklektikanın ən gözəl zirvəsidir. Bakının gözəlliyi, bəlkə də, elə bundadır.

Yer üzündəki bütün dəniz və çay sahillərində yerləşən şə-

hərlər hamısı su boyunca salınıb, tikilib, inşa olunub. Məsələn, İstanbul boğazı boyunca salınıb. Bundan başqa, Nyu-York şəhəri Miçiqan gölü sahilində salınıb. Əslində dənizlə əhatə olunduğu üçün Bakı şəhəri özü Zığa və Ələt-Səlyan zonasına qədər getməli idi. Bakını əvvəldən bu günə salıblar. Bakını bu günə neft qoyub.

Sual: Belə təkliflər də var ki, Bakının yükünü azaltmaq üçün gələcəkdə paytaxtı buradan ölkənin başqa bir ərazisinə köçürmək lazımdır. Siz bu haqda nə fikirdəsiniz?

Vaqif Səmədoğlu: Gəlin, paytaxtın köçürülməsi məsələsi ilə tələsməyək. Bunu tarixin gedişatı göstərəcək...

İndi mən başqa bir məsələyə toxunmaq istərdim. Bir müddət öncə Xanlar rayonunun adı dəyişdirilib «Göygöl» adlandırılanda təklif verdim, ancaq başa düşdüm ki, bu təklif keçməyəcək. Yəni mən təklif etdim ki, Xanların qədim adı – Yelenendorf özünə qaytarılsın və bugün də bu təklifimin üzərində qalırım. Çünki bu şəhəri vaxtilə buraya köçürülən almanlar salıb. Xanların öz keçmiş adını özünə qaytarmaqla Almaniya dövlətinə müraciət etmək olardı ki, vaxtilə burada çoxlu sayda alman yaşayıb və indi buranı inkişaf etdirmək lazımdır. Yaxşı yadımdadır, Böyük Vətən müharibəsi zamanı Konservatoriyadakı köhnə orqanı dahi bəstəkarımız Üzeyir bəy Hacıbəyov həmin Yelenendorf şəhərində yerləşən kilsədə götürmüşdü. Biz Xanları yenidən Yelenendorf adlandırsaydıq buraya xeyli sayda almanlar köçərdi və ermənilərlə, Ermənistanla sərhəddə bir alman anklavı yaranardı. Əgər gələcəkdə buraya bir erməni mərmisi düşsəydi, Almaniya dövləti də o zaman öz ikili vətəndaşlıq hüququna malik olan vətəndaşlarını qorumağa məcbur olardı. Ancaq başa düşdüm ki, mənəm bu təklifim keçməyəcək və necə ki, keçmədi.

Müsaibəni apardı:

Kamil Həməzoğlu

«525-ci» qəzet,

15 noyabr 2008

V.S.VƏKİLOVA (VAQİF SƏMƏDOĞLUNA)
«XALQ ŞAİRİ» FƏXRİ ADININ VERİLMƏSİ HAQQINDA
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİNİN FƏRMANI

Azərbaycan poeziyasının inkişafındakı xidmətlərinə görə Vaqif Səməd Vurğun oğlu Vəkilova (Vaqif Səmədoğluna) «Xalq şairi» fəxri adı verilsin.

HEYDƏR ƏLİYEV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri, 9 dekabr 1999

TƏBRİKLƏR

Международное Сообщество Писательских Союзов Совет по Азербайджанской литературе сердечно поздравляют выдающегося Азербайджанского поэта Вагифа Самедоглу Векилова днем шестидесятилетия. Поэзия Вагифа яркая по форме, насыщенная глубокими чувствами философского содержания завоевала читательские сердца в Азербайджане, России, странах СНГ.

Желаем крепкого здоровья новых творческих успехов во славу родной литературы.

**Михалков, Пулатов,
Гамзатов, Ниязи, Ахундова,
Козловский, Гусейнов**

Hörmətli Vaqif bəy!

60 yaşınız münasibətilə Sizi ürəkdən təbrik edirəm. Öz adımdan, Azərbaycan Xalq Cəbhəsi Partiyası adından Sizi və Sizin poeziyanızı ürəkdən sevən on minlərlə oxucunuzu ürəkdən qutlayıram!

Sizin həyatınız, yaradıcılıq yolunuz, sənətkar mənliliyiniz, ictimai-siyasi fəaliyyətiniz haqqında çox geniş danışmaq mümkündür və İnşallah, danışacağıq.

Sizə qan yaddaşımızdan gələn sənət iksiri şəxsiyyətinizdən, təfəkkürünüzdən, təəyyülünüzdən keçərək arlaşıb-durulaşmış bir böyük sənəti dünyaya gətirmişdir.

Bizim çağdaş poeziyamızın ilk müxalifətçilərindən-yenilikçilərindən biri Siz olmusunuz. Çiyin-çiyinə dayandığımız sənət, əməl, fikir dostlarımızla çox ağır yol keçsəniz də, məqsədinizə nail olmusunuz. Yeni poeziya məktəbinin təməl daşında Sizin də adınız var. Yalnız ədəbiyyatda deyil, fikirdə, düşüncədə, məfkurədə yenini, müllini, dünyəvi təsdiq etmək əsl inqilabdır. Sonra təkamülə qovuşan bu inqilab millətin mənəvi həyatının yeni mərhələsidir. Təsadüfi deyil ki, Sizin ədəbiyyatdan başlayan mübarizə yolunuz milli azadlıq hərəkatına qovuşdu. Azərbaycan Milli Azadlıq hərəkatı tarixində böyük Səməd Vurğunun iki sənətkar övladının – Sizin və mərhum Yusif Səmədoğlunun adının olması bizim hamımız üçün şərəfidir.

Milli Azadlıq hərəkatının və milli demokratik dövlətçiliyin yolu kifayət qədər ağır və mürəkkəbdir. Bu yolda yorulanlar, əzilənlər, sınıqlar da var. Və nə yaxşı ki, bu böyük yolda yorulmadan, qətiyyət və iradəylə gedən Siz varsınız. Çağdaş mübariz gəncliyimiz üçün, sabahımız üçün bu, çox önəmlidir. Sizin poeziyanız bizim mürəkkəb dövrümüzün tərcümeyi-halidir.

60 yaşınız tamam olan bu əziz günlərdə Sizi - Türk dünyasının böyük sənətkarını, əqidə və əməl dostumuzu, öz adımdan, AXCP rəhbərliyi adından, minlərlə cəbhəçilərimizin adından ürəkdən təbrik edir, ailənizlə birlikdə Sizə cansağlığı, xösbəxtlik arzulayıram!

Tənn Sizi qorusun!

Əbülfəz Elçibəy

AXCP sədri

«Azadlıq» qəzeti, 9.06.1999

Çağdaş Azərbaycan poeziyasının istedadlı nümayəndələrindən biri, mənim ən çox sevdiyim müasir şair Vaqif Səmədoğlunun iyun ayının 5-də 60 yaşı tamam oldu. **60 yaşın mübarək qardaşım!**

Vaqif, sənin 60 yaşının güzgüsündə otuz beş illik dostluğumuzun tarixçəsi də əks olunub. Şəxsən mən ötən illəri xatırlamaqdan böyük məmnunluq duyuram. Zənnimcə, əsasən mənalı və dolğun keçib o illər, o günlər. Şirini acısından çox olub. Sənin şeirlərinin işığına yığışdıgımız günləri mən həyatımın ən işıqlı günləri sanmışam, bu gün də sanıram. Bir dost olaraq sən mənə çox doğma adamsan, bunu dilə gətirməyə bir o qədər də ehtiyac yoxdur, yaqin özü də bilirən. Amma şeirlərin özündən də doğmadır mənə. Bax, bunu ilk dəfədir etiraf edirəm sənə.

Güman edirəm, xətrinə dəyməz bu etirafım. Yəni səndən incidiyim, münasibətlərimizin sərirləşdiyi vaxtlar olub, şeirlərdən isə heç vaxt inciməmişəm, onlar həmişə mənə həmdəm olublar, ruhumu, hissimi dindirib, düşüncə və qayğılarımla səsələşiblər...

Vaqif Səmədoğlu Azərbaycanın böyük şairi Səməd Vurğunun oğlu olduğundan çox adam elə güman edir ki, Vaqifin şeir-sənət aləmində yolu rahat olub, hər şey hazır, buludda gəlib qabağına. Yanırlılar belə fikirləşənlər. O, çox güclü müqavimətlərlə qarşılaşıb; ağıla gələn və gəlməyən müqavimətlərlə. Ən çox da şeirləri atasının şeirlərinə oxşamadığına görə. Bunu Vaqifə heç cür bağışlaya bilmirdilər, xəyanət kimi baxırdılar buna. Vaqifin ünvanına yağdırılan şifahi və yazılı ittihamların, çeşid-çeşid böhtanların sayı-hesabı yox idi. Hətta iş o yərə çatmışdı ki, Vaqifin şeir yazmasında hansısa bir təxribatın izini axtarırdılar və «tapırdılar». Təxminən belə deyirdilər: «O çox istedadlı pianoçudur, getsin pianosunu çalsın, şeir niyə yazır?!» Qəsdən yoldan azdırdılar onu. Bəli, Vaqif həqiqətən də istedadlı pianoçu idi. Yaxşı, bəs görəsən bu istedadlı pianoçunun şeir yazmasında nə pis bir iş varmış?! Ürəyi istəyir yazır. Allahın ona verdiyi bu haqqı, bəndələr çox görürdülər ona. Odu ki, cəmi cümlətlərin 1,5 çap vərəqi həcmdə olan «Yoldan telegram» adlı ilk şeir kitabçası 1968-ci ildə çox böyük çətinliklərdən sonra nəşr edildi. Amma di gəl ki, son anda yenə bir «badalaq vurub» hazır kitabın

ışığı üzü görməsini müskülə saldılar. Hətta tragikomik bir vəziyyət yarandı da. Vaqif həmin əhvalatı tez-tez xatırlayır...

Bəli, böyük çətinliklərlə də olsa, «Yoldan teleqram» çap olunmuşdu. Amma elə bu zaman xəbər gəldi ki, kitabı «həbs ediblər», tiraj ləğv ediləcək, satışı buraxılmaycaq. Vaqif də, onun dostları da – hamımız qəm dəryasına qarq olmuşduq, iraq olsun, ölüsü düşmüş adamlar kimi. O zaman mən Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun aspirantı idim. Saat 4 radələrində əlimdə çantam evə qayıdardım. Hüsü Hacıyev küçəsində kitab köşkünün yanından keçəndə birdən kitabların arasında tanış bir ad gözümə sataşdı: Vaqif Vəkilov, «Yoldan teleqram». Gözlərimə inanmadım. Satıcıdan soruşdum: «Bu nə kitabdı belə?». «Kitabdır da – dedi – şeir kitabıdır». Soruşdum ki, neçə dənə var bu kitabdan sizdə. Sayıb dedi ki, 3-nü satmışam. 27-si qalıb. Xülasə, pulunu verib kitabların hamısını aldım. Oradan da düz Vaqifgilə. Qapını özü açdı, görüşdük, keçdik onun otağına. Soruşdum ki, Vaqulya, kitabdan nə xəbər var?! Dedi, nə xəbər olacaq, olanı bilirən... saxlayıblar, yəqin ki, yandıracaqlar. Sevincimi bürüzə verməmək üçün özümü zorla ələ almışdım, sürpriz eləmək istəyirdim Vaqifə. Dedim: «Deyirsən, yandıracaqlar?», yavaş-yavaş çantamı açıb, içindəki kitabları boşaltmışamın üstünə. Sonrasını təsəvvür etmək, mənə, o qədər də çətin deyil...

Sən demə, məsələnin belə sonluqla bitməsinə o zamanlar çox yayılmış «левый товар» buraxmaq hərisliyi səbəb olub. Yəni tirajdan artıq çap etdikləri kitabları rəsmi icazə gözləmədən veriblər satışa. Vəssalam. Bədxahları ciddi cəhdlərinə baxmayaraq, kitab artıq işıq üzü görmüşdü. Gec idi. «Yuxarıdakı yoldaşlar» da görünür, fikirləşiblər ki, məsələni qəlizləşdirmək xeyir gətirməz onlara, kitabı «həbsdən azad ediblər».

Dörd il sonra, 1972-ci ildə Vaqifin həcmcə birincidən də bir qədər kiçik ikinci kitabı nəşr edildi. Onun adı «**Günün baxtı**» idi. Sən demə, günün də baxtı olmuş... Bizim məmləkətimizdə şair Vaqif Səmədoğlunun isə baxtının açılmasına, özünə layiq, yaradıcılığına yaraşan sanballı kitablarının nəşrinə hələ çox qalırdı – düz 24 il! (1996-cı ildə çap olunmuş «Mən burdayam İlahi ...» kitabı

nəzərdə tutulur –red).

Bəli, düz 24 il, dördüdə bir əsr Vaqifin kitabı çıxmıdı. Mən şairlər tanıyıram 3-4 il kitabları çap olunmayanda ələmi qatırlar bir-birinə. Unudulmaqdan qorxurlar. Vaqifdə isə unudulmaq qorxusu yoxdur. O, çap olundu, olunmadı, həmişə yazır, həmişə işləyir. Şeir yazmaq yaşadır Vaqifi.

Vaqif şeiri «planlaşdırır», qurmur, zorla misra düzəltmir, eləcə öz hisslərini, öz duyğularını, sevgisini, sevincini (çox nadir hallarda), kədərinə yazır. Dünyanı necə görürsə, eləcə də qələmə alır. Dünya barədə nə düşünürsə, onu da yazır. Tez-tez Allaha üz tutur. Tanrı ilə danışıq. Vaqif həyatda bəzən olmadığı kimi görünə bilər. Şeirlərdə isə o son dərəcə səmimidir – olduğu kimidir. Ürəyindən süzülüb gəlməyən bir misra da yazmaz Vaqif. Mənim yadıma gəlmir ki, o, «günün tələbinə cavab verən» birçə şeir yazsın. Əsla! O öz poetik dünyasında yaşayır, özünü yazır. Elə buna görə də mənə elə gəlir ki, Vaqifin şeirlərini oxuyub, üzünü bir dəfə də olsun görməyən bir neçə rəssamdan onun portretini çəkməyi xahiş etsən, onların çəkdikləri portretlər mütləq bir-birinə oxşayacaq. Bu portretlərdə qırıqlar, tutqun rənglər, heç şübhəsiz üstünlük təşkil edəcək və onların hamısından da sənə bir cüt kədərli, qayğılı göz baxacaq. Nə etməli, Allahın verdiyi gözlərdi bu gözlər. Hərənin bir qisməti var, Vaqifin də qisməti budur – kədərli şairdir, kədər şairidir Vaqif. Əslinə qalanda, lap əzəldən bu dünyada şadyalığa elə bir səbəb də olmayıb – indi də yoxdur. Olsa da, öləri olub. Hər halda, dərdi, qəmi, kədəri sevincindən çoxdur bu dünyanın. Səbəbi? Səbəbini Allahdan sorun. Yəqin günahlarımızdır... İlahi, nə qədər günah işlədilmişmiş dünyada?! Başdan-ayağa günah içindəyik. Belə bir dünyada, belə bir zamanda necə sevinəsən, nəyə sevinəsən?! Deməzləmi ki, həvalanıbdır?! Əlac duaya qalır. Onlar da ki, Vaqif demişkən, Allaha yetişmir. Bax, beləcə, Vaqif şeirlərinin ovqatında saatlarla dünya barədə, tale haqqında düşüncələrə dalmıq mümkündür...

Xalqımızın görkəmli və əvəzsiz şairi Vaqif Səmədoğlunu 60 yaşı münasibətilə təbrik edirik.

*Məzarıma
nə baş daşı qoyun, nə heykəl.
Bir cüt ayaqqabı qoyun,
Ayağyalın
geyib getsin...*

Heç kəsə bənzəməyən, Azərbaycan ədəbiyyatına özünəməxsus bir deyim gətirən, bir şeir üslubu gətirən Vaqif Səmədoğlu, bax, belə bir ürəyin sahibidir.

*Məktub yazmaq istəsən,
Bu ünvana yaz:
Москва «К-9» До востребования,
самому несчастному.
Neçə əl uzanacaq
dar teleqraf pəncərəsindən,
əlimin tənhalığı
itəcək əllər içində...*

Sevgi yaşlarında bu şeiri ən böyük sevgi şeiri sayardım. Hətta yazdığım povestlərdə Vaqif Səmədoğlunun bu şeirindən bir sevgi məktubu kimi istifadə etmişdim və elə povesti belə bir ruhda kökləmişdim. Amma indi bu şeiri oxuyanda məni sevgi yox, millətin ağrısı düşündürür. Vaqif Səmədoğlu millətin ağrısı ilə yaşayan şairdir. Elə ona görə də Milli Azadlıq hərəkatının liderlərindən biri oldu və bu gün də millətimizin liderlərindən biridir.

*Bir qoca qarı durdu qarşımda.
Baxdı gözlərimə,
gözlərimə baxdı.
Xaç çevirdi.
Onun qoca qabar əli
gör nə günə qoydun məni!*

Mənim sevgi yaşlarımda bu «mən» Vaqif Səmədoğlu idi. Amma indi görürəm ki, bu «mən» - Vaqif Səmədoğlu deyil, bu «mən» - millətimizdi.

Mən Vaqif Səmədoğlunun yaradıcılığı haqqında nəisə böyük bir material yazmaq fikrində deyiləm. Bu bəlkə də mənim gücüm xaricindədi. Vaqif Səmədoğlu elə bir şairdir ki, onun yaradıcılığı haqqında ya yazmaq, ya da yazmamaq lazımdı. Sadəcə olaraq bu yazı mənim Vaqif Səmədoğluna bir təbrikdir, bir ürək sözüdür.

Vaqif bəy, «Ədalət» qəzetinin adından və qəzetimizin çoxminli oxucuları adından bir daha Sizi ürəkdən təbrik edirik.

Tanrı Sizi qorusun! Tanrı Qurdu qorusun!

Aqil Abbas

yazıcı

«Ədalət» qəzeti
8 iyun 1999-cu il

Əziz qardaşım Vaqif Səmədoğlu!

Adaş, sənin haqqında yaza-yaza nədənsə bu dünyada olduğumdan daha gülməli görünmək istəyirəm. Düşünürəm ki, bu ancaq və ancaq sənə, sənin şeirinə, sənin bütün yaradıcılığına olan sevgimdən irəli gəlir.

Adaş, yadına gəlir, sənin milyon yaşının tamamıydı və sən də beləcə milyon olmuşdun. Həm də sən dünyanın ən səxavətli milyonçusuydun. Hərəməizə azı yüz min il bağışlamaq istəyirdin və o cür bağışlasaydın sənə heç min il də qalmayacaqdı. Səni güclə dilə tutub bu fikirdən daşındıra bildik.

Sonra buludların üstünə düzülmiş bütöv bir orkestrin bütün alətlərində birdən təkbəşinə çalmağa başladın. Qabağında not vərəqələri əvəzinə şeir dəftəri vardı. Sən gözləri yumulu, hər

ritmi, səsi bir ayrıca sevinə-sevinə çalırdın. Daha doğrusu, əlini uzatmağınla bütün alətlər öz-özünə səslənirdi. Sən çaldıqca get-gədə daha çox həvəsə gəlib yer üzünün bütün dağlarını, daşlarını, çaylarını, ağaclarını, küçə və dalanlarını səsləndirirdin.

Bir zamanlar Allah da dağları, düzləri, çayları elə həmin həvəslə heçlikdən yaratmışdı.

Yadımdamı, adaş, necə qeyd elədik sənin milyon illiyini.

Ancaq bu, deyəsən, milyon il bundan sonra olmuşdu.

Öpürəm.

Vaqif Bayath Odər

Şair

«525-ci» qəzeti, 5 iyun 1999

Onda mən uşaq idim. Vaqif Səmədoğlu rayona gəlmişdi. Hər gəlişində olduğu kimi bizə baş çəkmişdi...

Əhvalının xoş vaxtında keçdi piano arxasına və başladı «Qaraqilə» çalmağa: improvizasiya olunmuş, caz kompozisiyası kimi. Bir-iki əl çaldı və birdən ən şirin yerində yarımqıç qoydu «Qaraqilə»ni. Heç vaxt bu qədar ürəyayatan «Qaraqilə» eşitməmişdim. Şirin və yarımqıç... Şirin olduğu üçün sevilən, yarımqıç qaldığı üçün nə vaxtsa bütövləşəcəyinə ümid yeri qoyan...

Ümidimdə yanılmamışdım...

«Əslində, bizim ən ciddi əsərlərimizin kökündə uşaqlıq assosiasiyaları durur. Sabirin ən ciddi satiralarının motivləri də uşaqlıqdan gəlir». Bunları yaddaşımdan köçürürəm. Vaqif Səmədoğlu ilə 1993-cü ilin may ayının 9-na təsadüf edən söhbətimizdən. Şuşanın işğalının 1, 9 may qələbə bayramının 47-ci il dönmü günü idi. Biz günün bəxtindən danışırıdık. Yazının adını da elə «Günün bəxti» qoydum.

Vaqif Səmədoğlu həmin gün uşaqlıq assosiasiyalarını ələk-vələk edirdi. Deyirdi ki, uşaq vaxtı gördüyü Kür, maral bir də, deyəsən, dəvə yadından çıxır. Qəribədir, həmin o söhbətimizi

də mən üç yerə bölmüşdüm, üç başlıq altında: «Kür», «Maral», «Dəvə». Mənə elə gəlirdi ki, Vaqif Səmədoğlu üçün meydan hərəkəti Kürə bənzəməlidir. ..

- Siz təksiniz?

- Allah da təkdir.

Sonra izah edirdi təkliyi, tənhalığı. Və deyirdi ki, hamı kütləvi şəkildə qəhrəmanlığa qadir ola bilməz. «Əgər hamı qəhrəman olsaydı, onda insanlıq fiziki cəhətdən mövcud olmazdı». Bu tezisi də yaddaşımdan köçürürəm. Bir də ara-sıra zarafatlar yadıma düşür... Vaqif Səmədoğlu üçün ciddiyyətini özünə xas yumorla gizlədirdi. Üstündən az keçməyib. Amma mən bu gün də 7 il əvvəlki müsahibəni çox dəqiq xatırlayıram. Xatırladıqca yadıma misralara köçmüş dəli bir istək düşür.

«Şeir kimi yadda qalmağ istəyirəm». Sizi bilmirəm, Vaqif Səmədoğlu mənim yaddaşımda uşaq vaxtı əzbərlədiyim şeir kimi möhkəm qalıb. Elə dünən küçədə birdən-birə xatırladım. «İlin yaz ağzydı, gülürdü torpaq». Ürəyimdə fikirləşdim ki, ancaq Vaqif belə deyə bilər: «İlin yaz ağzydı». Başqa heç kim. Yalnız Vaqif hamı üçün Allahdan kömək vaxtı deyə bilər: «Allaha kömək vaxtıdır» və bir də Vaqif deyə bilər: «İnsan son gününə qədər bilməyəcək ki, qazancı nə idi, itkisi nə». Sonuncu barədə axır vaxtlar lap çox fikirləşməli olmuşam...

...Dünən redaksiyada dedilər ki, Vaqif Səmədoğludan yazı yazmaq lazımdır. 60 illiyidir, yubileydir. Və mən qazanc – itki haqqında deymi xatırlayıb, yadıma saldım:

Ömür yolu açıq yoldur,

Nə getdi, getdi

Bir gün də qalmır əlində,

Nə üdi, üdi.

Bu dünya dəmyə dünyadır,

Nə bitdi, bitdi.

Dünya dəmyə dünyadır, nə bitdi, bitdi. Nə yazıldı, o da yazıldı.

Vaqif Səmədoğludan indi çox yazırlar. Lap çox. Hamı da Vaqif və Azadlıqdan yazır... Bircə mən Vaqif və Azadlıqdan yazmaq istəmirəm. Mən Vaqif və Bütövlükdən yazmaq istəyirəm. Bir də uşalıqda eşitdiyim o yarımqıç «Qaragilə»dən. Mən hələ elə bütöv «Qaragilə» eşitməmişəm.

Aynur Bəşirli

jurnalist

«Yeni Azərbaycan» qəzeti, 5 iyun 1999

* * *

Şairin şeirləri yaşadı...

Bu mənada Vaqif Səmədoğlunun yazdığı misraları yaşadığı günlərlə müqayisə etsək, yəqin ki, yaratdıqları 60 yaşlı şairdən çox qoca görünər.

Onunla ara-sıra səslə-küylü, dərddən, qeyri-səmimilikdən bütüshən bürkülü şəhərin mərkəzi küçələrində rastlaşırım. Çiyində çanta, gözlərində qalın şüşəli eynək, bir az da qaşqabaqlı, sakit, qıvrıq addımlarla elə hey harasa gedir (bəlkə tələsir). Mənim yaddaşımda o həmişə bu qiyafədə qalacaq. Və mənə elə gəlir ki, 70, 80 yaşında belə onun görkəmi dəyişməyəcək. Hər halda, onu başqa cür təsəvvür etmək çox çətindir.

...Və hər dəfə onu görəndə elə bilirəm ki, o getdiyi, can atdığı, bizim üçün namalum, sirli qalan (bəlkə də özü üçün də?) mənzil başına heç vaxt yetişməyəcək. Elə ömrü boyu sonsuz yol gedəcək. Ola bilsin ki, heç də dəqiq olmayan bu qənaətim onunla daha çox küçədə rastlaşmağıma görədir. Amma saysız-hesabsız adamların içindən belə onun tənhalığı dərhal, qabarıq sezilir və seçilir. Təkcə şeirlərinin hər misrasından deyil, üz-gözündən, baxışlarından, yerləşmədən də yer üzünün küncünə atılmış dəhşətli dərəcədə darıxan, yorulan, ətrafından – onu əhatələyən eyni ov-

qatlı, sir-sifətinə ifadəsizlik hopan adamların xaotik nəfəsindən, standart binalardan, yağışdan, küləkdən, günəşdən kərkən adamın təkliyi, tənhalığı yağır. Hamıyla söhbətləşəndə də, efrirdə də, qızətdə də o ancaq eyni rolu oynayır: sakit, həlim, saymazayana, dikbaş, bir az da kədərli. Elə bil doğulandan bütün bunlar onun adına və adına yazılıb.

Nikbin, şən əhval-ruhiyyə üstündə köklənəndə yaxınlaşıb onunla salamlaşırım, ümumi, mənası olmayan sözlərlə qırıq-qırıq nəşə soruşuram. Və məhz bu üzücü məqamda hiss eləyirəm ki, o, sanki nəzakət xatirinə bir ayağı qaçaraqda dodaqlarının ucunda nəşə deyir, zorla gülümsəyir. Və mənə elə gəlir ki, onu özümdən, sözümdən, nizamsız dünyasından ayırdığım üçün əsəbiləşib. Üzündə donub qalan acıqlı ifadə biz ayrılana kimi onu tək eləmir.

Amma adi vaxtlarında o, lap antik yunan heykəllərinə bənzəyir. O heykəllər kimi əzəmətli və eyni zamanda hissiz-duyğusuz, daşlaşmış təsir bağışlayır. Hövsələsi daralmır, elə bil ümumiyyətlə əsəbləri yoxdu, olmayıb. Daş səbrilə, dözümlüylə nəyisə axtarır, tapmaq istəyir. Baxışları istinad nöqtələrini itirmiş, hansısa qarmaqarışq məkanı (bəlkə yaşıl adasını) gəzir. Bəlkə elə buna görə də Paşa Qəlbınur onun haqqında:

Dünyanın səbri

Vaqif Səmədoğlunun

səbri qədərdir - deyir.

Yaradıcı adamın missiyası olmayana yaratmaqdır. Fövqələdə bir şeyin müəllifi olmaq yalnız seçilmişlərə məxsusdur. Yəqin ki, o seçilmişlərdəndir. Şairin, yazıcının missiyası da heyrətamiz yazmaqdır. O yəqin ki, hələ də buna can atır. Kimlər üçünsə o dahi, kimlər üçünsə böyük şairdir. Məndən ötrüsə o, müəyyən qədər süni təsir effekti yaradan bu epitetlərsiz –filansız da Şairdir. Sadəcə, Şairdir, vəssalam. Gündəlik həyatının bəlkə də hər dəqiqəsindən bəzən hissedilməz dərəcədə qəfil keçən sürüşkən məqamları duyğularının, beyninin yaddaşına hopdurub şeirə çevirən, o adsız hissələrdən görüntü yaratmaq missiyasının daşıyıcısıdır.

Rəsmiyyətçiliyə həvəsli olan, etik qaydaların nizamlı yerinə

yetirilməsində həddən artıq pedantçı olmaqlarıyla zəhlə tökən yaşlılarından fərqli olaraq o, buna meyilli deyil. Əksinə, özünü dar mühtədə güman ki, «yad»dakı qəhrəman kimi hiss eləyir, sıxılır, dartılır, usanır. O, Azərbaycan poeziyasının ən süst, ən sakit, ən səbirli, ən dikbaş obrazıdır. Yəqin ən çox sonuncu səbəbə görə gənclər onu sevir. Hətta pərəstiş eləyənlər də yox deyil.

60-cılar poeziyası mənim yaddaşımda daha çox Əli Kərim və Vaqif Səmədoğluyla yadda qalıb.

...O müsahib kimi həmişə maraqlıdır. Ona lap köntöy, mənasız, bayağı sual verin və əmin olun ki, mütləq maraqlı, hədəfə vuran cavab alacaqsınız. Onun şeirlərini üzündə, altında, künc-bucağında belə İnsan və onun məhrəm duyğuları, əzəbi boylanır.

O, şeirlərində dərdləri, problemləri ifrat dramatizmlə yükləyib, faciə donuna bürümür. Çünki həyat-övləm qütbləri və bu qütblər arasında özünə yer tapmayan, ümumiyyətlə, yeri olmayan hissələrin fonunda onların miqyası və əhəmiyyəti lokallaşır. Nə vaxtsa və mütləq keçici dərdlər unudulacaq, keçmişin arxivində paslanacaq, onlar yaşlandıqca xəfif-xəfif, gülümsəyə-gülümsəyə atırlanacaq. Əbədi qalansa, insanı son nəfəsə kimi təqib eləyən cavabsız nəsnələr olacaq:

*Bilmirəm, bilmirəm
nədən başlamaq lazımdır
həyatdan, yoxsa ölümdən...*

Onu duymaq üçün fəvqəladə hissiyata malik olmaq heç də vacib deyil. Sadəcə, səmimi olun. Əgər bacarsanız.

Sevda

«525-ci» qəzet, 5 iyun 1999

Sual: Diksinmədiniz «60»-dan?

V.Səmədoğlu: Mənim bir xəşəxtliyim var ki, Allah verən taleylə lap gənc yaşlarımda barışmışam. Və bilirəm ki, mən, mən kimi mən deyiləm, Allahın bir hissəsidir, Allahın bir hökmüdü. Nə qədər istəsəm də, dəyişə bilməyəcəyəm. Dindar deyiləm, amma son dərəcə Allahı inanana adamam. 60-da, 50-də, 30 yaşında, hətta 20 yaşında da Allahdan rahat ömür arzulamamışam. Ağlım dünyanı dərk edəndən, Allahdan birçə şey xahiş etmişəm – rahat ölüm...

Sual: Tanrıya üsyan etməmişiniz?

V.Səmədoğlu: Heç vaxt.

Sual: Heç heyifslənməmişiniz nəyəsə ki, Allah niyə bunu belə etdi?

V.Səmədoğlu: Olub elə düşüncələrim. Ancaq 23-25 yaşına qədər. Ondən sonra Allah verəni qəbul etmişəm. Mən yalnız işiq-də yox, zülmətdə də cazibə görmüşəm. Bilmişəm ki, Allahın məntiqi, iradəsi budur.

Sual: İnsan yaşadıqca dünyagörüşü artır. Amma ömrü də gödəlir və bitir. Ədalətsizlik deyil bu?

V.Səmədoğlu: Ədalətsizlik demək olar, amma mən deyərdim, ədalətsizliyin məntiqi hikmətidir. Şəxsən mənim üçün yaşla dünyagörüşünün artması yaşla sualların çoxalması... bəlkə də Allah-Taala, təbiət, bəşəriyyət, zaman, məkan qarşısında bir sual qoysaydı, 60 ildə o suala cavab tapa bilərdim. Ancaq mən o suala cavab axtaranda tale mənim qarşısında min sual çıxarıb. Və bu sualların içindən çıxma bilmirsən. Bu suallar səndən sonra gələnlərə qalır, minilliklərə qalır. Bu suallar yaşadır bəşəriyyəti...

Sual: Üz tutduğunuz qiblə?

V.Səmədoğlu: Bilmirəm, yəqin ki, tənhalıq, poeziya olub əsas qibləm.

1999-CU İHDƏ VAQIF SƏMƏDOĞLUYA HƏSR EDİLMİŞ «OĞUZ ELİ» QƏZETİNİN XÜSUSİ BURAXILIŞINDAN

Vaqif bəy haqqında bir neçə söz demək istəyirdim, ha düşündüm, daha çox bu adın özü söz deyirdi. Sözsüz ki, Vaqif bəyin dünyası ayrı bir dünyadır. Bununla yan-yanası, istər-istəməz üç görkəmli şəxs düşüncədə canlanır – Səməd Vurğun, Yusif bəy Səmədoğlu, Vaqif bəy Səmədoğlu. Bilmirəm nədənsə, mənə həmişə elə gəlir ki, dahi Səməd Vurğun yazmağa ömrü çatmadığı əsərlərini, yarımçıq qalmış əsərlərini tamamlamağı sanki iki oğluna tapşırıb. Mən bu sözü vaxtı ilə mərhum Yusif bəyə də demişdim. Demişdim ki, «Qət günün»ndən əlavə sən daha bir güclü əsər yazacaqsan. Bir müddət sonra o dedi ki, sən düz deyirsən, artıq məndə yeni bir əsər yaranır, özü də çox gözəl olacaq... Yusif bəyin beynindəmi, ürəyindəmi dolandırdığı o əsər nə oldu bilmirəm, yaqin ki, nə işə kağıza köçürməmiş olmaz...

Yusif bəyin və Vaqif bəyin yaradıcılığını Səməd Vurğun yaradıcılığının davamı kimi dəyərləndirməkdən uzaqam, ancaq ənənə-gələcək və irsdən də uzaqlaşmaq bəlkə də mümkünsüzdür.

Bir vaxt Səməd Vurğun yaradıcılığı ilə Vaqif bəy Səmədoğlunun yaradıcılığını üz-üzə qoymağa cəhd edənlər də vardı. Ədəbiyyatımızda heca vəznə ilə sərbəst şeiri üz-üzə qoyanlar da tapılmışdı. Mən o zaman həmən adamların bəzilərinə: - ədəbiyyatımızda bu sünni-şie davasını salmaqda məqsədiniz nədir? – deyirdim.

Bir qrup şair, yazıçı, alim və hətta tələbə üçün məsələ çox aydın idi. Bizim üçün əsərin əruzda, hecada, sərbəst, nəsrə və başqa cür yazılması əsas deyildi, əsas bu idi ki, yaradılan əsər doğrudanmı yaradılıqdır, doğrudanmı ədəbiyyatdır, yoxsa hay-küy, cizma-qara.

Vaqif bəy hansı vəznədə yazırsa yazsın, mənim üçün onun hər bir şeiri yaradıcılıq nümunəsi idi...

Vaqif bəy daşdan cəvahir çıxaran, «can verib, can alan Allah-dırsa, Əzrail nə karədir!» - deyən, Tanrıdan işıq qoparan, işıq alan (məhz qoparan və alan, dilənən və çırışırdan yox!) şairdir.

Ulu Tanrı, şair Vaqif Səmədoğlu burdadır, Azərbaycanca, bizə də sözü budur:

*Yola çıxanda
bir yoldaşın ayrılıq,
o biri ölüm olsun.
Həmişə
onların etibarına güvən,
güvən, rahat get
çıxdığın yolu...*

Bizə, yenə bizə deyir ki ...

*Ayrılığın
ən sıx meşəsində belə
aza bilmərəm.
Boynuma daş bağlayıb,
atın məni Ayrılıq dənizinə,
üzüb çıxacağam, batmayacağam.
Ayrılıq yollarında
məndən yaxşı bələdçi
yoxdur
Azərbaycanda...*

...Tarix boyu Şeir hər hansı bir tərifə sığmayıb. Şeiri yaradan Vaqif Səmədoğlu da tərifə sığmazdır və ehtiyacı da yoxdur...

Şair Vaqif bəy Səmədoğlu varlığa və Azadlığa sonsuz, bəlkə də oxucu üçün ifrat vurğun, Allahın dostu, ölümlə məzələnən gözəl bir İnsan, işıqlı bir Ulduzdur! Nə vaxtsa onun yaradıcılığından və özündən bir yazı da yazacağam, həm də yeni şeirlərini oxuya-oxuya! Tanrı dostu şairə yar olsun!

Əbülfəz Elçibəy
Eks-prezident

Xöşbəxtlikdən, ya bədbəxtlikdən, bilmirəm, mən Səməd Vurğun şeiri ilə tərbiyələnmişəm. Əslində bu, Yunis İmrələrdən, Qurbanilərdən uzanıb gələn, kökündə xalq deyim tərzii, aşiq poeziyası dayanan bir xəttidir; Yunis İmrə dilində ilahi eşqə Vaqif dilində Qarabağ xanımlarının eşqinə, Səməd Vurğun şeirində isə Azərbaycan adlı vətənin, doğma xalqın, onun tarixinin və mübarizəsinin eşqinə köklənmişdir. Vaqif bu eşqi göydən yerə endirmişdir; Səməd Vurğun onu ictimai düşüncənin, milli düşüncənin predmetinə və qüvvəsinə çevirmişdi.

Səməd Vurğunun kəndində doğulmuş, elə ona da bənzəyən və onun şeirlərinə oxşayan şeirlər yazan ədəbiyyat müəllimimiz hələ beşinci sinifdən bizə təlqin eləmişdi ki, dünyada Səməd Vurğundan böyük şair, ondan ilahi şəxsiyyət yoxdur.

Sonralar bu təsirdən çıxmaq çox böyük əzablar hesabına başa gəldi və bu işdə üç nəfərin aydın seçilən xidməti oldu: Rəsul Rza, Bəxtiyar Vahabzadə və Vaqif Səmədoğlu...

Altmışıncı illərin sonlarına doğru Vaqifin ilk şeirlərini mətbuatda oxuyanda çoxları kimi mən də təəccüblənmişdim, öncə bu şeirləri onun öz atasının xatirəsinə hörmətsizliyi; sonra bir gənc şairin cıgallığı və erköyünlüyü saymışımdım. Amma auditoriyada tanınmış bir müəllimimiz «*çimə kəpənək tixsələr də yənə səni sevəcəyəm*», yaxud «*doğuldum 1939-da, 1937-də tutuldum*» sözlərini istehza ilə «cızmaqara» adlandıranda etirazımı bildirmiş və o vaxtlar geniş müzakirə edilən sərbəst şeiri kurs işi mövzusu seçmiş, Rəsul Rza, Fikrət Qoca, Fikrət Sadıq, İsa İsmayilzadə, Ələkbər Salahzadə və Vaqif Səmədoğlunun şeirlərini təhlil etmişdim. Maraqlıdır ki, həmin kurs işini elə həmin müəllimimiz çox yüksək qiymətləndirdi, mənə ədəbi-tənqidlə məşğul olmağa həvəsləndirdi, həmin kurs işinə görə Ufaya tələbə elmi-konfransına getməyimə xeyir-dua verdi və elə o təəssüratla da az sonra «Ədəbiyyat və İncəsənət» qəzetinin redaktorundan

xahiş elədi ki, «mənim bu tələbəmi işə götür, peşman olmazsan».

Bəlkə də Vaqif Səmədoğlunun yaradıcılığı Səməd Vurğunun bir sıra həddindən artıq ictimailəşmiş və potetikləşmiş əsərinin bəraətidir. Bilirəm, ata ilə oğlu bu cür kobud şəkildə yanaşı qoymaq, bağlamaq və ya ayırmaq olmaz. Amma hər halda Səməd Vurğunun oğlu Səməd Vurğun kimi yazmaya da bilər və şeir təkcə Səməd Vurğun məktəbində yaranmır, başqa cür şeir də ola bilər fikrini aşılamaqla, zahirən atasından uzaqlaşsa da, əslində ona yaxınlaşdı, oxucuya yaxınlaşdı, Səməd Vurğun ruhunu zamanın hökmü ilə daşdığı artıq bütəldən xilas elədi. Atasının sanki əlçatmaz bir uralığa qaldırıldığı şeir yolunun bitmədiyini və davam etdirmək, genişləndirmək və uzadılmaq imkanlarını göstərdi.

*Belindən gəlsəm də girə bilmədim
Ata heykəlinə düşən kölgəyə.*

Vaqifin şeirləri özünə bənzəyir. İndi Allahın heç dünyasında olan qardaşı Yusif kimi Vaqif də gözəl və heç kimə bənzəməyən bir insandır. Sakit, amma millətin ağır günlərində kükrəməyi bacaran, böyük istedad sahibi, amma iddiasız, adamların içində, amma onları incitməkdən qorxurmuş kimi tənha, bu dünyanın üstündə, amma ayrı bir dünyanın işığı içində...

Vaqifin ilk böyük kitabı «**Mən burdayam, İlahi...**» adlanır. Bu kitabla onun da daxil olduğu şeir xəttinin allahsızlıq dövrü bitir, dairə qapanır. Bu kitabdən üzümüzə yeni eranın poetik havası vurur.

Sabir Rüstəmxanlı
xalq şairi

Vaqif Səmədoğlu poeziyası dünyanın ən müstəqil, ən azad poeziyasıdır. Bu poeziyada hökm yoxdur, tələb yoxdur, kiminsə təzyiği, tapşırığı, kiminsə təqsiri yoxdur. Siyasi müdaxilə və müdaxilə yoxdur. Onun şeirlərində başsız külək kimi əsmək azadlığı, təbii sular kimi axıb süzülmək sərbəstliyi, cilovsuz dalğalar kimi qabarıb çəkilmək istedadı var. Poetik təfəkkürün özünəməxsusluğu, deyim və ifadə tərzinin gözənilməz döngələri, dönümləri, az sözdə böyük məna, sətirini mənalardan genişliyi, sözlü incitməmək, sözlə yumşaq və mülayim davranmaq mədəniyyəti, ən qədim və müasir duyğuların təbii vəhdəti Vaqif Səmədoğlunu bütün müasirlərindən seçən, fərqləndirən cəhətlərindəndir.

Vaqif Səmədoğlu şeiri pıçıltıyla danışan, şeirdən daha çox qədim və bəşəri duaları xatırladan, oxucuya dərdləşən, bütün qəlib və ölçüləri qırsa da təbii, gözəgörünməz bir axarda birləşib ağır-ağır axan, ahəngi dəvə karvanlarının yerini xatırladan, təbiətə insan dilində söhbət edən, bahardan daha çox payıza, cəmiyyətdən daha çox təbiətə oxşayan poeziyadır.

Dünyanın tənhalığına çəkilmək, tənhalıqda oxucuya milli, bəşəri duyğular bəxş etmək – budur Vaqif Səmədoğlunun şair taleyi.

Bugünkü poeziyamızda ölüm həyatdan daha çox mövzu hədəfinə çevrilib. Az qala dəb halına çatıb. Elə bil həyat yaddan çıxıb. Gəncliyin ən işıqlı anlarını yaşayanlar da həyatdan daha çox ölümdən yazır. Ancaq bu ölümlərin heç biri Vaqifin yaratdığı «Ölüm» obrazının ucılığına qalxa bilmir. Vaqif Səmədoğlunun «Ölüm»ndə həyatın bədii fəlsəfəsi tam, bütöv və inandırıcı görünür.

Vətən, Qürbət, Ayrılıq, Həsrət, Sevgi, Göz yaşı, Allah, Tanrı deyimləri ilə zənginləşən, poetikləşən bir yaradıcılıq sahibidir Vaqif.

Məni həmişə Vaqifə çəkən onun ruhundakı və yaddaşındakı kövrəklikdir. Mən bu kövrəklikdə və səmimiilikdə düşünən və düşündürən qoca, təmkinli, müdrik, uzaqlara baxan Vaqif Səmədoğlunu görürəm. O mənim yaddaşımnda həmişə belə qalacaq.

Zəlimxan Yaqub
xalq şairi

Mən çox şadam ki, Vaqif Səmədoğlu haqqında xüsusi nömrə çap edirsiniz. Vaqif Səmədoğlu Azərbaycanımızın ən dəyərli, yüksək intellekt sahibi, heç bir kompleks olmayan, ürəyinin sözünü hər dövrdə, hər vaxt açıq-aşkar deyə bilən şairidir. Onun 60-70-ci illərdə yazdığı şeirləri ancaq daxilən azad insan yazsa bilərdi.

Bir ziyalı, bir vətəndaş kimi müstəqil, qeyrətli insandır. Həmişə öz mövqeyi olub və öz sözünü deyib. Cəsarətini və əqidəsini çəkinmədən aşkar edib. Bir dost kimi də mənim üçün çox qiymətli, dəyərli insandır. Mən onunla ünsiyyətimi, dostluğumu çox qiymətləndirirəm. Hələ mənə qəlyan çəkməyi öyrətməsini demirəm...

İsa Qəmbər
«Müsavat» partiyasının
baş bəkanı

... Vaqif bəy böyük bir şairin Səməd Vurğunun oğludur. Qan yaddaşı şeir dilindədir. Dünyaya şair kimi gəlib. Vicdanına xəyanət etməyib. Qarşısına açılan geniş yolu deyil, bir balaca çıxır seçib və bu çıxışla məchul mənzilə gedib. Bu məchul mənzili tapdığına inanmıram. Tapsaydı şeir yazmazdı.

60-cı illərin siyasətlə yönəldilən ədəbiyyat burulğanını yaşayıb. Tənqidlər, təhqirlər, ittihamlar içində bir balaca kitab çap etdirib. «Yoldan teleqram». Bu şeirlərə sığınım və yaşayıb.

Böyük yazıçı, ədəbiyyat, sənət adamı Yusif Səmədoğlunun dost-doğma qardaşı olub. Onlar həm də dost olublar. Fikirlərinin bir olduğu, haçalandığı zamanlar onların özlərinə aid olan məsələdir.

Vaqif ədəbiyyatı həyatın ağır zərbələrindən, üzbəüzlüyündən gizlədə bildi.

Milli Hərəkət başladı. Vaqif bəy siyasət adamları ilə çiyin-

çiyinə dayandı. Firqədən də qaçmadı. Öz sözü, şəxsiyyəti ilə Vətəninə xidmət etməyə üstünlük verdi.

Sonra qiyam oldu. Və başqa həyat başladı. Vaqif bəy evini kirayə verib harasa uzağa getdi. Amma yenə camaatın, xalqın içində sakitcə dayandı. Ziyalı zəlzələsində sağ qaldı. Önlərə acıdı. Və şeirlər yazdı.

Hər gecə uşaqlığına döndü. Hər gün çox uzaq səfərlərə yollandı. Hər yerdə tənha ürəyini hamıdan gizlədib, ordan keçənləri sözə çevirdi.

Vaqif Səmədoğlunun yazmağı qanın hökmüdür. O yazmaya bilməz.

Şeiri gündəlik kimi yazmaq dünyanın ən ağır işidir. Uzanan günləri, dərdli anları, məşəqqətli dəqiqələri sözə çevirmək çətinidir. Söz yazmaq dərdədən, sənin üçün artıq doğmalaşmış, sənin üçün bir əzana, parçana çevrilmiş kədərdən uzaqlaşmaq deməkdir. Dərdin şəklini çəkmək dərdi diksindirir, oyadır və küsdürür. Vaqif bəy dərdini küsdürə-küsdürə yazır. Nə yaxşı ki, yazır.

Vaqif bəyin yazmadıqları bizim itirdiklərimizdir.

Vaqif bəy sevincini də yazır. Amma bu sevinc dərdin, düşüncənin içində yox kimidir. Ya bəlkə mənə elə gəlir.

Hər halda hamıdan ayrılıb sözlə sevinmək özü də bir xəşbəxtlikdir. Bəlkə sevinc adlı şey də elə budur.

Arabir Tanrı ilə danışır. Yaşantılarını dua kimi Allaha danışır. Haqlı-haqsız olduğunu soruşur. Bir təmanna da güdür. Sadəcə bu tənhalığın bir əks-sədası kimi Tanrını eşidir. Sözü ilə Tanrı adlı gizliliyin, səhrin, aydınlıq içində mütləqliyin özü ilə danışır.

Vaqifin şeirləri zamanın özü kimidir.

Bilinməyən, əbədi, keçici, daş kimi ağır, hava kimi yüngül, su kimi duru, duman kimi toran.

Yaşanan zaman şeirləri Ömür, Həyat, İnsan haqqındadır.

Mən bir dəfə Vaqif bəyin öz evində onun piano çalmasını eşitmişəm. Nə isə gözəl çalırdı. Elə bil sözlə deyə bilmədiyini həzin-həzin mənə danışır. Amma sonra anladım ki, yox, bu belə deyil. Vaqif bəy musiqi ilə istədiyi kimi danışa bilmədiyi üçün

şeir yazır.

Söz ölçüsü, söz miqyası Vaqif bəy ürəyinin, beyninin Allah tərəfindən müəyyənləşdirilmiş meydan-vasitəsidir.

Vaqif bəy qardaşı Yusif kimi foto həvəskarıdır. Şəkil çəkməyi çox sevir. Bu da bir həsrətdir. Olub keçənləri olduğu kimi saxlamaq, yaşatmaq həsrəti. Bəzən sözün güclü çatmayan anları foto ilə saxlamaq eşqi dünya haqqında düşüncə insan üçün təbiidir.

Bir də fotoapparat Vaqif bəyi kimlərsə qovuşdurur, tənhalıqdan ayırır, başqa bir həvəsə qovuşdurur.

Bakıdan 40-50 km uzaqlaşandan sonra Vaqif bəyin bir yeyib-içmək eşqi də var.

...Vaqif bəylə söhbətdə, dost-yoldaş olmaq özü bir xoşbəxtlikdir. Cazdan tutmuş futbola, siyasətdən musiqiyə, dostdan düşməyə qədər söhbətlərdə eşitmədiyini eşidəcəksən, gülmədiyini gülcəcəksən, anlamadığını anlayacaqsan, bilmədiyini biləcəksən...

Vaqif Allah-Taalanın sonradan yaratdıqlarından deyil.

Dostluq, səviyyə, ziyalılıq, siyasətçilik öz yerində.

Vaqif bəy Avropa səviyyəli şairdir.

Və ən qəribəsi də budur ki, Vaqif bəy öz şairliyinin səviyyəsini yaxşı bilən şairdir.

Füzulinin verdiyi salanı alan iki-üç nəfər türk şairindən biri Vaqif Səmədoğludur.

...Hər gün görməsəm də hər gün gördüyüm Vaqif Səmədoğlu hardasa balaca kitabçasına karandaşla xırda hərf-lərlə şeir yazır.

Dünyaya Şeir gəlir...

Kamil Vəli Nərimanoğlu

professor

Vaqif Səmədoğlunun bəzən bir şeirini, bəzən iki misrasını, bəzən də lap bir misrasını oxuyanda adamda mahni, yaxud bir musiqi əsərinin ovqatı yaranır. Sazın, tarın, gitaranın, arfanın simlərinə, pianonun dillərinə toxunanda olduğu kimi Vaqif Səmədoğlunun misraları gözümdə dəyəndə, qulağımda səslənəndə, ürəyimdəmi, beynimdəmi, yoxsa içimdəmi deyim, həzin, kədərli, bəlkə də sözlə deyə bilmədiyim səsləri duyuram.

Emin Sabitoğlu
bəstəkar

* * *

... Axı mən Vaqif bəyin işçisi, onun müavini, hər gün səmimi gördüyü, görüşəndə çox vaxt öpüldüyü doğma adamıydım. Bəlkə də doğma deyildim. Doğma deyildimsə, məndən heç bir asılılığı olmaya-olmaya nə üçün yemək-içmək məclislərində mənə bağrına basıb öpür, şərafimə badə qaldırıb ürəyayatan, şirin sözlər söyləyirdi? Axı onu bilirdim ki, Vaqif bəy istəmədiyi, bəyənmədiyi, zəhləsi getdiyi adamları nəinki məclisdə otururdu, belə bir adam redaksiyaya girəndə dərhal qalxıb öz kabinetinə gedirdi. Bəs o gözəl sözləri mənim ünvanıma niyə söyləyirdi? Bəlkə bu, adicə danışmaq bacarığı, söz deyə bilmək qabiliyyətini nümayiş etdirmək istəyi imiş? İşdən çıxıb evə gedəndə – Azər, səni tramvayacan ötürürmü? – soruşurdu. Onun gülümsər, kədərli, həm də doğma gözlərinə baxıb bu təklifini həmişə, bəzən vacib işim olanda belə sevinclə qarşılayırdım və razılışırdım. Mağazalara, dükanlara baxa-baxa gəlib vağzala çatırıdım. Səməd Vurğunun heykəlini görəndə – Səni dədəmin heykəlinin yanınacan ötürdüm, gəl ayrılaq, – deyirdi. ...Vaqif bəy daha çox kədərin dostudur. Bu kədər də onun

üzündən, gözümdən daha çox səsinə yığılıb. 1990-cı il «Azadlıq» meydanında yüz minlərlə insanın dəniz kimi dalğalandığı günlərdən biri Vaqif Səmədoğlunun kədərli yanıqlı və həm də şirin səsi kimi yadımda qalıb. Millətin bu səə ayılıb ağladığı gün kimi. Hərdən mənə elə gəlir ki, Vaqifin kədərli şeirləri onun səsinə sızılıb gəlir. Vaqif bəyin dilindən öz şeirlərini heç vaxt eşitməsəm də hər misrasını, hər sözünü oxuyanda nədənsə onun qəmli, yanıqlı səsinə eşidirəm.

Hər dəfə Bakıya yağışlar yağanda mənə zəng edib – Eviniz yənəmi damır? – deyər xəbər alanda, yaxud küçələri birgə dolaşarkən gözümə kərpic yığını dəyəndə tikilməsi yarımçıq qalmış balkonumuza işarə ilə – Bunlardan sənə neçəsi lazımdı? – deyər, dönə-dönə xəbər alması onun qayğıkeç olmasındı, yoxsa adicə mənəzlənməsini bilmirəm?

...Bir dəfə Səməd Vurğun küçəsinə çatanda – Azər, dədəmin adına olan küçədə nə qədər firma, dükən, müəssisə, şirkət var? Ağulları ola hər firma gəlirinin ikicə faizini verər Səməd Vurğun ailəsinə, uşaqlarına. «Oğuz eli» qəzetinin nəşr problemi də düzəldə. Kolxoz bazarı da ora düşür e! Zəmbil-zəmbil alma, armud, nar gələ!

Mənim uğunub getdiyimi görüb, o da xıdır-xıdır güldü, şəhadət barmağı ilə göstərib – həftədə bir dəfə! – dedi.

Cavan oğlunun təbutu yerdən qalxıb, son mənzilə yola Salınanda havalanaraq qol götürüb oynayan ana görmüşəm. Rayonlarımızın birini erməni işğalçıları tutanda redaksiyada adamlara bıçaq vursaydın qan çıxmazdı. Həmin gün Vaqif bəy mənə kabinetinə çağırırdı, keçib yerində əyləşdi, siqaret yandırdı, sonra qalxıb elektrik çaydanı toka birləşdirdi. Kabinetin ortasına çatanda qol götürüb oynadı. Mən çaşdım, onun dodağında acı bir təbəssüm gördüm. Üzümə baxmadan oynadı. Gülməli olsa da, güləmmədim. Əslində beş-on saniyə çəkən bu «oyun» mənə ağır və çox uzun bir zaman kimi göründü. Gedib kreslosunda əyləşdi. Üzümə baxmadan, sanki özülüylə danışmış kimi – Bu da mənim validolumdu – dedi.

Ağrını, acını Vaqif bəy kimi soyuqqanlı qarşılayan ikinci bir

adam tanımıram. O, bütün hadisələrə yuxarıdan, elə bil Allahdan azca aşağıda dayanıb səbrlə, təmkinlə baxa bilir. Bəlkə də hissələrini, emosiyasını məharətlə gizlətməyi bacarır. Bu, böyük bir mədəniyyətdən xəbər vermirmi? Bir özümlü bəllidir ki, o ağır illərdən, mətəm dolu o gərgin aylardan Vaqif Səmədoğlu sız baş çıxara bilməyəcəkdim. Vaqif Səmədoğlu ən acı, ən kədərli vəziyyətin gülməli, yumor, zarafat tərəfini və əksinə, komik bir vəziyyətin kədərli bir yerini duya bilən və yanında görünməyə göstərə bilən müdrik bir insandır. Redaksiyada söhbətin şirin yerində «yağlı daşırımı» kimi birdən yerindən qalxıb tələsik qapıdan çıxırdı. Belə vaxtlar bir neçə yol maraqlanıb dəlinsinca getdim. Kabinetində əyləşib karandaşla nömrələdiyi balaca kitabçasına yenidən ağılına gəlmiş fikri, kəlamı yazırdı. Niyə həmişə karandaşla yazırsan? – soruşanda – Ən etibarlısı karandaşla yazılındır. Suda, nəmdə yayılır, pozulmur, geodeziyada da bu, sınaqdan çıxıb, – söylədi.

O, redaksiyaya gələcək özüne kabinet aldı və qısa bir müddətdə sahmana saldı. Və, beləliklə, kabinetində də yaradıcılıq, həm də yeyib-ichmək şəraitini və mühtəyi yaratdı. İstədiyi vaxt elə kabinetində gözəl və zəngin məclis düzəltdi. Qapını bağlayıb – Gələn olsa, deyən letuçkadı, – söylədi. Və qəzetimizin «letuçkalarnı» bəzən redaksiyada, bəzənsə onun istəyi ilə başqa yerdə keçirdirdik. Kabinetində onun masasıyla üzbəüz divar sobasının üstündə Səməd Vurğunun və Qara Qarayevin foto şəkillərini qoymuşdu. – Onların ikisini də özümlə at bilməşəm. Səməd Vurğun doğma atamdırsa, Qara Qarayev məənəvi atamdır – söyləyirdi.

Gözlənilmədən otağımıza girər, kimin danışmasının, söhbətin nədən getdiyinin fərqi nə varmadan çox mühüm bir xəbər söyləyirmiş kimi söhbəti yarımqıç kəsər, duzlu-məzəli bir lotifə, yaxud gülməli bir əhvalat danışaraq hamımızı güldürüb tez də çıxıb gedərdi. Mən artıq bilirdim ki, Vaqif bəyin bu gəlişi, gedişi yenidən yazdığı, tapdığı yazının sevinci, havası, ovqatı ilə bağlıdır. Yazdığı kəlamlardan hərədən birini, özü də ən çox bəyəndiyini mənə oxuyardı. Ancaq bizim otaqda (olub olmayan bir otağımız vardı) şairlər şeir oxuyanda (kimliyindən asılı olmayaraq), çıxıb gedirdi.

...Natiq Səfərli – Dünən səni Vaqiflə gördüm, onun yanında qoçuya oxşayırdın, – dedi. Deyəsən, son sözlərinin mənə toxuna-cağından ehtiyat elədiyi üçün dərhal fikrini yumşaltmaq məqsədilə, – mən də Əkrəm Əylislinin yanında elə görünürəm, – söylədi. Natiqin gözündə nəcə göründüyümü dəqiq deyə bilməsəm də, Vaqiflə küçələri dolaşdıqımız, dükan mağazalara girdiyimiz vaxtlar adamların, xüsusilə qızların, xanımların bir-birini bəzən him-cimlə, bəzən dümsükləməklə görkəmli Vaqif Səmədoğlunu süzmələri, öz aralarında pıçıltıyla danışmaları, haçandan-haçana vaxt tapıb onun yanında addımlayana da bir göz qırpmı nəzər salmalarından həmişə, həmişə sıxılmışam. Belə məqamlarda özümlü miskin görmüşəm. Özümlü gah ələkçiyə qıl verən, gah yançıya, gah Sañço Pansoya oxşatmışam. Bəzən yaltaqlanıb yarınan, bəzən burnunu dik tutub, bəyə heç kəsi vecinə almayan, bəzən də Səməd Vurğunun oğlu Vaqif gəyilə birgə addımladığımdan lovgə, mənasız bir adam kimi görünmüşəm.

Qarşımıza çıxan adamlarla hörmətli, tanınmış olmasına baxmayaraq, bir-iki kəlmə kəsəndən sonra o tələsərək, elə bil qaçıb yaxasını həmin adamın əlindən qurtarmaq istəyirdi. Redaksiyaya gələn adamlardan da qaçırdı. Bəlkə də hamıya sirlə, əlçatmaz, qeyri-adi Vaqif Səmədoğlu kimi görünmək istəyirdi, bəlkə də utancaqlığından irəli gəlirdi? Əgər belədirsə, bəs niyə son vaxtlar televiziya ekranından düşür? Danışmağı, müdrikliyi, səmimiyyəti çoxlarından maraqlı olsa da, adiləşə biləcəyindən niyə qorxur? Yoxsa gənclik illərində mətbuatdakı boş qalmış yerinin, sükutunun əvəzini indimi çıxmaq istəyir?..

...Sən tanıdığım sənətçilərin içində daxilən ən azad, ən cəsəətli, güclü və ədəbiyyata, şeirə daha çox bağlı adamsan. Yazılarını kiminsə bəyənilib-bəyənmədiyinin fərqi nə olan deyilsən, bunu səni şəxsən tanımayanlar belə şeirlərindən də duya bilər. Sənə ona görə güclü adam deyirəm ki, atan Səməd Vurğunun adına kölgə salmaq üçün yazılmış məqalələrin, söylənmiş fikirlərin, dedi – qoduların, qeybətlərin və bəzən də söylənmiş haqlı etirazların birinə də olsun, sənin baş qoşub sinirləndiyini görən olmayıb. Bəzi

təəssübkeş övladlar kimi haqlı-haqsız danışib atanı müdafiəyə qalxmadın. Bəlkə səndə övladlıq təəssübkeşliyi yoxmuş, bəlkə Səməd Vurğunun kiminsə müdafiəsinə ehtiyacı olmadığını güman etdiyindəndir, bəlkə bütün bunların hamısı sənin böyüklüyündənmiş, bəlkə daxili demokratikliyindən desəydim daha dəqiq olardı?

Kim nə deyir desin, Vaqif Səmədoğlunun obyektivliyini, təbiiyini, həqiqət və gerçəkliklə razılaşa bilməsini, qərəzsizliyini bir kəsə görmədim...

...Vaqif Səmədoğlu ilə vur-tut ikicə il bir yerdə işlədik. Bu iki ildə iyirmi ildən çox birgə işlədiyim adamlardan daha çox yol keçdik, daha çox açılışdıq, sərbəst olduq. Vaqif bəy çox sərbəstdir, insanla münasibətdə istədiyi qədər dərinliyə, uzaqlığa, çılpıqlığa gedir, açılışır. Onun şair, bəstəçi, rəssam, rejissor, artist, oxuyan, oynayandan (rəqqas) tutmuş cazmen, barmen, sürücü, çilingərəcən hər təbəqədən tanışları, dostları var. Vaqif bəy çəkinmədən bu dostlarının hər biri ilə zirzəmidə, adi bir kafedən beşulduzlu restoranacan, istənilən mühitdə çəkinib sıxılmadan oturmağı, yeyib-içməyi, əylənməyi bacarır və özünü itirənəcən içməkdən, yıxılıb qalmaqdan çəkinmir. Bəzən adama elə gəlir ki, bütün şəhərə də öz mərhəmət, doğma evi kimi baxır. Qərribəsi budur ki, o, qapıları, sərhədləri istənilən vaxt sənin üzünə bağlamağı bacarır, gözəgörməz pərdəni istənilən vaxt endirir. Və yəqin ki, heç kim onun açıq-saçıqlığından sui-istifadə edə bilməz...

Azər Abdulla
şair, publisist

P.S. Hər dəfə gözəl şeirlərini, müdrik fikirlərini, duzlu-məzəli, yumorla dolu söhbətlərini, pırıçalarını oxuyanda, dinləyəndə olduğu kimi, avtoqrafıla mənə bağışlanan «Mən burdayam, İlahi...» kitabını evimizdən hansı qohum, hansı doğma bir adamın oğurladığını biləndə də Vaqif Səmədoğluna bərk həsəd aparmışam.

Yanılmıramsa, təkcə türklər deyil, dünyanın bütün insanları öz ağrısını, acısını, tənhalığını və sevincini, bir sözlə ovqatının ayrı-ayrı məqamlarını Vaqif Səmədoğlunun şeirlərində tapa bilər. Vaqifin kədrli şeirləri tənhalann ümid yeridir.

Rasim Babayev
rəssam

Mənə belə gəlir ki, Yaradan Yusif Səmədoğlunu və Vaqif Səmədoğlunu xalqımıza bəxş etməklə, özünün yol verdiyi böyük bir nöqsanı aradan qaldırıb. Çünki son dərəcə böyük ilham və istedad sahibi olan Səməd Vurğunun yaşadığı zaman və məkan bu böyük şairə deyəcəyi bütün sözləri söyləmək imkanı vermədi. Bu işi onun övladları gördülər.

Vahid Əziz
Şair

Vaqif Səmədoğlu mənim həmişə gizlin müşahidə etdiyim, öyrəndiyim və sevdiyim şairlərdən olub. Son on ilin hadisələri bizim aramızdakı körpünü dağıtdı. Bircə onu bilirəm ki, mənim çox hörmət etdiyim qələm dostum yenə axtarırdadı, ilhamıyla nəfəs-nəfəsə yol gedir, bəlkə də XXI yüzilliyin ekvatorunu adlamaqdadır.

Bu əminliyi mənə Vaqifin şeirləri verib. Mən ondan çox mətləbləri öyrənmişəm. İlk növbədə poetik mühiti, özünü ifadədəki dəqiqliyi və təmkinini nəzərdə tuturam.

Onun sözlə davranışı sıxıntısızdı, həm də sahibkar davranışdı. Hər şey – Yer, Göy sanki əlinin altındadı, qayadan süzlən bulaq kimi yavaş-yavaş sızır və yazır...

Vaxtilə mən onun yaşına uyğun olmayan bu keyfiyyətinə qibtə ilə baxırdım. Aradan çox illər gəlmiş keçdi. Gördüm, şair tərmini zamanı qabaqlayıb. Sən demə, müdriklik elə bu imiş. Vaqifin mürekkəb yaradıcılığı zamanın gözünə düz baxmağı bacarır, elə ona görə özünə əbədiyyət qazandıdır.

Vaqif Səmədoğlunun yazılarının başı üstündən bir zaman seli axır. Bəlkə çağlaya-çağlaya, bəlkə ağlaya-ağlaya axır. Bu, çox kəskin etirazlardı. Poetik etirazlar misralar boyu səpələnib axan enerjiyə çevrilir, sözlərin orqanik nəfəs almasını təmin edir. Vaqif Səmədoğlu mənə doğma dilimizin intəhasız imkanlarını da açıb göstərmiş. Mən onunla eyni zamanədə doğulduğuma və eyni yolun yolçusu olduğuma sevinir, fəxr edirəm.

Oktaf Şamil
Şair

Vaqif Səmədoğlu adı mənə də dörd təsəvvür-obraz yaradır. Etik baxımdan belə sıralayıram.

Səmədoğlu Səməd Vurğunun oğludur. Həm də mənəvi oğlu olduğunu sübuta yetirmiş bir oğludur.

Gözəl şeir. Çox gözəl şairdir Vaqif Səmədoğlu. Yaradılmışlar üçün işlədilmiş «böyükdən» «çox gözəl» daha yüksəkdə durur. Çünki dediyim o «böyük» «gözəl» yanında soyuqdur.

Ədəbiyyat tarixində görkəmli yeri olub, ədəbiyyatda cüzi və ya yox dərəcəsində yeri olan yazanlarımız çoxdur. Amma Vaqif Səmədoğlu XX yüzil türk poeziyasının – ədəbiyyatının yüksək şəxsiyyətini müəyyənləşdirən şairdir. Burada «türk poeziyası, ədəbiyyatı» dedikdə, milli-insani duyğuları zaman və məkan xaricini çıxara bilən bir poeziyanı, ədəbiyyatı göz önündə tuturam.

Səsi (dir). Yerini-göyünü hüznü var Vaqif Səmədoğlunun səsinə. Bir millətin tarixini söyləyir səsi. Vaqif Səmədoğlunda şeir ilə səs elə qaynayıb-qanşılıb ki, ...

Bir dəfə tələsik bir süfrədə baş verən «xoşagəlməzlik». Bəlkə

də bu «yaddaqalma». «Unutmama» böyük ola bilməməyimdendir. Amma «mənə»lər «mən»ləri hamışa təmizə çıxarıb və bu «yaddaqalma» da Vaqif Səmədoğlu üçün heç bir önəm daşımır.

Bir də onu demək istəyirəm ki, Vaqif Səmədoğlu «özünürekalam»dan uzaqdır, ucuz yolla diqqət mərkəzində qalmağın üçün özünü öldürənlərdən deyil. Bu işə ondakı «mən»i zaman və məkan xaricinə çıxara bilməsindən irəli gəlir.

Dünyada belə bir mütərəqqi ənənə var: ən görkəmli sənətkara yüksək elm və tədris ocağında fəxri elmi ad verilir. Vaqif Səmədoğluna BDU-da fəxri elmlər doktoru adının verilməsi və ya Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü seçilməsi ona layiqli hədiyyə olardı. Vaqif Səmədoğluna can sağlığı, bir-birindən uğurlu günlər diləyirəm.

Elman Mustafa
Şair

Vaqif Səmədoğlu tənhalığın şairidi. Bu tənhalıq həm ondan əvvəlki, həm də sonrakı çox şairlərə qaraçı taborunda axşamları gözləyən atdan, itdən tutmuş ən duyğulu dərişlərə belə boy verməyən tənhalıqdı. Vaqif Səmədoğlu son 70 ildə Allah yanında Azərbaycan poeziyasının yeganə səfiridi.

Əhməd Oğuz
Şair

Azərbaycanımızın zəngin və tükənməz nemətlərindən biri də Vaqif Səmədoğlunun poeziyası və yaradıcılığıdır. Başqa varidatlarımızdan seçilən gözəl şairimizin yaradıcılığı Vətənimizin suyu, havası, Günəşi kimi hamımızdır.

İbrahim Əli oğlu Səfəri
Həkim

Təkcə eyni əsrdə yaşadığımızı, tanışlığımıza, bənzərsiz yaradıcılığına pərəstiş elədiyimə görə deyil, həm də böyüklü, kiçikli bütün nəşirlərin içində təkcə mənə həsr elədiyi məzali bir şeirinin əlyazmasını (öz xətti ilə) bağışladığına görə Vaqif bəy Səmədoğlu mənim istəklim və doğmamdır. Ürəyimin ən təmiz yerində ona həmişə duaçıyam.

Mir Ağa Abdulla oğlu Əhmədli
Naşir

Səməd Vurğun 20-ci əsrdə iki «Vaqif» yazdı. «Vaqif»lərin biri səhnədə, o biri şəhərdə böyüdü. Birinci «Vaqif» heç vaxt tamaşaçı ola bilmədi, ikinci «Vaqif» oyunçu. Birinci «Vaqif»i yazanda Səməd Vurğun bilirdi ki, söhbət şairdən gedir. İkincini yazanda bilmirdi. Birinci «Vaqif» ikincidən çox danışandı. İkinciyə isə birincidən az əl çalıblar.

Deyərlər qabaqlar bizim dağlarda iri, cır, soyuq almaların arasında doğrudan da iri, ətirli almalar bitirmiş. Mən hərdən Şamaxıya gedəndə cır, soyuq almaların arasında doğrudan da iri, ətirli almalar görürəm. Bizim şeirimiz də elədi. Cavida qədər iri, ətirli almalar çox olub. İndiki cırların içində Vaqif o iri alma ki midir. Biz əsrin axırında yekəlmüşük. Və bizi hay-küylə, boş söz yığını ilə aldatmaq çətindir. O kitablari, o fəlsəfi, metafizik dönümləri ki, haçansa kimsə kimsə pıçılıyla deyirdi biz bərkədən oxumuşuq. Amma Vaqif Səmədoğlunun şeirini biz heç vaxt yaza bilmirik və bilməyəcəyik. Çünki o, bütövdür. Çünki o, bu dünyaya öz dili ilə özündən danışa bilir. Onun öz deyim bucağı, nəfəs dərimi və taleyi var. İnsan öz tarixçəsini əli ilə yazır. Vaqif Səmədoğlu sonunu, yazan adamdır. Mən onunla kəlmə, çörək kəsməmişəm. İstəmirəm də! Çünki o da mən də bizim bu dalı dənizə dirənmiş talesiz məmləkətimiz də sözdən aşağıdır. Onun sözü var! Və heç kim mənə bu yaşımnda inandıra bilməz ki, bu

dünyada dialoq var. Dünya özü özüylə danışan sərsəri şairlərin cəddinə fırlanır.

Səməd Vurğunun «Vaqif Səmədoğlu» dramı hələ də repertuardan düşməyib. Ayağa qalxın cənablar. Əl çalın.

Orxan Fikrət oğlu
Yazıçı, jurnalist

«Uzaq yaşıl ada»da caz çalıb, şeir deyə-deyə gürcü çaxır içəcəyik. Sonra başımızı yetim bir söyüdə söykəyib mürgü döyə-cəyik. Vaqif bəyin hələ yazmadığı şeirləri girəcək yuxumuza. Və aylarda görəcəyik yağış yağır, görəcəyik dayanmışıq üzü qıbləyə, görəcəyik «*şairləri susan bu şəhərdə*» «*bütün pəncərələr yumulmuş gözdü*». Tək bircə pəncərədən işıq gəlir, tək bircə nəfər oyaqdı...

Vaqif bəyi ilk dəfə haçan görmüşəm bilmirəm, şeirlərini haçan oxumuşam yadımdan çıxıb. Birçə onu bilirəm ki, 1999 Vaqif Səmədoğlu ilidi. Ancaq bunu YUNESKO yox, Allah elan eləyib...

Mahir Mehdi
Şair

Öncə təşəkkür etmək istərdim ki, mənə Vaqif Səmədoğlu haqda söz demək şərəfinə layiq bilmisiz.

Mənim Vaqif bəylə peşəmin verdiyi imkanlar daxilində bir neçə dəfə görüşüm olub, ondan müxtəlif qəzetlərə müsahibələr götürmüşəm. İndi şair Vaqif Səmədoğlunu ilk dəfə necə tanıdığımıdan danışmaq istərdim.

Mən kənddə doğulmuşam. Atam ədəbiyyata bağlı adam idi və bizim evdə «Azərbaycan», «Ulduz» jurnallarının 60-cı illərdən

üzü bəri çıxan, demək olar bütün sayları vardı. Orta məktəbdə oxuduğum 80-ci illərdə ara-sıra özümdən nəzm parçaları quraşdırırdım və həmin jurnalları vərəqləmək, oradakı şeirləri saatlarla oxumaq mənim sevdiyim məşğuliyyət idi. Bir dəfə səhv eləmirəmsə, «Azərbaycan»-da Vaqif Səmədoğlunun şeirlərini oxudum. Orada bir şeir vardı, Vaqif dünyasını dəyişmiş atasından yazmışdı. Və yenə səhv etmirəmsə, şeirdə «mazar soyuğunda atamın sümükləri»-nə oxşar (səhv edirsə, Vaqif bəydən üzr istəyirəm) ifadə vardı. Ata haqda ənənəvi nəzmlərdə oxuduğumdan fərqli yanaşmamı deyim, ifadəmi deyim, o vaxt məni diksindir-mişdi. Hətta deyim ki, o şeirləri oxuyanda fiziki mənada, sözlün əsl mənasında tüklərimiz biz-biz olmuşdu. Sonra «Qumru xan söyüdə qonub oxudu, Gecənin saçını yolub oxudu», «Nənəmlə qonşuya gədirəm axşam», «Ölmək istəməirdi Səbirabad yolun-dakı qarpız» və başqa şeirləri (mən qəsdən həmin şeirləri özüm qoyduğum adla çağırırım) oxuyacaqdım. Hər dəfə də bu şairin sözlərdən ilahi bir nostalji qura bildiyinə heyrlənəcəkdim. Mən «İlahi» və «nostalji» sözlərini elə-belə işlətmədim. Vaqif bəy Allahın yerini bilən şairidi. Ancaq Ona öz yerini göstərməyi də («Mən burdayam, İlahi...») bacaran kəsidir. Vaqif Allahın xeyrini də, şərinə də qəbul edir. Vaqif bəyin şeirləri mənim uşaqlığımın nəğmələri. Mən bu şeirləri oxuyub gözlərimi yumuram, o uzaq gün işığıyla dolu, kəpənəkli, çiçəkli, sarı, arılı günləri, gecələri təzədən yaşayıram. Bu şeirlərdəki nostalji, sözlün əsl mənasında mənim burnumun ucunu göynədir, sinəmin sol tərəfində ürək adlanan o bir parça ətin necə sızıldadığını duyuram. Vaqifin şeirləri bu mənada zaman maşını kimidi – oxuyub keçmiş günlərə, hətta doğulmadığın günlərə də gedə bilərsən. O yerlərə ki, orda nə doğulmaq, nə də ölmək var: nə də ki, dükandan çörək almağa ehtiyac...

Nəhayət, bir jurnalist kimi də Vaqif bəyə təşəkkürümü bildirirəm: onun qapısı həmişə bizim üzümüzə açıq olur...

Zamin Hacı
jurnalist

VAQIF SƏMƏDOĞLU VƏKİLOVUN «ŞÖHRƏT» ORDENİ İLƏ TƏLTİF EDİLMƏSİ HAQQINDA

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafındakı xidmətlərinə görə Vaqif Səməd oğlu Vəkilov (Vaqif Səmədoğlu) «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilsin.

İLHAM ƏLİYEV

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 5 iyun 2004-cü il*

Hörmətli Vaqif Səmədoğlu!

Sizi-xalqımızın tanınmış şairi 65 illik yubileyiniz münasibətilə ürəkdən təbrik edirəm.

Siz 60-70-ci illərdə ədəbiyyatımıza yeni ab-hava gətirmiş sənətkarlar nəslinin layiqli nümayəndələrindən birisiniz. Müasir insanın mənəvi aləmini, onun dünya və zaman haqqında düşüncə və axtarışlarını əks etdirən əsərləriniz sənətsevərlər tərəfindən həmişə maraqla qarşılanmışdır. Şeirlərinizə bir çox musiqi əsərlərinin yazılması sübut edir ki, böyük şairimiz Səməd Vurğunun ədəbi varisi kimi siz dilimizin tükənməz poetik imkanlarından məharətlə bəhrələnmiş, gözəl sənət nümunələri yarada bilərsiniz.

Sizin ictimai fəaliyyətiniz ədəbi-bədii əsərlərinizdəki fikir və düşüncələrin əməli surətdə gerçəkləşməsinin parlaq nümunəsidir. Əminəm ki, siz müstəqil Azərbaycan Respublikasının hərətarəfli inkişafı yollarında bundan sonra da öz bilik və bacarığınızı əsirgəməyəcəksiniz.

Sizə uzun ömür, cəsarəti və yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

İLHAM ƏLİYEV

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 5 iyun 2004-cü il*

**VAQIF SƏMƏDOĞLU VƏKİLOVUN
«ŞƏRƏF» ORDENİ İLƏ
TƏLTİF EDİLMƏSİ HAQQINDA**

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikasının mədəni və ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakına görə Vaqif Səməd oğlu Vəkilov (Vaqif Səmədoğlu) «Şərəf» ordeni ilə təltif edilsin.

İLHAM ƏLİYEV

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 4 iyun 2009-cu il*

Hörmətli Vaqif Səmədoğlu!

Sizi – müasir Azərbaycan ədəbiyyatının tanınmış nümayəndəsini 70 illik yubileyiniz münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, sizə cansağlığı, uzun ömür və yeni yaradıcılıq uğurları arzulayıram.

Siz respublikamızda ədəbi prosesin inkişafına töhfələr vermiş nəslin istedadlı nümayəndəsi olduğunuzu sənət aləminə gəldiyiniz ilk vaxtlardan nümayiş etdirmisiniz. Sizin yaradıcılığınız mövzu rəngarəngliyi, poetik təfəkkürün genişliyi və əhatəliliyi ilə səciyyələnilir. Sənətsevərlərin diqqətini daim cəlb edən, özünəməxsus ifadə tərzinə malik poeziyanızda dünyanın, insanın və cəmiyyətin fəlsəfi dərk məsələləri mühüm yer tutmuşdur. Sözlərinizə bəstələnmiş mahnılar dilimizin geniş bədii imkanlarından ustalıqla faydalandığınızı təsdiq edir.

Teatr və kino üçün yazdığınız əsərlər yüksək sənətkarlıq keyfiyyətləri ilə seçilmiş, tamaşaçıların rəğbətini qazanaraq sizi, eyni zamanda dramaturq kimi tanıtmışdır.

Ölkəmizin ədəbi – mədəni həyatında, həmçinin ictimai – siyasi sahədə yaxından iştirak etməklə göstərdiyiniz təqdirəlayiq

səmərəli fəaliyyətiniz sizin əsl vətəndaşlıq mövqeyinizin aydın ifadəsidir.

İnanıram ki, siz yeni əsərlərinizlə ədəbiyyatımızı daha da zənginləşdirəcək və xalqımızın milli – mədəni dəyərlərinin qorunub yaşadılması naminə bundan sonra da bacarığınızı əsirgəməyəcəksiniz.

Hörmətlə:

İLHAM ƏLİYEV

*Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 4 iyun 2009 - cu il*

VAQIF SƏMƏDOĞLUNA AÇIQ MƏKTUB

Hörmətli Vaqif müəllim!

Sizin yetmiş yaşınızın tamam olduğu günlərdə yalnız Sizi deyil, mənsub olduğunuz ideya-mədəni mühiti (və xalqı!) təbrik etməyə daxili bir ehtiyac duyurdum... Sizin böyüklüyünüz ondadır ki, yaradıcılıqda dahi Səməd Vurğunun övladı olmaqla qalmadınız, eyni zamanda (bəlkə də, daha çox!), Səməd Vurğunun yetirmiş etno-kulturoloji sisteminin övladı kimi ondan sadəcə zamanca (kəmiyyətə!) yox, keyfiyyətə də çox-çox irəli gedib Azərbaycan ədəbiyyatı, ümumən mədəni-ictimai fikir tarixinə öz adınızı yazdınız.

Səməd Vurğun dövrünün Azərbaycan poeziyası ancaq ikinci, yaxud üçüncü dərəcəli alternativ tanınır; Səməd Vurğundan sonrakı poeziyanın çoxmiqyaslı, çoxşəhidli alternativliyində isə Sizin yaradıcılığınız ikinci, üçüncü... yəni deyil, məhz birinci yer idialdır... Kifayət qədər qabanq olan köksünüzü möhtəşəm kürsülərə gərmədiniz, hamının fəxr elədiyi nəslinizin, qohum-əqrabalarının tarixi şöhrətinə sıraya (və normativ!) mənada varislik etmədiniz, tarixi özündən başlamağın və tarixi tarixçilərin öhdəsinə buraxmağın, müdrik bir təmkinlə kim olduğunuzu deməməyən metafizik bir nümunəsini verdiniz...

Siz Azərbaycan yazıçısının deyər biləcəyi ən ciddi, ən ağırlı və ən cəsarətli sözləri dediniz. Və eyni zamanda Azərbaycan yazıçısının edə bilməyəcəyi ən ciddi, ən ağırlı və ən cəsarətli zarafatları elədiniz... Və bu zarafatları edə-ədə kiməsə gülmək, kimisə güldürmək marağından çox-çox uzaq oldunuz, bütöv bir xalqın həyatı qədər zəngin olan daxili həyatınızın coğrafiyasını mütləvazi bir səxavətlə ortaya qoyub «Mən burdayam...» dediniz.

Sizin XVIII əsrdə yaşamış adasının Molla Pənah Vaqifin öz əli ilə yazdığı bircə şeir belə elm aləminə məlum deyil. Başqalarına yazı-pozu öyrədən bir insanın əsərlərinin bu günə onun-bunun qələmi ilə gəlib çıxmasına mən həmişə təəccüblənmişəm... Siz də adamı təəccübləndirirsiniz: demək olar ki, bütün şeir silsilələriniz, şeir kitablarınız hansısa böyük ziyalınızın təkidinin (və əməlinin)

məhsuludur. Əsərlərinizi yazmışınız, sözlünüzü demisiniz... Və tələyin öhdəsinə buraxmışınız. Ona görə yox ki, yazdığının, dediyinizin əsl sənət hadisəsi olduğuna şübhə ilə yanaşmışınız; ona görə ki, insana (və insanlığa!) hörmət eləmişiniz, izinsiz-icazəsiz kiminsə ruhuna, daxili aləminə müdaxilə etmək, ədəbiyyatın ən qəbul edilmiş bir keyfiyyətinə çevrilmiş qaba təcavüz texnologiyalarına uymaq Sizin nəinki yaradıcılıq, həyat prinsiplərinizə belə ziddir...

Hörmətli Vaqif müəllim!

Siz hələ gənc yaşlarınızdan Azərbaycan ədəbi-ictimai fikrinə, mədəni mühitinə olduqca «mürəkkəb» bir sənətkar obrazı gətirmisiniz. Səməd Vurğunun ümumictimai təfəkkür üçün aydın (fundamental!) yaradıcı şəxsiyyətdən sonra Sizin (onun övladının!) mübhəm, laübalı və «anti» - Səməd Vurğun yaradıcılığı ədəbi-ictimai fikri əməlli-başlı ças-baş salmışdı. Və keçən əsrin yetmişinci, səksəninci illərində elə düşündürdülər ki, Siz sözün böyük (fundamentalist) mənasında milli ədəbiyyatın yox, milli kosmopolitizmin hadisəsiniz... Hətta Sizi poeziyamızın minillik tarixinə «xəyanət»də günahlandırılanlar da vardı. Ənənə ilə novatorluğun vəhdətindən danışa-danışa öz novatorluqlarına haqq qazandıb ədəbiyyatın ənənəvi tarixində sxematik yer tutmağa çalışanlardan fərqli olaraq Siz həmin sxematikanın özündə də şübhə altına alını, ədəbiyyatın ən gəzəl əsərlərini yarada-yarada ondan (ədəbiyyatdan!) qaçırıdınız... Və Siz ədəbi yaradıcılığa başladığınız ilk illərdən sübut etdiniz ki, ədəbi həyatda inzibətçilik, məmurluq Sizlik deyil. Əgər bunu uzun illər Azərbaycan Yazıçılar İttifaqına rəhbərlik etmiş, qurultaylarda, toplantılarda rəyəsət heyətində əyləmiş Səməd Vurğunun oğlu yox, bir başqası etmiş olsaydı, tamamilə təbii görünərdi... Və xalq Sizi yalnız bir dəfə tribunada gördü.

Onda da hərəkətin liderlərinin öz üzərlərinə götürə bilməyəcəyi bir fəvqəladə məntiqlə hakimiyyətə üz tutub «gəlin xalqa rəhbərlik edin, meydan rəhbərləri çıxıb getsinlər öz işlərinin dalınca» dediniz. Və millətin ağır günündə siyasi kapital qazanmağa çalışan «hərəkət qəhrəmanları»na əsl yerlərini başa salmaqla yanaşı, başını itirmiş hakimiyyətin tarixi faciəsinin nədən ibarət olduğunu

göstərdiniz...

Artıq neçə illərdir ki, Azərbaycan Milli Məclisinin üzvlü millət vəkilsiniz. Etiraf etmək lazımdır ki, bu yüksək adı daşıyanlar çəhrisində çox nadir təvazökar intellektuallardan birisiniz ...

Hörmətli Vaqif müəllim!

Sizin yaradıcılığınız, ədəbi-ictimai, intellektual-fəlsəfi düşüncə mədəniyyətiniz barədə olduqca az yazılıb, nəinki tələb olunan səviyyədə, heç onun yansı qədər də təhlillər, ümumiləşdirmələr aparılmayıb... ona görə yox ki, Sizi dərk etmək çətinidir, daha çox ona görə ki, Sizi izah edəcək elmi modellər, ifadə texnologiyaları tapmaq çətinidir. Və Siz bizim ədəbi-elmi təfəkkürümüzü çətinlik qarşısında qoymaqla, əslində onun inkişafı üçün zəruri perspektiv də vermiş olursunuz...

Sizin bədii-fəlsəfi leksikonunuz, emosional olduğunuz qədər də ciddi, məntiqli sintaksisiniz Azərbaycan dilinin müasir mərhələdəki uğurlarından sayıla bilər. Zəngin daxili aləmi, yüksək intellekti, mükəmməl fərdi özünəməxsusluğu olan lirik qəhrəmanınızın dili ana dilində səmimi (adam kimi!) danışmağın (və düşünməyin!) o qədər də çox olmayan nümunələrdən birini verir. Geniş panoramlı, böyük həcmli əsərlər yaratmasanız da, bütün poetik yaradıcılığınız ilham (və coşarıqla) yaradılmış bütöv bir əsərdir ki, onun ideya-məzmun məqsəsinin genişliyini, forma-bədii panoramının zənginliyini etiraf etməmək olmaz...

Mən xalqımı ona görə sevmirəm ki, o, dünyaya möhtəşəm eposlar, müdrik atalar sözləri, zərif lirika, ... bəxş edib..., Ə.Türkini, M.Kaşğarını, ... yetirib, Balasaqın, ... kimi böyük şəhərlər yaradıb, müxtəlif xalqlara öz daxilində yer verib, dünyanın ən fərqli dinlərini qəbul edib, mən xalqımı ona görə sevirəm ki, onun övladiyam, ondan doğulmuşam.

Vaqif müəllim, Sizin yaradıcılığınızla üzdən deyil, dərinədən tanış olan hər bir azərbaycanlı, hər bir türk də Sizi ona görə sevməyə məhkumdur ki, mənsub olduğunuz etnosun təbii ifadə-sisiniz – bütün sadələşməyinizlə ilə ... Siz yüksək intellektiniz, ancaq özünü təbə olan iradəni (və şəxsiyyətinizlə!) yalnız

ürəyiniz istəyən gücə, qüvvəyə təbə ola bilərsiniz; Sizi istəmədiyiniz, könüllü təbə olmadığınız heç bir təzyiq, müdaxilə ayağa qaldıra bilməz ... Bütün yaradıcılığınızla bir yerdə!.. Və Sizin atanız da belə idi: möhtəşəm (və təvazökar!). Və Səməd Vurgundan başlayan Azərbaycan poeziyasının tarixini yazacaq, əslində, ümumiləşdirərək tədqiqatçılar üçün mən belə bir sxem – model üzərində düşünməyi də təklif edirəm: atasının bilavasitə fizioloji genini daşıyan, yaradıcılıq texnologiyası, ideya-estetik strukturu ilə onu inkar edəcək qədər fərqli məktəbin sırası üzvü olmaq fikrinə düşən, lakin həmin məktəbin fəvqünə qalxaraq nəinki «anti» - Səməd Vurgun, hətta ondan sonrakı məktəbin ən böyük nümayəndəsi!...

Çoxlu böyük şairlərin adını çəkə, onların poeziya, xüsusilə lirika sahəsindəki yerlərin lazımı sxematik səviyyədə göstərə bilərim... Ancaq bir an belə unutmuram ki, bu məktubu Sizə- poeziya və ümumən ədəbiyyat tarixində öz yerini bütün təvazökarlığınızla baxmayaraq əla bilən bir müfəkkirə yazıram.

Sizin poeziyanız (və şəxsiyyətiniz!) böyük mənada fərdi, özünəməxsus olsa da, burada şəxsi iddia, konyuktur sosial-ideoloji maraq, gələcəyə hesablanmış diplomatiya yoxdur. Və təsəvvür ediləməkdir... Elə bil ki, hansısa ilahi qüvvə Sizi ana bətnindən çıxarıb, gənclik dövründə təlqin oluna biləcəyiniz ədəbi-ideoloji və «estetik» kanonlara bulaşmaqdan qoruyaraq, özünü azad (!) ifadə edəcəyinizə əmin olduğu bir dövrdə sərbəst buraxmışdı...

Yusif Səmədoğlunun prozaik diplomatiyası, Səməd Vurgunun (və onun dövrünü) təhlil etmək ehtirası Sizlik deyildi – Siz uzun illərin bir az da konyuktur mübahisə predmeti olmuş (və olan) bir dövrün (nə qədər doğma olsa da!) deyil, bütün dövrlərin üstündən keçib ədəbiyyatı (poeziyanı) keçmişdən gələcəyə aparmağın təbii (və səmimi) texnologiyasını müəyyənləşdirdiniz.

Mən rəhmətlik Yusif Səmədoğlunu təsadüfən xatırladım. Siyasətə Sizdən (və yaşadılardan!) yaxşı bilən, özünü mühitinin (və zamanının!) fəvqündə saxlamağı bacaran, «Qətl günü»nün müəllifi Bakı Dövlət Universitetindəki bir görüşdə «Vaqif Səmədoğlu sizin üçün kimdir?» sualına verdiyi cavab da yadımdadır.

Hamı gözləyirdi ki, Yusif müəllim «mənim kiçik qardaşım» deyəcək. Hətta bu cavab yerdən də səsləndi... Sizin böyük qardaşınız isə bir qədər sükut edib özünəməxsus ağayana təbəssümlə «Azərbaycanın ən böyük şairi!» dedi. Və alqışların sədası altında əlavə etdi: «Xahiş edirəm, özünə də çatdırasınız»... Bu sözlər deyildə Siz hələ əlli yaşınıza çatmamışdınız, məndən cavan idiniz... Və ədəbiyyatın nə olduğunu dərinləndirən, yaxın adamlarını tərifləməkdən çox uzaq olan, «dünya»nın mənasızlığını çox düz anlamış, obyektiv (!) Yusif Səmədoğlu səhv edə bilməzdi. Xüsusilə böyük sənətkarların iştirak etdiyi mötəbər bir məclisdə – «Qətl günü»nin müzakirəsində...

Sizdən əvvəl də, Sizdən sonra da Azərbaycan poeziyası var: Sizdən əvvəl... B.Vahabzadə, H.Arif, N.Həsənzadə, Qabil, M.Araz, N.Xəzri, C.Novruz, T.Bayram, Ə.Kərim; Sizdən sonra N.Kəməli, S.Rüstəmxanlı, Ç.Əlioğlu, R.Rövşən, Z.Yaqub, V.Cəbrayılzadə... Təmayüllər, üslublar nə qədər desən... Ancaq Səməd Vurgundan başlayıb Vaqif Səmədoğlu ilə davam edən bir şeir-sənət mədəniyyəti də var – fərqli olduğu qədər də eyni, eyni olduğu qədər də fərqli...

Hörmətli Vaqif müəllim! Siz Azərbaycan poeziyasının tarixində elə bir hadisəsiniz ki, bu günün istənilən ədəbi-mədəni məktəbi başçısı olmağınıza görə Sizinlə fəxr eləyə bilərik, ancaq Siz heç bir məktəbə şagirdlik etmədiyiniz kimi, heç bir məktəbə də müəllimlik etməyəcəksiniz.

Nizami Cəfərov
AMEA-nın müxbir üzvü
«Ədəbiyyat» qəzeti
19.06.2009

Hər oxuyan Molla Pənah olmas» deyiblər. Hər şair də Vaqif olmur – nə Molla Pənah Vaqif, nə «Səmədoğlu Vaqif... Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığı poeziyamızda da, dramaturgiyamızda da təkrarsız, unikal hadisədir. Qırx-qırx beş il bundan qabaq Vaqifin ilk şeirləri meydana çıxanda bunu çox az adam başa düşürdü. İndi müqayisə olunmaz dərəcədə çox adam başa düşür, gün gələcək, bunu başa düşməyən qalmaqal, qalsa da üç cüt-bir tək cahil...

Böyük sənətkarlar çox vaxt yaşadığı dövrün yetimi, ögeyi, gələcək zamanların ərköyünü olur. İndi hansı şairin şeirlərini oxuyursan, oxşar mövzulara rast gəlirsən – Allah, Ölüm, Tənhalıq. Vaqif yaradıcılığa başlayanda bu mövzularda yazan bir-iki şairdən biriydi.

İlk şeirlərindən o, ədəbiyyatımıza əyalətçilik çəpərlərini aşaraq gəldi. Əyalətçilik – yalnız coğrafi anlayış deyil, əyalətçilik zamanın uçqarında qalmaq, dövrün nəbzini duymamaq, dünyanın dərdinə, Füzuli demiş, «qəmi-ələmə» biganə qalmaqdır.

Ən uzaq əyalət insanın öz içindədir: planetin ən azman şəhərlərində yaşayıb, mahiyyət etibarını əyalət adamı ola bilərsiniz. Vaqif şəhərli, amma şəhər şairi deyil, kənd şairi də olmadığı kimi. O dünyanın bütünlüklə - küll halında hər üzünə- şəhərinə, kəndinə, keçmişinə, indisinə, gələcəyinə, ağrısına, acısına, sevincinə – bir sözlə, hər sirtinə Vaqif olan sənətkardır. Vaqif Səmədoğlunun vaqifliyi bundadır.

Vaqifin nisgili, gileyi hansısa coğrafi məkanla deyil, dünyanın var oluşuyla, zamanın gərdsiyə bağlıdır. Onun haqqında yazılardan birində demişdim ki, «Vaqif zamanın yaraladığı şairdir».

Onun ağırlı-əzablı müasirliyi də bundadır.

... Bu yazıda Vaqifin poeziyasından danışarkən əsasən uzaq gənclik illərinin şeirlərinə müraciət etdim. Onu görə yox ki, sonrakı şeirləri daha böyük marağa və diqqətə layiq deyil. Yox, bu poeziya ildən-ilə kamilləşən, püxtələşən, yeniləşən sənət hadi-

səsidir. İntəhası, mən Vaqifin sonrakı dövr poeziyası haqqında «Allahla söhbət» adlı geniş esse yazmışam və bu mətn şairin Bakıda və İstanbulda çıxan kitablarında ön söz kimi verilib. Özümlü təkrar etmək istəmirəm.

Əsasən gənclik şeirlərinə müraciətimin ikinci səbəbi odur ki, yeni oxucu nəsiləri o uzaq illərin ədəbiyyatını yetərinçə tanımır, lar və bəzən tanımaya-tanımağa ona ağır büzürlər. O dövrün bütün şeir, nəsr örnəklərini ucdantutma ideoloji meyarlara ölçmək elə sənətə yalnız siyasi açıdan baxan bolşevik təfəkkürünün təzahürüdür. İnsan yaşadığı zamanı özü seçmir, amma yaşadığı hər hansı zamanda İnsan kimi yaşamaq onun özündən asılıdır. Bu ilk növbədə sənətçilərə aiddir. Elə ancaq burda misal gətirdiyim şeirlər kifayətdir ki, Vaqif poeziyası, eləcə də başqa həqiqi nəsr və şeir örnəklərimizin nə qədər siyasətdən, ideoloji buxovlardan azad və uzaq, bəşəri, əbədi, insani motivlərlə nə qədər zəngin olduğunu aydın dərk edəsən.

Bir də Vaqifin gənclik şeirləri mənim yaddaşında yaşayır, onları kağıza köçürmək üçün heç bir kitaba baxmağa ehtiyac qalmır. Bu şeirlər Vaqifin gəncliyi olduğu kimi, mənim də gəncliyimdir...

Vaqifin 70 yaş tamam olan gün yubilyara ən səmimi təbriklərimi yetirirəm və yazımı onun daha bir gənclik şeiriylə bitirirəm (bu da lap qafiyə çıxdı ki!). Bu gənclik şeiri nigaran suallardan ibarətdir:

*Nəyin istisindən yanarlar
Arzulayacaqlar kölgəmi?*

Doğrudan da, görəsən, hansı istidən yanacaqlar insanlar planetdə – global meteoroloji istidən, kosmik hərərdən, ya hərbin alovlarından?

Sətiraltı mənası olan coğrafi sual:

*Hansı rənglə çəkəcəklər
xəritələrdə ölkəmi?*

Şəxsi maraq:

*Şeirlərimi sevəcəklərimi
Divarlar arxasında?*

İqtisadi duruma, dolanışığa aid sual:

*Bazarda
ətin qiyməti düşəcək,
yoxsa meşə cəngəlliyinin
qoyduğu qiymətdə qalacaq?*

Adi insani sual:

*Öpüşəcək, öldürəcək,
düşünəcəklərimi yenə qaranlıqda?*

Eləcə də adi bir məişət sualı:

*Qatarlarda
axşamüstü
çay paylayacaqlarımı içməyə?*

Və çox mühüm siyasi-inzibati sual:

*Pasport, viza gərək olacaqmı
sərhədlərdən keçməyə?*

Ədəbi maraq:

*Andersenin nağullarını oxuyacaqlarımı?
Əlifba biləcəkmə hamı?*

Bir-birindən narahat suallar:

*İnsan bir ömrü boyu
öləcək neçə kərə?
Yol azacaqlarımı?
Məzar qazacaqlarımı?
Məsciddə yuyacaqlarımı meyləti?*

Bütün bu sualları biz hamımız verə bilərdik. Amma şeir sonuncu bir sualla tamamlanır ki, onu ancaq çox uzaq gələcək haqqında fikirlərə dalan şair verə bilər:

Kim sulayacaq bulvarda söyüdləri? ...

Vaqif Səmədoğlunun 70. yaşı tamam olur. Səməd Vurğun ocağından pərvazlanan ikinci fenomen ... bizim bənzərsiz Xalq Şairimiz. Günümüzün ovqatını, təzadlarını, bizim görüb fərqi nə vermədiyimiz hallarını özünə xas bir üslubda teleekranlara daşımağı, teletamaşaların mövzusunda çevirməyi bacaran istedadlı dramaturqumuz. Poeziyası ilə onu bu gün tam haqlı olaraq tək Azərbaycanın deyil, Türk dünyasının böyük şairlərindən biri hesab edənlər bizcə, yanılmırlar.

Və 70 yaş ... özəlliklə də Şair üçün, Söz adamı üçün bu, az yaş deyil. Bu maraqlı insan şair və bir dramaturq üçün əbəs yaşanmamış bir ömür ilə qürur duya bilər. Bu halda özgə bir söz deməyə çətinlik çəkirik.

...Qələm əlindədir, yorulmadan çalışır, vaxtaşırı olaraq nəse uğurlu və nəse yeni, orijinal bir ədəbi örnəklə söz səhnəsinə çıxmağı bacarır.

Mənə görə Vaqif – yalnız şeir yazmır. Vaqif – sözün geniş anlamında şairdir. Yeni şeir yazarların çox, şair olanların isə az olduğu bir zamanədə Şairdir. Özü də Füzulidən bu yana milli ədəbiyyatımızda 20 ən böyük şairdən biri. Bu nəticəyə ilk dəfə tənqidçi dostumuz Vaqif Yusifli gəlib və ona haqq qazandırmamaq mümkündür deyil. Vaqifin söz dünyası, pyeslərinin mənalı yumorla doğrulmuş ruhu mənə yaxın olduğundan bu adamın şeirlərinin vurğunuyam və bir çox şeirlərini əzbər bilirəm.

...Vaqif Səmədoğlu şairliyində heç kəsə bənzəmir. Onu XX yüzil Azərbaycan poeziyasındakı sərbəst şeir qoluna aid edənlər yanılırlar. Hər iki üslub — sərbəst şeir də, heca vəznə də Vaqif üçün doğmadır, hər iki üslubda müvəffəq ola bilər. Lakin bununla belə, poeziyada onun nəse ayrıca, yalnız özünəməxsus bir yolu var və həmin yolla inamla irəliləyir.

Vaqif Səmədoğlu sözlütün bir sinonimi də tənhalıqdı. Qapalılıq, altqatlar, ovqat, əhval-ruhiyyə, qaraqabaqlıq – Vaqif Səmədoğlu poeziyasının özümlü xüsusiyyətləridir. Əbülfəz Elçibəy onu çağdaş

poeziyamızın ilk müxalifətçilərindən – yenilikçilərindən, yeni poeziyanın təməl daşını qoyanlardan biri adlandırmaqda haqlı idi.

İsmayıl Umudlu

jurnalist

«Ayna» qəzeti, 6 iyun 2009-cu il

«Mən özbək dostlarım adından Vaqif Səmədoğlunu təbrik edirəm və bildirim ki, Özbəkistanda Dorman bağında bir çox görkəmli şair və mütəfəkkirlər haqqında geniş məlumatlar asılıb. O cümlədən, görkəmli xalq şairi S.Vurğun və V.Səmədoğlunun da. O bizim hamımızın sevimlisi və yaxın dostumuzdur».

Özbək şairi, tərcüməçi **Akif Azalp**

«Azad Azərbaycan» qəzeti,

10 iyun 2009

XARİCİ MƏTVUAT SƏHİFƏLƏRİNDƏ

Вагиф Самедоглы крупнейший сегодня азербайджанский поэт, драматург, теоретик музыки, знаток джаза. Был одним из первых в СССР джазменов. Пианист. На Азербайджанском телевидении ведет «Клуб любителей джаза». Увлекается профессионально фотоискусством. Автор двух поэтических книг, вышедших в 1968-м и 1972 годах. 9/10 его произведений: стихов, притч, эссе, пьес не изданы. Но тем не менее обладает непрекаемым авторитетом в области литературы. Кумир поэтической молодежи. Второй, после Расула Рза, реформатор в Азербайджанской поэзии XX века. Окончил Консерваторию по классу фортепьяно. Его называют «человек-загадка» или «человек-легенда». Заслуженный деятель искусств Азербайджана.

*Альманах «Поэзия»
Москва, 1990*

Вопрос: Кто твой «крестный отец» в театре?

Г.Гамсахурдия: Я не могу ответить на этот вопрос, вокруг много интересных людей, стараюсь слушать, смотреть... Скорее всего мой учитель – образ собирательный. Не давно прочел стихи Вагифа Самедоглы (Векилова), а на семинаре драматургов познакомился с ним. Поверил его словам: «Трагедия мыслящего существа заключается в том, что ему дано осознать ничтожество своих поступков». «Представь, - говорил он мне, - твой герой в ситуации нравственного выбора между злом и добром. Если пишешь честно – он обязательно попадает в такую избыточную ситуацию. Но герой – это ты. Опять же, если пишешь честно. Он действует, как ты». – «Предает он – предаю я?» - «Ты признаешь себя способным сделать это. Иначе чего-то человеческого ты недодашь, а быть

наполовину живым - нельзя».

Можно относиться к этому диалогу как к эстетскому самокопанию. Но тем не менее, если драматург что-то в жизни приукрашивает, зритель не поверит.

*газета «Молодежь Грузии»,
26.12.1989*

Tehranda nəşr edilən «Varlıq» jurnalının müxtəlif nömrələrində, Təbrizdə çıxan «Körpü», «Xudafərin» jurnallarında, «Fəcrə Azərbaycan», «Səhənd» «Məhdə Azadi» qəzetlərində Vaqif Səmədoğlu haqda yazılar verilmiş, şeirləri çap edilmişdir.

Latviyada çıxan «Podomju Yaunatne» («Советская молодежь») qəzeti müxtəlif illərdə, Estoniyada – «Радуга», Ukraynada - «Родник», Belorusiyada – «Всемирная литература», Rusiyada – «Дружба народов» jurnalları və başqa mətbu orqanlar Vaqif Səmədoğlu haqda məqalələr vermiş və şeirlərini çap etmişdir.

В предисловии к книге Вагифа Самедоглы «Боже, я здесь...» написанной Анаром, первая фраза звучит так: «Поэзия начинается с молитвы...»

Анар тысячу раз прав, ибо стихи вышли из молитвы и заговора, проклятия и объяснения в любви. Сам Вагиф Самедоглы, если бы я не знал его лично и есть удивительный поэтический образ, который иногда кажется придуманным и исполненным кинематографическим воображением.

Но он живой, абсолютно реальный, неторопливый в своей неизменно ироничной манере беседы.

Глядя на Вагифа Самедоглу, постигаешь всю глубину бо- жественной воли, указавшей на этого человека и воплотившей в нем огромный мир, вобравший в себя небеса и воды.

Сказать о нем, что он гениальный поэт и гениальный человек – ничего не сказать. С 60-х годов XX века в евро- пейской поэзии не появилась фигура, равная ему по мощной энергетике слов и личностной харизмы.

Именно он был литературным гуру для нескольких поколений азербайджанских молодых поэтов-модернистов 1970-80 гг. из рук в руки передававших его первую книгу «Телеграмма с дороги», вышедшую ограниченным тиражом, и редкие подборки стихов в литературном журнале «Улдуз», который возглавлял его старший брат и блестящий писатель Юсиф Самедоглу.

Можно быть благодарным богу за то, что вопреки всем несчастьям, сброшенным неподъемным грузом на Азербайджан с голубых небес, сыновья Самеда Вургуну вышли из глубин азербайджанского метафизического созерцания, поднявшись до европейского уровня.

Вагиф умел не публиковаться десятилетиями. Это был его протест, своеобразный брезгливый жест, отдаляющий от сотен литературных марионеток советской эпохи. И его молчание перевешивало десятки тысяч томов, написанных безликими тенями, обвешанными государственными орденами и грамотами.

Если бы Вагиф Самедоглу не был азербайджанцем – он, несомненно, стал бы Нобелевским лауреатом.

Если бы он не был поэтом – то, без сомнения, стал бы птицей.

В этом парадоксе – судьба азербайджанского народа и его история.

Валех Рзаев
Поэт, переводчик

Журнал «Media Forum» № 7, 2002

Тbilisidəki azərbaycanlıların mədəniyyət mərkəzinin hər ayın 15-də keçirilən ənənəvi ziyalı gününün budafəki qonağı Azərbaycanın xalq şairi, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin üzvü Vaqif Səmədoğlu idi.

Şairlə görüş bir çox cəhətdən maraqlı keçdi. Əvvəla, Vaqif Səmədoğlu çağdaş Azərbaycan poeziyasında öz yaradıcılıq yolu, sambalı ilə seçilən bir sənətkərdir. İkincisi, xalq şairi Səməd Vurğunun oğlu xalq şairi Vaqif Səmədoğlu tarixən Gürcüstan ədəbi-mədəni mühitilə bağlı, gürcü həmkarları ilə qırıılmaz əlaqədə olan bir şəxsiyyətdir. Və nəhayət, keçən ilin (2001-ci il nəzərdə tutulur – *red.*) sentyabrında Strasburqda Avropa Şurası Parlament Assambleyasının iclasında Gürcüstanın əleyhinə qə- rəzli hücumlar zamanı həlledici məqamda gözləlmədən Azərbay- can Respublikası Milli Məclisinin deputatı Vaqif Vəkilovun (Sə- mədoğlunun) Rusiya və Ermənistan nümayəndələrinə kəsərli və məntəqi cavabı ədalətin qələbəsi kimi səslənmişdi. Ertəsi gün Gürcüstan ictimaiyyəti arasında söhbət azərbaycanlı deputat Vaqif Vəkilovun kimliyindən getmişdir. Və aydın olanda ki, parlament kürsüsündən haqq sözü deyən qarabıqlı şəxs Səməd Vurğunun oğlu Vaqifdir, onda ümumi rəy çox qısa və yığcam ifadə olundu: o, ayrı cür hərəkət etməzdi!

HAŞIYƏ. Həmin kadr Gürcüstan televiziyası ilə bir neçə dəfə təkrar olundu. O günlər «Gürcüstan» qəzeti redaksiyasına sorğu zənglərinin ardı-arası kəsilmirdi. Deyəndə ki, həmin qarabıqlı qəşəng kişi Səməd Vurğunun oğludur, hər şey aydın olurdu. Çünki Gürcüstanda nəinki Səməd Vurğununu tanıyırlar, onun Georgi Leonidze, Qalaktion Tabidze, İrakli Abaşidze, Karlo Kaladze və başqa söz adamları ilə dostluğu haqqında dildə-ağızda rəvayətlər, hekayətlər dolaşmaqdadır. Elə o zamanlardan S.Vurğunun «bizim xalqlar sadəcə, od-ocaq qonşusu, dost yox, bir-birinin içində yaşayırlar» ifadəsi zərb-məsələləşmişdir. Və bundan sonra gürcü, rus və azərbaycandilli mətbuatda Vaqif Səmədoğlu haqqında məqalələr, ədəbi portretlər dərc olunmağa başladı. Nəhayət, İmir

Məmmədlinin tərcüməsində «İntellekt» nəşriyyatı tərəfindən Vaqif Səmədoğlunun «**Azadlıq, Azadlıq, övladınam mən**» şeirlər toplusu gürcü dilində nəfis şəkildə çap olundu. Bu ilin iyun ayında Tbilisidə «Kitab bayramı» günündə şeirlər toplusunun təqdimat mərasimində Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığı barədə də gürcü ədəbi ictimaiyyəti məlumatlandırıldı.

Mədəniyyət mərkəzinin direktoru Məmməd Gülməmmədov giriş sözündə Gürcüstan - Azərbaycan xalqlarının tarixi dostluğu fonunda ədəbi əlaqələrdən, Vəkilovlar nəslinin Tbilisi ilə bağlılığından söhbət açdı. Günümüzdə Vaqif Səmədoğlunun tarixi xeyrixah irsi yeni çalarlarla zənginləşdirdiyindən, onun hər iki xalqın ədəbi-mədəni və mənəvi yetkinliyinə, Qafqaz kişiliyi xəzinəsinə verdiyi xidmətdən danışdı.

Söz sözü çulandı. Fikir fikri çəkdi. Gürcüstan prezidentinin Kvevo Kartli bölgəsindəki dövlət müvəkkili Levan Mamaladze, Azərbaycan Respublikasının Gürcüstandakı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Hacan Hacıyev, şair-tərcüməçi İmir Məmmədli, «İntellekt» nəşriyyatının direktoru Kaxmeq Kudava, «Gürcüstan» qəzetinin baş redaktoru Süleyman Süleymanov, professor Bondo Arveladze, filologiya elmləri namizədi şair Nurəddin Məmmədli, şair Besik Xaranauli və el şairi Dəryeynur Vaqif Səmədoğlunun ictimai mövqeyindən söhbət açdılar, yaradıcılığına bir nəzər saldılar, onun bugünkü xidmətinin tarixi mahiyyətini xüsusi vurğuladılar. Deyilənlər onun təsdiqiydi ki, sabitqədəm Azərbaycan oğlu öz ana yurdunu, doğma xalqını sevvə-sevə qapıbir Gürcüstan, dost gürcü xalqına sevgilər bəsləyir, birləşmiş əllərin güdrətini vəsf edir və bu idealına sədaqəti hər fürsət düşəndə qəlbinin hökmüylə nümayiş etdirir. O da xüsusi qeyd olundu ki, özünü «Azadlığın övladı» sayan Vaqif Səmədoğlu dostluğun, qardaşlığın, həqiqətin, haqq-ədələtin də halalca övladıdır. Onun həyat yolu övladlıq andına sədaqətin nümunəsidir.

Vaqif Səmədoğlunun özü isə yaradıcılıq haqqında mülahizə-rələrlə yanaşı, Strasburqda çıxışını da xatırladı. Dedi ki, *mənim Avropa Şurasındakı çıxışım siyasətçi sözündən daha çox haqsız-*

lığa qarşı köksümə sığmayan şair sözüydü. Və həmin çıxışım ələ mən yalnız Gürcüstanı yox, Azərbaycanımı da müdafiə edirdim. Əslində, elə Rusiyanı, Ermənistanı da yanlışlıqlardan, ambisiyalardan, haqqın çeynənilməsindən müdafiə edirdim. Və dedim ki, mən qafqazlıyam, azsaylı ölkənin nümayəndəsiyəm (dünyada 40 milyonədək azərbaycanlı var). Mən vətəni, torpağı müdafiə edirdim. Rusiyanın Gürcüstanı təzyiqlə Azərbaycandan çoxdur. Mən Gürcüstanı müdafiə etdim. Edəcəm də. Orada Raqozinə dedim ki, Pankisidə vəziyyəti Gürcüstan özü yoluna qoya bilər, yaxşı olar ki, başqa suveren dövlətin iç işlərinə qarışmaqdan, Rusiyanın öz iç işlərinə fikir versələr yaxşı olar. Gürcüstanda tarix boyu və hazırda milli zəmində talanlar olmayıbdır.

Özüm Tbilisiyə tez-tez gəlirəm, dostlarla görüşüb dərdləşirik. İndi Gürcüstanda vəziyyət ağırdır. Hamıya çətindir. Gənc müstəqil dövlətlərlik. Vaxt gələcək Gürcüstan yenə də Rusiyaya lazım olacaq. Biz hamımız bir-birimizə lazımıq. Və o vaxt da gələcək ki, Avropa Gürcüstanla fəxr edəcəkdir.

Ertəsi gün, iyulun 16-da Vaqif Səmədoğlu ilə görüş Gürcüstan Yazıçılar ittifaqında keçirildi. Doğmalıt və səmimiyyət ovqatı hakim olan bu yaradıcılıq ocağında yazıçılar, şairlər, publisistlər, nəşirlər – Quram Benaşvili, Emzar Kvitaişvili, Amiran Çiçinadze, Bondo Arveladze, Zaal Botkoveli, Elquca Mağradze, Zevva Medulaşvili, İmir Məmmədli, Məmməd Gülməmmədov, Mağvala Qonaşvili, Kaxmeq Kudava və başqaları öz həmkarlarına gürcü sevgisi dolu ürəkdən gələn minnətdarlıq sözləri dedilər. Vaqifin həyat yoldaşı Nüşabə xanım şairin yaradıcılıq külliyyatından söhbət açdı və Strasburqda, təkə orada yox, harada olursa-olsun, Vaqifin ayrı cür ola bilməyəcəyinə diqqət çəkdi. Çıxışlar, daha doğrusu, ürək sözləri həm gürcü, həm də azəri türkcəsində səslənirdi. Şair-tərcüməçi İmir Məmmədli öz məharətilə söhbətin rəvan keçməsinin rəhninə çevrilmişdi. Görünür, yığcam çıxış etməyi xoşlayan Vaqif Səmədoğlu başqa mətləblərlə

yanışı, qısaca olaraq vaxtilə Bakı və Tbilisidə atasının dostlarına «Georgi əmi», «İrakli əmi», «Qalaktion əmi», «Karlo əmi», deyə müraciət etdiyini xatırladı və dedi ki, hazırda yetişən Georgilər, İraklilər, Karlolar, Qalaktionlar ona «Vaqif əmi» deyirlər və bu necə də xoşdur. Şair kövrəlmişdi. Nəsilərin əbədiyyət qanunu öz karvanını sürməkdədir.

Süleyman Əfəndi

«Gürcüstan» qəzeti, 19. 07.2002

Siyasətdən, polemikalardan üzülmüşəm. Bilirəm, siz də üzül-müsünüz. Bu gün bazar günüdür. Bir günlükcə, heç olmasa dünyəvi məsələlərdən uzaqlaşaq. Türkiyədə heç tanımayan böyük bir şairin şeir dünyasına qatılmaq. Bu şairin adı - Vaqif Səmədoğludur. Azərbaycanlı türkdür. 1939-cu ildə doğulub. Müasir türk ədəbiyyatının ən böyük ustalarındandır. İlk dəfə olaraq onun Türkiyədə «Mən burdayam, İlahi...» kitabı nəşr edilib.

...Təəssüflər olsun ki, Türk dünyasının ədəbiyyat qabaqcıllarını yetərincə tanımırıq.

Vaqif Səmədoğlu, ədəbiyyat günəşi tək Qafqaz dağlarının o biri tərəfindən, nəhayət ki, çıxa bildi ...

Xalid Kaknıç

«Star qəzeti» 02.06.2005

Vaqif Səmədoğlu deyincə, ağılımıza Azərbaycan şeirindəki bəzi münafişlər və Səməd Vurğun gəlir. Bu təsadüfi deyil. Vaqif Azərbaycanda yeni şeirə addımını atmış ilk sənətkarlarımızdan biri və tanınmış şairimiz Səməd Vurğunun oğludur.

Əslində, Səməd Vurğunun oğlu olmaqla yeni şeirin öncüllərindən biri olmaq arasında bir ziddiyyətli əlaqə yoxdur. Səməd

Vurğun çağdaş dövrdə şeirimizin gələnlərini, bilxəssə xalq şeiri gələnlərini inkişaf etdirərək, ona yeni ifadə imkanları vermiş, bu xalq şeiri üslubunu yeniləmiş sevilməli usta bir şairdir.

Belə bir şeir anlayışı ilə Vaqif Səmədoğlunun, doğrudan da, bir əlaqəsi yoxdur. Zətən buna görədir ki, Vaqif Səmədoğlu tez-tez onu Səməd Vurğunun oğlu kimi təqdim edənlərə bu münasibətdən rahatsız olduğunu ifadə etmək məcburiyyətində qalmışdır.

Səməd Vurğun kimi Allah vergisi bir qabiliyyətli şairin oğlu olmaqdan hər zaman güvencə duymuşsa da, ədəbiyyat aləminə öz addımları, öz nəfəsi ilə gəlməyi üstün tutmuşdur.

Musiqi təhsili almış, Bakıda Konservatoriyada müəllimlik etmiş Vaqif Səmədoğlunun da qisməti atası kimi sözdə imiş. O da sözə tapınan dərvişlər kimi həyatını söz səltənətinə bağladı. Şairlik görünür, onun qəzavü qədərində varmış. Qəzavü qəddərdən qaçmaq olmaz. İlk şeirlərini, bəlkə də heç kimə oxumamışdı. İndi də şeir oxumağı çox sevmir.

Bir gün qatarla səfərə gedirdik. Ramiz Rövşən, Vaqif Səmədoğlu və mən. Beləcə mən axşamdan sabaha qədər bir-birinə şeir oxuyan iki şairin dialoquna çasıb qaldım. Bir şeiri biri oxuyurdu, bir şeiri o biri və beləcə uzanıb gedirdi... Sonra Vaqif gülə-gülə dedi: «Şairlər də bülbül kimidir, tək başlarına oxumazlar, səs-səsə verib oxuyurlar». Amma əslində Ramizdən fərqli olaraq, Vaqif tənhalığın, yalqızlığın şairidir. Onun şeirləri özüylə pıçıldayıbdanışan yalqız insanın şeiridir. Onun şeirləri məndə hər zaman arzusuna qovuşmamış, sevgisinə yetişməmiş bir insanın ürəyindən baş qaldıran kədərli duyğuları xatırladır. Vaqifin şeirləri yüksək səslə oxunmaq üçün deyil, qulağa pıçıldamaq üçün yazılmışdır. Bu şeirlər qışın köç etməyib insanlarla birlikdə qalan sərcələrinə bənəyir. Bir az da təzəliyindən utanan paltarlara bənəyir. Vaqifin kəlmələri gözə batmır, adamın qulağını cırmaqlamır. Şairin oyatdığı duyğular ani olaraq bizi sənir. Bu şeirlər bizi duyğuların hüznü dünyasına aparır.

İlk oxunuşdan bu yana 20 il keçmiş olan bir şeiri yenə ürəyimdən keçir:

*Eşidirsənmi?**Amma necə eşidəsən...**İki il yeddi ayın ayrılışıyla**Tutulub qulaqlarımız...*

Bu misralar hər zaman mənimlədir: sevəndə də, nifrət edəndə də, qovuşanda da, ayrılıq anlarında da. Bəzən bu misralar təsəlliverici əlacdır, bəzən də sadəcə qəm gətirən bir boşluqdur. Bəzən mən bu misraların üstünə gedirəm, bəzən də bu misralar mənim üstümə gəlir. Kim bilir, bəlkə də sözün tilsimi elə budur.

Aşiq Abbas Tufaqanlının belə bir mısrası var:

Deyənlər gəldi başa.

Hərdən elə bilirəm ki, Vaqifin şeirlərində söylədikləri mənim başıma gələcək, mənim qədərim olacaq. Bəzən də sanıram ki, bu şeirləri, elə mən yazmışam. Bəlkə də gerçək şeirin sirri burda gizlədir.

«Ağ şeir», «sərbəst şeir» müzakirələrini xatırlayıram. Bu gün o müzakirələr nə qədər mənasız görünür. Totalitar rejim sərt ədəbiyyat çəkişmələrini, hətta ədəbiyyat məhkəmələrini xatırlamaq o qədər də xoş bir şey deyil, amma nə etməli, tarixin izlərini hafizəmizdən silib ata bilmərik.

Sərbəst şeirin ilk örnəkləri ortaya çıxanda bu şeirin müridi bizim xalq şairimiz, bir mübariz adam kimi də tanıyıb sevdiyimiz Rəsul Rza idi. Bu şeiri qəbul etməmək üçün o, çox cəfa çəkdi. Amma Vaqifin mücadiləsi bir az uzaqda idi, həm də çox yaxında. O, özü ilə mücadilə edirdi. O, şeirin necə yazılmasını özüne problem eləməirdi.

«Dünyada insana şeir lazımdır, lazım deyil?» Bax, əsl problem bu idi. Mən bu sözü yazmalıyam, ya yazmamalıyam? Sərt mücadilə idi. Bəzən Vaqif məğlub olurdu, bəzən də şeir.

Yanlıx xatırlamırsam, 1982-ci ildə «Azərbaycan» dərgisinin baş redaktoru olan Əkrəm Əylisli bir dəfə qonşusu Vaqif Səmədoğlunun evinə gedib, ondan bir dəftər götürdü, iş yerinə gətirdi.

Bu dəftərdən seçdiyi şeirləri, hətta Vaqifdən icazəsiz «Azərbaycan» dərgisində çap etdi. Bu şeirlər çap olunar-olunmaz

ədəbiyyatımızda yeni bir hava yaratdı. Belə tənhalığa çəkilən şairlərin ədəbi inkişafını izləmək çətin idi. Çünki Vaqif şeirləri tez-tez çap edilməyən, çox az və seyrək çap edilən bir şairdir. İndi hamı tərəfindən tanınmış, Avropa şeiri səviyyəsində əsərləri olan bu şairin vur-tut bir-iki kitabı çıxmışdır, həm də elə qalın cildlə deyildi. «Yoldan teleqram» 1968-də, «Günün baxtı» 1972-də nəşr edildi. Birincisi 68, ikincisi 45 səhifədən ibarətdir. Bu, Vaqif səviyyəsində bir şair üçün əlbəttə, azdır. Amma o, hər gün şeir yazır. Şeirləri bəzən gündəlik tutmuş kimi yazır. Gündəliyini şeir şəklində yazan şairlər var. Onlar günün olaylarını öz ömürlərinin anlamı kimi götürürlər. Öz ömürlərinin anlamını qavramağa çalışsın, günün anlamını özündə əridən, ürəyinin səsinə qulaq asan və bunları sözə çevirən bir sənətkar kimi xarici ədəbi proseslə yox, öz daxili dünyalarında yaşayan şairlər var. Bunların hərəkətləri, inkişafı öz daxili dünyalarındadır. Bu mənada Vaqif Səmədoğlu bizim tanıdığımız şairlərin hamısından fərqlidir.

Əkrəm Əylisli Vaqifin şeirlərini dərc etdikdən sonra bu şeirlər böyük bir ilıq hava yaratdı. Bəzən elə olur ki, tək bir şair və ya şairlər silsiləsi ədəbiyyatdakı bəlaqəti, ritorikanı öldürür və ədəbiyyatın yolunu insandan süzlüb gəldiyini xatırladır. Bu mənada Vaqif Səmədoğlu könül şairidir, tale şairidir. Bəlkə də onun şeirlərinə ənənəvi poetik gündəliyi demək daha doğru olar.

Vaqifin şeirləri şəkil-forma etibarilə də Azərbaycan şeirinin çox maraqlı bir səhifəsidir. Məzmun etibarilə onun şeirlərində Şərq şairlərinə xas, onun poeziyasında Mövlanadan, Füzulidən gələn bir fəlsəfi dərinlik var. Bu şeirlər böyük poetik təcrübənin davamıdır. Eyni zamanda Vaqifin şeirləri çağdaş şeirlərdir. Çağdaş fransız, türk, ingilis ədəbiyyatından olan ağ şeirin və yaxud sərbəst şeirin şəkil axtarışları, şeirin forma və məzmununda yüksəltdiyi yeni mərhələ, atılan yeni addımlar baxımından da bu şeirlər çox dəyərlidir. Bu şeirləri dəyərlilən bunların eyni zamanda Azərbaycanın taleyiylə, Azərbaycan türklərinin kədəriylə bağlı olmasıdır. Yəni bunlar sadəcə bir adamın qovuşmadığı arzular, nostalgiya – xiffət deyil, bir xalqın nostalgiyasıdır, dərin

xiffətidir. Tənhalıq Azərbaycan türklərinin tənhalığıdır, yalqızlıqdır. Kədər xalqın qürbətdən, rejimdən doğan kədəridir. Tərəddüdlər xalqımızın 70 illik, bir az da dərinə getsək, 200 illik tarixində olan ağır tərəddüdüdür. Yəqin bir adamdan, bir sənətkardan süzlülüb gələm bu kəlmələr, əslində Azərbaycan Sözlünün, Azərbaycan Şeirinin tarixi olaraq da qiymətlidir. Və bu mənada da Vaqif çox dəyərli sənətkardır.

Bəzən mahnılarda onun sözlərini eşidirik (bəstələnmiş şeirləri çoxdur). Bu mahnılarda da onun sözünün gücü mühafizə olunur. Yəni onun şeirləri musiqiyə təslim olmur, burada musiqi sözü deyil, söz musiqini daşıyır, ağırlıq hər zaman sözün tərəfində olur. Bu mənada o mahnıların hər biri bir hekayəyə bənzəyir. Sanki bir eşqin, unudulmaz əvəzsiz bir gecənin hekayəsi bir şeirə sığdırılmışdır. Bu mənada Vaqif «vakuum şairi», «bir hücrə şairi» də sayıla bilər. Şeir bəzən hücrədə yaradılır və hücrənin soyuq divarlarında yaşayır. Bu mənada da Vaqifin şeirləri mənim üçün çox əzizdir. Əlbəttə, mən Vaqifin şeir sənətini akademizm terminləriylə şərh etmək istəmirəm. Bu da mümkündür. Yəni onun şeirlərinin ifadə ehtiyatı, statistikası, heca vəznə və sərbəst şəkli, necə yarandığı, qafiyə xüsusiyyətləri və s... Bu artıq tamamilə ayrı bir mövzudur. Yəni ədəbiyyat tarixində, Azərbaycan ədəbiyyatında onun bu baxımdan da yeri vardır. Amma mən onu bir «doğma» şair kimi, ürək şairi kimi, dost bir şair kimi, ömrün ayr-ayrı anlarında misraları adamın önünə çıxan və insanla yol yoldaşı olan bir şair kimi xatırlayıram. Bu mənada bu şeirlər mənim üçün çox əzizdir.

İkinci tərəfdən, Vaqif bir şəxsiyyət olaraq öz şeirlərinə çox bənzəyir, şeirləri də ona. Bu da onun şeirlərindəki doğrılıqdan, təbiilikdən qaynaqlanır. Bu təbiilik çox güclü bir məktəbdən, sözün çox sağlam yerindən, Azərbaycan türk tərəkürünün, sənət dilinin çox sağlam bir yerindən gəldiyini göstərir.

Daha öncədən bəhs etdiyimiz 60-cı illərin ədəbi münaqişələri, suçlamaları geridə qalmışdır, azalmışdır. İndi artıq Azərbaycan ədəbiyyatında bu çəkişmələrin yerini siyasi həyatdakı

çəkişmələr almışdır. Vaqif Səmədoğlunun özü də qardaşı Yusif Səmədoğlu kimi Azərbaycan Xalq Cəbhəsinin liderlərindən, Azərbaycan Xalq hərəkatının fəal iştirakçılarından biri olmuşdur. Doğrusu, Vaqifi tanıyanların hamısı bilir ki, belə də olmalıydı. Amma şeirini oxuyanlar onun bu qədər ictimai-siyasi həyatda fəal rol oynayacağını, bir ziyalı kimi hər zaman mitinqlərdə, tribunalarda canı-dildən danışacağını, mücadilə edəcəyini, bəlkə də gözləməirdi, ümid etməirdi. Amma mən şəxsən gözləyirdim. Çünki bu «utancaq», bu «bakirə», bu kədərli, bu bəzən dumanlı, bəzən əsəbi, bəzən ilk görünüşdən çətin anlaşılan insanın arxasında gerçək bir ziyalı, çox yaxşı bir insan dayanır. Bu insan böyük Azərbaycan türkü Səməd Vurğunun oğludur. Bu insan Avropa təsirini, Avropa ədəbiyyatını dərinləndirən mənimsəyən və eyni zamanda öz kökü üstündə, öz torpağı üstündə yetişmiş təbii bir varlıqdır. Onun şeirləri bizim ədəbiyyatımız üçün, dilimiz üçün hər zaman doğma və əzizdir.

Əli Yavuz Akipinar

«Qardaş ədəbiyyatlar» dərqisi

* * *

26 января 1990 года в 11 часов встретились с журналистом азербайджанцем, который оставил нам подборку своих статей о конфликте между Арменией и Азербайджаном и обращение прокурора Баку к населению города о введении военного положения. В 13 часов мы пошли в парк, где похоронены погибшие. В этот день похоронили еще трех погибших. После обеда встретились с Вагифом Самедоглу - азербайджанским поэтом и активным членом НФ. Мы беседовали об истории Азербайджана, о конфликте с Арменией, о возможности объединения Юга и Севера Азербайджана. Спросили мы о факторах ислама. Он ответил, что национальный фактор в нации гораздо сильнее, чем религиозный,

поэтому, стремясь в будущем к объединению Азербайджана, могут возникнуть конфликты с Ираном. В. Самедоглы отбросил любую возможность остаться в составе СССР. Во время нашей беседы комендант города объявил по Бакинскому радио, что имеется 120 погибших, 27 из них - военные.

«Эхо Каунаса»

22 февраля-7 марта 1990

Bu məqaləni ona görə yazmıram ki, Vaqif Səmədoğlu Strasburqda Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Gürcüstanın maraqlarını qorumuşdur, ona görə yazıram ki, gözümüz önündə əsl ədəbi fakt baş vermişdir – «İntellekt» nəşriyyatı onun şeirlərini gürcü dilində nəfis şəkildə nəşr etmişdir.

«Vaqif Səmədoğlu ictimai xadim və xalq şairi, mütəəsir Azərbaycan poeziya aləmində özünəməxsus dəst-xətti olan yeni Azərbaycan şeirinin novatorlarındandır. Şairin atası Səməd Vurğun vaxtilə klassik şeir formasına əsaslanan Azərbaycan şeir dilinin islahatçısı olmuşdur. Bu baxımdan, oğul atasın ənənələrini davam etdirir», - gürcü dilinin gözəl bilicisi, şair-tərcüməçi, parlaq söz ustası İmir Məmmədli belə yazır... Dərindən əminəm ki, tərcümə edilmiş şeirləri oxuyub-duyanda öncə tərcüməçini, sonra da müəllifi süzgəcdən keçirib qiymətləndirirsən.

Poeziya ritm və məzmunun daxili vəhdətidir. Bunu kitabdakı ilk şeirin ilk bəndində, şübhəsiz, uğura nail olan mütəərcim yaxşı hiss edir. Tərcüməçi qulaq qafiyəsinin köməyi ilə, gülman ki, orijinala xas olan əhval-ruhiyyəni məharətlə yarada bilir. Bu yerdə də səriştəli söz ustasının əli hiss olunur.

Qeyd etdiyimiz nöqtəyi-nəzərdən «**Pis olmazdı yavaş-yavaş əsl şöhrətə gəlmək...**» şeirinin tərcüməsi əladır. Xüsusən də şeirin ikinci bəndində azərbaycanlı şairin düşüncə yatarına Rustaveli dilinin söz çələngi gözəl uyğunlaşdırılmışdır.

Vaqif Səmədoğlunun poetik təfəkkürünün gücü onun «**Məza-**

rıma...» əsərində yaxşı hiss olunur. Həmin şeirdə fikrin üstünlüylü aşkardır və poeziyanı uğurla əldə edilən ideya müəyyənləşdirir. Azərbaycan şeir dilində son dərəcə dəyərli olan fikir poeziyası öz təzahürünü «**Bu payız da başlandı**» şeirində də tapır. Vaqif Səmədoğlunun Səməd Vurğuna olan mənəvi münasibətini əks etdirən «**Bu yağışdan sonra...**» şeiri barədə də həmin sözləri demək olar. Övladın atası münasibəti şairin bu mövzuda yazdığı başqa şeirlərində də, şübhəsiz, maraqlı nöqtəyi-nəzərdən açıqlanır.

«**Baxıram çiyimdə gətdiyin yola...**» əsərində müəllif öz atasına, Azərbaycan şeirinin klassiki və «**Pələngdərili cəngavərim**» tərcüməçisinə deyir: «**Kaş ki, övladın yox, şeirin olmaydım.**»

«**Qələminin dizləri...**» şeirində ifadə olunan sırf gürcü dilində sırf milli deyim, gülman ki, əsasən tərcüməçi məharətinin nəticəsidir.

Məhz belə tərcümə barədə deyirlər: buradakı fikri müəllif gürcü dilində yazsa, elə bu cür yazardı! Aydındır ki, tərcümə edilən kitabın öz əzəli koloritini itirib tamamilə gürcüləşdirilməsi, tamamilə tərcümə edilməsi də yaxşı hal deyildir. Həmin şeirlər toplusunun belə nöqsanlardan uzaq olduğunu, Şərq koloriti və ruhunda yazılan «**Bir gözəl qadının yanından ötdüm**» şeiri təsdiq edir. Burada Azərbaycan klassik şeirilə xalq poeziyasının incə gülləri bir-biriylə calanıbdır. Bu baxımdan «**Sizsiz ağlayır**» şeiri də son dərəcə diqqətəlayiqdir.

Vaqif Səmədoğluna gözəlilmədən, cəsarətlə bənzətmə yaratmaq da xasdır. Onun bənzətmələri təşbeh səviyyəsinə qədər ucaldır. Bu baxımdan o, bəzən G. Leonidzenin dəst-xəttini xatırladır. Belə məqamda oxucu heyrətdə qalır. Poetik emosiyalar bulağının gözül məhz bu heyrətdir: «**Qafiyəmdə, uşaq təbəssümü**».

Gözəl və xoş ahəng Azərbaycan dilinin tərəvətini bizə hiss etdirən və bununla yanaşı zambağdan yüngül şeirləri lay-lay düzməyə gürcü dilinin də qadir olduğunu duyuraraq bizdə qırmızı heyranlıq, meh kimi əsən şeirlər silsiləsini də xüsusi qeyd etməliyik. «**Bir gün dəli olacağam**», «**Ömür sənə yaraşır ...**», «**Gəldik yol-**

ayrıcına» və «İndi giley-güzərdən...» əsərləri həmin qəbildəndir.

Mübaligəsiz demək olar ki, bu tərcümə kitabı ədəbi faktdır. Azərbaycanlı qardaşımız, qanadlı söz ustası Vaqif Səmədoğlu gürcü poeziyasının qalın ormanına qəti addımlarla gəldi. Onu gürcü oxucusunun qəlbinə sarı poetik söz ustası İmir Məmmədli gətirdi...

Murman Tavdişvili

«Gürcüstan» qəzeti, 18.11.2002

AİLƏ ÜZVLƏRİ:

Mən bilirəm ki, dünyada Sənin ən böyük həqiqətin poeziyadır (halbuki musiqiçi kimi də sən öz sözünü deyə bilərdin), bəlkə də o, Sənin sürdüylün həyatın özündən də ən həqiqisidir.

İllər bir-birini əvəz edəcək, nəsillər dəyişəcək, zövqlər öz rəngarəngliyini saxlayacaq. İnsanların mənəvi tələbləri artacaq. Hər insan özül bir aləmdir. O, öz daxili aləmini daha da zənginləşdirmək üçün bu və ya hansısa sənətkarın yaradıcılığına, onun yaratdığı aləmə müraciət edəcək. Və mən əminəm ki, gələcəyin insanının seçdiyi, sevdiyi aləmlər içərisində, bütün zamanələrin tələbinə cavab verən, həmişə müasir qalan Vaqif Səmədoğlu Dünyası əvəzsiz olacaq... Və gələcək nəsillər Sənin şeirlərini vərəqləyəndə biləcəklər ki, Sənin həyatında Səni hədsiz sevən Nüşabən olub...

Nüşabə Babayeva-Vəkilova

Vaqif Səmədoğlunun həyat yoldaşı

(Bu mətn 1999-cu ildə «Oğuz eli» qəzetinin Vaqif Səmədoğluna həsr olunmuş xüsusi nömrəsində çıxmışdır)

Onun şeirlərini oxuduqda, ya eşitdikdə keçirdiyim hisslər necə də mənə tanışdır... Nədənsə bu zaman məni həm ağır, ancaq isti bir kədər bürüyür, həm də sevinc dolu duyğular. Yəqin bu ondandır ki, mən də özümü onun şeirlərinin bir hissəciyi sayıram.

Nigar Vəkilova

Vaqif Səmədoğlunun qızı, filoloq

Mənə elə gəlir ki, dünyada onun qədər mehriban, qayğıkeş ata və baba yoxdur. O nə qədər nüfuzludursa, o qədər də sadədir. Onunla hər mövzuda söhbət etmək maraqlıdır. Biz onunla fəxr edirik. Allah onu qorusun.

Mirvari Vəkilova

Vaqif Səmədoğlunun qızı, kimyaçı-ekoloq

MƏKTUBLARDAN SƏTİRLƏR

Əzizim, iki gözüm Vaqif!

Salam! Necəsən? Dərslərin necədir? Sənin məktubunu alıb çox sevindik. Bayramı yaxşı keçirdiyin üçün çox xoşhal olduq. Sənə yenə fisincan göndərəcəyəm, iştahanı köklə!

Vaqif, Mehdi əmi deyir ki, sənin şeirlərini çap etmək istəyirlər. Rəsul əmi gətirən şeirləri icazə veriblər ki, «Ədəbiyyat» qəzetində çap etsinlər. Odur ki, səni indidən təbrik edirik.

Vaqif, qurban olum, dərslərinə fikir ver, boş-boşuna vaxt itirmə, papirosu az çək, səhərlər yeməyinə fikir ver. Özlünə korluq vermə! Ayın 25-də pul göndərəcəyəm.

Müfəssəl kağız yaz öz işlərin haqda. Biz hamımızı sağ-salamatıq. Havalər yaxşı keçir. Evdə hər şey qaydasıyla gedir. Bizdən nigaran qalma. Sənə hamıdan salam.

Azərlə mən səni bərk-bərk öpürük.

Sağ ol! Özlünə fikir ver.

Anan Xavər xanım

20.XI.63.

Mehdi əmi-yazıçı Hüseyn Mehdir

Rəsul əmi – şair Rəsul Rzadır.

Azər – V.Səmədovğlunun dayısı

Ağabəy Mirzəbəyovun oğludur.

(Məktub Moskva, Vaqifin orada oxuduğu illərdə yazılmışdır.)

Əziz dostum Vaqif!

Həlin nə təhərdir? Bizim bu günəşli səhəri tərk etdikdən sonra ictimai, iqtisadi, siyasi vəziyyətdə elə ciddi dəyişikliklər baş verməyib.

Anar dedi ki, sənin şeirlərin «Lit»-də bəyənilib. Emin demişkən, bu çox sevindirici haldır. Ancaq şeirləri «Azərbaycan» jurnalı üçün təşkil etmək məsələsinə soyuq yanaşma, çünki məsələnin əsası budur.

Musiqi müvəffəqiyyətlərin nə təhərdir? Laureatlığa yaxınlaşırsanmı?

Bakıda, bayram günləri görüşlərimiz haqqında Anar, şübhəsiz, məlumat vermişdir. Burada hələ öz işindədir. Mən ayın 15-də, səhər 8³⁰ dan işə gedirəm. Emin yenə həmişəki kimi çox məşğuldur. Yalnız bazar günləri bizimlə havaya çıxmağa yarım saat vaxt ayıra bilir.

Romik yenidən evini dəyişib. Həm də yaman hekayə çap etdirmək həvəsinə düşüb. Çıxıb onları bir mütakirə edəcəyik.

Başqa maraqlı bir hadisə yoxdur. Hərdən bir səndən ötrü yaman dərxiyəm. Çünki sən yeganə adam idin ki, istənilən vaxt adamı «развлекать» eyləyə bilirdin. Təəssüf ki, o biri yoldaşlar, o cümlədən mən özüm öz vaxtımızın ağası deyilik.

Yeni il münasibətilə özünü Bakıya salmağa çalış...

Evdəkilərin sənə salamı var. Mənə dair qulluğun olsa, xəbər ver. Hələlik. Sağ ol.

Araz Dadaşzadə

25.XI.63

Lit. – Literaturnaya qazeta

Emin – Emin Sabitoğludur

Romik – Rəhman Bədəlovdur.

(Məktub Vaqifin Moskvada oxuduğu illərdə yazılmışdır.)

Əzizim Vaqif!

Məktubun mənə ləzzət verdi, döənə-döənə oxudum. Marinaya danışdım, cümləbacümlə tərcümə etdim, yenə və yenə oxudum. Çox sağ ol, əziz dost!

Bilirsən ki, mən Sənin yazılarına aşıqəm, kitabını səbirsizliklə gözləyəcəyəm (...olarını sürətləndirəsən? ..)

Moskvada olanda zəng elə, görlüşək. Baxmayaraq ki, mənə Səməd Vurğunun yubiley komitəsinə salıblar, bilmirəm Bakıda nə vaxt olacaq? .. Moskvada nə vaxt?..

Xavər xanıma bizim salamları yetir. Yusifə də... Hamınınza can sağlığı diləyirəm.

**Adını uca tutan
Çingiz Hüseynov**
27.09.86.
Moskva

* * *

Əziz və hörmətli Vaqif müəllim! Salam!

2 may 1988-ci il tarixində Sizin yazdığınız «Bəxt üzlüyü» tamaşasına baxdım və çox sevindim. Çünki Siz müasir gəncliyi elə aydın, qəlbə yatımlı vermişiniz ki, bu hamının ürəyindədir. Məncə, yenidənqurmanı elə burdan başlamaq lazımdır.

Siz ayrı-ayrı tiplərin hərəkətlərini göstərərək elə xallar vurmuşunuz ki, tamaşaçı həm onlara istehza edib güllür, həm də qəlbən narahət olur ki, aramızda cəmiyyətimizə yük olan, onun inkişafına maneçilik törədən insan törtöküntüləri hələ də vardır.

Rayonumuzun zəhmətkeşləri Sizin əsərinizin müvəffəqiyyətindən ürək dolusu danışaraq mənə təbrik edirlər. Biz də Sizi təbrik edirik.

...Vaqif müəllim! Səməd Vurğunun 80-illiyi ilə əlaqədar

mənə Sizin təşəbbüsünüzlə yazdığınız məktubu mənə yeni «Doğum şəhadətnaməm» hesab edirəm. Mənə muzeyimdə S.Vurğunun kitabları, şəkilləri və s. olsa da, Sizin kəlamlarınız və imzanızla möhürlənmiş bir şey görmək istərdim. Çünki vaxt gələcək, Sizin də imzanızı axtaracaqlar. Özü də çıraqla!

Öplürəm Sizi.

Aşurov Məmməd
Qax rayonu, Sarıbaş kəndi
May, 1988

* * *

Hörmətli redaksiya!

Biz, gənc oxucular, gənc şairlərin şeirlərini çox sevirik. O cümlədən, bu yaxınlarda çapa verilmiş Vaqif Vəkilovun «Yoldan teleqram» adlı kitabçasında çap edilmiş şeirlərini də oxumuşuq. Lakin təəssüf ki, bu yazının şeirlərini biz heç də başa düşürük. Belə ki, kitabın 15-ci səhifəsində «Tərcümeyi-halım» şeirində yazının nə demək istədiyi oxucuya məlum olmur.

Xahiş edirik bizə bu şeirin doğruluğunu sübut edəsiniz.

İmza:

Quba şəhərinin sakinləri:
Qurbanova Həqiqət
Əskərova Ziyafət
Bədixanova Xəlisə
Məmmədova Zina
Qarayeva Rəfəqə
Seyidov Fəxrəddin
Orucov Tapdıq

Вагиф, привет!

А в Латвии два твоих стихотворения стали обязательной литературой для школьников.

... «Краски» Расула Рзы пригляделись латышско-шведскому поэту Юрису Кронбергсу. Он перевел их с латышского на шведский и уже собрался печатать. Он рассказал об этом мне по телефону. Я просил его повременить и пообещал сделать глубоко научные подстрочники ...

С удовольствием буду переводить твои новые стихи.

Ведь ты, по всей вероятности, эволюционируешь дальше к стилистическому многоголосию, к «языковой логике». Это очень трудно переводимо...

До встречи! Улдис

(Uldis Berziņš – Latīš türkşünası, şairi, tərçüməçisi)

28.03.81

* * *

Дорогой Вагиф Самедович!

Получила Ваше письмо и подстрочники ... Очень приятно, что это письмо помечено днем моего рождения – 17 июля, когда такие вещи происходят случайно, то по-моему, ценится выше, чем специальные поздравления. Я рада, что Вы прислали много, по выбору подстрочников, первое прочтение – просто любопытство не к самим стихам, а к тому что стоит за ними, вернее – кто, т.е. Вы. Это попытка реконструировать те душевные состояния, что стоят за стихами, попытка примерить их на себя... Они не показались мне такими уж пессимистическими, как меня предупреждали, горькими – да, еще терпкими, еще-бесстрашными, не прячущими

голову под крыло от очевидности. Вот это я пока не умею, боюсь вызвать на себя удар сил зла, если гляну на них прямо, встречу взором. Боюсь, но хочу научиться не бояться. А желание переводить, и появляется у меня от желания приобщиться, научиться, не из чистого альтуизма. Во многих случаях мне не хватает графического изображения стиха по-азербайджански, не буду говорить, что так я лучше пойму, но длина строки, но система рифмовки – без этого трудно подступиться вплотную. Пока примериваюсь, хожу вокруг, пытаюсь войти. В чем-то образный строй кажется мне близок в некоторых стихотворениях с Ф.Г.Лоркой, в некоторых с Сезар Вальеха. Надеюсь, Вас не оскорбила сама возможность каких-либо сопоставлений? Мне кажется, это естественно – искать знакомое в незнакомом, от чего-то отталкиваться. Тем более, что те стихи мы знаем тоже по переводу. Может, моя главная задача, чтобы они были как раз не похожи на те? Подскажите, что Вы об этом думаете.

Ваша Л.Турбина

4 августа 1986 г.

Минск

(Lyubov Turbina - Belorusiya şairi, tərçüməçisi)

* * *

Вагиф, дорогой!

Давно хотел тебе позвонить, но не мог... Не находил слов, которые сказал бы тебе.

Я знаю все, что у Вас произошло. Это зверство!

Надеюсь, что с тобой все в порядке.

В конверте ты найдешь газету, в которой мое интервью.

Прочитай!

Твой Георгий Гамсахурдия

1990

(Q.Qamsaxurdiya – Gürcü dramaturqu)

Салам, Вагиф!

Привет из Таллина! Мой друг, наш эстонский выдающийся новеллист и романист Арво Валтон едет в Баку. Посылаю с ним Тебе свежий номер журнала «Радуга» №3, 1988, где наконец начинается печататься мой очерк об Узбекистане и где на стр. 71 я пишу и о Тебе. Удалось напечатать и одно Твое стихотворение – поздравляю! Журнал «Радуга» выходит на эстонском и на русском, но в этом номере Ты найдешь еще стихи Пауль – Э.Руммо, с кем я Тебя сравниваю в очерке – эти стихи ждали тоже 18 лет!

... Слушаю новостей из вашего края и волнуюсь за Тебя, за твой народ. Желая, чтобы все уладилось бы у Вас мирно и справедливо – но разве это вообще можно после долгих годов несправедливости.

Продолжение очерка следует в майском номере, постараюсь посылать и этот номер, хотя «Радуга» у нас большой дефицит. Журнал сам очень радикальный и национальный (выходит только третий год), но самый критичный и передовой.

Пиши пару слов, сердечно приветствую и жду!

Сирье Кийн

22.04.1988

(*Sirye Kiyn – Eston ədəbiyyatşünası*)

Дорогой Вагиф!

Извиняюсь, что еще не послал Тебе книгу «День поэзии», где и Твои стихи. Сразу не купил, а теперь еще не нашел. Пишу с большой просьбой. У нас с января 1987 выходит новый литературный журнал «Родник» на латышском и русском языках. Часть материалов дублируется, часть нет. Редакция нормальная. Молодые люди печатают не плохие материалы. Из азербайджанцев собираемся печатать Тебя параллельно на латышском и русском. Очень хотелось получить еще от Тебя новые стихи и желательно с подстрочником (Тобой написанным). Напиши, печатались ли Твои стихи на русском если да, то где? Перевод на русском будем делать с местными силами, без помощи москвичей. Очень надеемся на Твою помощь. Если есть хорошая фотография, тоже приложи.

...Устроили вечер турецко-греческой поэзии с участием Тофика Меликова из Москвы и с турецкими и греческими песнями. Получилось очень интересно.

Вагиф, милый друг, с нетерпением жду новые стихи.

Привет от Улдиса ...

Твой Петерс

19.04.87

(*Peters Bruveris – Latış türkşünası, şairi, tərçüməçisi*)

Здравствуйте, Вагиф муаллим!

В наши скудные на радостные события времена иногда все же случаются приятные моменты...

К таковому я отношу и нынешнее напечатание семи Ваших стихотворений в украинском полугодичном альманахе «Поэзия» - два года подборка ожидала своего часа, но дождалась, и слава Богу, - потому, что издательства сейчас на голодном пайке касательно бумаги.

Купил я Вашу московскую книжку. Прежде всего, принялся читать те стихи, которые и я переводил. Читал их с чувством, соотносимым, пожалуй, с какой-то, скажем, творческой ревностью – при этом облегченно вздыхал, когда видел, что у меня перевод удачнее (вот такой эгоизм, ну, не беда ли!..).

Я в Баку не был уже два года... Надеялся, что вызовут меня на юбилей Низами, но, видно, из-за войны в Карабахе Азербайджану сейчас не до юбилеев.

Думаю, не надо говорить, как я переживаю за Азербайджан и в какой печали был, когда узнал о Ходжалинской трагедии... Удивляюсь, если на стороне противников воюют уже наемники, то почему не ищете в сопредельных государствах добровольцев-волонтеров с опытом ведения войны и вы, азербайджанская сторона... Ведь клин выбивают клином.

Передайте мой поклон Юсиф муаллим.

Будьте здоровы.

Напишите, что у Вас нового, не издали ли в Баку книжки...

Микола
14.03.1992

Киев

(Mikola Miroşniçenko -Ukrayna şairi, tərcüməçisi)

Азиз достум Вагиф джан! Дорогой, Вагиф!

Не знаю, помнишь ли ты еще меня. Никаких контактов с Азербайджаном не имея трудно представить себе как вы, мои старые друзья – азербайджанские поэты живете. Как Алекпер, Фикрет? Что пишет Дилсуз? Акрам? По радио «Свобода» слышал о Тебе.

Недавно дома перебирал старые бумаги (культурные слои свои), в том числе тюркские переводы и полуфабрикаты переводов. После перерыва взял снова перевел несколько байаты, и знаешь, возвращаются азербайджанские слова.

Возвращаются... (И ностальгия берет за горло).

Дорогой Вагиф! Я был бы очень рад, если ты прислал бы мне подборку (книгу?) твоих стихов последних лет. Хочется что-то тюркское для сердца. А ты для меня был и отался азербайджанским поэтом номер Один, если так можно выразиться. Надеюсь, ты отзовешься, конечно, если письмо до тебя дойдет, о чем я не уверен.

Я живу на Хуторе, выращиваю картошку, огурцы и лук. В Ригу почти не еду. Немножко сам пишу, немножко перевожу (но издать неамериканские вещи очень трудно).

Улдис переводит Библию. Редко встречаемся. Обнимаю, с любовью!

Твой Петерс
11.08.96

Çox hörmətli Vaqif bəy!

Sizi 65 illik yubileyiniz münasibəti ilə təbrik edir, Sizə can sağlığı, şəxsi həyatınızda və yaradıcılığınızda uğurlar arzulayıram. Ümid edirəm ki, Sizin yaradıcılıq uğurlarınıza hələ çox sevinəcək, iti qələminizin sehrinə hələ çox valeh olacağım. Siz xoşbəxt insanlardan birisiniz ki, Tanrının verdiyi ömürdən belə ustalıqla yararlanıb öz adınızı ədəbiyyat tariximizə qızıl hərflərlə yazıb bilmisiniz. Hələ neçə-neçə nəsil Sizin yaradıcılığınızı öyrənəcək, təbliğ edəcək və sevacək.

Hörmətli Vaqif bəy! Fərsətdən istifadə edib məni zəminə götürmək üçün səlahiyyətli orqanlara etdiyiniz müraciətə görə Sizə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Uca Tanrıdan Sizə uzun ömür, bol-bol oxucu sevgisi arzulayıram.

Bilin ki, Sizin qələminizdən çıxan hər bir şeirlə gündə bir kərpic artır ömrümüzün sarayında.

Tanrı Sizi qələminizdən, bizi isə Vaqif Səmədoğlu imzasından məhrum etməsin.

Hörmətli: İqbal Ağazadə

«Ümid» partiyasının sədri

08.06.2004

CANAVAR

V.Səmədoğluna

Bəlkə də mən canavardım
Dünyanın əzəl vaxtında.
Hələ fərlilə dil açmayıb
Hər şeyin susan vaxtında.

Hər ağacı, kolu adsız,
Qarısqası, fili adsız,
Çox şeylərin hələ adsız
Dolanıb gəzən vaxtında.

Biriydi hamının baxtı,
Yoxdu xoşbəxti, bədbaxtı,
Balıqların uçan vaxtı,
Quşların üzən vaxtında.

Bəlkə söz də hədəridi,
Hər nə vardı gözəl idi,
Canavar da gözəl idi
Dünyanın gözəl vaxtında.

RAMİZ RÖVŞƏN

«Göy üzü daş saxlamaz» kitabından

ƏN BÖYÜK XOŞBƏXTLİK

V. Səmədoğluna

Ulduzlardan o yana
 ən çox kim yaxındı Allaha,
 kimlər oturub
 Allahın ayaqları yanında,
 kimin üzünə dəyir
 Allahın ətəyi.
 Bəlkə dünyanın
 ən bədbəxt adamının üzünə
 hamıdan çox baxır Tanrı?!
 Bəlkə biz başa düşməmişük
 ən böyük bədbəxtlik –
 ən böyük xoşbəxtlikdi, Tanrım.

VAQIF BAYATLI ODƏR

«Ən gülməli ölü» kitabından

DƏMİR QAPI DƏRBƏND

V. Səmədoğluna

Bu qarşı dağ Savalandı,
 Baxdım, könlüm havalandı.
 Nə yaram qaysaq bağlayan,
 Nə dərdlərim sağalandı.

Hər nəyim var, hədəm mənim,
 Bu kəm fürsət qədər mənim,
 İlimə bir sevinc düşür,
 Günümə yüz kədər mənim.

Bəlkə yüz deyil, əllidi,
 Əlli də yüzə bəllidi.
 Dəmir qapı Dərbənddi bu,
 Billah, bu da bir təsəllidi.

Bu evin içi bayırdı,
 Sərxoşdum, içib ayıldım,
 Beş sayıbsa, fələk sayıb,
 Mən yazıq üçü sayırdım.

Bu daş qala Əlincədi,
 Daşları əlcə-əlcədi.
 Əcəl məni girləməsin,
 Mənimki də ölüncədi.

Ölüncə bayırdı yerim,
 Çöldəyəm, çayırdı yerim,
 Dəmir qapı Dərbənddi bu,
 Daş qapı Bayıldı, yerim.

Titrədi, tərəndi qatar,
Adladı Dərbəndi qatar.
Öldür, Allah, öldür məni,
Ya da qurtar, qurtar məni.

Bu qarşı dağ Savalandı,
Baxdım könlüm havalandı,
Dəmir qapı Dərbənddi bu,
Qalan qapılar yalandı.

MAHIR QARA(YEV)

* * *

Otuz ildən çoxdur
tanişlığımız...
Dalaşdıığımız
özümüzzlə,
barışdığımız yoxdur.
Danışdığımız
danışmadığımızdan çoxdur.
Yaxşı gündə, pis gündə
qazancımız bir cüt
ayaqqabı oldu,
o da qaldı yer
kürəsinin üstündə...

FIKRƏT QOCA

BİR OCAĞIN BAŞINDA

V. Səmədoğluna

Sən susanda qulağım səsə düşür
Gözüm yolda qalır.
Papiros tüstüsündən bığları saralmış,
Gözünün altı qaralmış,
Ağ yapıncılı, lopa bıqlı bir kişi
Dünyanın bütün dərdlərini
Çeynəyib udmuşkən
Susuram mən, susuram.
Elə baxma,
Elə baxma, qorxuram, vallah.
Gözlərimdən qorxuram.
Gözlərimdə dünyanın dibi görünür.

....

Səndən sonra şeir demək
Söylüş söymək kimidi.
Səndən sonra ağlamaq havayı,
Gülmək havayı,
Havayı yaşayırarmış havayı,
Səmədoğlu, mən ölüm, qoy mənə qalsın
Mənim ölməyi bacarmaq payım.
Əllərim göyərəcək, Vaqif
Hara atıram havadan
Asılı qalır əllərim.
Bitəcək torpaqsız,
Köksüz, yarpaqsız budaq kimi.
Barmaqlarım yarılacaq
Səhra boyu «su» dəyən dodaq kimi.
Bir gün Yetim uşaqların acığına
Əllərimin kölgəsində
Əcnəbi balaları dingildəşəcək
Əl ver mənə, Səmədoğlu,
Mən ölüm, əl ver...

V. Səmədoğluna

Aydan, Günəşdən uca
bir zirvədə durmuşam.
Zaman mənə çatammır,
ötüşmədə yormuşam.
Aydan, Günəşdən uca
o zirvənin qaşında,
ürəyimin başında
Vaqif Səmədoğlunun
yaşıl zeytun çələngli
Heykəlini qurmuşam...

İFTIXAR (PIRIYEV)

«Halıma yanan gərək,
Səsin düşəndə yada...»

V. Səmədoğlunun «Uzaq yaşıl ada»
mahnısının sözlərindən.

Ürəyinin bir teliylə,
Mın-mın Ürək oynatmısan.
Ülvi sənətkar sözüylə,
Saf duyğular yaratmısan.

Bu Ülvilik göz yaş tək,
Büllur bulaqlardan içib.
Sonra coşub şələlə tək,
«Vaqif» adlı imza seçib.

Əvəzsiz bir şair kimi,
Qüdrətinə mən heyranam.

Sənin oğul, qardaş kimi
Qeyrətinə də heyranam

Sözlərinin kəsəriylə
Söz hərəndə alışıram.
Səsimi həzin səsinlə,
Kökləməyə çalışıram.

Səsi düşəndə yadıma
O gözəlin, bilən olmur.
Mənim Ümitsiz halıma,
Şeirin kimi yanan olmur.

İQBAL AXUNDOV

* * *

Vaqif!
Muştuluq al
Moşudan!
Xoşbəxtliyi tapmışıq
Qırmızı kitabdan.
Yazıqdı,
Təskinlik ver
Çıxmasın təbdən,
Cırmasın kağız-kuğazi,
Söyməsin Söylünü
- o yazıq qızı.
Bir də soruş,
Yedizdirə bilirmi
Söylünü...
İndi xoşbəxtlik
Çox qıtlaşıb,
görəsən
nəyə salıb meylini!

Toxlar oxumasınlar səni,
Aclar üçün də deyil
bu şeirlər.
Ac-yalavaclar,
Tək-tənhalar və
çox yox, az toxlar üçündür
Bu şeirlər, Vaqif bəy!..

PAŞA QƏLBİNUR

V.Səmədoğluna

Yəqin eyni ulduz altında doğulmuşuq biz
eyni ulduz altında doğulduğumuzdandı yəqin
hara getsək qəlbimizdə küz
ayrılıq girdi araya vaxtsız qocaldı ürək
mən də yalnız uşaqlarla dil tapıram sənin tək...

ADİL MİRSEYİD

V.Səmədoğluna

Vaqif Səmədoğlunu gördüm Bakıda,
fotoapparat aşırımsdı çiyindənən.
Gözündəki eynək tanışdı,
sadə, sevdiyi pencək

Anası Xavər Mirzəbəyova

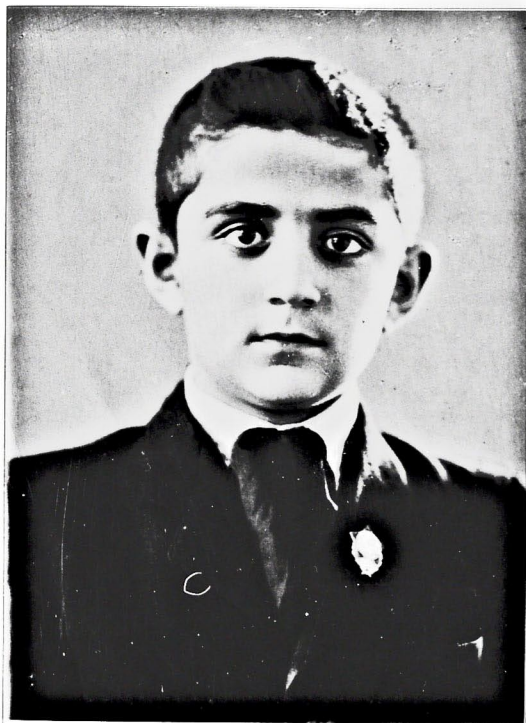
Atası Səməd Vurğun

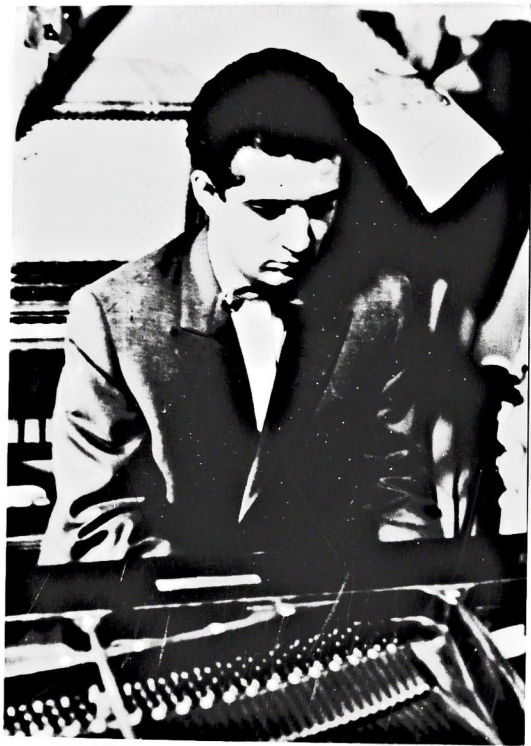
Atası Səməd Vurğun, bacısı Aybəniz və qardaşı Yusiflə

Anası Xavər xanımla

Məktəb illərində

Piano arxasında

Bacı Axbəniz xanımla

Qardaşı Yusif Səmədoğluyla

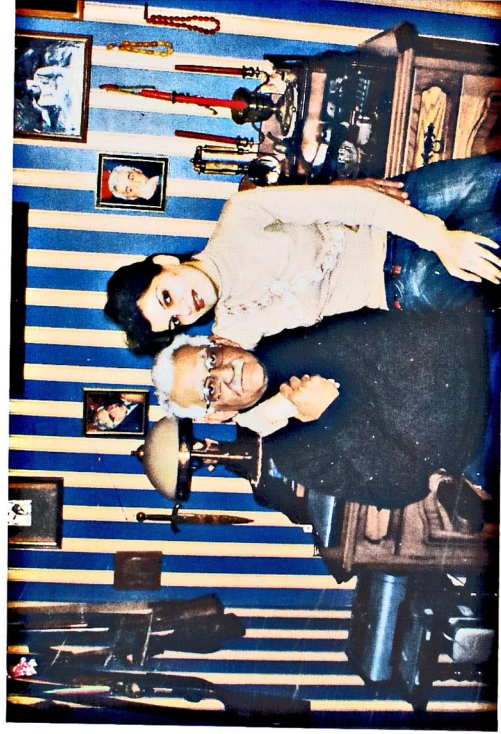
*Həyat yoldaşı
Nüşabə Babayeva - Vəkilova*

Nüşabə xanım

Qızı Nigarla

Qiz Mirvariyla

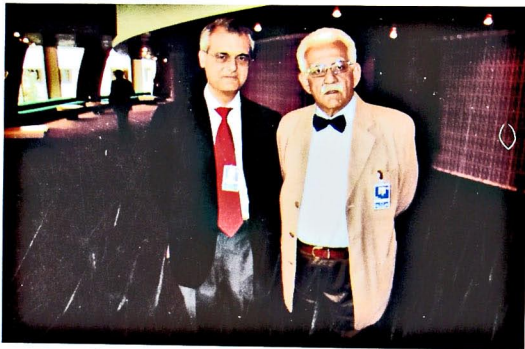
Navalari Maryam, Ayla, Elista

Avropa Şurasında

AŞPA-nın baş katibi Terri Devislə

İspaniyalı deputat Martinez Kassanla

Fotoqraf Vaqif Səmədoğlu

Ovda

Topaş və Rembo ilə

“Bəxt üzüyü” tamaşasının yaradıcı heyətiylə

“Yaşıl eynəkli adam - 2” tamaşasının yaradıcı heyətiylə

“Generalın son əmri” tamaşasının yaradıcı heyətiylə

Anarla Yusif Səmədoğlunun məzarı üstə

çıxmamışdı əynindən.
 Qayğılıydı gözləri.
 Yənə gənclikdəkitək
 mülayimdi, mehribandı sözləri.
 Dəli xəzrinin,
 mülayim gilavarnın,
 mehriban mehin,
 sırğa şəhin,
 kədərli buludun
 şəklini çəkəcəkdə bəlkə.
 Şeirləri kimi
 göstərəcəkdi ölkə-ölkə.
 Bu da dərdli, kədərli
 ağ saçlı Vətən;
 sərəvəti bu, məhəbbəti bu!
 Bu da bizim qayğılı torpaq.
 Bu da bizim
 xiffətdən saralmış yetim yarpaq.
 Bu da bizim çadır şəhərciyimiz,
 bu da bizim yurddan didərginimiz,
 bu da bizim satılmış şəhərlərimiz,
 bu da bizim şəhidlərimiz!
 Sərgiyə baxa-baxa duydum,
 Vaqif Səmədoğlu çəkmişdi...
 Çöhrəsinə, gözlünə
 bir nəslin qayğısı,
 qardaş itirmək kədəri,
 Vətənin ağrısı çökmüşdü,
 Vaqif Səmədoğlunu görəndə Bakıda...

Pis-yaxşı yazdıqlarımın hamısı mənimdi. Yaşa dolduqca görürəm ki, onlar məndən ayrılırlar. Əvvəllər fikirləşirdim ki, sabah şeirlərimin əlindən tutub səkidən – səkiyə keçirən olmayacaq. Bugün başa düşürəm ki, səhv etmişəm... Mən taleyimə minnətdaram ki, o məni Vaqif Səmədoğlu kimi yaratdı.

VAQIF SƏMƏDOĞLU (VƏKİLOV)

Bibliqrafik məlumat

Şair, dramaturq, ictimai xadim, pianoçu

Vaqif Səmədoğlu 1939-cu il iyun ayının 5-də Bakıda anadan olmuşdur.

Validənləri - Səməd Vurğun və Xavər Mirzəbəyovadır.

Səməd Vurğun (Vəkilov Səməd Yusif oğlu) 21 mart 1906-cı ildə Qazağın Yuxarı Salahlı kəndində anadan olmuşdur.

Səməd Vurğun Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsidir. Yaratdığı əsərlər yüksək poeziya nümunələrindəndir. Onun ən böyük nailiyyətlərindən biri Azərbaycan xalq dilinin ədəbiyyatda bərqərar etməsidir.

Səməd Vurğunun əsərləri dünyanın bir çox dillərinə tərcümə edilmişdir. Şeirləri və poemaları kitab şəklində həm SSRİ məkanında, həm də Avropa və Asiya ölkələrində nəşr edilmişdir.

Səməd Vurğun 1945-ci ildə yaradılmış Azərbaycan Elmlər Akademiyasını təşkil edənlərdən və ilk seçilən akademiklərdən olmuşdur.

1953-cü ildə Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti vəzifəsinə təyin edilmişdir.

İki dəfə SSRİ-nin ali mükafatı – Lenin ordeni ilə təltif olunmuş (1935; 1956), «Azərbaycanın xalq şairi» adına layiq görülmüş ilk şairdir (1956).

Dəfələrlə SSRİ Ali Sovetinin deputatı seçilmişdi.

Səməd Vurğun 27 may 1956-cı ildə Bakıda vəfat etmiş və Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdu.

1975-ci ildə Səməd Vurğunun son illər yaşadığı evdə onun ev-muzeyi açılmış, 1976-cı ildə Yuxarı Salahlıda şairin ev muzeyinin filialı – «Səməd Vurğun poeziya evi» yaradılmışdır.

Xavər Əhməd qızı Mirzəbəyova (S.Vurğunun ölümündən sonra Vəkilova soyadını daşımışdı) 13 mart 1917-ci ildə Dərbənddə anadan olmuşdu.

Xavər xanım Qara Qarayev, Cövdət Hacıyev, Tofiq Quliyevlə birgə təhsil aldığı musiqi məktəbini fortepiano ixtisası üzrə bitirmişdi. Azərbaycan Dövlət Universitetinin filologiya fakültəsində təhsil almışdı. 1975-ci ildən son günlərinə kimi Səməd Vurğunun ev-muzeyinin direktoru vəzifəsində çalışmışdı. 2002-ci ildə Əməkdar mədəniyyət işçisi adını almışdı.

Xavər xanım 6 yanvar 2006-cı ildə Bakıda vəfat etmişdi.

Səməd Vurğunla Xavər Mirzəbəyova 1934-cü ildə evlənmişlər.

Yusif Səmədoğlu (Vəkilov) - onların ilk övladı, Azərbaycanın görkəmli yazıçısıdır. 1995-ci ildə «Şöhrət» ordeni ilə təltif edilmiş, 1998-ci ildə Azərbaycanın xalq yazıçısı adına layiq görülmüşdür. O, Azərbaycan SSR Ali Sovetinin və Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin deputatı olmuşdu.

Yusif Səmədoğlu 1935-ci il dekabrın 25-də anadan olmuş, 1998-ci il avqustun 16-da Bakıda dünyasını dəyişmişdir. O, Fəxri Xiyabanda dəfn olunmuşdu.

Qızları – **Aybəniz Vəkilova** Səməd Vurğunun ev-muzeyində şairin ədəbi irsinin mühafizəçisi vəzifəsində çalışmış, 2006-cı ildən bu ev-muzeyə rəhbərlik etmişdir. O, 2002-ci ildə Əməkdar mədəniyyət işçisi adını almışdı.

Aybəniz xanım 1937-ci il sentyabrın 9-da anadan olmuş, 2009-cu il iyunun 13-də Bakıda vəfat etmişdi.

Vaqif Səmədoğlu (Vəkilov) 1946-cı ildə indiki Bülbül adına onillik musiqi məktəbinin fortepiano sinfinə daxil olmuş, 1956-cı ildə orta təhsilini başa vurmuşdur. Həmin il daxil olduğu Üzeyir Hacıbəyov adına Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasını 1962-ci ildə bitirmişdir. 1962-1964-cü illərdə Moskva Konservatoriyasında stajor olmuşdur. 1964-1972-ci illərdə Bakı Konservatoriyasında fortepianodan dərslər demişdir. 1967-70-ci illərdə Azərbaycan Ensiklopediyasında incəsənət redaksiyasının müdiri vəzifəsində, bir müddət «Yazıçı» nəşriyyatında redaktor kimi, 70-ci illərin əvvəllərində «Azərbaycanfilm» kinostudiyasında ssenari emalatxanasında və 1982-85-ci illərdə orada kinoaktyor teatrının ədəbi hissə müdiri işləmişdir. 1992-1994-cü illərdə Azərbaycan yazıçılarının müstəqil qəzeti olan «Oğuz eli»nin baş redaktoru olmuşdur.

V.Səmədoğlu 80-ci illərin sonlarında Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda gedən Milli Azadlıq mübarizəsinin fəal iştirakçısı olmuşdur.

1962-ci ildə Azərbaycan gənclərinin üçüncü festivalında fortepiano üzrə laureat adını qazanmışdı.

1981-ci ildə SSRİ Mədəniyyət Nazirliyi Ümumrusiya Teatrlar İttifaqı tərəfindən B.Brextin «Arturo Ui-nin karyerası» pyesinin Azərbaycan dilinə tərcüməsinə görə diplomla təltif edilmişdir.

1989-cu ildə Nəcəf Nəcəfovla birgə «Azadlıq» qəzetinin yaradıcılarından biri olmuşdur.

1989-cu ildə Əməkdar incəsənət xadimi adına layiq görülmüşdür.

1996-cı ildə Beynəlxalq Rəsul Rza mükafatı almışdı.

1999-cu ildə Xalq şairi adına layiq görülmüşdür.

2004-cü ildə «Bilik» cəmiyyətinin qərarıyla akademik Yusif Məmmədəliyev mükafatına layiq görülmüşdür.

2006-cı ildə «Azadlıq hərəkatçıları» ictimai birliyinin «Azərbaycan xalqının azadlığı, müstəqil demokratik dövlət quruculuğu uğrunda mübarizədə xüsusi xidmətlərinə görə» diplomu ilə təltif edilmişdir.

2000 və 2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisinin deputatı seçilmişdir. Azərbaycanın Avropa Şurasındakı nümayəndə heyətinin üzvü olmuşdu (2000-2005).

2004-cü ildə «Şöhrət», 2009-cu ildə «Şərəf» ordenləri ilə təltif edilmişdir.

Evlidir.

Həyat yoldaşı – *Nüşabə Rəşid qızı Babayeva - Vəkilova* Azərbaycan Dövlət Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsini bitirmişdir. Uzun müddət Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Şərqşünaslıq İnstitutunda çalışmışdır. Fəlsəfə elmləri namizədidir. Hal-hazırda Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin «Beynəlxalq münasibətlər» kafedrasının dosentidir. Nüşabə xanım Cənubi Azərbaycan mütəfəkkirlərinin həyat və yaradıcılığı haqda monoqrafiyaların müəllifidir. Bundan əlavə o, Vaqif Səmədoğlunun «Mən burdayam İlahi...», «Uzaq yaşıl ada», «Bəxt üzüyü», «Şair və Zaman» və «Игра в снежки летом» kitablarının tərtibatçısı və redaktorudur.

Vaqif Səmədoğlunun üç qızı var.

Nigar Vəkilova – filoloqdur. Bir qızı var.

Məhəbub Vəkilova – ingilis dili üzrə mütəxəssisdir. İki qızı var.

Mürvari Vəkilova – kimyaçı – ekoloqdur. Bir qızı var.

Vaqif Səmədoğlunun çap olunan əsərləri:

«**Yoldan teleqram**» (şeirlər) Bakı – Gənclik – 1968. 70 səh. 10000 t.

«**Günün bəxti**» (şeirlər, iki poema: «Divin nağılı», «Atamın məktublarına cavab») Bakı – Gənclik - 1972. 45 səh. 10000 t.

«**Mən burdayam, İlahi...**» (şeirlər, bir poema: «Şəffaf balıq») Bakı – Gənclik – 1996. 437səh. 1500 t. Kitabın II nəşri (yeni şeirlərin əlavəsiylə) Bakı – Gənclik - 2005. 451 səh. 500 t.

«**Uzaq yaşıl ada**» (şeirlər, beş poema: «Royal», «Köçəri quşlar», «Robin Qud», «Külək», «Rekviyem») Bakı – Gənclik - 1999. 446 səh. 1000 t. Kitabın II nəşri Bakı – Şərq/Qərb – 2004. 25000 t.

«**Bəxt üzüyü**» Bakı – Gənclik - 1999. 400 səh. 200 t.

Bu pyeslər toplusuna daxildir: «Bəxt üzüyü», «Yayda qartopu oyunu», «İntihar», «Generalın son əmri», «Yaşıl eynəkli adam – 1», «Yaşıl eynəkli adam – 2».

«**Azadlıq, övladınam mən**» Tiflis – 2002. 66 səh. Gürcü dilinə tərcümə edən: İmir Məmmədli

«**Ben buradayım Tanrım**» İstanbul – 2005. 172 səh. Tərcümə edən: Arif Acaloğlu

«**Büdrəmələr**» poeması. Yazılıb 1967-ci ildə. Çap edilib: «Azərbaycan» jurnalı, 2003-cü il №8.

«**Köhnə yəhudi mahnısı**» (kinopovest). Yazılıb 1971-ci ildə. Çap edilib: «Azərbaycan» jurnalı, 2004-cü il №5

«**Сфинксы ночи**» Moskva – 1992. 96 səh. 5240 t.

«**Рояль**» (поэма). Yazılıb 1964-cü ildə. Çap edilib: «Литературный Азербайджан», 1999, 7-9. (Siyavuş Məmmədzađənin rusca tərcüməsində)

«**Игра в снежки летом**». (Şeirlər, bir poema, bir pyes). Bakı-Юрд-2006. 200 səh. 250 t.

Vaqif Səmədoğlunun pyesləri əsasında qoyulan tamaşalar:

«**Uca dağ başında**» («Toyuq kölgəsi»). 1976-cı ildə yazılıb. 1987-ci ildə yeni redaksiya variantı yazılmışdır. İlk dəfə Şəki Dövlət Dram Teatrında rejissor H. Atakişiyev səhnələşdirmişdir. 1988-ci ildə H. Ərəblinski adına Sumqayıt Dövlət Dram Teatrında tamaşaya qoyulmuşdu.

«**Bəxt üzüyü**». İlk dəfə Sabit Rəhman adına Şəki teatrında rejissor H. Atakişiyev tərəfindən tamaşaya qoyulmuşdu. 1986-cı ildə Sumqayıt teatrında oynanılmışdı.

«**Lotereya**». 1986-cı ildə Musiqili komediya teatrında səhnəyə qoyulmuşdu.

«**Əmanət**». Ş. Qurbanov adına Musiqili Komediya teatrında tamaşaya qoyulmuşdu.

«**Yayda qartopu oyunu**». 1988-ci ildə Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrında premyerası olmuşdur. Rejissor H. Atakişiyev.

«**İntihar**». 1995-ci ildə Azərbaycan Dövlət Gənclər teatrında premyerası olmuşdur. Rejissor H. Atakişiyev.

«**Generalın son əmri**». 1998-ci ildə ilk dəfə Azərbaycan Dövlət Gənclər teatrında oynanılmışdı. Rejissor H. Atakişiyev.

«**Mamoy kişinin yuxuları**». 2000-ci ildə Azərbaycan Dövlət Gənclər teatrında tamaşaya qoyulmuşdu. Rejissor H. Atakişiyev.

B. Brextin «Arturo Ui-nin karyerası» (premyera 1987-ci ildə Şəki teatrında olmuşdu) və «**Üç quruşluq opera**» (Azdramada səhnəyə qoyulmuşdu) pyesləri **Vaqif Səmədoğlunun tərcüməsində**.

Vaqif Səmədoğlunun ssenarisi əsasında C. Cabbarlı adına «Azərbaycanfilm»-də çəkilmiş filmlər:

«**1001-ci qastrol**» film-revyu (ssenarinin yazılmasında Oqtay Mirqasımov iştirak etmişdir). Rejissor O. Mirqasımov, 1974.

«**Mozalan**» satirik kino-jurnal. (Bir neçə nömrəsinin, həm də diktor mətnlərinin müəllifi olmuşdur.)

«**Bəxt üzüyü**» pyesi əsasında eyni adlı film. Rejissor Ramiz Əzizbəyli. 1990.

«Azərbaycantelefilm»-də çəkilən filmlər:

«**Yaşıl eynəkli adam**» Rejissor R. Həsənoğlu. 1987.

«**Yaşıl eynəkli adam-2**» Rejissor R. Həsənoğlu. 1999.

«**Yaşıl eynəkli adam-3**» Rejissor R. Həsənoğlu. 2002.

«**Yumurta**» televiziya filmi. Rejissor R. Həsənoğlu. 2003.

«**Vaqif Səmədoğlu**» telefilm. Ssenari müəllifi Camal Yusifzadə, rejissor Cahangir Mehdiyev. 2009.

1999-cu ildə İradə Musayevanın «**Vaqif Səmədoğlunun poetik dünyası**» adlı monoqrafiyası;

2006-cı ildə Sona Xəyalın «**Vaqif Səmədoğlu**» kitabı çapdan çıxmışdı.

«**Qalib**» (kinossenari). Yazılıb 1968-ci ildə.

«**Günəydə qış nağılı**» (şou-tamaşa). Yazılıb 1992-ci ildə.

«**Bum-bum**» (uşaqlar üçün nağılı). Yazılıb 1968-ci ildə.

və başqa əsərləri çap olunmamışdı.

M Ü N D Ə R İ C A T

Ön söz əvəzi	3
Vaqif Səmədoğlu: Atam Səməd Vurğun haqqında	6
Vaqif Səmədoğlu: Mənim 60-ci illərim	13
Vaqif Səmədoğlu: Azərbaycan cazı haqqında	17
İlk xeyir dua.....	25
Vaqif Səmədoğlu yaradıcılığı haqqında deyilən fikirlərdən fraqmentlər	28
V.Səmədoğlunun müsahibələrindən parçalar	186
Təbriklər	225
Vaqif Səmədoğluna açıq məktub.....	260
Xarici mətbuat səhifələrində	270
Ailə üzvləri	285
Məktublardan sətirlər	286
Həsr edilmiş şeirlər	297
Bibliografik məlumat	307
Vaqif Səmədoğlunun çap olunan əsərləri	311
Vaqif Səmədoğlunun pyesləri əsasında qoyulan tamaşalar	312

Vaqif Səmədoğlu (Vəkilov)
Şair və Zaman
Nüşabə Babayeva – Vəkilova
 (azərbaycan dilində)

Kompüterdə mətn yığımı:
Aytən İsmayılova

Kompüter tərtibçisi və dizayner:
Aydin Abdullazadə

QEYDLƏR ÜÇÜN

QEYDLƏR ÜÇÜN

QEYDLƏR ÜÇÜN

QEYDLƏR ÜÇÜN

Çapa imzalanmışdır: 22 mart 2010-cu il
Formatı 60x84 1/16. Həcmi 20 ç.v.
Sifariş 05. Sayı 1000.
Ofset kağızı № 1.
Ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

“RS Poliqraf” MMC-nin mətbəəsində
hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.

